

ระดับชาติ

ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ห้องประชุมย่อยที่ ๘ ห้อง ๓๐๙

อาคาร ๑๐๐ ปีสมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อ.จ. อาสภมหาเถร)

National Conference Group 08 : Humanities and Social Science

(Room 309)

ผู้ทรงคุณวุฒิ :

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ลำดับ	บทความ / ผู้นิพนธ์	หน้า
๑	การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ➤ พระมหาจิตินเรศ วุฑฒิธมโม, ผศ.ดร.	๒๐๘๙
๒	กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาปิ่นฝ้ายทอผ้าจูลกฐินท้องถิ่นล้านนา ผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา : กรณีศึกษาบ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ➤ เสพบัณฑิต โหม่งบัณฑิต	๒๑๐๔
๓	พัฒนาการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับผลกระทบต่อไทย ➤ พระมหาแสงมะณี รูปสอาด	๒๑๑๓
๔	การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธภavana ๔ ➤ สมพงษ์ แซ่ท้อ	๒๑๓๒
๕	การประยุกต์ใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาในการสร้างภาวะผู้นำของนักบริหาร ➤ วีระพงศ์ เกียรติไพรัช	๒๑๔๑
๖	หลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุค ๔.๐ ➤ ชวัลวิชัย เชื้อทอง	๒๑๔๙
๗	การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา ➤ มนัสพล ยังทะเล	๒๑๖๕
๘	พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของมนุษย์ ➤ อัญญาณี ชัยช้าง	๒๑๗๖
๙	ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ➤ ตรัยณภัทร เสาวรา	๒๑๘๙
๑๐	บทบาทและภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในศตวรรษที่ ๒๑ ➤ พ.ต.ท. ชุมพล เฟ็งศิริ	๒๑๙๙

๑๑	หลักการมาภิบาลสู่องค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ ๒๑ ➢ พระศรีปริยัติธาดา ➢ พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร	๒๒๐๗
๑๒	การพัฒนาการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนในภาคอีสาน ➢ พระครูภัทรจิตตากรณ (ประสิทธิ์ ภาทรจิตโต)	๒๒๑๘
๑๓	คุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ➢ พระครูอรุณธรรมประกาศ	๒๒๒๙
๑๔	การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ➢ พระมหาชุมพร อธิบุญโญ (ฝอยกลาง)	๒๒๔๓
๑๕	การทำงานองค์กรภาครัฐยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ในมิติระบบอิเล็กทรอนิกส์กับการบริหารงานและการให้บริการสู่ภาคประชาชน ➢ พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี ➢ ด.ต.ดร.สุทธิพันธ์ อรัญญาวาส ➢ ดร.อ้อต โนนกะยอม	๒๒๕๒
๑๖	การพัฒนาชุมชนบนมิติภูมิปัญญาท้องถิ่น ➢ พระมหาสมศักดิ์ สติสมปนุโน ➢ พระสิริรัตน์เมธี ➢ ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา	๒๒๖๔
๑๗	การปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรมของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลกำปั่งอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ➢ พระนพรัตน์ นนทสาโร (ป่าพันดุง)	๒๒๗๘
๑๘	ปริทรรศน์วรรณกรรมที่สะท้อนแนวคิดด้านสถานภาพของสตรีในพื้นที่ทางพุทธศาสนา ➢ พระสุธี สีสวัสดิ์	๒๒๘๘
๑๙	พระพุทธศาสนากับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน : มิติสังคมตะวันตก ➢ พระพิทยพล กองพงษ์	๒๒๙๗

๒๐	ชมราวาสธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศิลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ➢ พระไพรัตน์ วิชชาธโร (พระเนียงสุข)	๒๓๑๒
๒๑	แนวทางการประยุกต์ในการใช้หลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น ➢ ผศ.ดร.ธงชัย ลิงอุดม ➢ ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา	๒๓๒๒
๒๒	พรรคการเมืองกับพัฒนาการทางการเมืองไทย ➢ ดร.สุรพล พรหมกุล ➢ จีระ ศรเสนา ➢ ดร.จรัญ สายปิ่น	๒๓๓๔
๒๓	ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ➢ ดร.คิต วรณดี	๒๓๔๘
๒๔	การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามหลักพระพุทธศาสนา ➢ ดร.จำนงค์ วงศ์คง ➢ ดร.ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ	๒๓๕๘
๒๕	วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองของผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑ ➢ ศตวรรษ สงกาพันธ์	๒๓๖๘
๒๖	ศรัทธาในการบริจาคทานของกลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์ อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี ➢ กรกมล เจริญพิศุทธิ์	๒๓๘๐
๒๗	แรงบันดาลใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อชีวิตที่งดงามของผู้ติดเชื่อเอชไอวี ➢ วันวิสาข์ ทิมมานพ	๒๓๘๙
๒๘	การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ ➢ รุ่งสุริยา หอมวัน ➢ ปิยวัฒน์ คงทรัพย์ ➢ วีรพล พิชนาหารี	๒๔๐๐

การจัดการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี
Social Welfare Management for the Elders and Handicaps
of Communities, in Ubonratchathani Province

พระมหาจิตินเรศ วุฑฒิมโหม, ผศ.ดร.*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ๒ รูปแบบคือ รูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน โดยหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือตามวิธีการของครอนบาค ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์หา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบแนวสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) สัมภาษณ์เชิงลึกจากกรรมการผู้นำชุมชนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่องค์การภาครัฐ จำนวน ๒๐ คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การจัดการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพของชุมชน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๔๖$) เป็นรายด้าน ดังนี้ ๑) ด้านด้านสุขภาพอนามัย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๔๑$) ๒) ด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๓๕$) ๓) ด้านการงานและรายได้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๓๓$) ๔) ด้านนันทนาการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๖๕$) ๕) ด้านกระบวนการยุติธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๖๔$) และ ๖) ด้านสิทธิประชาชนที่พึงจะได้รับ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๓๘$)

๒. สัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย คือผู้นำชุมชนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่องค์การภาครัฐ รวมจำนวน ๒๐ คน เกี่ยวกับการจัดการสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพใน ๖ ด้าน ผลการวิจัย พบว่า

๒.๑ ด้านสุขภาพอนามัย การให้บริการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพมีการแยกหรือแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ มีการส่งเสริมในการสร้างสุขภาพและป้องกันโรคเพื่อให้ผู้สูงอายุคงมีสุขภาพที่ดีไว้นานที่สุด (๒) กลุ่มผู้สูงอายุที่สุขภาพไม่ดีและต้องการความช่วยเหลือในการรักษาพยาบาล เมื่อเจ็บป่วยจะการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ถ้าอยู่ตามชนบทก็จะรักษาที่อนามัยใกล้บ้านก่อน

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

๒.๒ ด้านที่อยู่อาศัย ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพส่วนใหญ่จะอยู่กับครอบครัว แต่ก็มีบางส่วนที่อาศัยอยู่กับพี่น้องหรือเร่ร่อนทั่วไป สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยที่รัฐดำเนินการยังไม่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพได้ ถือเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุมากพอสมควร ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุเลือกอยู่อาศัยอยู่กับลูกหลาน

๒.๓ ด้านการงานและรายได้ สวัสดิการของผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพในแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในการเข้าถึงสวัสดิการต่างๆ โดยผู้สูงอายุที่อยู่ตามชนบท ชุมชนอาจจะมีโอกาสเข้าสวัสดิการน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในตัวเมือง เพราะการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทยังคงต้องทำงานหนักเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งจะแตกต่างจากผู้ที่อยู่ในตัวเมืองที่บางคนเคยทำงานรับราชการมาก่อนถึงแม้ว่าจะเกษียณอายุราชการแล้วอย่างน้อยก็มีรายได้จากการเกษียณ พอสามารถมีความสุขในบั้นปลายชีวิตได้ แต่ผู้สูงอายุในชนบทไม่มีโอกาสได้เกษียณ ถึงแม้จะมีเบี้ยยังชีพที่ภาครัฐจ่ายให้บ้างแต่ก็ไม่เพียงพอ จึงต้องทำงานหนักอยู่เหมือนเดิม

๒.๔ ด้านนันทนาการ ผู้สูงอายุและทุพพลภาพจะมีชมรมและสมาคมรองรับด้านนันทนาการ โดยผู้สูงอายุและทุพพลภาพสามารถจะเข้าร่วมชมรมหรือสมาคมได้ หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนจะเข้ามาดำเนินการช่วยเหลือด้านนันทนาการผ่านทางชมรมซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในบริเวณของวัด ถือเป็นสถานที่สะดวกมากที่สุดแก่ผู้สูงอายุ กิจกรรมหลักคือ กิจกรรมทางพุทธศาสนา กิจกรรมเข้าจังหวะ กิจกรรมกำลังกาย กิจกรรมการเล่นกีฬาหรือเกม กิจกรรมท่องเที่ยว

๒.๕ ด้านกระบวนการยุติธรรม ผู้สูงอายุที่อยู่ในตัวเมืองส่วนใหญ่จะได้รับความเอาใจใส่จากภาครัฐพอสมควรหรือสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เพราะส่วนใหญ่ผู้สูงอายุเหล่านั้นเป็นข้าราชการมาก่อนมีความรู้ด้านกฎหมาย ส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ตามชนบทมีความรู้ด้านกฎหมายน้อย เมื่อมีคดีความเกิดขึ้นและไม่สามารถช่วยเหลือตัวเอง จึงมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุได้

๒.๖ ด้านสิทธิของประชาชนที่พึงจะได้รับ ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพได้รับการจัดสวัสดิการจากภาครัฐ คือ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ตามเกณฑ์ต่างๆที่รัฐกำหนด แต่ไม่เพียงพอต่อความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นทุกปี แต่ปัจจัยพื้นฐาน คือ ด้วยการค้าดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการป้องกันพิทักษ์สิทธิและต้องมีการคุ้มครองไม่ให้ถูกทอดทิ้งในการละเมิดสิทธิต่างๆโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติของสังคม ผู้สูงอายุควรได้รับความเคารพความเข้าใจความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับของสมาชิกในครอบครัวสังคม

๓. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพของชุมชน รัฐควรจัดที่พักพิงให้แก่ผู้สูงอายุที่ป่วยเมื่อต้องการพักฟื้นหรือเมื่อเข้าสู่ระยะสุดท้ายของชีวิตควรให้อยู่กับครอบครัวหรือศูนย์ดูแลเฉพาะของชุมชนและจัดอาสาสมัครดูแลอย่างต่อเนื่อง และมีมาตรการให้ความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย คือ ๑) การได้อยู่อาศัยกับ

ครอบครัวที่มีบุตรหลาน ๒) การอยู่อาศัยกับครัวครอบครัวตามลำพัง โดยมีบุตรหลานเยี่ยมเยียนดูแลอย่างสม่ำเสมอ ๓) การอยู่ตามลำพังโดยมีเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครของรัฐเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ และ ๔) การอยู่ศูนย์สงเคราะห์ของรัฐหรือศูนย์เอนกประสงค์

คำสำคัญ: สวัสดิการสังคม, ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพ

Abstract

This research has predominantly manifested on the social welfare provision for the elderly and handicapped of community in Ubonratchatani province. Mix methodology research has been spelt out as well as the data collections have imposed upon the two forms of research, qualitative and quantitative, for the present study. The quantitative research has consisted of the questionnaires designed for the four hundred samples selected. Cronbach's alpha has been used for the reliability of the measurement. The data analysis has been formulated by a computer program for manifesting the percentage, average, standard deviation and Pearson Correlation Coefficient. The qualitative research has been employed by the open-end questions and the in-depth interviews in order to exploring the twenty representative samples which were selected from the community's leaders, the elderly, the sub-district organization's officials and the government organization's officials.

Findings of the study:

1. The provisions of social welfares for the elderly and handicapped of the selected community were totally evaluated as 'moderately' ($\bar{x}=3.46$). The summaries of the study were represented as the following details: 1) Health and sanitation were demonstrated as 'moderately' ($\bar{x}= 3.41$), 2) Accommodation was represented as 'moderately', 3) Work and income were presented as 'moderately' ($\bar{x} = 3.33$), 4) Avocation was illustrated as 'very' ($\bar{x}= 3.65$), 5) The justice was represented as 'very' ($\bar{x}= 3.64$) and 6) Fundamental rights and civil rights were demonstrated as 'moderately' ($\bar{x} = 3.38$).

2. The interviewing of the twenty sample groups selected viz. the community's leaders, the elderly, the sub-district organization's officials and the government organization's officials in relation to the provisions of social

welfares for the elderly and handicapped within the six factors provided can be manifested as follow:

2.1 The health and sanitation: the medical treatments providing for the elderly and handicapped have been divided into two groups; 1) the self-assisted elderly; they were encouraged by providing a healthcare and saving them from an ailment for living as long as possible. 2) the elderly in need of medical treatment have been provided by a first aid course, and in the case of living in the rural area, the health promoting hospital has been granted for them respectively.

2.2 The accommodation: most of the elderly and the handicapped lived with their own family, but some of them stayed with their relatives and strayed into any parts of the community. The provided accommodations found were not thoroughly sufficient for the elderly and handicapped under the study, and it still was a concerned matter for them as well. However, what they mostly needed was to stay with the family.

2.3 The work and income: there was a very different way in reaching at the social welfares provided, for example, the elderly in rural areas quite inconvenience to gain a servicing rather than those who were in the urban. Consequently, the elderly in rural areas have been at working to surviving their family's members, but those who were at the urban in particular the retire officials lived on a pension that fulfill their life at the old-age. On the one hand, the elderly in rural areas have no the limitation for working, although the subsistence allowance has been provided for them but in a less amount.

2.4 The avocation: the elderly and handicapped alumni association has been organized specifically for the avocation in order to communicate with the government's organization. The said association mostly has been located at the monastery for the convenience of the elderly. The main activities of the association are as follow; Buddhist activities, rhythmic activities, exercising activities, sports, games and tourism.

2.5 The justice: in the urban, the facilities have been stipulated enough for the elderly, further, they managed their own facility because they were the retire officials that understanding the specific laws. At the same

time, in the rural the elderly haven't facilitated themselves because they have known nothing about the specific law which affecting their ways of living.

2.6 The fundamental right and civil right: the subsistence and allowance have been provided by the government for the elderly as per the laws, but not enough for their expenditures due to the increasing of the elderly in every year. However, the fundamental right such as the value and prestige of livings, must be reserved and preserved for avoiding either of the abandonment and violation of rights especially in social discrimination. Members of the family must carefully realize on the respect, understanding, passion, carefulness and acceptance for the elderly.

3. Suggestions The provisions of social welfare for the elderly and handicapped in the community in which the government should provide are; the accommodation for treatment, care assistant center and volunteer. Thus the following stipulations for assisting them in relation to the accommodation have to be provided; 1) staying with the family 2) staying independently in the family under the caring of the descendant 3) staying independently under the caring of the official and volunteer 4) staying in the succor center.

Keywords: Social Welfare, Elders and Handicaps

๑. บทนำ

สังคมปัจจุบันกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-พ.ศ. ๒๕๕๙) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศให้เน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยการพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งด้านตัวคน สังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนทำให้ประชาชน ชุมชน องค์กรภาคประชาชนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมาก ในส่วนภูมิภาคยังมีประชาชนที่ขาดความรู้เกี่ยวกับการให้บริการสวัสดิการสังคมของรัฐ เช่น การบริการทางสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย การประกอบอาชีพ เป็นต้น จึงทำให้ประชาชนกลุ่มนี้ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง ทั้งๆ ที่เป็นสิทธิที่พึงได้ของประชาชนแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะยากลำบาก รวมทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรม คนพิการทุพพลภาพที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ตลอดจนผู้สูงอายุซึ่งมีอายุเกิน ๖๐ ปี ขึ้นไป ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ดีทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง

การปกครอง วัฒนธรรม เพื่อประชาชนจะได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพอนามัย การมีงานทำมีรายได้เพียงพอในการครองชีพ ประชาชนได้รับความเสมอภาค ความยุติธรรม มีคุณภาพชีวิต จึงส่งผลให้อัตราการเกิดลดลงประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นและมีสัดส่วนของผู้สูงอายุมีมากขึ้น และสัดส่วนของผู้สูงอายุมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจกันเป็นอย่างมากทั้งในระดับชาติและในระดับโลกประเทศไทยมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางกับประเทศที่พัฒนาแล้วและเป็นทิศทางเดียวกับโครงสร้างของประชากรโลก ซึ่งกำลังเข้าสู่ “ภาวะสังคมผู้สูงอายุ” จากการคาดคะเนประมาณประชากรของประเทศไทย ปี พ.ศ.๒๕๔๓-๒๕๗๓ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวคือ ประชากรวัยสูงอายุช่วงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เมื่อพิจารณาร้อยละผู้สูง อายุต่อประชากรรวมในปี ๒๕๕๓ มีค่าเท่ากับร้อยละ ๑๑.๙๐ และเมื่อถึงปี ๒๕๗๓ จะมีผู้สูงอายุประมาณ ๑ ใน ๔ ของประชากรรวมหรือคิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑๒^๑

ดังนั้น ภาคส่วนต่างๆ จึงต้องทำหน้าที่ในการจัดสวัสดิการสังคม (Social Welfare) เพื่อตอบสนองความต้องการผู้สูงอายุที่จำเป็นทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาและสุขภาพอนามัย โดย ได้แบ่งสวัสดิการออกเป็น ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านสุขภาพอนามัย ๒) ด้านที่อยู่อาศัย ๓) ด้านการมีงานทำและการมีรายได้ ๔) ด้านนันทนาการ ๕) ด้านกระบวนการยุติธรรม และ ๖) และด้านสิทธิของประชาชนที่พึงจะได้รับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการจัดสวัสดิการของแต่ละหน่วยงานจะมีความแตกต่างกัน จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า จัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชน ในพื้นที่หนึ่งนั้นมีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอย่างไร และแต่ละแห่งมีความเหมาะสมและสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่ผู้สูงอายุอย่างไร เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมอันเพื่อให้ได้รับประโยชน์และสอดคล้องกับสภาพสังคมไทย^๒

ในปัจจุบันจังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวนผู้สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๖๔,๖๙๘ คน ประกอบกับในแต่ละปีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ความสำคัญต่อการวางแผนการบริหารจัดการดูแลผู้สูงอายุให้ได้รับบริการอยู่แล้วนั้นยังไม่ทั่วถึงและครอบคลุมในกลุ่มผู้สูงอายุทั้งหมด ไม่ทราบได้ว่า การบริการและการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ นั้นเป็นไปตามความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริงหรือไม่ การบริการและการจัดสวัสดิการสังคมที่ได้รับมีความพึงพอใจในระดับใด คู่มีค่ากับทรัพยากรที่ลงทุนมากเพียงใด การจัดการบริการสาธารณะมีความเหมาะสมมากเพียงใด คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้นจริงหรือไม่

^๑ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, **ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทพเพ็ญวานิสัย, ๒๕๔๙).

^๒ วรเวศม์ สุวรรณระดา และวรวรรณ ชาญด้วยวิทย์, “สวัสดิการยามชราบ้านาญแห่งชาติ”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย), ๒๕๕๔.

โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มของปัญหาเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากผู้สูงอายุมีความต้องการที่แตกต่างกันและหลากหลายจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นแนวทางเสริมสร้างการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุให้ได้รับบริการอย่างทั่วถึง และทราบระดับความคิดเห็นต่อการให้บริการ ทั้งนี้ข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษาจะได้นำไปใช้เป็นข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมให้องค์กรผู้สูงอายุสามารถดำเนินงานสวัสดิการสังคมกับผู้สูงอายุให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี
๒. เพื่อศึกษาแนวทางเสริมสร้างการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนภายใต้บริบทวัฒนธรรมในชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี
๓. เพื่อเสนอแนะการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ๒ รูปแบบคือ รูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ได้ข้อสรุปในประเด็นที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ และรูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบแนวสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions)

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. จัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือด้านที่ ๔ ด้านนันทนาการ ($\bar{x}=3.65$) ด้านที่ ๕ ด้านกระบวนการยุติธรรม ($\bar{x}=3.64$) ด้านที่ ๑ ด้านสุขภาพอนามัย ($\bar{x}=3.41$) ด้านที่ ๖ ด้านสิทธิของประชาชนที่พึงจะได้รับ ($\bar{x}=3.38$) ด้านที่ ๒ ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{x}=3.35$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านที่ ๓ ด้านการงานและรายได้ ($\bar{x}=3.33$)

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ใน ๖ ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย

ด้านการทำงานและรายได้ ด้านนันทนาการ ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านสิทธิของประชาชนที่พึงจะได้รับ ดังนี้

๑.๑ ด้านสุขภาพอนามัย การให้บริการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุและทุพพลภาพ มีการแยกหรือแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ มีการส่งเสริมในการสร้างสุขภาพและป้องกันโรคเพื่อให้ผู้สูงอายุคงมีสุขภาพที่ดีไว้นานที่สุด ๒) กลุ่มผู้สูงอายุที่สุขภาพไม่ดีและต้องการความช่วยเหลือในการรักษาพยาบาล เมื่อเจ็บป่วยจะ การรักษาพยาบาลเบื้องต้น ถ้าอยู่ตามชนบทก็จะรักษาที่อนามัยใกล้บ้านก่อน การส่งเสริม และพัฒนาสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน โดยประชาชนไม่ว่า เพศใด อายุวัยใด เชื้อชาติใด ศาสนาใด อยู่ในภูมิภาคใดหรืออยู่ในวัฒนธรรมใด มีความสนใจในทางการเมือง มีแบบแผนการดำรงชีวิตเช่นใดหรือมีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมในระดับชั้นใดก็ตาม พึงได้รับการสวัสดิการสังคม ด้านสุขภาพอนามัยที่ได้มาตรฐาน อย่างทั่วถึง เสมอภาคเป็นธรรม สอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์ปัญหาของบุคคล กลุ่มบุคคลและประชาชน

๑.๒ ด้านที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพส่วนใหญ่จะอยู่กับครอบครัว แต่ก็ มีบางส่วนที่มีอาศัยอยู่กับพี่น้องหรือเร่ร่อนทั่วไป สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยที่รัฐดำเนินการยังไม่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพได้ ถือว่าเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุมากพอสมควร ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุเลือกอยู่อาศัยอยู่กับลูกหลาน ผู้สูงอายุควรมีที่อยู่อาศัยตามควรแต่สภาพช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในทำนองเดียวกัน ประชาชนทุกคนควรจะได้มีที่อยู่อาศัยตามแต่กำลังความสามารถของบุคคลที่จะได้มา อย่างน้อยที่สุดที่อยู่อาศัยต้องให้ความปลอดภัย ความมั่นคงอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีสภาพเสื่อมโทรมแออัด แวดล้อมด้วยมลพิษ หรือเสี่ยงต่อภัยพิบัติเสี่ยงต่อความเสื่อมเสียทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม

๑.๓ ด้านการทำงานและรายได้สวัสดิการของผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพในแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในการเข้าถึงสวัสดิการต่างๆ โดยผู้สูงอายุที่อยู่ตามชนบท ชุมชน อาจจะมีโอกาสเข้าสวัสดิการน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในตัวเมือง เพราะการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทยังคงต้องทำงานหนักเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งจะแตกต่างจากผู้ที่อยู่ในตัวเมืองที่บางคนเคยทำงานรับราชการมาก่อนถึงแม้ว่าจะเกษียณอายุราชการแล้วอย่างน้อยก็มีรายได้จากการเกษียณ พอสามารถมีความสุขในบั้นปลายชีวิตได้ แต่ผู้สูงอายุในชนบทไม่มีโอกาสได้เกษียณ ถึงแม้จะมีเบี้ยยังชีพที่ภาครัฐจ่ายให้บ้างแต่ก็ไม่เพียงพอ จึงต้องทำงานหนักอยู่เหมือนเดิม ควรส่งเสริมผู้สูงอายุและทุพพลภาพให้มีงานทำที่ทำให้มีรายได้อย่างน้อยเพียงพอแก่การดำรงชีพงานที่ทำมีสวัสดิการที่ดีหรืออย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนดงานที่ ทำต้องไม่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย อุบัติเหตุและอุบัติเหตุต่างๆ ไม่เป็นงานที่สร้างความเสื่อมเสีย แก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมาย

๑.๔ ด้านนันทนาการ ผู้สูงอายุและทุพพลภาพจะมีชมรมและสมาคมรองรับ ด้านนันทนาการ โดยผู้สูงอายุและทุพพลภาพสามารถจะเข้าร่วมชมรมหรือสมาคมได้ หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนจะเข้ามาดำเนินการช่วยเหลือด้านนันทนาการผ่านทางชมรม ซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในบริเวณของวัด ถือว่าเป็นสถานที่สะดวกมากที่สุดแก่ผู้สูงอายุ กิจกรรมหลักคือ กิจกรรมทางพุทธศาสนา กิจกรรมเข้าจังหวะ กิจกรรมกำลังกาย กิจกรรมการเล่น กีฬาหรือเกม กิจกรรมท่องเที่ยว มีกิจกรรมนันทนาการเพื่อการบันเทิงและการพักผ่อนใจ อย่างมีคุณภาพ โดยกิจกรรมนันทนาการนั้นๆ ไม่เป็นการทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรม และไม่ผิดกฎหมาย ไม่เป็นการเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง หรือ ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกลุ่มอื่นๆ

๑.๕ ด้านกระบวนการยุติธรรม ผู้สูงอายุที่ในตัวเองส่วนใหญ่จะได้รับความเอา ใจใส่จากภาครัฐพอสมควรหรือสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เพราะส่วนใหญ่ผู้สูงอายุ เหล่านั้นเป็นข้าราชการมาก่อนมีความรู้ด้านกฎหมาย ส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ตามชนบทมีความรู้ ด้านกฎหมายน้อย เมื่อมีคดีความเกิดขึ้นและไม่สามารถช่วยเหลือตัวเอง จึงมีผลกระทบต่อ ความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุได้ มีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ ชัดเจนเพื่อให้รัฐสามารถวางแผนดำเนินการช่วยเหลือได้เหมาะสมกับความต้องการของ ผู้สูงอายุ เมื่อมีความขัดแย้งกันชมรมผู้สูงอายุเป็นผู้คลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ มีสิทธิ เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและ เหมาะสมจากรัฐ รัฐได้จ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้สูงอายุที่เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัวอย่าง เหมาะสม เมื่อมีคดีความ ท่านมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ

๑.๖ ด้านสิทธิของประชาชนที่พึงจะได้รับ ผู้สูงอายุและทุพพลภาพได้รับการจัด สวัสดิการจากรัฐ คือ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ตามเกณฑ์ต่างๆที่รัฐกำหนด แต่ไม่เพียงพอ ต่อ ความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นทุกปี แต่ปัจจัยพื้นฐาน คือ ด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และศักดิ์ศรี ได้รับการป้องกันพิทักษ์สิทธิและต้องมีการคุ้มครองไม่ให้ถูกทอดทิ้งในการละเมิด สิทธิต่างๆโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติของสังคม ผู้สูงอายุควรได้รับความเคารพความเข้า ใจความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับของสมาชิกในครอบครัวสังคม ควรส่งเสริม และพัฒนาให้ผู้สูงอายุและทุพพลภาพให้มีความรู้ ทักษะ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพต่อไปและ แม้ว่าประชาชนจะมีข้อบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม หรือด้อย โอกาสทางการศึกษาก็จะได้รับบริการการศึกษาพิเศษและจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่มีข้อจำกัดเหล่านั้น ทั้งนี้ประชาชนทุกคนต้อง ได้รับการศึกษาในระดับอย่างน้อยที่สุด คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานีใน ๖ ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการงานและรายได้ ด้านนันทนาการ ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านสิทธิของประชาชนที่พึงจะได้รับ ดังนี้

๑. ด้านสุขภาพอนามัย การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ในด้านสุขภาพอนามัย มีการบริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุ มีการส่งเสริมอดทนงบประมาณในด้านสาธารณสุขมูลฐานให้กับชมรมผู้สูงอายุ มีการส่งเสริมการเล่นกีฬาชนิดต่างๆที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ/ผู้ทุพพลภาพ การบริการช่วยเหลือรักษาพยาบาล พยาบาลแก่ผู้สูงอายุ เช่น การประกันสุขภาพเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาสหน่วยงานของรัฐมีการบริการยานพาหนะเดินทางในการรักษาพยาบาลแก่ผู้สูงอายุ/ผู้ทุพพลภาพหน่วยงานของรัฐมีการบริการยานพาหนะเดินทางในการรักษาพยาบาลแก่ผู้สูงอายุ/ผู้ทุพพลภาพ มีการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ/ผู้ทุพพลภาพ มีการสนับสนุนฝึกอบรมทางการแพทย์แก่หน่วยงานที่ให้ บริการผู้สูงอายุ/ผู้ทุพพลภาพ มีการส่งเสริมการเล่นกีฬาชนิดต่างๆที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ/ผู้ทุพพลภาพ มีหน่วยงานด้านสาธารณสุขออกให้บริการตรวจสุขภาพประจำปีแก่ผู้สูงอายุ/ผู้ทุพพลภาพมีการจัดระบบเฝ้าระวังและจัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ/ผู้ทุพพลภาพที่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๖๔) ซึ่งเน้นที่การให้ความรู้และความคุ้มครองผู้สูงอายุด้านร่างกาย จิตใจ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในฐานะผู้รับและผู้ให้แก่สังคม

ผู้สูงอายุในแต่ละลักษณะพื้นที่ที่มีภาวะการเจ็บป่วยและภาวะโรคเรื้อรัง การได้รับสวัสดิการทางสุขภาพและการใช้สิทธิประโยชน์ การเข้าถึงบริการสุขภาพที่จำเป็นและอุปสรรคภาระค่าใช้จ่ายจากการเจ็บป่วยและภาวะโรคเรื้อรัง ที่แตกต่างกัน เมื่อเทียบกับผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร มีภาวะการเจ็บป่วยที่ต่ำที่สุดแต่กลับมีภาวะโรคเรื้อรังที่สูงที่สุด ในภาพรวมผู้สูงอายุเกือบทั้งหมดได้รับสิทธิประโยชน์หรือหลักประกันทางสุขภาพอย่างน้อย ๑ สิทธิหรือหลักประกันผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ และในเขตเมือง มีแนวโน้มประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการทางสุขภาพในระดับปฐมภูมิเพื่อการรักษาพยาบาลกรณีเจ็บป่วยเล็กน้อย รวมถึงการบริการตรวจรักษาและควบคุมภาวะโรคเรื้อรัง ในขณะที่ ผู้สูงอายุในชนบทมีแนวโน้มประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการทางสุขภาพในระดับทุติยภูมิเพื่อการรักษาพยาบาลกรณีการเจ็บป่วยรุนแรง อุปสรรคในการเข้าถึงบริการที่สำคัญของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯและในเขตเมือง เป็นในเรื่องของ“ระยะเวลาที่ใช้” ในขณะที่สำหรับผู้สูงอายุในชนบท เป็นในเรื่องของ“ภาระค่าใช้จ่าย” โดยเฉพาะ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปรับบริการ ในมุมมองด้าน“ความเป็นธรรมของค่าใช้จ่ายทางสุขภาพ” ดัชนีการกระจุกตัว ชี้ให้เห็นว่า ค่าใช้จ่ายจากการเจ็บป่วยและภาวะโรคเรื้อรังรวมทั้งหมด มีสัดส่วนที่โน้มเอียงหรือสูงกว่าใน

กลุ่มรายได้สูงมากกว่ากลุ่มรายได้ต่ำ อย่างไรก็ตาม เมื่อชีวิตด้วยดัชนีค่านี กลับพบว่า ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นยังคงไม่เป็นธรรม ทั้งค่าใช้จ่ายในส่วนค่ายาและค่ารักษาพยาบาล ค่าเดินทางและค่าใช้จ่ายเกี่ยวเนื่อง โดยมีลักษณะที่โน้มเอียงหรือเป็นภาระโดยเปรียบเทียบต่อผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้สูง

๒. ด้านที่อยู่อาศัย การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ในด้านที่อยู่อาศัย โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนค่าเฉลี่ยเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ บุคคลรอบข้างยอมรับว่ามีคุณค่ามีความสามารถหรือมาปรึกษาหารืออยู่เสมอ มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวทั้งยามสุขและทุกข์เจ้าหน้าที่ไปตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุหรือมีลูกหลานญาติพี่น้องมาเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ และการมีโอกาสพบปะสังสรรค์กับญาติพี่น้องใกล้ชิดและเพื่อนร่วมวัยอยู่เสมอ ชุมชนผู้สูงอายุได้มีการจัดให้มีกิจกรรมระหว่างบุตรหลานกับผู้สูงอายุ การได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูลจากเพื่อนบ้าน/สมาชิกในชุมชน บุคคลรอบข้างให้ความสำคัญเห็นคุณค่าในตนเอง เคารพยกย่องนับถือและเชิดชู ได้ส่งเสริมให้รวมกลุ่มชมรมอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุและภาคีเครือข่าย มีการยอมรับความชราภาพของตนเองปรับตัวให้เข้ากับคนรอบข้างและสามารถแก้ไขปัญหาได้ มีความภาคภูมิใจในตนเองและปรับตัวเองเพื่อลดภาระจากผู้อื่น

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้กำหนดขอบเขตงานสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ในด้าน การมีที่อยู่อาศัย หมายถึง การที่ประชาชนมีที่อยู่อาศัยตามควรแต่สภาพช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในทำนองเดียวกัน ประชาชนทุกคนควรจะได้มีที่อยู่อาศัยตามแต่กำลังความสามารถของบุคคลที่จะได้มา อย่างน้อยที่สุดที่อยู่อาศัยต้องให้ความปลอดภัย ความมั่นคงอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีสภาพเสื่อมโทรมแออัดแวดล้อมด้วยมลพิษ หรือเสี่ยงต่อภัยพิบัติเสี่ยงต่อความเสียหายทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม

๓. ด้านการงานและรายได้ การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ในด้านการงานและรายได้ ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะรับการอบรมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ ได้มีการว่าจ้างงานผู้สูงอายุตามศักยภาพ ความถนัดและความสามารถ มีรายได้ด้วยตนเองเพียงพอต่อการดำรงชีพและมีเงินเก็บสะสมเพื่อการดำรงชีพภาครัฐได้มีการส่งเสริมจัดตั้งกองทุนประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ ได้มีการอบรมให้ความรู้อาชีพให้กับผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพอิสระตามศักยภาพความถนัดความสามารถได้มีการจัดหาอาชีพที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุผู้สูงอายุตามศักยภาพความถนัดและความสามารถ ภาครัฐได้มีการสนับสนุนงบประมาณและจัดการหาแหล่งเงินทุนประกอบอาชีพให้ กับผู้สูงอายุ มีการส่งเสริมการไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพ มีหน่วยประสานงานให้กับผู้สูงอายุที่ต้องการหารายได้เสริม รัฐได้

จ่ายเบี้ยยังชีพกับผู้สูงอายุอย่างทั่วถึงคนๆ ละ ๕๐๐ บาทต่อเดือน มีความเหมาะสมกับค่าครองชีพในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๖๔) คือ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยคุ้มครองรายได้ด้วยการจัดสวัสดิการด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจน และไม่มีแหล่งพึ่งพิง ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนในชุมชน พัฒนาและส่งเสริมระบบประกันสุขภาพที่มีคุณภาพเพื่อผู้สูงอายุทุกคน คุ้มครองด้านครอบครัวและผู้ดูแล ลดหย่อนภาษีเงินได้แก่บุตรที่อุปการะผู้สูงอายุที่เป็นบุพการี ปรับปรุงบริการสาธารณสุขทุกระบบให้สามารถอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุพัฒนาบริการทางสุขภาพและทางสังคมในชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุได้มากที่สุด โดยเน้นบริการถึงบ้าน ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรศาสนา องค์กรเอกชนและองค์กรสาธารณประโยชน์ มีส่วนร่วมในการดูแลจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุจัดบริการแพทย์ทางเลือกจัดตั้งคลินิกผู้สูงอายุและหอผู้ป่วยสูงอายุให้เพียงพอกับการให้บริการ

๔. ด้านนันทนาการ การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ในด้านนันทนาการ มีความยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่ชมรมผู้สูงอายุได้จัดขึ้น มีการจัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความรักความอบอุ่นและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ให้กับผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ช่วยให้ผู้สูงอายุเป็นคนมีเหตุผลเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวและรู้จักการเสียสละส่วนที่มีค่าเล็กน้อยที่สุดคือกิจกรรมนันทนาการจะเป็นสื่อและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจอารมณ์สังคม สติปัญญาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ท่านมีความเพลิดเพลินและสนุกสนานกับกิจกรรมที่ชมรมได้จัดขึ้น เช่น ศิลปหัตถกรรมดนตรี ละครหรือกิจกรรมกลางแจ้ง หน่วยงานภาครัฐได้ให้ความรู้ข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการ ดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพ มีหน่วยงานต่างๆ ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น การเลี้ยงอาหาร แก่ผู้สูงอายุ มีกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่น เช่น พบปะ สังสรรค์ รับประทานอาหาร ร่วมประชุม กลุ่มงานเลี้ยง มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดเพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียด เช่น การเต้นรำ กีฬา แก่ผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุจัดให้มีกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตรรักษาศีลและนั่งสมาธิในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับกับงานวิจัยของจินดารัตน์ สมคะณย์^๓ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ ปัญหาการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุ

^๓ จินดารัตน์ สมคะณย์, “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์”, วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์, ปีที่ ๑๐ ฉบับ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘) : หน้า ๑๕-๒๙.

ของเทศบาลตำบลสมเด็จ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ประชากรที่ใช้ศึกษาวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสมเด็จ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยมีอายุระหว่าง ๖๑-๗๐ ปี ซึ่งมีวุฒิการศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและมีสถานภาพเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้สูงอายุ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเข้ามามีส่วนร่วมดูแลผู้สูงอายุร่วมกันในชุมชน ควรจัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุอยู่ที่บ้าน พัฒนาสภาพแวดล้อม ที่ปลอดภัยและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนที่ดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุ คนต้นแบบและครอบครัวที่เข้มแข็ง ส่วนสภาพการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จคือ การส่งเสริมด้านกิจกรรม เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การส่งเสริมนันทนาการ การส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งการบริการผู้สูงอายุ รองลงมาคือ ด้านการประสานงาน เช่น การติดต่อสื่อสาร การประสานงานกับกลุ่มผู้สูงอายุ องค์กรรัฐหรือเอกชน สำหรับปัญหาการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จคือ ปัญหาด้านสวัสดิการสุขภาพอนามัย เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี หรือการบริการ หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ รองลงมาคือ ปัญหาด้านสวัสดิการนันทนาการ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ สถานที่ออกกำลังกายหรือพักผ่อน รวมถึงกิจกรรมพบปะกัน

๕. ด้านกระบวนการยุติธรรม การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ในด้านกระบวนการยุติธรรม มีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อให้รัฐสามารถวางแผนดำเนินการช่วยเหลือได้เหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุ เมื่อมีความขัดแย้งกันชมรมผู้สูงอายุเป็นผู้คลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ มีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ รัฐได้จ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้สูงอายุที่เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ผู้สูงอายุหรือผู้พิการทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม สวัสดิการโดยภาครัฐมักเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดและแนวนโยบายของรัฐ ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาและต้องได้ รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนจึงเน้นการสงเคราะห์เบื้องต้น

๖. ด้านสิทธิของประชาชนที่พึงจะได้รับ การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี ในด้านสิทธิของประชาชนที่พึงจะได้รับมีศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุการติดตามเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ได้จัดบริการศูนย์บริการทางสังคมให้กับผู้สูงอายุเพื่อให้บริการแนะนำคำปรึกษาประสานความช่วยเหลือผู้สูงอายุไปหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และมีการอธิบายถึงหลักเกณฑ์สิทธิของประชาชนการเบิกจ่าย สวัสดิการผู้สูงอายุอย่างชัดเจน รัฐสามารถสงเคราะห์ผู้สูงอายุครอบครัวผู้ด้อยโอกาสได้อย่างทั่วถึง มีการจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุในพื้นที่และสำรวจความต้องการความช่วยเหลือ มีการอธิบายถึงหลักเกณฑ์สิทธิของประชาชนการเบิกจ่ายสวัสดิการ

ผู้สูงอายุอย่างชัดเจน ผู้สูงอายุใช้สวัสดิการบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าในการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาล มีระบบบำเหน็จบำนาญเป็นสวัสดิการสำหรับข้าราชการที่เกษียณอายุ มีการให้เงินสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้และมีฐานะยากจน หรือเงินสงเคราะห์ เมื่อเจ็บป่วย มีการให้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการบริการดูแลผู้สูงอายุทางผู้นำหมู่บ้านได้ให้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการบริการดูแลผู้สูงอายุผ่านระบบเสียงตามสาย มีความพึงพอใจในสิทธิประโยชน์ที่ผู้สูงอายุพึงจะได้รับในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.๒๕๔๖ ได้บัญญัติความหมายของสวัสดิการสังคมไว้ว่า สวัสดิการสังคม หมายความว่า ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนอง ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสมเป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับและการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ องค์กรหรือหน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ รัฐควรจะต้องตั้งเป็นการเฉพาะให้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับผู้สูงอายุทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่นอาจเป็นรูปของคณะกรรมการก็ได้ และยกระดับความสำคัญขององค์กรผู้สูงอายุ เช่น สภาผู้สูงอายุหรือชมรมผู้สูงอายุให้เป็นนิติบุคคลเพื่อที่จะสามารถมีสิทธิหน้าที่ต่างๆ ได้ตามกฎหมายและควรกำหนดให้ท้องถิ่นหรือชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทั้งต้องสนับสนุนให้ภาคเอกชนได้มีส่วนในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุมากขึ้น

๑.๒ ควรกำหนดให้ในแต่ละชุมชนมีหน่วยงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยมีคณะกรรมการกำกับดูแลประสานงาน เพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานในระดับประเทศซึ่งกฎหมายจะต้องกำหนดคุณสมบัติของผู้จะเป็นกรรมการ และกรรมการนี้ต้องมีตัวแทนของผู้สูงอายุร่วมอยู่ด้วย

๑.๓ สิทธิของผู้สูงอายุทั่วไป รัฐควรจะต้องกำหนดให้มีการออกบัตรประจำตัวผู้สูงอายุเป็นรูปเฉพาะแก่ประชาชนที่มีอายุเกิน ๖๐ ปีทุกคน ซึ่งบัตรดังกล่าวนี้จะเป็นบัตรที่ผู้สูงอายุจะได้นำไปใช้ในการแสดงตัว เพื่อรับสิทธิต่างๆ ที่รัฐและเอกชนจัดหาให้

๑.๔ รัฐควรจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุอย่างเท่าเทียมกันในสิทธิพื้นฐานและควรจัดสวัสดิการที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่ว่ารัฐดำเนินการเองหรือภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ สำหรับกลุ่มของผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยพอแก่การยังชีพและมีความต้องการได้รับสวัสดิการที่

ดีกว่า ทั้งนี้จะต้องมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรองรับการดำเนินงานในเชิงธุรกิจนี้ เช่น บ้านพักผู้สูงอายุ การให้บริการดูแลภายในบ้าน เป็นต้น

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรมีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย กฎหมายสวัสดิการผู้สูงอายุของต่างประเทศ แล้วสรุปประเด็นข้อดีข้อเสีย แล้วนำมาเป็นแบบอย่างในการบัญญัติกฎหมายสวัสดิการของไทย ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้เราได้รับแนวความคิดในทางกฎหมายใหม่ๆเข้ามาใช้แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ขัดต่อสังคมวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของไทย

๒.๒ ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสวัสดิการทางสังคมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อยู่ชนบทที่มีโอกาสเข้าถึงสวัสดิการที่น้อยกว่าในเขตเมือง

๒.๓ ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการสวัสดิการทางด้านอื่นๆของผู้สูงอายุในแต่ละตำบลเพื่อจะได้ข้อมูลโดยเชิงลึกมากขึ้น

๒.๔ ศึกษาสภาพปัญหาการจัดสวัสดิการทางสังคมแก่ผู้สูงอายุในองค์กรปกครองท้องถิ่น เพราะเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุในพื้นที่มากกว่าองค์กรอื่นๆ

๒.๕ ควรศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุได้ปรับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

๒.๖ ควรศึกษาเกี่ยวกับสุขภาวะความเป็นสุขทางจิตใจของผู้สูงอายุกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทพเพ็ญวานิสัย, ๒๕๔๙.

(๒) วารสาร :

จินดารัตน์ สมคะณย์. “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์”. **วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์**, ปีที่ ๑๐ ฉบับ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘).

(๓) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

วรเวศม์ สุวรรณระดา และวรวรรณ ชาญด้วยวิทย์. “สวัสดิการยามชราบ้านาญแห่งชาติ”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, ๒๕๕๔.

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาปั่นฝ้ายทอผ้าจลกลฐินท้องถิ่นล้านนา

ผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา: กรณีศึกษาบ้านสบคำ

ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

The Transferring Process of Lanna Chulakathin Wisdom of Cotton
Spinning and Weaving, Through the Buddhist Rite: Study in Baan Sob
Kham, Wiang Sub-district Chiangsean District Chiangrai Province

เสพบัณฑิต โหน่งบัณฑิต*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาปั่นฝ้ายทอผ้าจลกลฐินท้องถิ่นล้านนา บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๒) เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาทอผ้าท้องถิ่นล้านนา ผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ในงานปั่นฝ้ายสายบุญจลกลฐิน วัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ๓) เพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการส่งเสริมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา มีกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึกคือ ผู้นำชุมชนที่มีส่วนร่วมหลักในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาปั่นฝ้ายทอผ้าจลกลฐินท้องถิ่นล้านนา ผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา จำนวนทั้งสิ้น ๒๗ คน

ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาการปั่นฝ้ายเพื่อทอผ้า มีมาแต่สมัยโบราณโดยหาจุดกำเนิดในชุมชนไม่ได้ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบรรพชนแบบอุตสาหกรรมครัวเรือน มีกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ด้วยความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน โดยส่งเสริมการปั่นฝ้ายทอผ้า เพื่อสร้างภูมิปัญญานี้ให้สำคัญมากยิ่งขึ้น จึงจัดงานปั่นฝ้ายทอผ้าจลกลฐิน ก่อให้เกิดเครือข่ายและความสามัคคี มีประโยชน์สุขต่อจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาโดยมีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ อาศัยการส่งผ่านทางพิธีกรรมของพุทธศาสนา คือการทอผ้าจลกลฐิน และชุมชนได้พัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายเป็นอาชีพแบบยั่งยืน

คำสำคัญ: กระบวนการถ่ายทอด, ภูมิปัญญา, ปั่นฝ้าย, ท้องถิ่นล้านนา, พิธีกรรมทางพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this Research were 1) to Study wisdom of cotton spinning and lanna local chulakathin weaving in baan sob kham, wiang sub-district chiangsean district chiangrai province. 2) to study process of

* คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

transferring lanna local wisdom of cotton spinning and weaving , through the buddhist rite: study in chulakathin festival of wat Pha dhattu pha-ngao and 3) to analyze lanna local wisdom of cotton spinning and weaving and promoting Transmission by Buddhist rituals. There were in-depth interviews of community leaders Who are involved in the process of transferring knowledge to total 27 people.

The resulted of this study showed that: Wisdom gin for weaving It has ancient origins in a community is not. Inherited from ancestors by household industry. A process of transferring knowledge With the collaboration of A community, Temple and school By promoting cotton weaving To make this wisdom for more important to organizers cotton weaving chulakathin festival to be benefits, enjoyed, Network and unity to The minds of Buddhists. It's Conservation Wisdom by the transferring process knowledge Transmission by Buddhist rituals and develop Wisdom to a sustainable career.

Keywords: Transfer process, wisdom, spin cotton thread, local Lanna , Buddhist rituals

๑. บทนำ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เป็นวิธีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ผู้สืบสานสนใจและเห็นคุณค่าในศิลปะแขนงนั้นๆ ภูมิปัญญาบางอย่างผู้ถ่ายทอดต้องการวิธีสืบสานที่แตกต่างกันออกไป เช่น การอบรม การบรรยาย การจัดสัมมนา เป็นต้น บางกิจกรรมนั้นไม่สามารถสื่อสารต่อผู้รับได้อย่างตรงประเด็นและไม่สามารถชี้ให้เห็นคุณค่าได้อย่างชัดเจน จึงมีการปรับเปลี่ยนวิธีในการถ่ายทอดโดยแบ่งเป็นกลยุทธ์ของแต่ละบุคคล บางกิจกรรมแฝงด้วยความสนุกครื้นเครง บางกิจกรรมเน้นไปที่การปฏิบัติ ขณะที่บางกิจกรรมเน้นไปที่การสื่อสารให้เห็นคุณค่าอย่างชัดเจน ทั้งหมดทั้งปวงก็เพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่และดีกว่าเดิม องค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ว่ามี คือภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมาสู่อนุชนรุ่นหลัง

การอนุรักษ์ คือ การบำรุงรักษาสิ่งที่ตั้งงามไว้เช่น ประเพณีต่างๆ หัตถกรรม และคุณค่าหรือการปฏิบัติตนเพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม

การฟื้นฟู คือ การรื้อฟื้นสิ่งที่ตั้งงามที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิก ให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่นการรื้อฟื้นดนตรีไทย

การประยุกต์ คือ การปรับหรือการผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่เข้าด้วยกันให้เหมาะสมกับสมัยใหม่ เช่น การใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาล ประสานกับการรักษาสมัยใหม่ การทำพิธีบวชต้นไม้ เพื่อให้เกิดสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาป่ามากยิ่งขึ้น การประยุกต์ประเพณีการทำบุญข้าวเปลือกที่วัด มาเป็นการสร้างธนาคารข้าว เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลน

การสร้างใหม่ คือ การค้นคิดใหม่ที่สัมพันธ์กับความรู้ดั้งเดิม เช่น การประดิษฐ์โปงลาง การคิดโครงการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยอาศัยคุณค่าความเอื้ออาทรที่ชาวบ้านเคยมีต่อกันมาหารูปแบบใหม่ เช่น การสร้างธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือ การรวมกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน เพื่อทำกิจกรรมกันอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น^๑

การถ่ายทอดการปั้นฝ้ายเพื่อทอผ้าจุกุลลินของบ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ผ่านงานประเพณีปั้นฝ้ายสายบุญจุกุลลิน ของวัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งทำปีละครั้ง รวมตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันทำมาแล้ว ๑๘ ครั้ง กระบวนการต่างๆ ที่ถ่ายทอดออกมาสู่สายตาอนุชนคนรุ่นหลัง ล้วนแต่ต้องการสืบทอดวิธีการปั้นฝ้ายและทอผ้าจุกุลลินโดยอาศัยพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งไม่ต้องอาศัยการสัมมนาหรือบรรยายอะไรทั้งสิ้น กระบวนการของผู้เรียนรู้เริ่มต้นด้วยความศรัทธาในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา จึงทำให้การถ่ายทอดเป็นไปอย่างเรียบง่ายโดยผู้เรียนรู้เองไม่รู้ตัวด้วยซ้ำว่าตนเองกำลังเป็นผู้ถ่ายทอดกระบวนการนี้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาปั้นฝ้ายทอผ้าจุกุลลินท้องถิ่นล้านนา บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๒. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาทอผ้าท้องถิ่นล้านนา ผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ในงานปั้นฝ้ายสายบุญจุกุลลิน วัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๓. เพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการส่งเสริมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

เก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร (Documentary) จากนั้นร่วมปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) รวมถึงรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสังเกตการณ์ (Observation Research) และสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นกรณี (Interview Research) เก็บข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ที่ขอบเขตคือ วัดพระธาตุผาเงาและบ้านสบ

^๑ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, โครงการสารานุกรมไทยฯ, (กรุงเทพมหานคร : โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, ๒๕๕๕).

คำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยมีผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) เป็นบรรพชิต ๔ รูป ชี ๑ ท่าน และคฤหัสถ์ ๒๒ คน รวม ๒๗ รูป/คน

๔. สรุปผลการวิจัย

ความเป็นมาการปั่นฝ้ายทอผ้าจุกจุกฐิน พระครูไพศาลพัฒนารัต (ประเสริฐ สิ้นสอน) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุผาเงา ได้ตั้งกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองลวดลายเชียงแสน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๑ เพื่อเก็บรวบรวมผ้าทอต่างๆ จัดแสดงเป็นที่ศึกษาเรียนรู้เรื่องผ้าทั่วไป และผ้าจากเชียงแสน หลังจากตั้งกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองลวดลายเชียงแสนแล้ว การทอผ้าก็ยังไม่ได้รับความนิยมนัก จึงมีแนวคิดว่าการทอผ้าเชียงแสนหรือผ้าฝ้ายนั้นใกล้สูญหายไปจากชุมชน จำเป็นต้องสร้างความสำคัญของการปั่นฝ้ายทอผ้าผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เพื่อสร้างกระแสการฟื้นฟูการปั่นฝ้ายทอผ้าให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง โดยอาศัยเหตุการณ์ทางพระพุทธศาสนา เน้นไปที่การกระทำอิงพระวินัยและทำเนียบมกุศลนิยมแห่งการทอผ้าจุกจุกฐิน จึงเกิดแนวคิดที่ต้องฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาสืบต่อไป จึงตัดสินใจจัดงานปั่นฝ้ายสายบุญจุกจุกฐินผาเงา

การจัดงานปั่นฝ้ายสายบุญจุกจุกฐินผาเงา ของวัดพระธาตุผาเงาได้ฟื้นฟูการปั่นฝ้ายทอผ้า เป็นที่รู้จักกันทั่วไปของคนชาวพุทธ ที่ยึดเหนี่ยวในบุญทางพระพุทธศาสนา อย่างกว้างขวาง จึงได้กำหนดจัดทั้งหมด ๑๙ ครั้ง และสิ้นสุดลงในปี พ.ศ.๒๕๕๙ ในปี ๒๕๕๑ รายการกบนอกกะลา ทำรายการ ตอน เส้นใยศรัทธา มหาภิน ตอน ๒ การแพร่ภาพครั้งนั้นทำให้งานปั่นฝ้ายสายบุญจุกจุกฐินผาเงา เป็นที่รู้จักกันทั่วประเทศ นับว่าการแฝงกิจกรรมที่ใกล้สูญหายผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ทำให้เกิดกระแสการอนุรักษ์ผ้าฝ้ายทอมือ และการให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูยิ่งขึ้น^๒

ขั้นตอนการจัดงานปั่นฝ้ายสายบุญจุกจุกฐิน การจัดงานปั่นฝ้ายสายบุญจุกจุกฐินผาเงามีขั้นตอนดังนี้^๓

- ขั้นตอนที่ ๑ การเขียนโครงการ
- ขั้นตอนที่ ๒ การประชุมปรึกษากัน
- ขั้นตอนที่ ๓ การสร้างเครือข่ายเพื่อแบ่งภาระงาน
- ขั้นตอนที่ ๔ รูปแบบการจัดงานปั่นฝ้ายทอผ้าจุกจุกฐิน
- ขั้นตอนที่ ๕ การสร้างแรงจูงใจด้วยพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์

การส่งเสริมภูมิปัญญาการปั่นฝ้ายผ่านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ในการส่งเสริมภูมิปัญญาการปั่นฝ้ายผ่านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

^๒ ทีวีบูรพา, กบขึ้นเครื่อง ตอน : เส้นใยศรัทธา มหาภิน (English Subtitle) EP.2. แหล่งที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=Z3UK6IVVsOw> [๓ ตุลาคม ๒๕๕๙].

^๓ สัมภาษณ์ พระพุทธญาณมณี (ประเสริฐ สิ้นสอน), ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

๑. จัดตั้งกลุ่มทอผ้าฝ้าย เพื่อเป็นผู้ทรงองค์ความรู้ไว้และพัฒนาองค์ความรู้ด้านการทอผ้าฝ้ายสืบต่อไป

๒. ทางวัดสร้างสถานที่ให้กลุ่มใช้ในการจัดกิจกรรม มีพิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนาเชียงแสน ตั้งอยู่ภายในวัดพระธาตุผาเงา เป็นที่ทำการ และเป็นแหล่งการเรียนรู้ด้านการทอผ้าฝ้าย โดยทางกลุ่มมีวิทยากรถ่ายทอดให้ลูกหลานเยาวชนสืบต่อไป

๓. วัดและชุมชนจัดกิจกรรมปั่นฝ้ายทอผ้า อันเนื่องด้วยพิธีกรรมทางพุทธศาสนา โดยเชิญกลุ่มแม่บ้านที่มีหมู่บ้านอยู่รอบๆ เช่น บ้านสันธาตุ บ้านทุ่งฟ้าฮ่าม บ้านสบกก บ้านท่าขันทอง บ้านสวนดอก มาเป็นผู้ร่วมปั่นฝ้ายทอผ้าจุกฐิน ทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้ทดลองการเก็บฝ้าย อดฝ้าย ตัดฝ้าย กรอฝ้าย ทอฝ้าย ย้อมฝ้าย เพื่อให้องค์ความรู้ถูกสืบทอดต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการสืบสาน ถ่ายทอด อนุรักษ์ และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้องค์ความรู้ โดยไม่ต้องอาศัยการจัดโครงการที่ต้องใช้งบประมาณมากมาย การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั่นฝ้ายทอผ้าจุกฐินของชุมชนบ้านสบคำ ตำบลเวียงอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นการร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน เพื่อให้สิ่งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้กลับมามีความสำคัญ และมีบทบาทในการชักนำผู้ที่มีจิตศรัทธาอยู่แล้วในทางพระพุทธศาสนามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา โดยใช้หลักการ คือ

๑. หลักความเชื่อทางพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อในการถวายทานเป็นพื้นฐาน ทำให้ชักชวนจัดประเพณีการทอดผ้ากฐินได้โดยง่าย เมื่อต้องทอดผ้ากฐินอยู่แล้วเป็นประเพณี พุทธสาวกผู้ฉลาดอาศัยพระวินัยบัญญัติและการอนุญาตให้มีการทอดกฐินได้ ทำให้พระภิกษุผู้หวังให้มีการสืบสานอนุรักษ์การปั่นฝ้ายทอผ้าของบรรพบุรุษ ได้กลับมามีความสำคัญอีกจึงประยุกต์จัดประเพณี ปั่นฝ้าย ทอผ้าจุกฐินเพื่อให้ประชาชนได้ร่วมกันทอดผ้ากฐิน ทำให้กิจกรรมเช่นนี้มีการอนุรักษ์การปั่นฝ้ายทอผ้า เพื่อให้เป็นไตรจักรและถวายตามประเพณีฤดูกาลกฐินเพราะเชื่อว่ามีอานิสงส์มาก การอนุรักษ์การทอผ้าฝ้ายจึงสามารถทำได้ อย่างเป็นรูปธรรมที่สุด ดังนั้นการอาศัยพิธีกรรมทางศาสนาเช่นนี้จึงทำให้การถ่ายทอดการปั่นฝ้ายทอผ้าจึงเป็นที่แพร่หลายและได้รับความนิยมจนถึงปัจจุบัน

๒. หลักการสร้างเครือข่าย การจัดงานประเพณีโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้รับความนิยม และให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญนั้น ต้องอาศัยเครือข่าย ความเชื่อและความสามัคคีของชุมชน ไม่เช่นนั้นคงเป็นรูปธรรมชัดเจนไม่ได้ วัดพระธาตุผาเงากับชุมชนบ้านสบคำต้องสร้างเครือข่ายในการทำงานโดยมีหลักความสามัคคีเป็นจุดยืนในการร่วมมือกันจัดงาน จนได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถส่งเสริมผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของแผ่นดินยังมีอีกหลายอย่างที่ควรส่งเสริม หากไม่มีหน่วยงานใดให้ความสำคัญ พุทธศาสนาควรให้การสนับสนุนได้โดยกุศโลบายผ่านพิธีกรรม เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงมีความสำคัญอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใกล้สูญหาย ที่สามารถอ้างอิงพิธีกรรมทางพุทธศาสนาได้อีก มีภูมิปัญญาการทอเสื่อลำแพน ภูมิปัญญาการตีบาตร^๔ ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม ภูมิปัญญาการกวนข้าวทิพย์ ภูมิปัญญาการทำร่ม^๕ ภูมิปัญญาการทำพูกนอนยัดนุ่น

ตัวชี้วัดของกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาปิ่นฝ้ายทอผ้าจุกฐิน

๑. การจัดการองค์ความรู้ของชุมชน การวิจัยกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการปิ่นฝ้ายทอผ้าจุกฐินท้องถิ่นล้านนา ของชุมชนบ้านสบคำนี้ ทำให้ทราบถึงกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยปัจจัยรอบข้างอย่างเห็นได้ชัด สามารถจัดเป็นลำดับของกระบวนการดังนี้

๑.๑ ปัญหาของชุมชนไม่มีรายได้เสริมจากอาชีพหลักคือ การเกษตร จึงเกิดการคิดวิเคราะห์เพื่อหารายได้เสริมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในชุมชน

๑.๒ มุ่งองค์ความรู้ท้องถิ่นเป็นของตน และมีผู้ชำนาญการในชุมชน

๑.๓ ประชุมหารือกับผู้นำชุมชนทั้งทางบ้านและวัด แก้ปัญหาให้มีรายได้เพิ่ม

๑.๔ แนวคิดตกผลึกในการให้ส่งเสริมภูมิปัญญาการปิ่นฝ้ายทอผ้า

๑.๕ ประสบปัญหาผ้าไม่มีตลาด ขาดความน่าสนใจของผู้พบเห็น

๑.๖ ประชุมหารือกับผู้นำชุมชนทั้งทางบ้านและวัด เพื่อแก้ปัญหา

๑.๗ แนวคิดตกผลึกในการจัดงานปิ่นฝ้ายทอผ้าจุกฐิน เพื่อสร้างกระแสให้ประชาชนสนใจผ้าฝ้ายและถือเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาไปในตัว

๑.๘ สร้างรูปแบบด้วยหลักการอิงหลักพระวินัยทางพระพุทธศาสนา อาศัยความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ ความขลัง น่าสนใจ

๑.๙ ก่อประโยชน์ให้ชุมชนทั้งทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ

๑.๑๐ ขับเคลื่อนด้วยพลังศรัทธาเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา

๒. เศรษฐกิจชุมชน จากกระบวนการเหล่านี้ ทำให้เห็นภาพชัดเจนว่า ยังมีวิธีการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน หรือถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกวิธีหนึ่งคือ การฝากกระบวนการเหล่านี้อิงแอบผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา โดยอ้างอิงบุญกุศลหรืออานิสงส์ในการจัดกิจกรรมอันเนื่องด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีตำนานจากพระไตรปิฎก โดยทางพุทธศาสนาควรยกประเด็นขึ้นเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเห็นความสำคัญและทราบอานิสงส์ จากนั้นหาวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ทางชุมชนและทางวัด อาจจัดในรูปแบบให้ได้ อานิสงส์ก่อน แล้วพัฒนาเป็นรูปแบบเชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน ปัจจุบันมีศูนย์

^๔ พ.อ. ภาค ๑ ๒๔/๓๙๓/๓๖๕-๓๗๘.

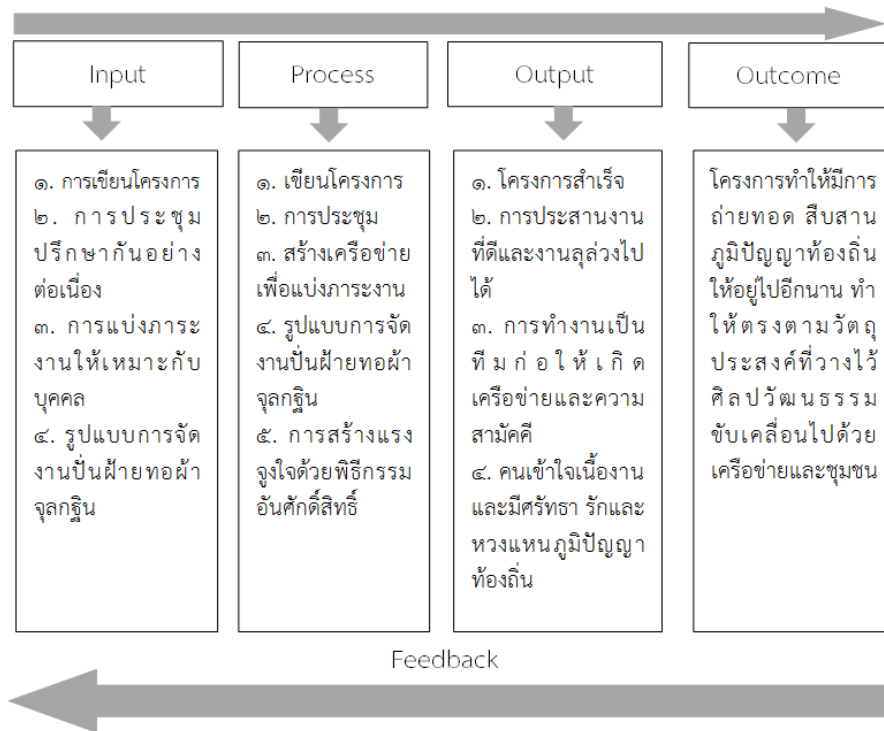
^๕ พ.อ. ภาค ๑ ๒๔/๓๙๓/๓๖๕-๓๗๘.

จำหน่ายผ้าฝ้ายทอมือประจำชุมชน ซึ่งมีแหล่งผลิตและอาคารจำหน่ายอยู่ในวัดพระธาตุผาเงา ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีสมาชิกเป็นคนในชุมชนบ้านสบคำทั้งสิ้น

๓. ค่านิยมของสังคม จากกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการปั่นฝ้ายทอผ้าจุกฐินท้องถิ่นล้านนาของชุมชนบ้านสบคำ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนเป็นอย่างมาก กลุ่มทอผ้าลวดลายเชียงแสนที่ประจำอยู่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ ลานผ้าฝ้ายลวดลายเชียงแสนไว้ขายตลอดปี สร้างรายได้ให้ชุมชนเป็นอย่างมาก การจัดงานปีละครั้งโดยอิงอาศัยพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เป็นการสร้างกระแสให้ประชาชนทั่วไปรู้จักผ้าทอลวดลายเชียงแสนอย่างกว้างขวาง นับว่าจากการแก้ปัญหาของชุมชนผ่านกระบวนการทางพระพุทธศาสนา ตลอด ๑๙ ปี มาแล้ว เป็นการแก้ปัญหาโดยยกความสำคัญของภูมิปัญญาการปั่นฝ้ายทอผ้าผนวกกับผู้นำชุมชนยกระดับปัญหาให้วัดเป็นผู้ร่วมแก้ปัญหา ซึ่งวัดพระธาตุผาเงาโดยพระพุทธิญาณมุนี เมื่อจะรับเจ้าภาพผ้าจุกฐิน ไตร่ตรองและรับเจ้าภาพที่มีศักยภาพสามารถโฆษณา กิจกรรมปั่นฝ้ายทอผ้าจุกฐินแบบท้องถิ่นล้านนาได้ จึงทำให้การถ่ายทอดการปั่นฝ้ายทอผ้าจุกฐินแบบล้านนาประสบความสำเร็จ เป็นการพัฒนาชุมชนโดยชุมชน สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและสังคม นับได้ว่าเป็นการพัฒนาประเทศจากรากหญ้าสู่ฐานแห่งความเป็นสากลในที่สุด โดยได้รับการเผยแพร่ คือ บันทึกเทปรายการโทรทัศน์ รายการกบนอกกะลาของบริษัท ทีวีบูรพา จำกัด ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ทีวีบูรพา กบขึ้นเครื่อง ตอน : เส้นใยศรัทธา มหาภคินี (English Subtitle) EP.2^๖ รวมถึงเว็บไซต์ต่างๆ มากมาย

สรุป กระบวนการ (Process) ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เมื่อแยกย่อยให้เห็นความเป็นไปอย่างเป็นรูปแบบตามทฤษฎีระบบ (System Theory) มีรูปแบบ ดังนี้

^๖ ทีวีบูรพา กบขึ้นเครื่อง ตอน : เส้นใยศรัทธา มหาภคินี (English Subtitle) EP.2. แหล่งที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=Z3UK6IVsOw> [๓ ตุลาคม ๒๕๕๙].

P ข้อ ๓ สร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มความเข้มแข็ง ข้อ ๕ เสริมสร้างโดยการเสริมแรงจูงใจด้วยพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์

O ข้อ ๔ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการมีจิตศรัทธา รักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่น

O การใช้กระบวนการที่ค้นพบด้วยระบบเครือข่ายสร้างจุดแข็งเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาตามวัตถุประสงค์ทุกประเด็น

๖. ข้อเสนอแนะ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนไทยมีความโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์ ควรอนุรักษ์ ถ่ายทอดสืบสาน และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ต้องมีหน่วยงานที่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น นำมาฟื้นฟูและให้การสนับสนุน พัฒนาสืบต่อไป เหมือนการจัดงานปั่นฝ้ายสายบุญจุกฐินของวัดพระธาตุผาเงา อาศัยพิธีกรรมทางพุทธศาสนาถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดงานให้ประชาชนสนใจในกระบวนการปั่นฝ้ายทอผ้า ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญและต้องการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นอันควรหวงแหน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใกล้สูญหาย ที่สามารถอ้างอิงพิธีกรรมทางพุทธศาสนาได้อีก มีภูมิปัญญาการทอเสื่อลำแพน ภูมิปัญญาการตีบาตร เป็นต้น การนำภูมิปัญญามาถ่ายทอดและส่งเสริม โดยอิงความสำคัญทางพุทธศาสนาได้นั้น ต้องค้นคว้าความเป็นมาจาก

พระไตรปิฎกให้ชัดเจน สื่อสารให้ประชาชนเห็นความสำคัญในการสืบทอด และควรให้มีการจัดเป็นโครงการได้ สมควรพัฒนาให้ได้รับความนิยมได้ ดังนั้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาอิงแอบผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการสืบสานถ่ายทอด อนุรักษ์ และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศได้อย่างเป็นรูปธรรมได้ทีเดียว

ควรให้ความสนใจในการวิจัยแบบเผยแผ่กิจกรรมที่มีรูปแบบอยู่แล้ว เช่น งานปั้นฝ้ายสายบุญจุลจลินท์ ไปเผยแผ่จากภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา สู่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นปักษ์ใต้ โดยผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเช่นกัน และควรให้ความสนใจในการวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการแพทย์ และพัฒนาเป็นองค์ความรู้ที่สู่ความเป็นเลิศด้านสุขภาพทั้งทางกายและทางใจ ผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. โครงการสารานุกรมไทยฯ. กรุงเทพมหานคร : โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, ๒๕๕๕.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ทีวีบูรพา. กบขึ้นเครื่อง ตอน : เส้นใยศรัทธา มหากฐิน (English Subtitle) EP.2. แหล่งที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=Z3UK6IWsOw> [๓ ตุลาคม ๒๕๕๙].

(๓) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ พระพุทธิญาณมุนี (ประเสริฐ สิ้นสอน), ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

พัฒนาการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับผลกระทบต่อไทย
Development of the ASEAN Economic Community and Its Impact against
Thailand Country

พระมหาแสงมะณี รูปสอาด*

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องพัฒนาการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับผลกระทบต่อไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) พัฒนาการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับผลกระทบต่อไทย ตลอดจนการดำเนินการของไทยในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนให้บรรลุผลตามเป้าหมายใน ค.ศ.๒๐๑๕ ๒) องค์ประกอบที่ส่งเสริมและเหนี่ยวนำการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียนของไทย ๓) รูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจของอาเซียนที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมไทย ๔) ผลกระทบและโอกาสที่ไทยจะได้รับหลังเปิดประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียนในปี ๒๐๑๕ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร เก็บ รวบรวมข้อมูลสนามด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key-informants) และการ สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ของไทย รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ ดังนี้ ๑) อาเซียนเริ่มต้นบูรณาการเศรษฐกิจในกรอบเขตการค้าเสรีเมื่อ ค.ศ.๑๙๙๒ และกำหนดจะเป็น “ตลาดเดียว” ใน ค.ศ.๒๐๑๕ ส่วนการดำเนินการของไทยในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ให้บรรลุผลตามเป้าหมายใน ค.ศ.๒๐๑๕ รัฐบาลไทยได้ให้กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศเป็น หน่วยงานหลักแห่งชาติในการประสานงานและติดตามการดำเนินงานดังกล่าวไปสู่ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน ๒) องค์ประกอบที่ส่งเสริมและเหนี่ยวนำการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ของไทย มีตั้งนี้ องค์ประกอบที่ส่งเสริมการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทยได้แก่ กฎ บัตรอาเซียน AEC Blueprint นโยบายภาครัฐ งบประมาณ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศใน ฐานะที่เป็นหน่วยงานกลางของชาติที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ ศักยภาพที่มีอยู่ในอาเซียนเอง ส่วนองค์ประกอบที่เหนี่ยวนำ ได้แก่ ผลประโยชน์ของชาติสมาชิกอาเซียนกฎหมายภายในชาติ ปัญหาการประสานงานของหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจน ความไม่พร้อมของทรัพยากรมนุษย์ ๓) รูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจของอาเซียนเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจสังคมไทย คือ รูปแบบเขตการค้าเสรี รูปแบบตลาดเดียวที่ยังเปิดเสรีไม่สมบูรณ์ ๔) ผลกระทบและโอกาสที่ไทยจะได้รับหลังเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนค.ศ.

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๐๑๕ คือปริมาณ การค้า การบริการของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนจะขยายตัวมากขึ้นจากการลดภาษี การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า การบริการ และการลงทุน นักลงทุนและผู้ส่งออกจะมีโอกาสในการ เข้าถึงตลาดและย้ายฐานการผลิตที่กว้างขึ้น การส่งออกสินค้าสะดวกขึ้นผ่านระบบ Asean Single Window นอกจากนี้ การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเป็นโอกาสของไทยที่จะปรับตัวด้าน เศรษฐกิจ การศึกษา การบริหารงานอาเซียน โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ สนองตอบการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การค้าทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก ๕) ข้อเสนอแนะในการปรับเปลี่ยนนโยบายที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ การที่ไทยต้องเร่งปรับ กฎเกณฑ์ภายในให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์การเปิดเสรีของอาเซียน และเร่งพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ในด้านเศรษฐกิจต่างประเทศ ตลอดจนทักษะด้านภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียน เพื่อให้ “วิสัยทัศน์เดียว อัตลักษณ์เดียว ประชาคมเดียว” เป็นจริงและเพื่อให้ไทยเป็นศูนย์กลางการ เชื่อมโยงภายในภูมิภาค และเพื่อที่อาเซียนจะได้เป็นแกนกลางของโครงสร้างสถาปัตยกรรมด้าน ความร่วมมือในภูมิภาค เอเชีย

คำสำคัญ: ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, อาเซียนตลาดเดียว, ภูมิภาคนิยม, ผลกระทบต่อไทย

Abstract

The research in Development of the ASEAN Economic Community is aimed 1) to study the impact of the ASEAN Economic Community progress against Thailand country including Thailand implementation in establishing the ASEAN Economic Community to achieve goals in 2015; 2) to study the factors promoting and discouraging the establishment of ASEAN Economic Community of Thailand; 3) to study the integration of ASEAN Economic Community that affect Thailand economic, and society; 4) to study the consequences and opportunities of Thailand after involving in ASEAN Economic Community in 2015. This research is implemented through qualitative research methods with studying of concerned documents. The data are collected through depth interviews of which the answers are given by Key-informants and through informal interview to get information concerning the persons who may have roles and be designated in establishing ASEAN Economic Community in Thailand including participatory observation and non-participatory observation. The findings are as follows: 1) ASEAN has the initiation in Free Trade Zone in 1992 and has its determination to open

“Single Market” in 2015. Concerning Thailand which has objective to complete establishment of ASEAN Economic Community in 2015. Accordingly Thailand government has assigned its Department of Trade Negotiations as the main agency to deal with and to follow up its implementation to achieve the target of progressing to become ASEAN Economic Community.; 2) Concerning the factors that promote and discourage the establishment of the ASEAN Economic Community of Thailand, the ASEAN Charter of Thailand in an AEC Blueprint is one of the factors that encourage the establishing of ASEAN Economic Community of Thailand including government policies, budget, and the Department of Trade Negotiations as a federal agency that has the major roles in pushing the progress of becoming AEC Community of Thailand and the ASEAN capacity itself. Meanwhile, the factors that discourage the progress of establishing ASEAN Economic Community involve nation benefits, ASEAN members, domestic law and ASEAN regulations, problems in coordination among agencies and human non-readiness. 3) The integrated format of ASEAN Economic Community that has affect the changes of Thailand economic and society is in the form of free trade zone and Single Market that has been incompletely opened; 4) consequences and opportunities affecting Thailand after ASEAN Economic Community in 2015 is formed. It can be considered that the trade volume and Thailand service businesses with neighboring countries will be expanded due to the reduction of taxes mostly in the aspects of trading, services, and investment. Thus investors and exporters will have better opportunity to access to markets and relocation of manufacturing will be expanded accordingly. Moreover exportation of goods will be more convenient through the ASEAN Single Window. In addition, the establishment of the ASEAN Economic Community will be an opportunity for Thailand to develop its economic, education and ASEAN administration particularly the human resources to respond to the its improvements of economic and trading both regionally and globally. 5) Recommendations given from this study in order to improve the policy of Thailand are that the country needs to improve its policy and regulation in order to comply with the rules on the establishment of becoming an ASEAN community. We need to accelerate our progress in Human Resources in the international economic and some other

foreign languages such as English and ASEAN languages need to be improved to gain the same "Unique Vision Single Identity in Same AEC" and to make the clear vision of becoming an ASEAN community become true and that can make Thailand to be the ASEAN center which links within the region of ASEAN and to be the centerpiece of the architecture. Cooperation in Asia.

Keywords: AEC ASEAN, single market, regionalism, affects Thailand

๑. บทนำ

การบูรณาการเศรษฐกิจส่วนภูมิภาคหรือ Regional Economic Integration เป็นแนวทาง หนึ่งในการพัฒนาประเทศตามกระแสหลัก หลายภูมิภาคนอกอาเซียนเคยมีประสบการณ์ด้านนี้มาก่อน เช่น ยุโรปตะวันตก เห็นได้จากสหภาพยุโรปที่ใช้แนวทางนี้ในการสร้างพลังร่วมเพื่อฟื้นฟู บูรณาการภูมิภาคภายหลังความสูญเสียจากสงครามโลกทั้งสองครั้ง และประสบความสำเร็จจน สามารถจัดตั้งเป็นสหภาพการเงิน หรือเขตยูโรซึ่งส่วนใหญ่ของประเทศสมาชิกต่างใช้เงินตราสกุลเดียวกันแล้ว ตลอดจนมีการใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ทางการค้าร่วมกันทั้งภายในและภายนอกทวีป หรือในภูมิภาคแอฟริกา ซึ่งเป็นภูมิภาคที่กว้างใหญ่ แต่ละอนุภูมิภาคในทวีปนี้ก็ต่างใช้แนวทางบูรณาการเศรษฐกิจในการพัฒนาประเทศตามคำแนะนำของคณะกรรมการเศรษฐกิจเพื่อ แอฟริกาแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Economic Commission for African-UNECA) ในต้นทศวรรษที่ ๑๙๘๐ เห็นได้จากการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจส่วนภูมิภาค (อนุภูมิภาค) จำนวนมากในทวีป เช่น ประชาคมเศรษฐกิจของรัฐแอฟริกากลาง (Economic Community of Central African States-ECCAS) ประชาคมเศรษฐกิจของประเทศแถบทะเลใหญ่ (Economic Community of Great Lakes Countries-CEPGL) ประชาคมเศรษฐกิจแห่งรัฐแอฟริกันตะวันตก (Economic Community of West African States-ECOWAS) สหภาพศุลกากรแอฟริกาตอนใต้ (Southern African Custom Union-SACU) และล่าสุดในระดับทวีปรัฐ ๕๓ รัฐในแอฟริกาได้จัดตั้งสหภาพแอฟริกา (African Union-AU) เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาและฟื้นฟูทวีปเพื่อรองรับการบูรณาการเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคต่อไป ซึ่งประสบการณ์และความสำเร็จของการบูรณาการเศรษฐกิจใน แอฟริกาแตกต่างจากภูมิภาคยุโรปตะวันตก เพราะอุปสรรคด้านโครงสร้างพื้นฐาน การขาดแคลน เงินตรา การขาดความรู้ ความชำนาญของทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนปัญหาด้านการเป็นสมาชิกใน แต่สิ่งที่ชัดเจนก็คือทุกภูมิภาคในแอฟริกาต่างได้พยายามดำเนินการในกรอบบูรณาการเศรษฐกิจแล้วทั้งสิ้น นอกจากนี้ ภูมิภาคสำคัญอย่างอเมริกาได้มีการจัดตั้งเขตการค้า เสรีอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Agreement-NAFTA) ในทศวรรษ ๑๙๙๐ ที่รวม แคนาดา เม็กซิโก

สหรัฐฯ เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังมีจุดประสงค์จะจัดตั้งเขตการค้าเสรี อเมริกาที่ประกอบด้วยประเทศในภูมิภาคอเมริกาทั่วทวีปทั้งอเมริกาเหนือ กลาง และละติน อเมริกา อีกด้วย ขณะเดียวกันละตินอเมริกาก็มีพัฒนาการในเรื่องนี้โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการเศรษฐกิจส่วนภูมิภาคเป็นแนวทางที่โดดเด่นที่แต่ละภูมิภาคต่างใช้เป็นแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจเพราะเชื่อว่าการลดอุปสรรคภาษีการค้าระหว่างกัน จะนำมาซึ่งการขยายตัวทางการค้าและช่วยให้ประชากรได้บริโภคสินค้าในราคาที่ถูกลง แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้นในทางการเมืองก็คือ เมื่อประเทศภายในภูมิภาคมีกฎเกณฑ์ทางการค้าเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมร่วมกันก็จะทำให้เกิดพลังต่อรองกับประเทศภายนอกภูมิภาคในทุกมิติ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคง

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประสบการณ์ด้านบูรณาการเศรษฐกิจในกรอบของสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียนมีจุดเริ่มต้นเมื่อ ค.ศ.๑๙๙๒ ซึ่งเป็นช่วงที่สงครามเย็นเพิ่งยุติลงไทย โดยนายอานันท์ ปันยารชุน จึงมีดำเนินบทบาทในการกระชับและ เหนียวแน่นความร่วมมือระหว่างสมาชิกอาเซียนด้วยกัน เมื่อภัยคุกคามด้านคอมมิวนิสต์ยุติลง ดังนั้น เขตการค้าเสรีอาเซียน (Asean Free Trade Area-AFTA) จึงเป็นจุดหมายปลายทางจุดใหม่ สำหรับความร่วมมือของอาเซียนในบริบทระหว่างประเทศที่เริ่มเบนประเด็นมาสู่การเปิดประเทศรับการค้าการลงทุนจากภายนอกมากขึ้น โดยใช้ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ในกรอบภูมิภาคที่ลึกซึ้งขึ้นหรือที่เรียกว่า เป็นยุคที่ลัทธิภูมิภาคนิยมกำลังเฟื่องฟูอย่างยิ่งแม้ว่าการไปสู่จุดหมายของ AFTA ในกรอบของอาเซียนจะใช้เวลาถึง ๑๘ ปี (ค.ศ.๑๙๙๒-๒๐๑๐) ในการเดินทางก็ตาม ซึ่งผลจาก การผ่อนคลายกฎเกณฑ์การค้าระหว่างกันก็ทำให้ปริมาณการค้าระหว่างสมาชิกอาเซียนเองขยายตัวมากขึ้น เห็นได้จากปริมาณการค้าไทย-อาเซียน มีปริมาณการค้ามากกว่าการค้ากับตลาดเดิม เช่น สหรัฐฯ หรือ ญี่ปุ่น ทั้งนี้ การบูรณาการเศรษฐกิจภายในอาเซียน มิได้ยุติแค่ AFTA แต่ยังมีแนวทางที่จะบูรณาการให้ลึกซึ้งมากขึ้นไปจนถึงระดับ “ตลาดเดียว” (single market) เห็น ได้จากใน ค.ศ.๒๐๐๒ สิงคโปร์ได้เสนอการจัดตั้ง “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ตามที่ปรากฏในปฏิญญาความร่วมมืออาเซียน II ณ บาหลี อินโดนีเซียเมื่อ ๗ ตุลาคม ค.ศ.๒๐๐๓ เพื่อให้ก้าวทัน พัฒนาการของระบบการค้าและการเมืองโลกที่มีแนวโน้มจะแบ่งเป็น ๗ ขั้วหลักตามทวีป คือ ๑) อเมริกาเหนือ ๒) ละตินอเมริกา ๓) สหภาพยุโรป ๔) รัสเซีย ๕) จีน ๖) เอเชียใต้นำโดยอินเดีย ตลอดจน ๗) อาเซียน^๑ นอกจากนี้ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ ๑๒ เมื่อปี ค.ศ.๒๐๐๗ ที่เซบู ฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ประกาศปฏิญญาเซบูว่าด้วยการเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ให้ได้ภายใน ค.ศ.๒๐๑๕ อันเป็นที่มาของการลง

^๑ อาเซียนไฮไลท์ส, “ดับเบิลยูอีเอฟ” ชูเอเชียแกร่งสร้างสมดุลเศรษฐกิจโลก. กรุงเทพธุรกิจรายวัน, ฉบับที่ ๘๖๕๒ (๑ มิถุนายน ๒๕๕๕) : หน้า ๓.

นามในกฎ บัตรอาเซียนใน ค.ศ.๒๐๐๘ เพื่อให้กระบวนการรวมกลุ่มของอาเซียนมีพื้นฐานทางกฎหมายรองรับ และมีพันธสัญญาต่อกันและเพื่อประสิทธิภาพของอาเซียนในการตอบรับปัญหาเผชิญหน้าใหม่ๆ ตลอดจน ส่งเสริมเอกภาพในการรวมตัวของประเทศสมาชิกไปสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งประชาคมนี้ ประกอบไปด้วย ๓ ประชาคมหลักคือ ประชาคมการเมือง-ความมั่นคงอาเซียน ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียนและประชาคมสังคม-วัฒนธรรม ทั้งนี้กฎบัตรอาเซียนในหมวดที่ ๑ ข้อ ๑ ได้ระบุ ความมุ่งประสงค์ของอาเซียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนไว้ว่า “เพื่อสร้างตลาด และฐานการผลิตเดียวที่มีความสามารถในการแข่งขันสูง และมีการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจซึ่งมี การอำนวยความสะดวกทางการค้า และการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้า บริการ และการลงทุน การเคลื่อนย้ายที่ได้รับความสะดวกของนักธุรกิจ ผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้มีความสามารถพิเศษและแรงงานที่มีทักษะไทยในฐานะสมาชิกที่มีบทบาท สำคัญในการก่อตั้งอาเซียนมาแต่เริ่มต้นได้ให้ความสำคัญในการจัดตั้ง “ประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน” เป็นลำดับแรกมาโดยตลอด (ASEAN First Policy) คืออาเซียนต้องมาก่อนเนื่องจากเห็น ว่าการรวมตัวอย่างแน่นแฟ้น ของอาเซียนจะช่วยเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของอาเซียน รวมทั้งไทยในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ รวมทั้งช่วยสร้างอำนาจในการต่อรองในกรอบการเจรจา ระดับภูมิภาคและพหุภาคีและพื้นฐานที่แข็งแกร่งนี้จะทำให้การเชื่อมโยงกับนานาชาติของไทย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น^๒

ดังนั้น พัฒนาการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับผลกระทบต่อไทย จึงเป็นสิ่งน่าศึกษา เพื่ออธิบายพัฒนาการด้านบูรณาการเศรษฐกิจของอาเซียน โดยเฉพาะองค์ประกอบที่ส่งเสริมหรือ เหนี่ยวรั้งในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในส่วนของไทย ประโยชน์ ที่ไทยจะได้รับหรือโอกาส อุปสรรคปัญหาหรือการทำทลายของไทย ตลอดจนรูปแบบการ บูรณาการเศรษฐกิจของอาเซียน ซึ่งรัฐสมาชิกอาเซียนต่างเลือกเป็นแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อสนองตอบต่อกระแสโลกาวิวัฒน์ โดยเห็นว่าการบูรณาการเศรษฐกิจส่วนภูมิภาคเป็นกระบวนการในการเสริมสร้าง และขยายการติดต่อกันระดับโลกด้วยการเปิดเสรีด้านการค้า ทุน แรงงานอย่างเข้มข้นจนทำให้ พรหมแดนของรัฐชาติที่มีอยู่เดิมลดความหมายลง^๓ ทั้งนี้ ผลการศึกษาที่ได้จะเป็น ประโยชน์ต่อการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการของไทยในอาเซียนเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสอดคล้องและเพื่อเป็นการเพิ่มพูนสถานะความ แข็งแกร่ง (position of strength) ของไทยในอาเซียน

^๒ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**, (นนทบุรี : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, ๒๕๕๒), หน้า ๔๘ .

^๓ Kim, Nam-kook, **Globalization and Regional Integration in Europe and Asia**, (Surrey : Ashgate Publishing Limited, 2009), p.1.

ตามบทบาทดั้งเดิม ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้มีบทบาทนำ อีกทั้งยังเป็นการขยายองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับสถานะของอาเซียนทั้งในบริบทของภูมิภาคและเวที โลกต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. ศึกษาพัฒนาการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและผลกระทบต่อไทย ตลอดจน การดำเนินการของไทยในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนให้บรรลุผลตามเป้าหมายภายใน ค.ศ. ๒๐๑๕

๒. ศึกษาองค์ประกอบที่ส่งเสริมและเหนี่ยวนำการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย

๓. ศึกษารูปแบบของการบูรณาการเศรษฐกิจส่วนภูมิภาคของอาเซียนไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของไทย

๔. ศึกษาผลกระทบและโอกาสที่ไทยจะได้รับหลังเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนใน ค.ศ. ๒๐๑๕

๕. ศึกษาข้อเสนอแนะในการปรับเปลี่ยนเชิงนโยบาย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การนำเสนอวิธีการวิจัยประกอบด้วย ๑) วิธีการศึกษา ๒) การศึกษาเอกสาร ๓) ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ ๔) แนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึก ๕) การเก็บรวบรวมข้อมูล ๖) การวิเคราะห์ ข้อมูล และการตีความ

ในการศึกษานี้ ได้ทำการศึกษาพัฒนาการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับผลกระทบต่อไทย ตลอดจนการดำเนินการของไทยในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในรูปแบบ “ตลาดเดียว” ตามแผนการอาเซียนให้บรรลุผลภายใน ค.ศ. ๒๐๑๕ ซึ่งได้แก่ การเป็นตลาดและฐาน การผลิตเดียวกัน ซึ่งจะประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบสำคัญคือ ๑) การเคลื่อนย้ายสินค้าอย่างเสรี ๒) การเคลื่อนย้ายบริการอย่างเสรี ๓) การเคลื่อนย้ายการลงทุนอย่างเสรี ๔) การเคลื่อนย้าย เงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น และ ๕) การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรี อีกทั้งยังศึกษา ความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน การสร้างความเท่าเทียมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างสมาชิกอาเซียนและการบูรณาการเข้ากับประชาคมโลก ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

๑. แนวคิด ทฤษฎีในการศึกษา การบูรณาการเศรษฐกิจ

สาเหตุสำคัญที่กระตุ้นให้นักวิชาการศึกษาปรากฏการณ์ในการบูรณาการเศรษฐกิจอย่าง มากคือ การบูรณาการเศรษฐกิจในภูมิภาคยุโรปตะวันตก ได้แก่ การก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจ ยุโรป (European Economic Community-EEC) เมื่อ ค.ศ.๑๙๕๗ และมีการจัดตั้งประชาคมพลังงาน ปรมาณูแห่งยุโรป (Euratom) ซึ่งเป็นองค์กรที่ขยายตัว

มาจากประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่ง ยุโรป (European Coal and Steel Community-ECSC) ในการนี้นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์เชื้อ สายฮังการี ซึ่งเป็นอาจารย์สอนเศรษฐศาสตร์ที่สหรัฐฯ คือ Bela Balassa^๔ ได้มอง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคยุโรปตะวันตก และให้ความหมายและรูปแบบการบูรณาการ เศรษฐกิจว่าเป็นกระบวนการที่ดำเนินงานโดยรัฐอันได้แก่ มาตรการขจัดความแตกต่างหรือ อุปสรรคทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐ ซึ่งการขจัดอุปสรรคดังกล่าวนี้ อาจกระทำโดยการบูรณาการ และความร่วมมือระหว่างรัฐ โดยการจัดทำข้อตกลงทางการค้า แต่กระบวนการบูรณาการ เศรษฐกิจประกอบด้วยเงื่อนไขที่มุ่งขจัดอุปสรรคทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐในระดับที่ต่างกัน ดังนั้น การบูรณาการเศรษฐกิจตามนัยนี้จึงมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับระดับของการบูรณาการเศรษฐกิจ โดย Balassa ได้แยกไว้ ๕ รูปแบบดังนี้

๑.๑ เขตการค้าเสรี (free trade area-FTA) รัฐสมาชิกไม่เก็บภาษีการค้าระหว่างกันและไม่ มีข้อจำกัดด้านโควตา แต่รัฐสมาชิกสามารถเรียกเก็บภาษีการค้าและใช้โควตากับรัฐอื่นๆ ที่มีใช้ สมาชิก

๑.๒ สหภาพศุลกากร (customs union) ประเทศสมาชิกใช้ภาษีอัตราเดียวกันในการเรียก เก็บภาษีจากประเทศนอกกลุ่ม และตามทฤษฎีของสหภาพศุลกากรแล้ว ประเทศสมาชิกต้องขจัด ภาษีการค้าระหว่างกัน และใช้อัตราภาษีการค้า และกฎเกณฑ์อื่นๆ กับประเทศนอกกลุ่มในอัตรา เดียวกัน

๑.๓ ตลาดร่วม (common market) หรือประชาคมเศรษฐกิจ (economic community) ประเทศสมาชิกยกเลิกข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวทุน แรงงาน สินค้า บริการ หรือให้มีการ เคลื่อนไหวในประเด็นดังกล่าวอย่างเสรี

๑.๔ สหภาพเศรษฐกิจ (economic union) เป็นรูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจที่รัฐ สมาชิกใช้นโยบายเศรษฐกิจการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน

๑.๕ การบูรณาการเศรษฐกิจสมบูรณ์ (total economic integration) เป็นรูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจที่รัฐสมาชิกมีนโยบายการเงิน การคลัง สังคม และต้องมีการจัดตั้งองค์กรเหนือ ชาติ ซึ่งมีหน้าที่ตัดสินใจร่วมเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์บังคับใช้กับรัฐสมาชิกทั้งหมดให้เป็นแบบ เดียวกัน

สรุป รูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจว่าเป็นกระบวนการที่ดำเนินงานโดยรัฐอันได้แก่ มาตรการขจัดความแตกต่างหรือ อุปสรรคทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐ ซึ่งการขจัดอุปสรรคดังกล่าวนี้ อาจกระทำโดยการบูรณาการ และความร่วมมือระหว่างรัฐ โดยการจัดทำข้อตกลงทางการค้า แต่กระบวนการบูรณาการ เศรษฐกิจประกอบด้วยเงื่อนไขที่มุ่งขจัด

^๔ Balassa, Bela, *The Theory of Economic Integration*, (Illinois : Homewood, IL.,1961), pp. 1-4.

อุปสรรคทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐในระดับที่ต่างกัน ดังนั้น การบูรณาการเศรษฐกิจตามนัยนี้ จึงมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับระดับของการบูรณาการเศรษฐกิจ

๒. ภูมิภาคนิยม ภูมิภาคนิยมดั้งเดิม ภูมิภาคนิยมแบบใหม่และภูมิภาคนิยมแบบเปิด เป็นแนวคิดที่สำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและอยู่ในความสนใจของนักวิชาการต่างประเทศอย่างยิ่ง โดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ หรือ กว่า ๖๐ ปี มาแล้ว Rick Fawn^๕ อธิบายถึงความหมายของภูมิภาคนิยม ว่าเกิดจากความจำเป็นของรัฐที่อยู่ในอาณาบริเวณที่มีความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ มีความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ภาษา และการเมือง ตลอดจนความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ จะต้องติดต่อกันอย่างเป็นทางการและมีสถาบันร่วมกันในการดำเนินงานจึงเกิด กระบวนการจัดตั้งสถาบันร่วมเพื่อสร้างระเบียบส่วนภูมิภาคโดยเฉพาะของภูมิภาคเอง หรือสร้าง รูปแบบที่มีลักษณะคล้ายระเบียบโลก (world order) รวมถึงการมีนโยบายความร่วมมือระหว่างรัฐ สมาชิกในภูมิภาค ซึ่งเป็นความร่วมมือข้ามชาติในหลากหลายลักษณะและระดับในหลายช่วงเวลา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจำต้องอาศัยสถาบันระดับภูมิภาคเป็นองค์การทำหน้าที่ตัดสินใจ ดำเนินการ ทำกิจกรรมต่างๆ โดยองค์กรนี้อาจพัฒนาไปถึงระดับองค์กรเหนือชาติ ดังนั้น ภูมิภาคนิยมยัง หมายถึงชุดของกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐสมาชิกกำหนดดำเนินการในเวลาต่างวาระ ภายใต้การ ตัดสินใจขององค์กรกลาง Fawn ได้ยกตัวอย่างว่าปรากฏการณ์ของภูมิภาคนิยมมีความเป็นมา ยาวนานตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๙ เห็นได้จาก การจัดตั้งสหภาพศุลกากร Zollverein เยอรมนี ใน ค.ศ. ๑๘๓๓ และการทำสนธิสัญญา Cobden-Chevalier ระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส เพื่อจัดตั้งเขตการค้า เสรีระหว่าง ๒ ประเทศ และภูมิภาคนิยมได้ขยายตัวมากขึ้นในนามของการบูรณาการเศรษฐกิจ ส่วนภูมิภาค ในศตวรรษที่ ๒๐ โดยเป็นการบูรณาการเศรษฐกิจในกรอบภูมิภาคนิยมของประชาคมยุโรป ส่วนการจัดตั้งสันนิบาตอาหรับ (Arab League) หรือกลุ่มความร่วมมือส่วนภูมิภาคของรัฐอาหรับก็เป็นการจัดตั้งสถาบันความร่วมมือระหว่างรัฐที่ชัดเจนเป็นกลุ่มแรก และแม้ว่าภูมิภาคนิยมจะเริ่มที่สันนิบาตอาหรับแต่ความสำเร็จของกลุ่มความร่วมมือนี้ก็ประสบความสำเร็จที่จำกัด

Breslin^๖ ให้ความหมายภูมิภาคนิยมว่าเป็นแนวคิดที่พยายามอธิบายถึงรูปแบบการติดต่ออย่างเป็นทางการของรัฐสมาชิกจนนำไปสู่การรวมเขตแดนอันเป็นผลจากสัญญาและข้อตกลงระหว่างรัฐภายในภูมิภาค อีกทั้งภูมิภาคนิยมยังเป็นกระบวนการที่มีรัฐเป็น แกนนำที่เรียกว่าเป็นกระบวนการจากบนสู่ล่าง (top-down) ซึ่งต้องอาศัยตัวแทนภาครัฐ ดำเนินการ ลัทธิภูมิภาคนิยมในนัยนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์

^๕ Fawn Rick, *Globalising the Regional : Regionalising the Global*, (Cambridge Cambridge University Presse, 2009), pp. 7-12.

^๖ Breslin S., *Theorising East Asian Regionalism (s)*. in M. G. Curley, & N. Thomas (Eds.), *Advancing East Asian Regionalism*, (Oxon : Routledge, 2007), p. 29.

ระหว่าง ประเทศเนื่องจากรัฐเป็นผู้เล่นสำคัญในความร่วมมือด้านต่างๆ ภายในภูมิภาค นอกจากนี้ภูมิภาค นี้อย่างเป็นองค์ประกอบสำคัญในจำนวน ๓ องค์ประกอบของระบบการพาณิชย์หรือระบบการค้าของโลก ซึ่งได้แก่ เอกภาคินิยม (unilateralism) ภูมิภาคนิยม (regionalism) และพหุภาคินิยม (multilateralism) ภูมิภาคนิยมจึงสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกร่วมด้านอัตลักษณ์เฉพาะเกี่ยวกับ ความร่วมมือระดับภูมิภาค ทั้งนี้ภูมิภาคนิยมโดยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเริ่มในห้วงทศวรรษ ๑๙๕๐-๑๙๖๐ เห็นได้ชัดจากความสำเร็จในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ในค.ศ.๑๙๕๗ ภูมิภาคนิยมแบบดั้งเดิม (old regionalism) เป็นแนวคิดที่พยายามอธิบายลักษณะความร่วมมือของรัฐภายในภูมิภาคเดียวกันหรือความร่วมมือระหว่างรัฐที่มีบริเวณใกล้เคียงกัน ตกลงใจที่จะจัดตั้งสถาบันความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองจนไปไกลถึง สหภาพเศรษฐกิจซึ่งมีการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบายด้านเศรษฐกิจ การคลัง การเงิน บังคับใช้ กับรัฐสมาชิก ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้อธิบายความร่วมมือระหว่างรัฐในภูมิภาคต่างๆ ในห้วงเวลาตั้งแต่ ศตวรรษที่ ๑๙ จนถึงทศวรรษที่ ๑๙๘๐ หรืออธิบายได้เพียงสหภาพยุโรปในทศวรรษที่ ๑๙๘๐ เพราะเป็นช่วงที่สมาชิกของกลุ่มภูมิภาคนิยมมักจะมีสังกัดเป็นสมาชิกกลุ่มภูมิภาคเดียว^๗ เนื่องจากพัฒนาการของการทำข้อตกลงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษ ๑๙๘๐-๑๙๙๐ ได้เปิดกว้างออกไปสู่ภายนอกภูมิภาค ดังนั้น การอธิบายพัฒนาการภูมิภาคนิยมของนักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงต้องปรับเปลี่ยนไป ตามกาลเวลาและสถานการณ์ การอธิบายพัฒนาการของภูมิภาคนิยมจึงต้องมีการแบ่งช่วงเวลาและลักษณะความร่วมมือในการอธิบายและเป็นการมาถึงของแนวคิดภูมิภาคนิยมแบบใหม่ ภูมิภาคนิยมแบบใหม่ (new regionalism) เกิดจากพัฒนาการทำข้อตกลงความร่วมมือเศรษฐกิจข้ามภูมิภาค หรือระหว่างภูมิภาคต่อภูมิภาค จำนวนมากในช่วงทศวรรษ ๑๙๘๐-ทศวรรษ ๑๙๙๐ ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงเรียกปรากฏการณ์เช่นนี้ว่าเป็นภูมิภาคนิยมแบบใหม่หรือภูมิภาคนิยมแบบเปิด (open regionalism) เนื่องจากในรอบ ๓๐ ปีที่ผ่านมา ภูมิภาคต่างๆ หันมาทำความตกลงนิยมทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างกันเพิ่มขึ้น เห็นได้ชัด จากการจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือเศรษฐกิจเอเชียแปซิฟิกหรือเอเปค (Asia Pacific Economic Cooperation-APEC) โดยเฉพาะภายหลังความล้มเหลวของการประชุมองค์การการค้าโลกรอบโตฮาร์รัฐต่างๆ จึงหันมาทำความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบหลวมๆ ดังนั้น แนวคิดภูมิภาคนิยมแบบใหม่จึงมิได้มุ่งอธิบายความร่วมมือระหว่างรัฐที่เน้นการสร้างสถาบันหรือองค์กรเหนือชาติ เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ความร่วมมือเหมือนแนวคิดภูมิภาคนิยมแบบดั้งเดิมที่ใช้อธิบายความร่วมมือผ่าน

^๗ Fawn Rick, *Globalising the Regional : Regionalising the Global*, (Cambridge Cambridge University Presse. 2009), p. 8.

สถาบันแบบที่เกิดขึ้นในกรณีของสหภาพยุโรป แนวคิดภูมิภาคนิยมแบบใหม่ จึงใช้อธิบายความ ร่วมมือระหว่างรัฐที่มีลักษณะเปิดกว้างมากขึ้นเปิดรับทั้งประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาและมีความครอบคลุมความร่วมมือด้านต่างๆ ของตัวแสดงอื่นๆ ที่นอกเหนือจากรัฐเพียงอย่างเดียว อันแสดงให้เห็นว่าความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ หรือการได้รับความ สนับสนุนจากภาค ประชาชนยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการรวมตัวในกรอบ ภูมิภาคนิยมแบบใหม่^๘ Fred Bergsten^๘ กล่าวว่า แนวคิดภูมิภาคนิยมแบบเปิด (Open regionalism) ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะแก้ไข ปัญหาการค้าโลก ท่ามกลางกระแสภูมิภาคนิยมที่กำลังทวีความเข้มข้น และเมื่อที่ย้ำให้มั่นใจ ได้ว่า ข้อตกลงส่วน ภูมิภาคหรือการจัดตั้งกลุ่มภูมิภาคนิยมก็เพื่อจะเป็นการเสริมสร้างการ เปิดเสรีทางการค้า การลงทุนเปิดรับกระแสโลกาภิวัตน์มากกว่าที่จะเป็นกลุ่มการค้าที่เป็น อุปสรรคต่อการค้าเสรีของโลก ดังนั้น Bergsten จึงให้คำนิยามภูมิภาคนิยมแบบเปิดไว้ ดังนี้คือ เป็นกลุ่มที่เปิดรับสมาชิกเพิ่มเติม ขึ้น ซึ่งสมาชิกที่เข้ามาในกลุ่มภูมิภาคนิยมแบบเปิด นี้ ต่างมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ขององค์กรที่ตนจะเข้าเป็นสมาชิกตัวอย่างของ ภูมิภาคนิยมแบบใหม่ก็เช่น การขยายสมาชิกของ สหภาพยุโรป การจัดตั้งที่ประชุมเอเชีย-ยุโรป (Asia-Europe Meetings-ASEM) และการจัดตั้งกลุ่ม APEC เป็นต้น

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพบว่าสาเหตุสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้สมาชิกอาเซียนใช้ แนวทาง การบูรณาการเศรษฐกิจเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในรูปแบบเขต การค้าเสรี (Free Trade Area-FTA) และรูปแบบตลาดร่วมหรือตลาดเดียว (Common Market) โดยใช้การสัมภาษณ์ เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) รวมทั้ง การสังเกต แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมและการศึกษาเอกสาร สรุปได้ว่าสาเหตุสำคัญของการบูรณา การเศรษฐกิจทั้ง ๒ ช่วงเวลาคือใน ค.ศ. ๑๙๙๒ ที่อาเซียนจัดตั้งเขตการค้าเสรีโดยความริเริ่ม ของไทย และใน ค.ศ.๒๐๐๓ ซึ่งอาเซียนกำหนด จะจัดตั้งประชาคมอาเซียนที่ประกอบด้วย ๓ เสาหลัก ได้แก่ เสาความมั่นคง เสาเศรษฐกิจ และเสาสังคมและวัฒนธรรม มาจากแรงผลักดัน จากภายนอกภูมิภาคได้แก่ สภาพแวดล้อมหรือ สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง โลกหรือกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภายใต้แนวคิดเสรีนิยมที่มีกำไรเป็น จุดมุ่งหมาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อประชาชน เช่นเดียวกับจุดกำเนิดแรกเริ่มใน การก่อตั้งอาเซียนในปี ค.ศ.๑๙๖๗ ก็มาจากแรงผลักดันจาก ภายนอก แต่ขณะนั้นเป็นภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์หรือเหตุผลด้านความมั่นคง ในบั้นนี้จึง นำเสนอรูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจส่วนภูมิภาคของอาเซียน ซึ่งเป็นพัฒนาการความร่วมมือ ของรัฐทั้ง ๑๐ ใน

^๘ Bergsten Fred, *Open Regionalism*. Sources : <http://www.iie.com/publications/wp/wp.cfm?ResearchID=152>. [27 7 2012].

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสนองตอบกระแสโลกาภิวัตน์ในเวทีเศรษฐกิจการค้าโลก และเพื่อให้อาเซียนเป็นกลุ่มภูมิภาคที่เปิดกว้าง มีพลังต่อรองมีความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งจะดึงดูดการลงทุน และสามารถจะบูรณาการเข้ากับเวทีโลกได้อย่างราบรื่น จากการศึกษา พบว่ารูปแบบการบูรณาการเศรษฐกิจของอาเซียนมี ๒ รูปแบบคือ ๑) เขตการค้าเสรี (Free Trade Area) ๒) ตลาดร่วม (Common Market) ที่ไม่สมบูรณ์

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหลังปี ๒๐๑๕ กับผลกระทบต่อไทย

ขณะนั้นนอกจากไทยกำลังเตรียมพร้อมทุกภาคส่วนสู่การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ใน ค.ศ.๒๐๑๕ แล้ว ยังมีสิ่งที่ไทยและอาเซียนต้องพิจารณาดำเนินการอีก คือการมองออกไป ข้างหน้าถึงสิ่งที่เรียกว่า “ASEAN Beyond 2015” หรือ “อาเซียนหลังปี ๒๐๑๕” อันเป็นหัวข้อสำคัญ ที่อินโดนีเซียพยายามผลักดันให้รัฐสมาชิกร่วมพิจารณาในที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ ๑๘ ณ กรุงจาการ์ตา อินโดนีเซีย ระหว่าง ๗-๘ พฤษภาคม ค.ศ.๒๐๑๑ โดยอินโดนีเซียให้เหตุผลว่าการเปิด ประชาคมอาเซียนในปี ๒๐๑๕ จะทำให้อาเซียนมีบทบาทความรับผิดชอบมากขึ้นในเวทีโลก ดังนั้น ที่ประชุมจึงจัดทำแถลงการณ์ร่วมสรุปได้ว่า ภายใน ค.ศ. ๒๐๒๒ อาเซียนจะกำหนดท่าที่ร่วมกัน อย่างเป็นเอกภาพในประเด็นสำคัญของโลกในกรอบสหประชาชาติ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นพ้องกันว่า อาเซียนยังมีปัญหาเผชิญหน้าท้าทายการเปิดเสรีหลายประการที่ จะต้องพิจารณาเร่งดำเนินการอย่างแรกนั้นคือ การปรับเจตคติ ดร.พรชัย ตำนวิวัฒน์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕) กล่าวว่า ประชาชนไทยควรปรับเจตคติ (mindset) และ ควรที่จะต้องรับรู้การเปลี่ยนแปลงของโลกต้องเตรียมรับผลกระทบทั้งบวกและลบจากการเป็นประชาคมอาเซียน เพราะการเป็นประชาคมมิใช่สิ่งที่จะควบคุมไม่ได้ ไทยสามารถเปิดเสรีอย่าง ควบคุมได้ โดยการพิจารณามาตรการเพื่อการควบคุมว่าจะควบคุมอย่างไร เพื่อไม่ให้ เป็นอุปสรรค ต่อการเปิดเสรีเสียเอง และหากมองไกลออกไปหลัง ปี ๒๐๑๕ ไทยก็จะได้ประโยชน์จากการเปิด ประชาคมอาเซียน แต่ไทยและอาเซียนคงยังไม่พร้อมจะเป็นแบบสหภาพยุโรปที่มีการใช้เงินสกุล เดียวกัน เพราะขณะนี้ปัญหาหนี้สาธารณะในยุโรปก็เป็น อุทาหรณ์ของการรวมตัวใช้เงินสกุลเดียว ต่ออาเซียน ดังนั้น การเป็นประชาคมอาเซียนหรือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงเป็นทางเลือกที่มี ไม่กี่ทางในบริบทโลก ซึ่งไทยและอาเซียนก็มี แนวคิดเช่นนี้ และทุกภาคส่วนต้องมีแนวคิดที่จะ ปรับเปลี่ยนวิธีคิด และเร่งปรับการศึกษาให้ มีหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียน เพิ่มคุณภาพในการเรียน ภาษาอังกฤษ ภาษาเพื่อนบ้าน การรู้จัก ตัวอาเซียนเอง และอาเซียนในสังคมโลก คุณศิริระพียะดา ฉันทาวุฒิ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล , ๒๒ มีนาคม ๒๕๕๕) กล่าวว่า หลัง ค.ศ. ๒๐๑๕ จะมีการ เปลี่ยนแปลงมากขึ้น จากการ รวมตัวของประเทศนอกกลุ่มอาเซียนโดยเฉพาะเมื่อกรอบอาเซียน + ๖ มั่นคงนั้นหมายถึง ปริมาณการค้าครั้งโลกจะเบนมาอยู่ทางซีกโลกเอเชียตะวันออกเฉียง ซึ่งจะทำให้ สหรัฐฯ เฟื่องฟู ไม่ได้ สหรัฐฯ อาจผลักดันให้เกิดความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจ ภาคพื้น

แปซิฟิก (Trans-Pacific Strategic Economic Partnership Agreement-TPP) หรือเขตการค้าเสรีเอเชีย-แปซิฟิก (FTAAP) แต่ยังไม่คืบหน้ามากตอนนี้ ซึ่งขณะนี้ มีสมาชิกอาเซียน ๔ ประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไน และเวียดนาม กำลังผลักดันตัวเองอย่างไม่หยุดยั้ง และได้เข้าร่วม เจรจาทำความตกลง Trans Pacific Strategic Partnership Agreement กับสมาชิกเอเปคอีก ๕ ประเทศ ได้แก่ สหรัฐฯ ชิลี เปรู ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เพื่อแสดงความพร้อมและเจตนารมณ์อัน แน่วแนในการรวมกลุ่มประเทศที่มุ่งจะเจรจาเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม คุณนุจรีย์ สมพงษ์ การสัมมนาเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ กล่าวว่า ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเมื่อผ่านปี ๒๐๑๕ ไปก็ยังคงเป็นกระบวนการที่สมาชิกอาเซียนจะต้องดำเนินการเปิดเสรีอีกต่อไปอย่างค่อยเป็น ค่อยไป เป็นกระบวนการหรืองานที่ต่อเนื่องที่ยังไม่เสร็จ และเป็นธรรมชาติของอาเซียนที่จะคำนึงถึงปกป้องผลประโยชน์ส่วนตนก่อน ซึ่งจะทำให้ลักษณะความร่วมมือเป็นแบบวิถีอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงมิใช่แต่เพียงภาพสวยๆ ที่กำลังประชาสัมพันธ์กัน และคนมองกัน ส่วนดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ ได้กล่าวในงาน DTN ANNUAL SYMPOSIUM 2012 : AEC 2015 AND BEYOND เมื่อ ๒๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๒๐๑๒ ที่กรุงเทพฯ ว่าประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคือโอกาสที่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จะได้พัฒนาความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น SMEs ต้องข้าม พรมแดนออกไปและภาคเอกชนจะเพิ่มศักยภาพในการส่งออก รัฐบาลต้องเสริมพลังให้เอกชน ช่วยภาคเอกชนเปิดประตู ช่วยแก้ไขกฎหมายเพื่อเอกชนจะไปแสวงหาผลประโยชน์ของตนและคือ ผลประโยชน์ของชาติด้วย ดังนั้น ความร่วมมือภาครัฐและเอกชนจะเป็นสิ่งสำคัญมากและทุกคน ต้องเลือกทางเลือก ภาคส่วนที่ยังแข่งขันไม่ได้ ต้องสร้างความหลากหลายและใช้เทคโนโลยีเข้ามา ช่วยการเปิดรับการลงทุน การเปิดเสรีการค้าการเงิน เป็นเรื่องที่อาเซียนและไทยต้องปรับตัว จะขอเวลาอีกเรื่อยๆ ไม่ได้ เพราะมาตรการต่างๆ เริ่มจะมาถึงเพราะถ้าอาเซียนไม่เปิดเสรี WTO ก็จะมีบังคับให้เราเปิดเสรีและถ้า WTO ไม่บังคับ โลกาภิวัตน์ก็จะผลักดันเรา เราต้องเปิดและ ปรับตัวตามกระแสโลก อาเซียนจะต้องมีข้อตกลงร่วมกัน ไม่มีใครที่จะไม่ตกลงหรือหนีไปไม่ได้แล้ว เพราะอาเซียนมิได้ถูกสร้างเฉพาะใครเท่านั้น แต่ให้ทุกคน ทุกคนจะได้ประโยชน์จากกระบวนการ จัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังนั้น ต่อไปนี้จะมีอาเซียนเดียวที่กำลังเคลื่อนตัวไปข้างหน้า หรือ “One Asean Moving Forward” คุณแก้วตา สุขจันทร์ จากการสัมมนาส่วนบุคคล เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๕ กล่าวว่า อาเซียนหลังปี ๒๐๑๕ การส่งออกสินค้าจะสะดวกรวดเร็ว ประหยัดมาก ขึ้นจากระบบ ASEAN Single Window และจะทำให้บรรยากาศการแข่งขันการค้ามีลักษณะรุนแรง มากขึ้น แต่ผู้ประกอบการต้องปรับตัวมาก ต้องมีความมั่นใจในข้อมูลการค้า ต้องรู้แหล่ง ผู้ประกอบการขนาดใหญ่ และต้องมีเงินทุนสูงจึงจะเอาตัวรอด แต่ผู้ประกอบการขนาดเล็กจะต้อง มีหน่วยงานเข้าไปช่วยเหลือในเรื่องการส่งออก เพื่อเสริมศักยภาพ SMEs โดยการรวมกลุ่มประเภท สินค้าอำนวยความสะดวกเสริมสร้างความรู้ และ

สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เพิ่มมูลค่าสินค้าให้ได้ แต่ธรรมชาติของคนในอาเซียนก็มักจะปกป้องผลประโยชน์เสมอๆ ส่วนเรื่องภาษาอังกฤษเห็นว่าผู้ส่งออกไทยเก่ง เอาตัวรอดได้เสมอ แม้ภาษาจะไม่แข็งแรงแต่ปรับตัวเก่ง อย่างไรก็ตามก็ดี สภาพสังคมในวันข้างหน้าจะน่าเป็นห่วง เพราะการหลั่งไหลของคนงานต่างชาติที่เข้ามาจะกระทบความมั่นคง จะมีปัญหาสังคม เช่น ปัญหาอาชญากรรม เด็กไร้สัญชาติรัฐบาลน่าที่จะมีมาตรการปกป้องเรื่อง เหล่านี้ ต้องจัดกรอบการศึกษาใหม่อย่างจริงจัง เพราะท่ามกลางการเปิดเสรีที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สังคมดูไร้ระเบียบ รัฐบาลต้องวางมาตรการเพื่อปกป้องประเทศจากการเปิดเสรีนั้นด้วย อย่างไรก็ตามแม้ภาพสังคมในวันข้างหน้าค่อนข้างที่น่าวิตก แต่การศึกษาน่าจะช่วยให้ได้ แต่รัฐต้องทุ่มเทกับ เยาวชนในด้านการศึกษาอย่างมาก ส่วนการเมืองไทยควรปรับที่จะทำเพื่อชาติ รักชาติมากกว่ารักตัวเอง เช่นเดียวกับการมองภาพอาเซียนในสายตาของ ดร.วีรพงษ์ รามางกูร ประธานคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศ (กยอ.) ในรัฐบาลปัจจุบันซึ่งได้ กล่าวในงาน “วาระแห่งชาติ : เศรษฐกิจไทยยุคใหม่ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” เมื่อ ๑๑ มิถุนายน ค.ศ. ๒๐๑๒ มีว่าอาเซียนใน ค.ศ. ๒๐๑๕ จะไม่มีอะไรที่ทันใด กฎเกณฑ์การเปิดเสรีจะค่อยเป็นค่อยไป แต่ภายหลังจากนั้น ๑๐-๑๕ ข้างหน้า เมื่อกฎเกณฑ์ของอาเซียนพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันมากขึ้น ไทยจะเริ่มเห็นผลกระทบชัดเจน การแข่งขันในอาเซียนจะมีมากขึ้นและเมื่อไทยยังไม่ปรับตัวโอกาสของไทยจะตกเป็นของบริษัทยักษ์ชาติทั้งในและนอกอาเซียน เพราะเมื่อปราศจากสิ่งคุ้มครองป้องกัน เมื่อโครงสร้างภาษีเปลี่ยนแปลงเปิดเสรีมากขึ้น มาตรฐานก็ต้อง เปลี่ยนแปลงงานต้องมีคุณภาพมากขึ้น และทางออกก็คือการศึกษาที่จะต้องสนองตอบการ เปลี่ยนแปลงเหล่านี้เพราะใน ๑๐-๑๕ ปีข้างหน้า หากไทยยังไม่ปรับตัวไทยก็จะอยู่ตรงกลางระหว่าง สิงคโปร์ มาเลเซีย ที่พัฒนามากกว่ากับกลุ่ม CLMV ซึ่งกลุ่มนี้จะพัฒนาเข้าใกล้หรือทันไทย ซึ่งอาจ ทำให้ไทยเสียโอกาสจากการเปิดเสรี

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่น่าพิจารณาก็คือ อาเซียนหลังปี ๒๐๑๕ จะมีการพัฒนาต่อไป เป็นสหภาพอาเซียน ซึ่งประเทศสมาชิกใช้นโยบายเศรษฐกิจร่วมกันอย่างกลมกลืน รวมทั้งมีการใช้ เงินสกุลเดียวกันอย่างสหภาพยุโรปหรือไม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นพ้องกันว่าน่าจะยังไม่ถึงจุดนั้น ใน ๕-๑๐ ปีนี้ เพราะธรรมชาติของอาเซียนเองที่ยังเน้นผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ผู้นำยังไม่มีความมุ่งมั่นทางการเมืองแน่นอนอย่างเยอรมนีกับฝรั่งเศสในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่มุ่งมั่นจะก่อตั้งปรกาการยุโรปที่เข้มแข็งและมีความสามารถจะทำได้ สำหรับในอาเซียนยังมองไม่ เห็นความสมพันธ์แนบแน่นทวิภาคีที่จะจับมือกันแน่นแฟ้น และก้าวไปด้วยกันอย่างหนักแน่น เพื่อเป็นปรกาการอาเซียนมักต้องพึ่งพาประเทศหลักๆ อย่างจีน ญี่ปุ่น มากกว่า ดังนั้น เงิน สกุลอาเซียนคงยังเป็นความฝันที่ไกลที่ยังไปไม่ถึง โดยดูวิกฤติหนี้สาธารณะยุโรปเป็นบทเรียน หรือการจะให้อาเซียนมีโครงสร้างทางสถาบันชัดเจน อย่างในสหภาพยุโรป เช่น การมีรัฐสภาอาเซียนที่สมาชิกรัฐสภา มาจากการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนในประเทศสมาชิกก็ยังคงจะเป็นภาพฝันที่ ค่อนข้าง

จะเลื่อนราง เพราะโครงสร้างสังคมในประเทศสมาชิกอาเซียนมีลักษณะแบบอุปถัมภ์ มีลักษณะของการเป็นศักดินา และวางแผนผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม เฉพาะพวกสูง นอกจากนี้ แต่ ละประเทศสมาชิกยังมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐสมาชิกอาเซียนยังมี ระเบียบการปกครองที่แตกต่างกัน ยังมีปัญหาเผชิญหน้า เช่น สิทธิมนุษยชน ความยากจน การคอร์รัปชัน การศึกษา พรหมแดน สภาพแวดล้อม ความเชื่อ จึงทำให้การพัฒนาสู่โครงสร้างสถาบัน ที่เป็นอย่างสหภาพยุโรป ที่มีทั้งรัฐสภายุโรป ศาลยุติธรรมยุโรป คณะมนตรียุโรป หรือคณะกรรมการยุโรป หรือจะให้อาเซียนทั้ง ๑๐ ประเทศพัฒนาการใช้เงินสกุลเดียวกันของ อาเซียนเองอาจจะเป็นไปได้ยาก ยกเว้นจะมีประเทศหลักในเอเชียอย่าง จีนเข้ามามีส่วนบูรณาการ ด้านการเงินกับอาเซียน ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องมีการศึกษาพิจารณาติดตามต่อไปว่าจะมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ด้วยเหตุนี้เอง กลไกที่ช่วยให้อาเซียน เดินหน้าไปได้ จึงสะท้อนออกมาในกฎ บัตรอาเซียน หรือแม้แต่ใน AEC SCORECARD ที่ชี้ว่าการดำเนินการของอาเซียนต้องอาศัยการ ดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ ในความสัมพันธ์ ที่ไม่เน้นสถาบันที่เข้มแข็งเหมือนสหภาพยุโรป สถาบันที่ปรากฏออกมาในกฎบัตรอาเซียน ในนาม “Asean Way” หรือวิถีอาเซียน ซึ่งอาศัยที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนเป็นองค์หลักในการตัดสินใจ

ส่วนประโยชน์ที่ไทยจะได้รับจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะส่งผลต่อทั้งกับ ประชาชน เกษตรกร และนักธุรกิจ โดยประชาชนมีโอกาสเลือกซื้อใช้บริการที่มีคุณภาพ และหลากหลายมากขึ้นในราคาที่เป็นธรรม เนื่องจากมีการแข่งขันในตลาด ได้รับความคุ้มครองจาก การบริโภคสินค้า และบริการ ส่วนเกษตรกรจะสามารถส่งออกสินค้าเกษตรได้มากขึ้น เนื่องจาก ภาษีสินค้าเกษตรเป็น ๐% กับมีโอกาสสร้างเครือข่ายการผลิตในอาเซียนและได้รับการถ่ายทอด เทคโนโลยีที่ทันสมัย สำหรับนักธุรกิจในฐานะผู้ผลิต ผู้ส่งออก-นำเข้า นักลงทุน และบุคลากร วิชาชีพคือ กระตุ้นให้มีการปรับโครงสร้างการผลิต เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยผู้ผลิตสามารถใช้ประโยชน์จาก Supply Chain ในอาเซียน สำหรับผู้ส่งออก-นำเข้ามีโอกาสเข้าถึงตลาดที่กว้างขึ้น นอกจากนี้ นักธุรกิจยังมีโอกาสสร้างขีด ความสามารถในการแข่งขัน และเพิ่มอำนาจการต่อรอง และนักธุรกิจยังสามารถใช้ประโยชน์จาก ระบบโลจิสติกส์ที่สะดวกและถูกลงจากความร่วมมือด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของอาเซียน สำหรับนักลงทุนหรือบุคลากรวิชาชีพสามารถเข้าไปจัดตั้ง ธุรกิจหรือไปให้บริการในประเทศอาเซียนอื่นง่ายขึ้น สิ่งสำคัญคือไทยต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัว หากปรับตัวได้ก่อน และเรียนรู้สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอาเซียนและโลกได้ก่อนจะสร้างความได้เปรียบแก่ทุกคนในอาเซียนเอง

ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนการศึกษาเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน ผู้ศึกษาได้ประมวลภาพพัฒนาการของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและ ผลกระทบต่อไทยหลังปี ๒๐๑๕ จากความเห็นและทัศนะของ

นักวิชาการนักธุรกิจหรือเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป ดังนี้ AmitavAcharya ได้กล่าวในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “อาเซียน ๒๐๓๐ : การเติบโตเพื่อความมั่งคั่งร่วมกัน” จัดโดยศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยอเมริกัน และธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย ณ มหาวิทยาลัย อเมริกัน เมื่อ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๐๑๑ ว่า อาเซียนเป็นภูมิภาคที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนากับได้ทำนาย อนาคตอาเซียนว่าจะสามารถคงทนอยู่ได้จนถึงปี ๒๐๓๐ เพราะสามารถข้ามพ้นวิกฤติต่างๆ มาได้ หลายครั้ง ทั้งปัญหาภัยพิบัติ และวิกฤติการเงินปี ๑๙๙๗ แต่การคงอยู่นี้จะเคลื่อนตัวไปข้างหน้าอย่างช้าๆ แต่สำหรับการจะคงไว้ซึ่งการเป็นสถาบันที่มีบทบาทหลักด้านสันติภาพและความมั่นคง และความเจริญของเอเชียโดยรวมได้หรือไม่ นั้น เป็นคำถามที่ยากจะตอบ เพราะขึ้นอยู่กับปัจจัย ๓ ประการ กล่าวคือ ๑) ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียน และมหาอำนาจ ซึ่งคาดว่าใน ๒๐ ปีข้างหน้า มหาอำนาจสำคัญในเอเชียจะประกอบด้วย สหรัฐฯ จีน ญี่ปุ่น อินเดีย รัสเซีย และสหภาพยุโรป รวมถึงมหาอำนาจระดับภูมิภาค เช่น บราซิล และแอฟริกาใต้ สิ่งที่น่าวิตกสำหรับอาเซียนก็คือ การแข่งขันระหว่างจีน และอินเดีย ที่จะดึงดูดให้สหรัฐฯ และญี่ปุ่นให้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น เพราะทั้งจีนและอินเดียต่างกำลังแข่งขันเพื่อก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจร่วมกับสหรัฐฯ และแสวงหาพื้นที่อันชอบธรรมของตนในเวทีโลก ที่สำคัญกว่านั้นก็คือ มหาอำนาจทั้ง ๔ ฝ่ายดังกล่าวต่าง ต้องการให้อาเซียนประสบความสำเร็จในการเป็นคนกลาง และต่างยอมรับว่าอาเซียนเป็นผู้นำ ด้านความร่วมมือระดับภูมิภาคเอเชีย อย่างไรก็ตามก็ ตามความร่วมมือของมหาอำนาจแห่งเอเชีย เพื่อ จัดการกับปัญหาในภูมิภาคต่างๆ ไม่น่าจะเป็นไปได้เลย เพราะต้องอาศัยอำนาจจัดการกับความ แตกต่างระหว่างกันซึ่งไม่ใช่เรื่องเล็ก ๆ (๒) ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในอาเซียนเอง เช่น ปัญหาพรมแดนไทย-กัมพูชา ปัญหาความไม่ไว้วางใจกันระหว่างสิงคโปร์กับมาเลเซีย ไทยกับพม่า มาเลเซียกับไทย (๓) ขึ้นอยู่กับรูปแบบการปกครองการเมืองภายในของประเทศ อาเซียน อาเซียนเองว่าจะ เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นหรือไม่ ซึ่งขณะนี้อินโดนีเซียมีการพัฒนาไปสู่ ประชาธิปไตยแล้ว แต่ไทยหยุดชะงักการเมืองภายในประเทศอาเซียนหลายประเทศยังคงผันผวน เปลี่ยนแปลงง่าย^๔ ภาคธุรกิจ ได้กล่าวในงานสัมมนา ครั้งเดียวกันนี้ว่า การเตรียมความพร้อมสู่ AEC ต้องพัฒนา ๓ สิ่งคือ คน นวัตกรรม ภาษีและ กฎหมาย ผู้ประกอบการ SMEs ต้องกล้าที่จะออกไปลงทุนนอกประเทศ โดยดูประเทศที่มีเครือข่าย มีเพื่อนอยู่ และควรรู้ภาษา วัฒนธรรม ของประเทศที่ไปลงทุน หน่วยงานภาครัฐต้องช่วยเอกชนให้ แข็งแรง เพราะเป็นการยากที่จะไม่ให้ ๑๐ ประเทศอาเซียนแข่งขันกัน ดังนั้น จะทำอย่างไรให้ อาเซียนร่วมมือกันได้ สำหรับในเรื่องอุตสาหกรรมสิ่งทอ ถ้าไทยเป็นต้นน้ำในห่วงโซ่อุปทานการผลิต คือผลิตด้ายย้อมสี

^๔ อัทธ์ พิศาลวานิช และคณะ, “อาเซียนวอร์ซ”, จุลสาร “จับตาอาเซียน”, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๕) : หน้า ๓๓-๓๔.

ไทยก็เป็นต้นน้ำ อินโดนีเซียเป็นต้นน้ำ และกลุ่ม CLMV เป็นคนใช้น้ำต้องร่วมมือกัน ดังนั้น ถ้าไทยผลิตด้าย (ต้นน้ำ) ได้ก็แข่งขันในตลาดโลกได้ นอกจากนี้ยังต้องดูคุณภาพ ราคา การบริการมอบต้องตรงเวลาด้วย สำหรับอุตสาหกรรมรถยนต์ไทยกลายเป็นศูนย์การผลิต รถยนต์ของบริษัทญี่ปุ่นโดยเฉพาะเมื่อญี่ปุ่นปิดโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ ญี่ปุ่นก็มาซื้อธุรกิจไทย มาทำการผลิตในอุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีระดับกลางๆ ในไทย ถึงเวลาหรือยังที่ไทยจะมีแบรนด์ รถยนต์ของไทยเอง ดังนั้น ไทยต้องมีวิสัยทัศน์ชัดเจนในเรื่องนี้ ส่วนอุตสาหกรรม อิเล็กทรอนิกส์ ไทยทำมา ๔๐ กว่าปีแล้ว แต่เป็นการลงทุนจากต่างชาติเกือบ ๑๐๐% เรื่อง AEC จึงไม่แปลกจากทุก วัน เมื่อ AEC เปิดตลาดจะใหญ่ขึ้น ธุรกิจขนาดใหญ่จะอยู่ได้เพราะมีทุนและความรอบรู้ แต่ธุรกิจ ขนาดเล็ก (SMEs) จะมีปัญหา ดังนั้น รัฐต้องส่งเสริมทิศทางที่จะไป นายบัณฑิต ล่าชา ประธาน เจ้าหน้าที่บริหารธนาคารกสิกรไทย กล่าวความไม่ชัดเจนทางกฎหมายกลายเป็นอุปสรรคต่อการ พัฒนาประเทศและเศรษฐกิจโดยรวม เพราะไทยยังขาดความจริงใจในการสร้างระบบรองรับการ พัฒนาเศรษฐกิจทั้งการศึกษาและโทรคมนาคม ตลอดจนกฎหมายที่จะต้องปรับปรุง เพราะความเสี่ยงบางอย่าง ไม่สามารถจัดการได้และมีผลต่อการทำงานของตลาดทุน ตอนนี้กฎหมายไม่ชัดเจน ว่าสินเชื่อบางอย่างปล่อยได้หรือไม่ได้ ทำให้ทำงานได้ยาก เช่น อุตสาหกรรมโทรคมนาคม ต่างฝ่ายต่างก็ป้องกัน ต่างก็มีเหตุผลของตน แต่ที่เป็นเช่นนี้เพราะกฎหมายไทยไม่ชัดเจน รัฐบาลต้อง เข้าไปแก้ไขแต่ก็ไม่มีเวลาเพราะมีเรื่องอื่นสนใจอยู่ จนทำให้เป็นลูกตุ้มที่ผูกติดที่ขา จะวิ่งก็ทำไม่ได้เต็มที่^{๑๐} ส่วนภาคประชาชน สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ ประชาชนไทยส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักประชาคมอาเซียน เห็นได้ชัดจากการสำรวจของสมาคมอาเซียน พบว่าการรับรู้เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทยอยู่ในอันดับ ๘ จาก ๑๐ ประเทศสมาชิก อาเซียน และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายท่านก็กล่าวว่า แม้ภาครัฐจะประชาสัมพันธ์ และกระจายเดินสายให้ความรู้แต่ การตระหนักรู้เรื่องอาเซียนก็ยังจำกัดจึงต้องอาศัยเวลาด้วยเหตุ นี้เองคุณจุไรรัตน์ แสงบุญนำ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวว่า เพื่อเพิ่มช่องทางการสร้างความรู้ความเข้าใจต่อประชาคมอาเซียนมากยิ่งขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้ร่วมมือกับกรม เจริญการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ และบริษัทเนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) จัดตั้งโครงการอาเซียนสัญจร ๔ ภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร^{๑๑} เพื่อให้เยาวชนและประชาชนรู้จักอาเซียนและศิลปวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น โดยกิจกรรมอาเซียนสัญจร ได้แก่ ๑) การเสวนา ทางวิชาการโดยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปได้เห็นภาพรวมการเข้าสู่ ประชาคมอาเซียนที่ชัดเจน ๒) การ

^{๑๐} กรุงเทพธุรกิจ, “การประเมินความพร้อมหลังการเปิด AEC”, กรุงเทพธุรกิจรายวัน, ฉบับที่ ๘๗๐๙ (๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕), หน้า ๔.

^{๑๑} กรุงเทพธุรกิจ, “ศธ. เร่งดันเด็กไทยรู้เท่าทันประชาคมอาเซียน”, กรุงเทพธุรกิจรายวัน, ฉบับที่ ๘๗๑๒ (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕) : หน้า ๓๓-๓๔.

แข่งขันตอบปัญหาประชาคมอาเซียนเป็นภาษาอังกฤษ ๓) เวที สร้างสรรค์สู่ประชาคมอาเซียนที่เสนอนาฏศิลป์ของประเทศสมาชิกอาเซียนสนองตอบคำขวัญ อาเซียนที่ว่า “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม” และ ๔) คือ จัดนิทรรศการความรู้ พื้นฐานเรื่อง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมืองของอาเซียน กิจกรรมโครงการดังกล่าวนี้สะท้อนเห็น ได้ชัดเจนว่า ประชาชนไทยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับอาเซียนมาก โดยเฉพาะเมื่ออาเซียนยังไม่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงหรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับตน

๕. ข้อเสนอแนะ

๑. ศึกษาติดตามพัฒนาการการบูรณาการเศรษฐกิจในรูปแบบตลาดเดียว (common market) ของไทยและของอาเซียนในการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้า การบริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานทักษะอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหลัง ค.ศ.๒๐๑๕ ว่าอาเซียนจะมีแนวทางที่เปิดกว้างไปสู่การเป็นตลาดเดียวที่สมบูรณ์ขึ้นอย่างไรและอาเซียนจะพัฒนาไปเป็นแกนกลางของ สถาปัตยกรรมด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชียต่อไปอย่างไร

๒. ศึกษาติดตามพัฒนาการการปรับตัว ปรับเจตคติ (mindset) ของไทย ในการกำหนดนโยบายด้านการศึกษาที่ต้องสนองตอบการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เนื่องจากความไม่พร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ของไทยเฉพาะด้านภาษา และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในกรอบการบูรณาการเศรษฐกิจส่วนภูมิภาคในระดับ ตลาดเดียวของอาเซียน

๓. ศึกษาติดตามการดำเนินการของไทยในการกำหนดให้ “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” เป็นวาระแห่งชาติและการปรับกลไกการสั่งการเพื่อให้การขับเคลื่อนสู่อาเซียนตลาดเดียวเป็นไป อย่างมีเอกภาพและรวดเร็ว

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. นนทบุรี : กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, ๒๕๕๒.

(๒) วารสาร :

อัทธ์ พิศาลวานิช และคณะ. “อาเซียนวอर्थ”. **จุลสาร “จับตาอาเซียน”**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๕).

(๒) หนังสือพิมพ์ :

กรุงเทพธุรกิจ. “การประเมินความพร้อมหลังการเปิด AEC”. กรุงเทพธุรกิจรายวัน, ฉบับที่ ๘๗๐๙ (๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕).

_____. “ศธ.เร่งดันเด็กไทยรู้เท่าทันประชาคมอาเซียน”. กรุงเทพธุรกิจรายวัน, ฉบับที่ ๘๗๑๒ (๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕).

อาเซียนไฮไลท์ส. “ดับเบิลยูอีเอฟ” ชูเอเชียแกร่งสร้างสมดุลเศรษฐกิจโลก. กรุงเทพธุรกิจรายวัน, ฉบับที่ ๘๖๕๒ (๑ มิถุนายน ๒๕๕๕).

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์**๒. ภาษาอังกฤษ****(1) Book :**

Balassa, Bela. **The Theory of Economic Integration**. Illinois : Homewood, IL.,1961.

Breslin S., *Theorising East Asian Regionalism (s)*. in M. G. Curley, & N. Thomas (Eds.). **Advancing East Asian Regionalism**. Oxon : Routledge, 2007.

Fawn Rick. **Globalising the Regional : Regionalising the Global**. Cambridge Cambridge University Presse, 2009.

Kim, Nam-kook. **Globalization and Regional Integration in Europe and Asia**. Surrey : Ashgate Publishing Limited, 2009.

(2) Website :

Bergsten Fred. **Open Regionalism**. Sources : <http://www.iie.com/publications/wp/wp.cfm?ResearchID=152>. [27 7 2012].

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธภavana ๔
Human Resource Development in Local Administrative Organization
According to BuddhaBhavana 4

สมพงษ์ แซ่ท้อ*

บทคัดย่อ

การรวมตัวกันเป็นสมาคมอาเซียนของกลุ่มประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปี ๒๕๕๙ ทำให้ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกต้องมีการปรับตัวในหลายด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ในด้านต่างๆ ที่จะปฏิบัติร่วมกันของกลุ่มประเทศสมาชิก โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้านต่างๆ กับประเทศในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นนอกจากการบริหารตามแนวคิดของชาติตะวันตกแล้ว ยังสามารถนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของทรัพยากรบุคคลในองค์กร ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วนับถือพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมการพัฒนาดน ๔ ประการ หรือ หลักภavana ๔ ซึ่งประกอบด้วย ๑) ภาวนาการเจริญ พัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ๒) สีสภาวนาการเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน ๓) จิตภาวนาการเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลายเช่นมีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียรอดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใสเป็นต้น และ ๔) ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากร, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The Association of Southeast Asian Nations in 2016, is the key reason for Thailand, one of the member countries needs to be adapted in many ways to be consistent with the various roles and functions in the common practice of ASEAN member. In particular, the development of human resources in local administrative organization, is a resource that particularly important to develop countries and associate with various countries of the ASEAN member. Human resource development in local administrative organization is not only develop from western concept, but also is able to apply with Buddhist principles according... with the ways of living (culture) of personal in organization, who are mostly Buddhist. In particular, the application of the oneself developed principles respects or accordance with Buddha BHAVANA 4 including 1.Kaya- Bhavanais development of body, Physical training to recognize the contact associated with things outside the five faculties (organism) and treat them in the useful way. 2) Silabhavana, the development of behavior, training the precepts, set oneself in the discipline not hurting or causing damage suffered, go along with others well, and complementary to each other 3) Citta-Bhavana, the mental development, mental training for thrive by virtues are as gracious, patient, hardworking, refreshed focused, cheerful, happy, cheerful, etc. 4) Panna-Bhavana, the develop of intelligence, training the wisdom, to understand what we know as truth, knowingly, seeing the world and living as conditions. The mind can be free and making himself pure from the passion and free from suffering, and also solve the problem with intelligence.

Keywords: Human Resource Development, Local Administrative Organization

๑. บทนำ

การรวมตัวของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนนอกเหนือจากการให้ความร่วมมือในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมระหว่างกันแล้ว ยังถือว่าการเปิดโอกาสให้ประเทศกลุ่มสมาชิกได้มีเวทีในการแข่งขันในด้านต่างๆ ระหว่างกันมากขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย ฉะนั้นการที่องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในองค์กรที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกัน

แล้ว ยังถือว่าเป็นองค์กรที่ช่วยขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศที่สำคัญอีกองค์กรหนึ่งด้วย ฉะนั้นทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนระบบต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตอบสนองความต้องการของประชาชนในสังคมยุคใหม่ที่มีความต้องการที่หลากหลายมากขึ้น ฉะนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะมนุษย์เป็นเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวได้ถ้าองค์กรใดมีบุคลากรที่มีคุณภาพแสดงว่าองค์กรนั้นจะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มากขึ้นด้วย ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กรในด้านอื่นๆ ด้วย

การบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะทรัพยากรมนุษย์นั้นถือว่าเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จของทุกองค์การ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในบรรดาทรัพยากร 4M ได้แก่ (Men) คน (Money) เงิน (Materials) วัสดุ (Machine) วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ เพราะว่าเป็นทรัพยากรที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ (value-added) ยังมีโอกาสได้ทำงานก็ยิ่งเพิ่มทักษะเพิ่มประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้นด้วย^๑ การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นองค์กรที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ได้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรของตนเองให้มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เช่น วัฒนธรรมของชนชุมชนฯ ก็ยิ่งเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการการแข่งขัน และการตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ของตนได้มากขึ้น

การนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของทรัพยากรบุคคลในองค์กรซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วนับถือพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประยุกต์ตามหลักธรรมการพัฒนาตน ๔ ประการ หรือ หลักภavana ๔ ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย ๑) กายภavanaคือการฝึกอบรมพัฒนาทางร่างกายให้เข้ากับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกและปฏิบัติกับสิ่งเหล่านั้นในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวเองและองค์กร ๒) สีลภavanaคือการพัฒนาความประพฤติให้อยู่ในระเบียบวินัย และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข๓) จิตภavanaคือการพัฒนาทางด้านจิตใจของตน ให้มีความเข้มแข็งและมีสมาธิในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ และ ๔) ปัญญาภavanaคือการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจต่อปัญหาต่างๆ ตามความเป็นจริง และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางที่ถูกต้อง (ด้วยปัญญา)

^๑ ปราชญา กล้าผจญ และพอลตา บุตรสุทธีวงศ์, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : ก. พล การพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑.

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ยิ่งทรัพยากรมนุษย์เหล่านั้นมีความรู้ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมของตนและองค์กรให้มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงตามหลักธรรมาภิบาลพัฒนาตน ๔ ประการของพุทธศาสนาแล้ว ก็ยิ่งเป็นการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานให้สามารถตอบสนองความต้องการขององค์กรและประชาชนได้เป็นอย่างดี

๒. การบริหารทรัพยากรมนุษย์

มนุษย์ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการองค์การให้ประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลว ฉะนั้นการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะทรัพยากรมนุษย์จะเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆขององค์กรให้ดำเนินไปในทิศทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นขององค์กร ฉะนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มากขึ้น จึงได้ยกคำอธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในความหมายของนักวิชาการที่น่าสนใจไว้ ดังนี้

Watsion ได้อธิบายว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การใช้ความพยายาม ความรู้ความสามารถ และพฤติกรรม ที่บุคคลทำให้แก่องค์การเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จในวิถีที่ช่วยให้องค์การดำเนินต่อไปได้^๒

ฮาร์บิสัน Harbison กล่าวว่า ทรัพยากรมนุษย์คือ พลังงาน ทักษะพรสวรรค์ และความรู้ของประชาชน ซึ่งสามารถนำมา หรือความนำมาใช้ในการผลิตสินค้า หรือให้บริการที่เป็นประโยชน์^๓

ปราชญา กล้าผจญ และพอลตา บุตรสุทธีวงศ์ ได้สรุปความหมายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ว่า เป็นกระบวนการตัดสินใจ และการปฏิบัติที่เกี่ยวเนื่องกับบุคคลกรทุกระดับในหน่วยงาน เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูงสุด อันส่งผลให้พวกเขาเหล่านั้น สามารถสร้างความสำเร็จสูงสุดให้แก่องค์กร ปฏิบัติงานได้ตรงตามเป้าหมาย ที่ตั้งเอาไว้^๔

^๒ วอทซัน (Watsion) อ้างถึงใน กัลยารัตน์ อธิระธนชัยกุล, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐.

^๓ ฮาร์บิสันอ้างในกรณีการ สุวรรณศรี, ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์. แหล่งที่มา : <http://pws.npru.ac.th/kannika/data/files/C%20%209011106.pdf>, [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

^๔ ปราชญา กล้าผจญ, พอลตา บุตรสุทธีวงศ์, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ก.พล การพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗.

จึงกล่าวสรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและวัตถุประสงค์ขององค์กรให้มีประสิทธิภาพให้มากที่สุด

ความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

๑. ช่วยให้พนักงานในองค์กรได้ค้นพบศักยภาพของตนเอง และพัฒนาตนเองให้มีความสามารถเชิงสมรรถนะในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ มีความผาสุกและพึงพอใจในการทำงาน เกิดความก้าวหน้า สามารถทำงานที่ให้ผลการดำเนินการที่ดีมีประสิทธิภาพ

๒. ช่วยพัฒนาองค์กร พนักงานที่มีคุณภาพก็จะดำเนินการตามแผนปฏิบัติการตามแนวทางที่ผู้ในระดับสูงวางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดผลงานที่เป็นเลิศทั้งทางด้านบริการและการผลิตสินค้า องค์กรย่อมมีความเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคงและขยายงานออกไปได้ด้วยดี

๓. ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงแก่สังคมและประเทศชาติ เมื่อองค์กรซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงดี ก็ย่อมจะส่งผลไปถึงสังคมโดยรวมด้วย

๔. ช่วยในการพัฒนาให้องค์กรเจริญเติบโต เนื่องจากการบริหารทรัพยากรมนุษย์จะเป็นงานที่ต้องประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อแสวงหาแนวทางให้บุคคลที่มีความเหมาะสมเข้ามาปฏิบัติงานในองค์กรซึ่งจะส่งผลให้องค์กรเกิดความเติบโต

๕. ช่วยให้กิจกรรมด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ และมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เพื่อป้องกันการขาดแคลนบุคลากรในงานประเภทต่างๆ และสอดคล้องกับการวางแผน^๕

จากความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขั้นต้นนี้จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรนั้นไม่เพียงจะเป็นการพัฒนากระบวนการของงานในองค์กรให้มีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการช่วยสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมและประเทศชาติโดยรวมอีกด้วย

๓. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีความสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในประเทศ เพราะเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน และสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง เช่น

แฮร์ริส จี มอนตาญู ให้ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่นว่า หมายถึง การปกครองซึ่งหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระ เพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่

^๕ นฤมล มนมิน กงกุล, ความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/228729> [๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

บริหารการปกครองท้องถิ่น มีอำนาจอิสระ พร้อมความรับผิดชอบที่จะใช้ได้โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค แต่อยู่ใต้บังคับสูงสุดของประเทศ^๖

อูทัย หิรัญโต นิยามว่า การปกครองท้องถิ่นว่าเป็นการปกครองที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครองและดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยดำเนินการเองเพื่อบำบัดความต้องการของตน^๗

จากคำนิยามศัพท์ของนักวิชาการที่อธิบายความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่นขั้นต้นนี้จะเห็นได้ว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะต้องเป็นองค์กรที่มีอำนาจอิสระในการบริหารจัดการและปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ของตนให้ได้มากที่สุด โดยการควบคุมกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง

๔. หลักพุทธภavana ๔

หลักพุทธภavana ๔ เป็นกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นการพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจ ด้านพฤติกรรม และด้านสติปัญญาของตัวทรัพยากรมนุษย์เพื่อเป็นการพัฒนาให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งของตนเองและองค์กรให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาและให้ความหมายขยายความเกี่ยวกับหลักพุทธภavana ๔ ดังนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงกระบวนการเกี่ยวกับหลักภavana ๔ (การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา : cultivation; training; development) ว่า ๑) กายภavana เป็นการพัฒนาศีลกายให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงามให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญซึ่งเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : physical development ๒) สีลภavana เป็นการพัฒนาความประพฤติ ฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน : moral development ๓) จิตภavana เป็นการพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลายเช่นมีเมตตากรุณาขยันหมั่นเพียรอดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใสเป็นต้น : cultivation of the heart; emotional development และ ๔) ปัญญาภavana เป็นการพัฒนาปัญญา ฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำจิตใจให้

^๖ แอร์ริส จี มอนตากู อ้างถึงใน โกวิทท์ พวงงาม, การปกครองส่วนท้องถิ่นไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๕), หน้า ๒๒.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา^๘

พระสมศักดิ์สุนตวาใจ (สนธิกุล) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธตามแนวของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ผลการศึกษาว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทแบ่งออก ๔ ด้านได้ ๑) การพัฒนาทางความประพฤติ คือทางกายและวาจาให้มีศีล ๒) การพัฒนาด้านอินทรีย์ ๖ คือให้รู้จักสำรวจอินทรีย์ของตนอย่างมีสติกำกับ ๓) การพัฒนาจิตใจให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ ๔) การพัฒนาด้านปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนต่อสรรพสิ่งทั้งปวง พระพุทธินนท์บุญเรืองได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาพบว่า มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากมายที่สามารถนำมาปรับใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันได้ เช่นหลักทิวฐธัมมิกัตสังวัตตนิกรธรรมสัมปรายิกัตถสังวัตตนิกรธรรมอิทธิบาทมรรคสังโยชน์หรือรวมเรียกว่าไตรสิกขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น เป็นการพัฒนาคนหลักธรรมเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เหมาะสมและเกิดประสิทธิผลซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาหลักๆ อยู่เพียง ๔ อย่างคือ การพัฒนากายการพัฒนาศีลการพัฒนาจิตและการพัฒนาปัญญา การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธภานา ๔ ของพระพุทธศาสนานั้น จะเห็นได้ว่าเป็นหลักการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรให้ครบวงจรทั้งสี่ด้าน คือ ๑) ทางด้านกายเป็นกระบวนการฝึกอบรมพัฒนาทางร่างกายของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งเร้าต่างๆ ที่เข้ามากระทบจากภายนอกและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวเองและองค์กร ๒) ทางด้านศีลเป็นกระบวนการบริหารควบคุมความประพฤติของทรัพยากรมนุษย์ให้อยู่ในระเบียบวินัยไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหาย และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ๓) ทางด้านจิตเป็นวิธีการบริหารจัดการด้านจิตใจของตัวทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีคุณธรรม เข้มแข็งและมีสมาธิในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งของตัวเองและขององค์กรให้มีประสิทธิภาพและเป็นระบบ และ ๔) ด้านปัญญาเป็นหลักการจัดการองค์ความรู้ของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง สามารถพิจารณาหาวิธีแก้ปัญหที่เกิดขึ้นเหล่านั้นในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) อ้างถึงใน อนุกุล บุญรักษา, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภานา ๔ ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๓๑”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

๕. สรุป

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับวิถีในการดำเนินชีวิตของตัวทรัพยากรมนุษย์ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศไทยที่ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรส่วนใหญ่เน้นถือพุทธศาสนา ฉะนั้นการนำหลักธรรมในทางพุทธศาสนามาปรับใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่มีความสอดคล้องเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกับหลักพุทธทศาวนา ๔ ที่เน้นการพัฒนาสี่ด้านของตัวทรัพยากรมนุษย์คือ การพัฒนาทางด้านร่างกาย ฝึกอบรมทางร่างกายให้เข้าใจกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกที่มากระทบทางอินทรีย์ทั้ง ๕ และสามารถปรับตัวปฏิบัติกับสิ่งที่มากระทบในทางที่เป็นคุณประโยชน์ทั้งต่อตัวเองและองค์กร การพัฒนาด้าน ศีล คือการเป็นการพัฒนาความประพฤติให้อยู่ในกรอบระเบียบวินัย ไม่ก่อความเสียหาย และอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล การพัฒนาด้านจิตใจ คือการพัฒนาทางด้านจิตใจของตน ให้มีเข้มแข็ง มีความมั่นใจเพียร และมีสมาธิในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และการพัฒนาทางด้านปัญญาคือการพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจต่อสภาพปัญหาต่างๆตามความเป็นจริง และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางที่ถูกต้อง ด้วยปัญญา การนำเอาหลักพุทธทศาวนา ๔ นี้มาปรับใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นหลักการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรอย่างเป็นระบบและเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อตอบสนององวัตถุประสงค์ขององค์กร

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กัลยารัตน์ ชีระธนะชัยกุล. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๗.

โกวิทย์ พวงงาม. **การปกครองส่วนท้องถิ่นไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๕.

ปราชาญา กล้าผจญ และพอดตา บุตรสุขธิวงศ์. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : ก. พล การพิมพ์, ๒๕๕๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

อนุกุล บุญรักษา. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักทศาวนา ๔ ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๓๑”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

กรรณิการ์ สุวรรณศรี. ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์. แหล่งที่มา : [http://pws.npru.ac.th/kannika/data/files/C %20%209011106.pdf](http://pws.npru.ac.th/kannika/data/files/C%20%209011106.pdf), [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

นฤมล มนมีน กงกุล. ความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/228729> [๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

การประยุกต์ใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนาในการสร้างภาวะผู้นำของนักบริหาร Apply The Buddhist Doctrine To Build Up Executive Leadership

วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ*

บทคัดย่อ

ในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และมีการแข่งขันสูงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เมื่อเป็นเช่นนี้บุคคลที่เป็นนักบริหาร จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหาร ๓ ด้าน คือ การบริหารตน การบริหารบุคคล และการบริหารงาน หรือกล่าวคือผู้บริหารจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำ เพื่อโน้มน้าวหรือชักชวนให้ผู้อื่นเห็น ความสำคัญและร่วมกันทำงานเพื่อนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ในทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงหลักในการสร้างภาวะผู้นำไว้หลายหลักธรรม

ในบทความจะกล่าวถึงการนำหลักสัปปริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างภาวะ ผู้นำ จะส่งผลให้ได้ผู้บริหาร เป็นผู้มีเหตุมีผล การดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบกติกากำหนดไว้ เป็นผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ เข้าใจถึงความแตกต่างของผู้ร่วมงาน มีการมอบหมายงานให้ ตรงกับความรู้ความสามารถของตัวบุคคล มีแผนระยะเวลาในการดำเนินงานที่ชัดเจน และ เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ นำไปสู่การเป็นผู้บริหารที่บริหารตนได้ บริหารคนเป็น และ บริหารงานสำเร็จ

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักธรรมทางพุทธศาสนา, ภาวะผู้นำ, นักบริหาร

Abstract

In present, the changeable society with high competition in social, economic and politic, so the executive need to have three knowledge in administrative; are self-administrative, Staff-administrative and working-administrative. The factors that lead the executive or leader to succeed, is leadership that is able convince or persuade colleagues to be part of the work, in order to lead the organization to the ultimate goal. In Buddhism, Buddha spoke of principles to build up leadership in many doctrines.

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

The study is concerned only the doctrine of the Sappurisa-dhamma for applying to build up the leadership, will lead to have the rational executive who manage according to regulation with vision and understand differences of working colleagues, put the right man into the right job, have clear of working plan and with human relationship: kindness, politeness, generous and behave nicely which will lead the manageable of self, others and work successfully.

Keywords: apply, Buddhist doctrine, leadership, executive

๑. บทนำ

ในสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงทำให้เกิดการแข่งขันสูงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อให้องค์กรหรือหน่วยงานของตนอยู่รอดได้ และนำไปสู่องค์กรที่มีความมั่นคง องค์กรที่จะสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นๆ ได้นั้น มาจากองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ คือ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และทรัพยากรขององค์กร และในการขับเคลื่อนองค์กรนั้นจะต้องมีนโยบาย มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ เมื่อก้าวเช่นนี้ย่อมบ่งบอกให้เห็นว่าตัวผู้บริหารเป็นหลักสำคัญยิ่งในองค์กร เพราะเป็นผู้กำหนดนโยบาย กำหนดแผนงาน ผู้บริหารจำเป็นต้องมีหลักในการบริหารจัดการในองค์กร เช่น หลักการบริหาร 3M คือ ๑) Man (การบริหารทรัพยากรมนุษย์) ๒) Money (งบประมาณ) และ ๓) Management (การบริหารงานทั่วไป หรือการจัดการทั่วไป)^๑ เมื่อหลักการบริหาร ๓M กล่าวว่าผู้บริหารจะต้องจัดการ ๓ อย่าง คือ จัดการคน จัดการงบประมาณ และจัดการงาน จึงต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติการเป็นผู้บริหาร ว่าจะต้องเป็นผู้บริหารในรูปแบบใดที่จะสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้

เมื่อก้าวถึงภาวะผู้นำ ทางสถาบันภาวะผู้นำเอลเลียต มหาวิทยาลัย Johnson & Wales ได้จัดทำรายงานเรื่อง “ภาวะผู้นำยุคใหม่ ปี ๒๐๐๓” ซึ่งสรุปผลการศึกษาจากผู้บริหารระดับสูงทั้งสิ้น ๒๐๘ คน พบว่า บริษัทในสหรัฐอเมริกากำลังตกอยู่ในวิกฤตภาวะผู้นำ อีกทั้งหน่วยงานฝึกอบรมไม่สามารถนำเสนอเครื่องมือบริหารจัดการที่ช่วยให้ผู้บริหารเป็นผู้นำที่มีคุณภาพที่ดีได้^๒ ซึ่งผู้นำเป็นบุคคลที่ได้รับความคาดหวังสูงนอกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่ที่จะต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม มีความ

^๑ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, เทคนิคการสร้างและการผสมผสานกรอบแนวคิดทางวิชาการ. แหล่งที่มา : <http://mgmtsci.stou.ac.th/downloads/> [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^๒ ศุภชัย (supachai a.) วิกฤติภาวะผู้นำ. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/post/347512> [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

เป็นกัลยาณมิตร ซึ่งแตกต่างกันจะผู้บริหารที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย

มองในมิติของพระพุทธศาสนานั้น ผู้บริหารจะถูกแยกเป็น ๓ แบบ คือ ๑) ผู้บริหารแบบอัตตาทิปไตย คือยึดตัวเองเป็นใหญ่ ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ๒) ผู้บริหารแบบโลกาธิปไตย คือ ยึดกระแสโลก หรือเสียงส่วนมากเป็นหลัก ซึ่งในบางครั้งอาจถูกใจคนส่วนมาก แต่อาจไม่ถูกต้อง และ ๓) ผู้บริหารแบบธรรมาธิปไตย คือ ยึดความถูกต้องเป็นหลัก ยึดหลักความเป็นธรรม ดังนั้นหากผู้บริหารต้องการเป็นนักบริหารแบบธรรมาธิปไตยนั้น ก็จะต้องเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ คือ การโน้มน้าว ชักชวนให้ผู้อื่นร่วมปฏิบัติงานด้วย จะเห็นได้ว่าผู้บริหารบางคนจะเป็นผู้บริหารที่บริหารงานด้วยความเด็ดขาด ยึดเป้าหมายงานเป็นหลัก และดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย แต่กลับไม่ได้รับความเคารพจากผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา บางครั้งอาจเป็นด้วยการให้ความสำคัญกับงาน และไม่ได้ให้ความสำคัญกับคนร่วมงาน สำหรับในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถใช้ประยุกต์ในการสร้างภาวะผู้นำได้ เช่น หลักสัปปริสธรรม ๗ คือ ๑) ธัมมัญญาตา (เข้าใจหลักการ) ผู้บริหารจะต้องรู้ในเรื่องของหลักการและระเบียบ ๒) อัตถัญญาตา (มีเป้าหมาย) จะต้องรู้ถึงจุดมุ่งหมายของงานนั้นๆ ๓) อัตตัญญาตา (พัฒนาตน) จะต้องรู้ถึงความสามารถของตน และเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ๔) มัตตัญญาตา (สมเหตุสมผล) จะต้องรู้จักแบ่งงานให้พอดีกับคน ๕) กาลัญญาตา (มีการวางแผน) จะต้องมีการบริหารเวลาให้เหมาะสมกับงาน ๖) ปริสัจญญาตา (มีมนุษยสัมพันธ์) จะต้องมีความสัมพันธ์ และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และ ๗) ปุคคลัญญาตา (เข้าถึงทุกคน) การเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล

ดังนั้น จึงกล่าวในภาวะสังคมที่มีการแข่งขันกันสูง นักบริหารที่ดีต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ เพื่อที่จะพาองค์กรไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการสร้างภาวะผู้นำได้

๒. ความหมายและความสำคัญของภาวะผู้นำ

คำว่า “ภาวะผู้นำ” หรือภาษาอังกฤษที่ว่า “Leadership” เป็นคำที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมากในยุคนี้ ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของภาวะผู้นำไว้ดังนี้

ดาฟท์^๓ ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง อิทธิพลความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ผู้ซึ่งตั้งใจที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงและผลลัพธ์ที่สะท้อนถึงจุดมุ่งหมายที่มีร่วมกัน

เนตรพัฒนา ยาวีราช^๔ ได้กล่าว ภาวะผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีความสามารถในการบังคับบัญชาบุคคลอื่นโดยได้รับการยอมรับ และยกย่องจากบุคคลอื่น เป็นผู้ทำให้บุคคล

^๓ ดาฟท์ (Daft) อ้างถึงใน ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, ภาวะผู้นำร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐.

อื่นไว้วางใจและให้ความร่วมมือ และการเป็นผู้นำเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก บังคับบัญชา และประสานงานโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ (Authority) เพื่อให้กิจการบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ

จึงกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง บุคคลที่มีอิทธิพลในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา โดยผู้บังคับบัญชาจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ซึ่งมีหน้าที่อำนวยความสะดวกหรือนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายโดยการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร

สำหรับนักบริหารที่มีความเป็นภาวะผู้นำจะต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการใน ๓ ด้าน ดังนี้

๑. บริหารตน (Self) นักบริหารที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำนั้น ต้องเริ่มที่การบริหารจัดการตนเอง คือ ๑) การพัฒนาความรู้ (Development of knowledge) จะต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อนำความรู้มาพัฒนาองค์กรให้มีความก้าวหน้า และมีความทันสมัย ๒) มีการควบคุมอารมณ์ (Temperate) ในการเป็นผู้นำจะต้องเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งที่คาดการณ์ได้ และไม่อาจคาดการณ์ได้ นักบริหารที่มีภาวะผู้นำจึงต้องควบคุมอารมณ์ของตนเองให้ดี ไม่ควรตัดสินใจ หรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกไป เพียงเพราะความรู้สึกตามอารมณ์ แต่ควรใช้ความรอบคอบ และพิจารณาตามหลักการที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นเหตุมีผล และ ๓) กล้าตัดสินใจ (Decision) ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำจะต้องเป็นบุคคลที่กล้าตัดสินใจ บนพื้นฐานของความถูกต้อง เพื่อให้การบริหารงานดำเนินสามารถดำเนินต่อไปและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร

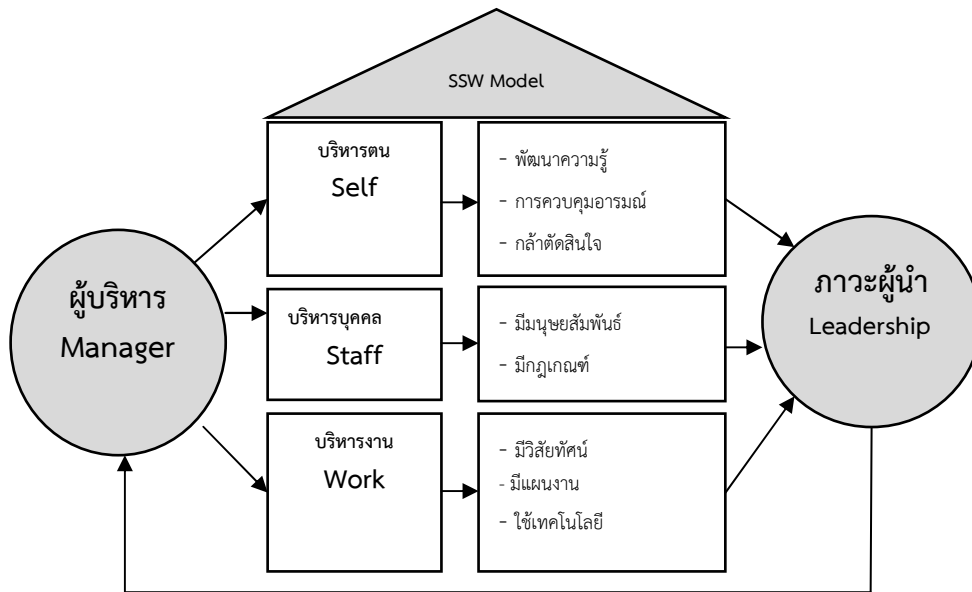
๒. บริหารบุคคล (Staff) ในการบริหารงานผู้บริหารต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายระดับ ดังนั้นผู้บริหารที่มีเพื่อสร้างความเป็นภาวะผู้นำ คือ ๑) มีมนุษยสัมพันธ์ (Human relations) จะต้องเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถเชื่อมประสานงานได้กับทุกฝ่าย มีการใช้วาจาที่สุภาพ เพื่อโน้มน้าวให้ทุกคนเกิดความกระตือรือร้น และเห็นความสำคัญขององค์กรและ ๒) มีกฎเกณฑ์ (regulation) ต้องยึดหลักการ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ในการบริหารคนในองค์กร เลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงานนั้นๆ มีการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และไม่ใช้อคติมาเกี่ยวข้องในการทำงาน

๓. บริหารงาน (Work) นักบริหารคือบุคคลที่มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก และนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งในการดำเนินการนั้นอาจจะต้องประสบกับปัญหาต่างๆ ดังนั้นนักบริหารที่มีภาวะผู้นำจะต้องตระหนัก คือ ๑) วิสัยทัศน์ (Vision) นักบริหารที่มีภาวะผู้นำต้องมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีทัศนคติเชิงบวกในการบริหารงาน และมุ่งมั่นในการพัฒนา

^๔ เนตรพัฒนา ยาวีราช, ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑.

องค์กรให้มีประสิทธิภาพ ๒) มีแผนงาน (Layout) ในการบริหารต้องมีแผนที่ชัดเจน เช่น มีแผนยุทธศาสตร์ แผนงบประมาณ เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีทิศทาง ซึ่งผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ จะต้องนำพาท้องค์กรจัดทำแผน และดำเนินการให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ๓) เทคโนโลยี (Technology) จะต้องมีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการทำงาน เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการทำงานขององค์กร

จากที่กล่าวมาในข้างต้นสามารถสรุปถึงภาวะผู้นำของนักบริหารได้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๑ ภาวะผู้นำของนักบริหาร (SSW Model)

ดังนั้น นักบริหารที่ดีต้องมีภาวะผู้นำในการนำพาท้องค์กรไปสู่เป้าหมาย และได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างภาวะผู้นำได้หลายหลักธรรม เช่น หลักสัพบุริสธรรม ๗ สังคหวัตถุ ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักออคติ ๔ เป็นต้น ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวถึงการนำหลักสัพบุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักบริหาร เพราะเป็นหลักธรรมที่เป็นคุณสมบัติของคนดี เมื่อนักบริหารจึงจำเป็นต้องนำหลักธรรมดังกล่าวมาเสริมในการบริหารงาน เพื่อให้เป็นนักบริหารที่มีภาวะผู้นำ และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

๓. การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ในการสร้างภาวะผู้นำ

หลักสัปปุริสธรรม ๗^๕ คือ ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี^๖ ผู้บริหารสามารถนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างภาวะผู้นำได้ ดังนี้

๑. ฉัมนัญญา (เข้าใจหลักการ) คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของหลักการ ระเบียบข้อบังคับ แบบแผนขององค์กร เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามระเบียบ และอธิบายชี้แนะให้แก่ผู้ร่วมงานได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน

๒. อุตถัญญา (รู้เป้าหมาย) คือ ต้องรู้ว่าองค์กรมีจุดมุ่งหมายอย่างไรและในฐานะผู้บริหารจะต้องดำเนินการอย่างไรให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์กร จะมีวิธีการอย่างไรให้ได้รับความร่วมมือจากผู้ร่วมงาน

๓. อุตัญญา (พัฒนาตนเอง) คือ มีการพัฒนาความรู้ตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความรู้เท่าทันเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม

๔. มัตถัญญา (สมเหตุสมผล) คือ มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานบุคคล มีการให้รางวัลแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาตามโอกาสที่เหมาะสม มีการบริหารงบประมาณให้เกิดการใช้จ่ายที่เหมาะสม คุ่มค่า และสมเหตุสมผล

๕. กาลัญญา (มีการวางแผน) คือ มีการวางแผนในการบริหารงานให้ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างเป็นขั้นตอน การวางแผนในการทำงานเปรียบเสมือนการมีเข็มทิศในการเดินทางเพื่อให้ไปยังจุดหมายได้ตามเวลาที่กำหนด

๖. ปริสัจญญา (มนุษยสัมพันธ์ดี) คือ ในเรื่องของกิริยาในการพูดจา กล่าวคือจะต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ประสานงานได้กับทุกฝ่าย เปรียบเหมือนสะพานที่เชื่อมมิตรภาพ และมีความสามารถในการกำจัดปัญหาความขัดแย้งทั้งในองค์กรได้

๗. ปุคคลัญญา (เข้าถึงทุกคน) คือ สามารถเข้าไปกับบุคลากรทุกคนให้รู้ว่าแต่ละบุคคลมีลักษณะอย่างไร มีความถนัดในด้านใด เพื่อที่จะสามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงานต่างๆ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร

การนำหลักสัปปุริสธรรม มาประยุกต์ใช้ในการสร้างภาวะผู้นำ สอดคล้องกับหลักการบริหาร ๓ ประการ คือ ๑) บริหารตน ๒) บริหารบุคคล และ ๓) บริหารงาน ดังนี้

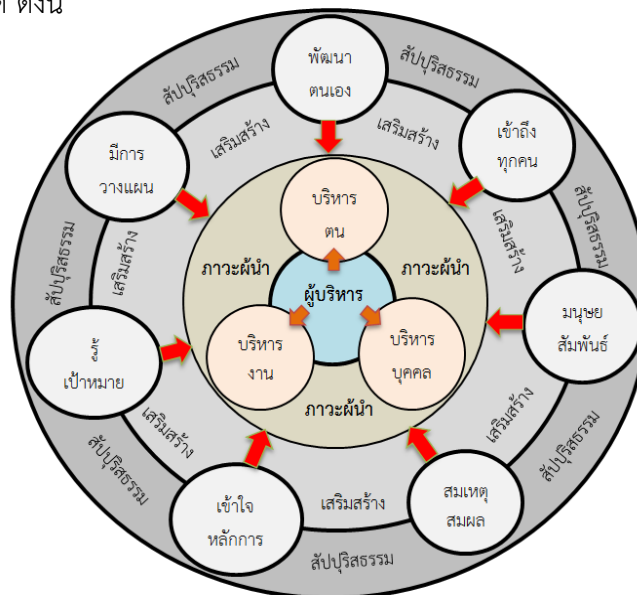
^๕ ที.ปา (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓.

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๐.

ภาวะผู้นำของนักบริหาร	หลักสัปปุริสธรรม	ประเด็น
๑. ด้านบริหารตน	อัตตัญญา (พัฒนาตนเอง)	ในการสร้างภาวะผู้นำจะต้องเริ่มตั้งแต่การพัฒนาตนเอง เช่น การแสวงหาความรู้ การพัฒนาจิตใจ
๒. ด้านบริหารบุคคล	มัตตัญญา (สมเหตุสมผล)	มีการให้รางวัล เพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา
	ปริสญญา (มนุษย์สัมพันธ์ดี)	ใช้วาจาที่สุภาพอ่อนโยน และสามารถประสานได้กับทุกฝ่าย
	ปุคคลิญญา (เข้าถึงทุกคน)	เข้าได้กับทุกคน เพื่อให้รู้ว่าแต่ละคนถนัดในเรื่องใด เพื่อที่จะได้เลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน
๓. ด้านบริหารงาน	อัมมัญญา (เข้าใจหลักการ)	มีความรู้ในเรื่อง ระเบียบ แผนงาน ปฏิบัติได้ถูก และแนะนำผู้ร่วมงานได้
	อิตถัญญา (รู้เป้าหมาย)	เข้าใจจุดมุ่งหมายขององค์กรชัดเจน และหาวิธีนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย
	กาลัญญา (มีการวางแผน)	มีความชัดเจนในแผน และขั้นตอนการดำเนินงาน

๔. สรุป

การนำหลักสัปปุริสธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสร้างภาวะผู้นำของนักบริหาร สรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ ๒ สรุปการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการสร้างภาวะผู้นำของนักบริหาร

จากแผนภาพที่ ๒ สรุปได้ว่าในสภาวะปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูง องค์กรที่จะอยู่รอดได้จะต้องเป็นองค์กรที่มีนโยบายหรือแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและมีความทันสมัย ซึ่งบุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดนโยบาย และผลักดันแผนเพื่อนำองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมายได้นั้นคือผู้บริหาร ผู้บริหารที่จะสามารถนำองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมายได้ต้องเป็นนักบริหารที่มีภาวะผู้นำใน ๓ ด้าน คือ บริหารตน บริหารบุคคล และบริหารงาน และมีการนำหลักสี่ปฐิธธรรม มาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำ คือ มีการพัฒนาตนเอง เข้าใจหลักการ รู้เป้าหมาย สมเหตุสมผล มีการวางแผน มนุษยสัมพันธ์ดี เข้าถึงทุกคน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. ภาวะผู้นำร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๗.
เนตร์พัฒนา ยาวีราช. ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. เทคนิคการสร้างและการผสมผสานกรอบแนวคิดทางวิชาการ. แหล่งที่มา : <http://mgmtsci.stou.ac.th/downloads/> [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].
ศุภชัย (supachai a.) วิกฤติภาวะผู้นำ. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/347512> [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

หลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุค ๔.๐ Principles of Human Resource Management in the 4.0 Era

ชวัลวิชญ์ เชื้อทอง*

บทคัดย่อ

การที่องค์กรจะกระทำภารกิจหลักให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพนั้น หน่วยงานจำเป็นจะต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพในปริมาณที่เหมาะสมกับงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ จึงจัดเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงาน เพราะบุคลากรเป็นผู้จัดหาและใช้ทรัพยากรบริหารอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเงิน วัสดุอุปกรณ์และการจัดการซึ่งถ้าองค์กรเริ่มต้นด้วยการมีบุคลากรที่ดี มีความสามารถ ปัจจัยด้านอื่นๆ ก็จะดีตามมา ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นการดำเนินการที่เกี่ยวกับบุคคลที่ถือว่า เป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดขององค์กรเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร พร้อมทั้งดำเนินการธำรงรักษาและพัฒนาให้ทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรมีคุณภาพชีวิตในการทำงาน โดยมีภารกิจหลัก ได้แก่ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์การกำหนดงานหรือออกแบบงาน การวิเคราะห์งาน การสรรหา การคัดเลือก การประเมินผลพนักงาน การฝึกอบรมและพัฒนา ค่าตอบแทน สุขภาพและความปลอดภัย การพ้นจากงานของพนักงาน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารทุกระดับที่จะต้องรับผิดชอบต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะช่วยขยายบทบาทหน้าที่งานด้านทรัพยากรมนุษย์ให้มีขอบข่ายของการปฏิบัติที่กว้างขึ้น เพื่อครอบคลุมดูแลการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรและองค์กร ดังนี้ เพื่อช่วยให้บุคลากรใช้ทักษะ ความรู้ความสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อช่วยองค์กรดำเนินงานบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อช่วยคัดสรรบุคลากรที่มีคุณภาพ และมีแรงจูงใจใฝ่หาผู้สำเร็จการศึกษาในระดับสูงเข้ามาปฏิบัติงาน เพื่อยกระดับความสามารถและสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อพัฒนา และธำรงรักษาบุคลากรที่มีคุณค่าให้ปฏิบัติงานในระดับที่พึงปรารถนาขององค์กร

คำสำคัญ: หลักการบริหาร, ทรัพยากรมนุษย์, ในยุค ๔.๐

* อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

When one organization has its aim to efficiently achieve the objectives of performance, it needs to have qualified personnel with the right qualification to the assigned jobs. The Human Resource Management is one important factor in business administration because it provides the personnel and other resources management further to money, materials and other kinds of administration. If one organization starts with a staff that is capable of other factors, its efficiency will be reached. Therefore, human resource management is critical to organize further development of its own business. Human Resource Management is an action upon an individual that has to be emphasized because it is the most valuable resource of the organization to be able to work successfully to achieve the objectives of the organization with maintenance and development in managing the human resources and quality of work. The primary mission Includes human resource planning has to be initially designed considering job description, recruitment, selection, evaluation of staff competency. Moreover Training and development, compensation, health and safety are also required for consideration. Termination of employment is therefore the duty of all executive level that will be responsible for human resources management.

Human Resource Management is an objective to help expanding the role and scope of human resources particularly emphasizing on comprehensive roles for the various missions. Related personnel and organizations need to help their staffs improving their skills and knowledge to perform their jobs effectively and efficiently to help the organization achieve the set goals. The selection of qualified personnel, the motivation for the attainment of higher education into practice in order to raise capacity is the major factor with satisfaction in the performance of its staff to develop and maintain valuable personnel to work on the desirability of the organization.

Keywords: Management principles, human resource, In 4.0

๑. บทนำ

ในปัจจุบันการพัฒนารูปแบบทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในหลายลักษณะ และมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไป เช่น สังคมสารสนเทศ (Information Society) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Society) แต่รูปแบบที่น่าสนใจคือเป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Society and Economy) โดยลักษณะสังคมที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลให้ความรู้กลายเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งในการดำรงอยู่ของสมาชิกในสังคม โดยมีคำกล่าวที่เราอาจเคยได้ยินอยู่เสมอว่า “ความรู้คืออำนาจ”

คำอธิบายเบื้องต้นที่ขยายความให้เห็นภาพได้บ้างก็คือ ประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่โมเดล “ประเทศไทย ๑.๐” ที่เน้นภาคการภาคการเกษตร ไปสู่ “ประเทศไทย ๒.๐” ที่เน้นอุตสาหกรรมเบา และก้าวสู่โมเดลปัจจุบัน “ประเทศไทย ๓.๐” ที่เน้นอุตสาหกรรมหนัก

ทว่า ภายใต้โมเดล “ประเทศไทย ๓.๐” ที่เป็นอยู่กันตอนนี้ต้องเผชิญกับดักสำคัญที่ไม่อาจนำพาประเทศพัฒนาไปมากกว่านี้ จึงเป็นประเด็นที่รัฐบาลต้องสร้างโมเดลใหม่ขึ้นมาเพื่อปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศและนำพาประชาชนทั้งประเทศไปสู่โมเดล “ประเทศไทย ๔.๐” ให้ได้ภายใน ๓-๕ ปีนี้

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ หรือ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ การใช้กลยุทธ์เชิงรุกที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดในองค์กร นั่นคือบุคคลที่ทำงานทั้งกรณีทำงานร่วมกันและกรณีทำงานคนเดียวเพื่อบรรลุเป้าหมายในการประกอบธุรกิจ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นทั้งทฤษฎีในเชิงวิชาการและแบบปฏิบัติในธุรกิจที่ศึกษาวิธีการบริหารแรงงานทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เป็นหนึ่งในองค์ความรู้ที่จะนำประเทศไทยให้ก้าวสู่ยุค ๔.๐

๒. ความหมายและความเป็นมา

“ทุนมนุษย์” (Human Capital) ได้ถูกนำมาใช้ในความหมายที่มองมนุษย์ในฐานะเจ้าของแรงงาน เป็นความหมายที่เป็นรูปธรรม เป็นคำที่เกิดมาตั้งแต่สมัย อตัมสมิท ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ต่อมา Gary Becker ได้ศึกษาค้นคว้าและกำหนดขึ้นมาเป็นทฤษฎีที่เรียกว่าทฤษฎีทุนมนุษย์โดยมุ่งเน้นการลงทุนไปที่ขีดความสามารถและทักษะในการทำงานของบุคลากรในองค์กร ต่อมา William R. Tracey ได้ให้คำนิยามทุนมนุษย์ไว้ว่า หมายถึงผลตอบแทนที่องค์กรได้รับจากความจงรักภักดี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความพยายาม ความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของบุคลากรในองค์กร^๑

^๑ อารณ ภู่วิทยพันธ์, กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอชอาร์ เซ็นเตอร์, ๒๕๕๑).

ทรัพยากรมนุษย์ (human resource) เป็นบุคคลซึ่งมีความพร้อม มีความจริงใจ และสามารถที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร หรือเป็นบุคคลใน องค์กรที่สามารถสร้างคุณค่าของระบบการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ องค์กรจึงมีหน้าที่ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ปฏิบัติงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งต้องใช้การวางแผนเชิงกลยุทธ์ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์เข้ามาช่วย ตัวชี้วัดความสำเร็จ อย่างยั่งยืนขององค์กรนั้นอยู่ที่ “คุณภาพของคน” ในองค์กรนั้นๆ ก่อนที่องค์กรต่างๆ จะเริ่มเห็นความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น บุคคลเคยถูกมองเห็นว่าเป็นเพียงแค่ปัจจัยการผลิต หรือให้มีความสำคัญ เป็นแค่แรงงาน หรือกำลังคน แต่ในปัจจุบัน บุคคลได้รับการนิยามใหม่พัฒนาความสำคัญเป็น “ทรัพยากรมนุษย์” ส่วนแผนกหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับบุคคลในองค์กรก็กำลังเปลี่ยนบทบาทจาก “งานบริหารบุคคล และธุรการ” ไปเป็น “การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์” ซึ่งเปลี่ยนจาก การจัดการเฉพาะหน้า ไปเป็นการใช้กลยุทธ์เข้ารุกอย่างเต็มตัว และต่อเนื่องไปในระยะยาว

ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติงานตามหน่วยงานต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นองค์กร องค์กรทุกองค์กรไม่ว่าจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก หรือดำเนินธุรกิจประเภทใด งานที่ดำเนินการภายในองค์กรนั้นล้วนต้องเกี่ยวข้องกับคน หรืออาศัยคนเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติการทั้งสิ้น เพราะมนุษย์เป็นบ่อเกิดแห่งทรัพย์ เกิดรายได้และเกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กรนั่นเอง

๓. แนวความคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์

แนวความคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ สามารถแบ่งออกเป็น ๖ ภารกิจที่สำคัญ ดังนี้ คือ^๒

๑. การออกแบบงานในองค์กร (organization design) เป็นแนวคิดใหม่ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การจัดโครงสร้างของงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภาระหน้าที่ เป้าหมายขององค์กร การวางแผนกลยุทธ์ ต้องได้สัดส่วนสัมพันธ์กับภารกิจของงาน องค์กรจึงต้องมี การวางแผนกำลังคน การวิเคราะห์งาน การออกแบบงาน การกำหนดทีมงาน และการพิจารณาถึงเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในงาน^๓

๒. การสรรหา (staffing) กระบวนการใน คัดเลือก บรรจุ ตลอดจนกลุ่มเวลาให้บุคคลเหล่านั้นมีวัฒนธรรม กระบวนการในการกลุ่มเวลานี้จะแบ่งได้ ๒ ส่วนใหญ่ คือ เมื่อ

^๒ Pucki, V., Tichy, N. M., & Barnett, C. K. (Eds.), **Globalizing management: Creating and leading the competitive organization**, (New York: Wiley. 1992), p. 65

^๓ นิสตารค์ เวชยานนท์, “การบริหารทรัพยากรมนุษย์กับการริเอนจันเนียร์”, **วารสารการบริหารและการจัดการคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๘) : หน้า ๕๔-๕๕

แรกบรรจพนักงำนทุกคน จะต้องได้รับการปฐมนิเทศ ชี้แจงให้พนักงานใหม่ทุกคนได้ทราบถึง เป้าหมาย ภารกิจ ตลอดจนวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้เกิดการหล่อหลอมแนวความคิดใน การทำงานร่วมกันเรียนรู้กฎระเบียบ ของการทำงานในส่วนที่สอง องค์กรต้องช่วยให้พนักงาน ใหม่สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมขององค์กร

๓. ระบบการให้รางวัล และผลตอบแทน (reward system) เป็นวิธีการดึงดูดคนดี มีความสามารถให้เข้ามาสู่องค์กร และก็ช่วยให้องค์กร สามารถรักษาคนเหล่านี้ไว้ให้อยู่กับ องค์กรตลอดไป การให้รางวัลนี้ควรที่จะมีความหลากหลายในรูปแบบ คือ มีทั้งแรงจูงใจ หรือ ตอบแทน ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ของสังคม

๔. การประเมินผลการปฏิบัติงาน (performance appraisal) นับว่าเป็นกิจกรรม ที่มีความสำคัญมากกับการบริหารทรัพยากร การประเมินผล การปฏิบัติงาน ได้พยายามที่จะ หาเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันของผู้ที่ประเมิน คือ ผู้บังคับบัญชา และผู้ที่ถูกประเมิน โดยมิ การวางเป้าหมายการทำงานร่วมกัน และกำหนดเกณฑ์ในการวัดผลร่วมกัน

๕. การพัฒนาการบริหาร (management development) โดยเน้นการพัฒนา พนักงาน และพัฒนาองค์กร ยังนำวิธีการอบรมไปใช้สร้าง มนุษย์สัมพันธ์ ในการทำงาน ช่วย ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ เพื่อช่วยให้บุคลากรของ องค์กรมีประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น

๖. การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างพนักงานในองค์กร (communication) ในทุกระดับ เป็นมิติใหม่ ข้อมูลต่างๆ ที่จะช่วยให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย ที่องค์กรตั้งไว้จำเป็นที่ พนักงานทุกคนควรมีสื่อที่ได้รับทราบ การส่งผ่านข้อมูล หรือข่าวอาจทำได้โดยนำเอา เทคโนโลยีต่างๆ เข้าช่วยจะต้องถูกส่งผ่านมาให้ผู้บริหารได้รับทราบด้วย และควรมีช่องทางที่ พนักงานสามารถเสนอแนวความคิดของเขา อาจจะเป็นการพบปะกันโดยตรง หรือผ่านทาง สื่อต่างๆ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human resource management: HRM) คือการใช้กลยุทธ์เชิงรุกที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีคุณค่า มากที่สุดในองค์กรนั้นคือบุคคลที่ทำงานทั้งกรณีทำงานรวมกันและกรณีที่ทำงานคนเดียว เพื่อบรรลุเป้าหมายในการประกอบธุรกิจใดๆ ต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงตลอดเวลา การ บริหารทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นทั้งทฤษฎีในเชิงวิชาการและแบบปฏิบัติในธุรกิจที่ศึกษาวิธีการ บริหารแรงงานทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

๔. บทบาทของผู้บริหารด้านทรัพยากรมนุษย์^๔

การแข่งขัน (Competitive) เชื่อว่าทุกท่านคงนึกถึงกิจกรรมต่างๆ การแข่งขันทางธุรกิจ เป็นปัจจัยสำคัญในการชี้ขาดว่าองค์กรใดบ้างจะแข็งแกร่งพอที่จะอยู่ดำรงอยู่และเติบโต ด้วยเหตุนี้เองปรมาจารย์ที่เชี่ยวชาญด้าน การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive advantage) ไมเคิล อี พอร์เตอร์ ได้เสนอแนวคิดที่ว่าองค์กรที่จะมีความได้เปรียบในการในการแข่งขันได้ต้องมีกลยุทธ์ ๓ ประการคือ ๑) การเป็นผู้นำด้านต้นทุน (Cost leadership) ๒) ความแตกต่างของสินค้าและบริการ (differentiation) และ ๓) การเจาะกลุ่มลูกค้า (Focus) กลยุทธ์ทั้งสามนี้ถือได้ว่าเป็นแนวทางที่สำคัญในการบริหารจัดการองค์กรให้สามารถยืนหยัดได้ภายใต้ยุคแห่งการแข่งขัน

๕. บทบาทของผู้บริหารหน่วยงานหลัก (Line manager)

ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำจะทำให้ผู้ตามปฏิบัติตามที่ด้วยความเต็มใจถือเป็นเพราะบุคลิกลักษณะพิเศษประการหนึ่ง คือผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำจะไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าที่มาของผู้ตามหรือเพื่อนร่วมงานจะเป็นอย่างไร ไม่แยกเขาแยกเรา เมื่อได้รับมอบหมายให้เป็นผู้บริหารจะต้องเข้าใจปัจจัยพื้นฐานของควมมีภาวะผู้นำ อย่างน้อยเป็นการเตือนสติหรือชี้แนะแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรไปในทิศทางที่พึงปรารถนาขององค์กร โดยทั่วไปผู้บริหารควรมีลักษณะบทบาทต่อไปนี้

๑. สร้างความต้องการให้เกิดการพัฒนา การที่จะตอบสนองความต้องการของลูกค้า หรือการที่จะชิงความได้เปรียบในการแข่งขัน บุคลากรในความรับผิดชอบนั้นมีความพร้อมคือมีความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Skill)

๒. การสร้างวิสัยทัศน์ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลเป็นการวางแผนในระยะยาว ต้องมีการนำแผนกลยุทธ์ขององค์กร (Strategic plan) มาเป็นตัวตั้งเพื่อกำหนดกลยุทธ์ระดับหน่วยงานให้สอดคล้องและสร้างกิจกรรมให้สามารถวัดผลสำเร็จได้

๓. สนับสนุนกิจกรรมการบริหารทรัพยากรการนำคนเข้าสู่องค์กรซึ่งต้องพิถีพิถันเป็นพิเศษ การวางแผนสืบทอดตำแหน่งคือต้องมองหาคนที่จะช่วยเหลืองานและทำหน้าที่แทนหากตัวเองไม่อยู่ และการพัฒนาพนักงานควรส่งพนักงานเข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง

๔. การเรียนรู้งานทรัพยากรบุคคล ผู้บริหารที่สนใจและเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ของการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลจะสามารถนำเอาเครื่องมือต่างๆ ในด้านนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาพนักงานในหน่วยงานได้อย่างเหมาะสม

ลักษณะบทบาททั้ง ๔ เป็นปัจจัยบ่งชี้ภาวะผู้นำได้เป็นอย่างดี และมีได้หมายความว่าผู้นำจะมีลักษณะบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น อาจมีหลายลักษณะบทบาทผสมผสาน

^๔ อานาจ วัดจินดา, บทบาทของผู้บริหารและนักทรัพยากรมนุษย์. แหล่งที่มา : <http://www.hrtothai.com/Articles/Index/60> [๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙].

มากขึ้นขึ้นอยู่กับผู้นำแต่ละบุคคล นอกจากนี้ยังหมายถึงระดับของภาวะผู้นำที่ดีอาจจะประกอบด้วยบุคลิกลักษณะหลายบทบาทอยู่ในตัวคนๆ เดียวในลักษณะของความเข้มข้นต่างกันด้วย

๖. บทบาทของนักทรัพยากรมนุษย์ (Human resource professional)

ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทสำคัญต่อองค์กร มีบทบาทพัฒนาพนักงานมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่การเปลี่ยนแปลงให้เกิดทักษะความรู้ในตัวของทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างผลงานให้กับตนเองและองค์กร ต่างให้ความสำคัญไปที่กิจกรรมของการพัฒนาและฝึกอบรม (Training and Development) และใช้วิธีการหรือเครื่องมือ เพื่อให้บรรลุตามความคาดหวังของหัวหน้างานและองค์กรมากที่สุด คือ

๑. เป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจ นักทรัพยากรมนุษย์ ต้องสามารถระบุให้ชัดว่ากิจกรรมทางด้านทรัพยากรมนุษย์ก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลตอบแทนเรียกว่าการเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจ (Strategic Partner)

๒. เป็นนักออกแบบกิจกรรมนักทรัพยากรมนุษย์ต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องพฤติกรรมศาสตร์ (Behavior science) และจิตวิทยา (Psychology) ออกแบบกิจกรรมให้ตอบสนอง และสอดคล้องกับพฤติกรรมของพนักงานได้อย่างเหมาะสม

๓. เป็นนักบริหารการเปลี่ยนแปลงการกำหนดหลักเกณฑ์ และวางระบบเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเรื่องที่นักทรัพยากรมนุษย์ต้องมีความเชี่ยวชาญและเข้าใจธรรมชาติ ทำตัวเสมือนผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change agent) คือการนำระบบการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่มาใช้เพื่อการพัฒนาถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก

ปัจจัยที่สร้างความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจให้กับองค์กรคือการมีระบบการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งต้องอาศัยผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายแต่ที่สำคัญคือผู้บริหารหน่วยงานหลัก (Line manager) และนักทรัพยากรมนุษย์ (Human resource professional) ที่ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังในกิจกรรมทางด้านทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร และมีมิติบริหารทรัพยากรมนุษย์เพิ่มขึ้น ผลที่จะตามมาคือ

๑. รัฐควรลดบทบาทการจ้างงานลง แต่ให้เอกชนมีบทบาทการจ้างงานเพิ่มขึ้น
๒. งานทรัพยากรมนุษย์ต้องรู้ว่าสถานะการแข่งขันในการขยายองค์กรคืออะไร
๓. งานทรัพยากรมนุษย์ต้องเน้นในอนาคตมากกว่าในปัจจุบัน
๔. นักบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องมีตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (change agent) มีความรู้และได้รับความยอมรับในหน่วยงานเพิ่มมากขึ้น

ทรัพยากรมนุษย์ยุค ๔.๐ โดยรวมที่นักบริหารทรัพยากรมนุษย์ควรจะต้องรู้เพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพของคนและองค์กรให้แข่งขันได้ คือ

๑. เรื่องของแผนกลยุทธ์ของงานบุคคล ที่สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของธุรกิจ ซึ่งจะตอบโจทย์วิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กรได้ ไม่น้อยหน้าไปกว่าแผนการตลาด แผนการผลิต แผนการเงิน ฯลฯ

๒. เรื่องของการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูง โดยปรับปรุงพัฒนาระบบการทำงานด้านต่างๆ ในภาพรวม เช่น โครงสร้างองค์กร กระบวนการทำงาน วัฒนธรรมองค์กร นวัตกรรม คุณภาพการบริหาร ความเสี่ยงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ฯลฯ

๓. การบริหารเชิงสมรรถนะ ซึ่งจะเป็พื้นฐานการกำหนดตำแหน่งงาน วิเคราะห์ และประเมินค่างาน รวมถึงการสรรหา และพัฒนาบุคลากรตามสมรรถนะของตำแหน่ง

๔. การบริหารผลการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ของหน่วยธุรกิจในแต่ละระดับ ตั้งแต่ผลงานขององค์กร หน่วยงานและตำแหน่งงาน

๕. การสรรหา การดึงดูดบุคลากร การฝึกอบรม การศึกษา การสอนงาน การจัดการความรู้ การถ่ายทอดทักษะ การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

๖. การเรียนรู้และพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรม การศึกษา การสอนงาน การจัดการ ความรู้ การถ่ายทอดทักษะ การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน

๗. การจัดการสายอาชีพ และบุคลากรคนเก่งและดาวเด่น (career & talent) ผู้มีความสามารถสูง การวางแผนสืบทอดตำแหน่งที่สำคัญในองค์กร การเติบโตและความก้าวหน้าของคนเก่งในองค์กร

๘. การให้รางวัลและการยอมรับ (reward & recognition) ความสำคัญการให้แรงจูงใจ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ การจ่ายเงินเดือน โบนัส สวัสดิการ สิทธิประโยชน์ต่างๆ

๙. ระบบการบริหารคนที่เป็นสากล การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ การบริหารความแตกต่างหลากหลายในองค์กร (globalizing HR system)

๑๐. การสร้างความสัมพันธ์และความผูกพันของพนักงาน (employee relation & engagement) ในองค์กร การสื่อสารพนักงาน งานสัมพันธ์ การสร้างแบรนด์หรือเครื่องหมายผู้นำที่เป็นแบบฉบับ (HR leadership branding) คุณภาพชีวิตในที่ทำงาน สุขภาวะในองค์กร

ภายใน ๕ ปีข้างหน้า รัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายนำประเทศเข้าสู่โมเดล “ประเทศไทย ๔.๐ (Thailand 4.0)” ที่มุ่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” เมื่อบริบททางเศรษฐกิจเกิดการเปลี่ยนแปลง การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของภาคธุรกิจต่าง ๆ ควรต้องมีการปรับตัวตามเช่นกัน เพื่อให้องค์กรสามารถเติบโตในบริบทใหม่ได้อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ และเพื่อเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้ก้าวหน้าและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ได้มีการสรุปเนื้อหาสำคัญ

๗. ย้อนดูพัฒนาการ HR จากยุค ๑.๐-๓.๐^๕

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ ซึ่งเน้นการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม หากโครงการดังกล่าวประสบผลสำเร็จจริง ก็จะส่งผลให้บริบททางเศรษฐกิจของประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลง การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของภาคธุรกิจต่างๆ ควรต้องมีการปรับตัวตามเช่นกัน เพื่อให้องค์กรสามารถเติบโตในบริบทใหม่ได้อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ การพัฒนาองค์กร มีการเปลี่ยนยุคสมัย มาแล้ว ๓ ยุคด้วยกัน จะเรียกด้วยคำเท่ๆ เหมือนกับ Version ของ Software คอมพิวเตอร์ก็ได้

HR 1.0 ยุคเริ่มแรกของงานบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่งานของ HR ยังคงมีลักษณะเป็น “งานบุคคล” (Personnel) หรือมีลักษณะเป็น “งานธุรการ” ซึ่งให้ความสำคัญในการทำงานอยู่กับการ “จ่ายเงินเดือน รับคนเข้า เอาคนออก เช็กบัตรตอก ออกใบเตือน” โดยองค์กรยังมองว่า ฝ่าย HR ไม่ใช่ส่วนงานสำคัญเพราะไม่ทำให้เกิดรายได้ และไม่ได้มีมุมมองต่อ “คน” ในองค์กรว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญสูงสุด

HR 2.0 เป็นยุคที่เริ่มมีแนวคิดที่ว่า โลกมีการแข่งขันสูงมาก HR จึงต้องเปลี่ยน และเห็นว่าคนเป็นทรัพยากรสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร โดยฝ่าย HR คือผู้ที่มีหน้าที่สำคัญในการสรรหาคัดเลือกและรักษาบุคลากรเหล่านั้น นัก HR ต้องปรับบทบาทจากการทำงานวันต่อวัน (Day-to-Day Routine) ไปสู่การเป็นคู่คิดทางธุรกิจ/คู่คิดเชิงกลยุทธ์ (Business Partner/Strategic Partner) และต้องมีหน้าที่เป็น Change Agent ที่มีความสามารถในการเตรียมพร้อมคนให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลง

HR 3.0 คือการทำงานของ HR มีการกำหนดขีดสมรรถนะของคนทำงาน HR (HR Competency) และการจะเป็น Professional HR ได้จะต้องมีคุณสมบัติอย่างไร ต้องให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงปัจจัยแวดล้อมภายนอกเข้ากับการบริหารงาน HR ภายในองค์กรด้วย (HR from the Outside-In) นัก HR ต้องมีความเป็น Credible Activist หรือเป็นคนที่มีความน่าเชื่อถือ ต้องเป็นนักส่งเสริมบริหารการเปลี่ยนแปลง, ต้องเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ (Innovator) ตลอดจนเป็นนักวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่สามารถกำหนดตำแหน่งเชิงกลยุทธ์ขององค์กร และเสนอแนะแนวทางให้แก่ผู้บริหารได้

คน (man) ในยุค ๓.๐ ถูกมองว่าเป็นเพียงแค่แรงงาน มิได้มองคนเป็นมนุษย์ (Human) ที่มีทั้งร่างกาย แรงสมอง และแรงใจ นำมาซึ่งการผสมผสานแนวคิดด้านจิตวิทยาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร ในยุค ๔.๐ นี้ มิใช่ไม่เพียงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เท่านั้นที่สำคัญ การพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในองค์กรก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันและ

^๕ บริษัท ฝักอบรมและสัมมนาธรรมนิติ จำกัด, จับประเด็นร้อน! “HR 4.0 TRENDS AND MOVE” ทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ @ THAILAND 4.0. แหล่งที่มา : <https://dir.co.th/en/news/general-news/item/97-hr-4-0-trends-and-move.html> [๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙].

สำคัญที่สุดคือ การสร้างโครงสร้างที่ดีให้คนในองค์กรใช้พลังงานของพวกเขาอย่างเต็มที่ การใช้พลังงานของคนในองค์กร ผนวกกับการสร้างนวัตกรรมองค์กร ที่จะช่วยเพิ่มกำไร เพิ่มความพึงพอใจและลดความคาดหวังต่างๆ ลงโดยมีข้อแม้ว่า ใช้เพียงทรัพยากรที่มีอยู่เดิมขององค์กร เป็นโจทย์ที่ท้าทายมากสำหรับนักจิตวิทยาพัฒนาองค์กร แต่ก็เชื่อว่าทำได้เลย

การบริหารที่จะต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่แล้วกาลเวลาก็แปรเปลี่ยน ความต้องการของลูกค้าเริ่มมีข้อจำกัด คนทำงานเองเริ่มถูกมองเป็นทรัพยากรบุคคล ที่มีค่ามากที่สุดขององค์กรและเริ่มมีรองคนเป็นมนุษย์ที่มีทักษะความสามารถ มีจิตใจ มีความคิดมากกว่าเก่าก่อนที่จะมองคนเป็นเพียงแรงงาน ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นกับดักของการบริหารทรัพยากรบุคคล เพราะยุค ๔.๐ นวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีdigital เป็นตัวแปรสำคัญในการก้าวผ่านยุคสมัย

๘. แนวโน้มที่กำลังจะเกิดขึ้นเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ยุค “Thailand ๔.๐”

กระแสโลกเตรียมก้าวเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ที่ธุรกิจจะต้องแข่งขันกันด้วยความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม ขณะเดียวกันยังมีอีกหลายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเปลี่ยนผ่านสู่ยุค ๔.๐ จำเป็นอย่างยิ่งที่นัก HR จะต้องมองการณ์ไกล คาดการณ์ถึงสิ่งที่ไม่คาดฝัน (Expect the Unexpected) ไว้ล่วงหน้า และเตรียมหาหนทางรับมือที่เหมาะสมกับองค์กรของตน แนวโน้มสำคัญที่กำลังจะเกิดขึ้น ได้แก่

๘.๑ ประเทศไทยกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) อีกไม่นานประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อองค์กรต่างๆ ในการสูญเสียบุคลากร และส่งผลให้องค์กรต้องสูญเสียองค์ความรู้ ประสบการณ์ เทคนิค เคล็ดลับต่างๆ ที่สั่งสมในตัวบุคลากรเหล่านั้นไปด้วย นัก HR ควรต้องเริ่มเคลื่อนไหวกหาหนทางให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้จากพนักงานรุ่นเก่าไปสู่พนักงานรุ่นใหม่

๘.๒ Millennials in the Workplace “จะทำงานอย่างไรกับคน Gen Y ที่เข้ามาในองค์กร” คน Gen Y หรือ Millennials จะกลายเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ในองค์กร สิ่งนี้นัก HR ควรรับผิดชอบต่อตัวเองให้ได้ก็คือ “จะปรับองค์กรอย่างไรให้เหมาะสมกับคนยุคใหม่” ไม่ใช่คาดหวังให้คนรุ่นใหม่เป็นฝ่ายปรับตัวเข้าหาองค์กรเพียงอย่างเดียว นัก HR จะต้องมีความเข้าใจในตัวพนักงานและมีความยืดหยุ่นสูงขึ้นด้วย

๘.๓ รูปแบบของเศรษฐกิจกำลังจะเปลี่ยนไป เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ยุค ๔.๐ รูปแบบเศรษฐกิจจะเปลี่ยนจากอุตสาหกรรมที่เน้นการผลิตปริมาณมากและใช้แรงงานราคาถูก ไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมที่พึ่งพาความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการใช้เทคโนโลยีdigital นัก HR จึงมีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพคนให้สูงขึ้น และหาแนวทางสร้างคนให้เป็น “นักคิด” ที่สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น

๘.๔ โลกาภิวัตน์ (Globalization) จะเข้มข้นมากขึ้น การเชื่อมโยงของโลกในยุค โลกาภิวัตน์ที่มีความเข้มข้นทำให้เรามีโอกาสเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและคาดไม่ถึง (Rapid and Unpredictable change) ได้มากขึ้น การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีใหม่ๆ หรือการ ดำเนินธุรกิจของบริษัทข้ามชาติยักษ์ใหญ่ที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่โตมาก อาจสร้าง ผลกระทบต่อองค์กรมากมายได้ นัก HR จึงต้องรู้ปรากฏการณ์ต่างๆ ในโลกและพร้อมรับการ การเปลี่ยนแปลง

๘.๕ การเกิดที่ทำงานแบบใหม่ที่เรียกว่า Digital Workplace คำว่า “Internet of Things” จะสร้างการเปลี่ยนแปลงให้แก่โลกอย่างมาก ข้อมูลแทบทุกอย่างในอนาคตจะถูก เชื่อมโยงอยู่ในโลกอินเทอร์เน็ต แม้แต่ประเทศไทยก็เตรียมพร้อมที่ปรับตัวสู่ Thailand Digital Economy ภายในปี ๒๐๒๐ นัก HR จึงต้องมีแผนแล้วว่า จะขับเคลื่อนคนให้พร้อม กับโลกยุคdigital จะมีวิธีบริหารการทำงานผ่านระบบออนไลน์และจะบริหารจัดการ Digital content ในองค์กรให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร

๘.๖ ทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตจะอยู่ใน Mobile Technology นโยบาย National e-Payment หรือพร้อมเพย์ (Promtpay) ของรัฐบาล เป็นเรื่องของการทำธุรกรรมหรือการ ทำงานอื่นๆ จะสามารถดำเนินการผ่าน Mobile Technology หรืออุปกรณ์อื่นๆ ได้มากขึ้นเรื่อยๆ นัก HR จึงต้องเตรียมเปลี่ยนวิธีการทำงานของตัวเอง ทั้งในเรื่องของการบริหาร จัดการ การฝึกอบรมพนักงาน ทั้งหมดอาจต้องกระทำผ่าน Mobile Technology เช่นเดียวกัน

๘.๗ วัฒนธรรมการเชื่อมโยงกัน (A Culture of Connectivity) จะเปลี่ยนแปลง ไป วัฒนธรรมการเชื่อมโยงกันของคนในอนาคตจะเป็นการติดต่อที่ทำได้ตลอด ทุกที่ทุกเวลา ที่เรียกว่า The Hyper connected และเปลี่ยนจากแนวคิด Work-Life Balance ไปสู่คำว่า “Weisure Time” ที่ขอบเขตระหว่างโลกส่วนตัวและโลกของงานไม่มีเส้นแบ่งชัดเจนอีกต่อไป คำว่า Work-Life Balance อาจหายไป ฉะนั้น HR จึงต้องเตรียมที่จะปรับวิธีในการ ดูแลโลกทั้งสองด้านของพนักงานที่มีรูปแบบต่างไปจากเดิม

๘.๘ สังคมของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมจะมีมากขึ้นเรื่อยๆ แม้แต่การผลิต สินค้าใด ๆ ก็ตาม หากผู้ซื้อสามารถมีส่วนในการออกแบบ แลกเปลี่ยนแนวคิด สินค้าชิ้นนั้นจะ ขายดี นัก HR จึงต้องพร้อมที่จะสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นภายในองค์กร และสร้างโอกาส ให้พนักงาน รวมถึงลูกค้าที่ซื้อสินค้าและบริการขององค์กร สามารถมีส่วนร่วมแสดงความ คิดเห็น แลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้และความคิดสร้างสรรค์กันได้ตลอดเวลา

๘.๙ การเรียนรู้ผ่าน Social จะกลายเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก โลกยุคใหม่จะเปลี่ยน จาก The ‘e’ decade ไปสู่ The ‘s’ decade หรือยุคของ Social ไม่ว่าจะ เป็น Social networking, Social media หรือ Social Learning สิ่งสำคัญคือการเรียนรู้ผ่านสื่อสังคม

ออนไลน์ หน้าที่ของ HR จึงต้องเปลี่ยนจาก Trainer หรือ Instructor ไปสู่ facilitator หรือเป็นผู้ที่คอยอำนวยความสะดวก หาช่องทางในการส่งเสริมให้พนักงานได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

๘.๑๐ องค์กรในอนาคตต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ในอนาคต องค์กรต่างๆ ทั่วโลกจะไม่สามารถดำเนินธุรกิจโดยสนใจผลกำไรเพียงอย่างเดียว แต่โลกยุคใหม่กำลังขับเคลื่อนจาก CSR (Corporate Social Responsibility) ไปเป็น CSV (Creating Shared Value) ที่ปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม ชีวิต สิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ ผนวกรวมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการทำธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ทุนนิยมในโลกอนาคตจะต้องปรับตัวไปสู่ “ทุนนิยมที่มีจิตสำนึก” ซึ่ง HR ต้องมีส่วนร่วมอย่างมากในการนำพาคนและองค์กรไปสู่จุดนั้นให้ได้

๙. กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์^๖

ขอบข่ายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีอย่างกว้างขวางมีงานอื่นๆ ทางด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่นำข้อมูลไปใช้เช่นกัน เช่น การฝึกอบรมและพัฒนาพนักงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน เงินเดือนและประโยชน์เกื้อกูล ความปลอดภัยและสุขภาพ แรงงานสัมพันธ์และกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวข้องกับแรงงานและวิเคราะห์งาน (Job Analysis) สำหรับทีมงาน ถูกนำไปใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในงานอื่นๆ ดังนี้

๑. การวางแผนกำลังคน (Human Resource Planning) การวางแผนกำลังคนจะสมบูรณ์ได้ก็เกิดจากวิเคราะห์งาน เพราะการวิเคราะห์งานจะทำให้ทราบว่ากำลังคนที่เราต้องการนั้นมีความรู้ ทักษะ และระดับความสามารถ เพื่อที่จะนำไปสรรหาและคัดเลือกบุคคลต่อไป

๒. การสรรหา (Recruitment) การวิเคราะห์งานจะทำให้ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการสรรหาได้ทราบถึงความต้องการอันหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับงาน และทราบว่าคุณสมบัติของบุคคลที่จะนำมาปฏิบัติงานนั้นควรมีพื้นฐานความรู้ ความสามารถอะไร เพื่อจะได้เป็นแนวทางเบื้องต้นในการเสาะหาบุคคลว่าควรจะสรรหาที่แหล่งใด

๓. การคัดเลือก (Selection) การคัดเลือกเป็นขั้นตอนที่สำคัญต่อจากการสรรหาบุคคล การคัดเลือกผู้สมัคร จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทราบถึงคุณสมบัติของบุคคลว่าต้องมีความรู้ ทักษะและความสามารถใดบ้าง ที่เป็นคุณสมบัติเบื้องต้นและสิ่งใดเป็นคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งที่บุคคลต้องมีเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน

๔. การฝึกอบรมและการพัฒนา (Training and Development) การที่องค์กรมีความประสงค์ให้พนักงานมีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานในอนาคตซึ่ง

^๖ ANEK MPA2_2010, การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management). แหล่งที่มา : <http://mpa2011.blogspot.com/2012/05/haman-resource-management.html> [๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๙].

อาจมีการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนและวิธีการใหม่ มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงาน ทำให้รายละเอียดและลักษณะของงานเปลี่ยนแปลงไป

๕. การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Performance Appraisal) การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นงานที่สำคัญในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การที่จะทราบว่าพนักงานมีความรู้ความสามารถและปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายที่กำหนดได้หรือไม่ เป็นหน้าที่ของฝ่ายบุคคลที่ต้องมีเกณฑ์หรือมาตรฐานในการวัด ซึ่งการกำหนดมาตรฐานดังกล่าว ก็นำมาจากข้อมูลการวิเคราะห์งานนั่นเอง

๖. เงินเดือนและประโยชน์เกื้อกูล (Compensation and Benefits) ในงานที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นค่าจ้างหรือเงินเดือน มีความเกี่ยวข้องกับตำแหน่งงานที่บุคคลนั้นๆ รับผิดชอบและปฏิบัติอยู่ รวมทั้งความรู้ ทักษะ และความสามารถของบุคคลจะมีความสัมพันธ์กับค่าตอบแทน

๗. ความปลอดภัยและสุขภาพ (Safety and Health) การวิเคราะห์งานจะช่วยให้ทราบว่าตำแหน่งงานต่างๆ มีสภาพแวดล้อมและลักษณะการทำงานอย่างไร เห็นถึงความปลอดภัยและสิ่งนี้อาจกระทบต่อสุขภาพอนามัย ซึ่งจะทำให้องค์กรได้จัดเตรียมเกี่ยวกับระบบการป้องกันไว้ล่วงหน้า

๘. แรงงานสัมพันธ์ (Employee and Labor Relations) การวิเคราะห์งานมีความสำคัญต่อลูกจ้างและแรงงานสัมพันธ์ เมื่อลูกจ้างมีความต้องการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง การโยกย้าย รายละเอียดลักษณะของงานจะเป็นมาตรฐานในการกำหนดตำแหน่งว่าผู้ใดเหมาะสม ที่จะได้รับการเลื่อนขั้น หรือโยกย้ายไปสู่ตำแหน่งดังกล่าว และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของลูกจ้างและบริษัท

๙. กฎและระเบียบข้อบังคับ (Legal Considerations) การวิเคราะห์งานจัดว่าเป็นข้อมูลที่สนับสนุนกฎและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงาน เพราะในการว่าจ้าง การคัดเลือก การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง การโยกย้ายงาน เป็นต้น ฝ่ายบุคคลจะต้องนำข้อมูลการวิเคราะห์งานที่เกี่ยวกับลักษณะของงานและคุณสมบัติของบุคคลมาใช้ในการพิจารณาด้วย

๑๐. การวิเคราะห์งานสำหรับทีมงาน (Job Analysis for Team) การวิเคราะห์งานที่กระทำอยู่ในองค์กรต่างๆ คู่กันเคยกับการแสวงหาบุคคลที่จะนำมาปฏิบัติงานให้มีความเหมาะสมที่สุดตามรายละเอียดของงาน แต่ในปัจจุบันการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการทำงานให้สำเร็จตามโครงการมากกว่าการพิจารณาที่บุคคลแต่ละคน ทำให้การวิเคราะห์งานสำหรับทีมงานเข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งในขณะนี้

๑๐. สรุป

การวางแผนทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือให้กิจกรรมหรือหน้าที่ทั้งหลายในองค์กรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณวุฒิและความสามารถในการปฏิบัติงานทุกระดับทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนสามารถหาแหล่งของทรัพยากรบุคคลดังกล่าว เพื่อวางแผนสรรหาทรัพยากรมนุษย์เหล่านั้นได้ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร จะต้องเน้นความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีทีมงานของผู้หนึ่งผู้ใดแต่ผู้เดียว หรือเป็นงานของนักวางแผน ๒-๓ คนเท่านั้น แต่ทุกฝ่ายในองค์กรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและนำไปปฏิบัติด้วย^๗ เพราะการวางแผนทรัพยากรมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของแผนกลยุทธ์ขององค์กรประกอบด้วย

๑. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือ การพัฒนาองค์กร (Organization Development) ที่เน้นการนำเครื่องมือด้านการบริหารบุคลากรมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในองค์กร เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรตามแบบอย่างที่คุณบริหารต้องการ ซึ่ง Competency จะถูกนำมาใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั่วทั้งองค์กร แนวคิดของการพัฒนาองค์กรถือได้ว่านำองค์ประกอบต่าง ๆ ของการพัฒนาบุคลากรมาบูรณาการเข้าด้วยกัน เนื่องจากองค์กรจะพัฒนาไปได้นั้นก็ต่อเมื่อองค์กรจะต้องมีการพัฒนาพนักงานแต่ละคน การรักษาพวกเขาไว้ด้วยการพัฒนาสายอาชีพของพนักงานอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารผลการปฏิบัติงานเพื่อสร้างคุณธรรมในการประเมินผลงาน

๒. การพัฒนาบุคลากรคือ แผนงานที่สำคัญที่องค์กรหลาย ๆ แห่งจะต้องกำหนดเป็นกลยุทธ์ธุรกิจขึ้นมา ประเด็นอยู่ที่ว่าการมุ่งเน้นในแต่ละองค์ประกอบของแต่ละองค์กรไม่เหมือนกัน ซึ่งงานที่สำคัญที่องค์กรจะต้องคำนึงถึงก็คือ การวิเคราะห์ปัญหาว่าอะไรคือสิ่งที่องค์กรต้องการ เพื่อที่ว่าองค์กรจะได้มุ่งเน้นไปที่องค์ประกอบของการพัฒนาบุคลากรให้ถูกจุดและถูกที่

๑๑. ข้อเสนอแนะ

๑. ควรออกแบบงานในองค์กร (organization design) เป็นแนวคิดใหม่ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การจัดโครงสร้างของงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภาระหน้าที่ เป้าหมายขององค์กร การวางแผนกลยุทธ์ ต้องได้สัดส่วนสัมพันธ์กับภารกิจของงาน องค์กรจึงต้องมี การวางแผนกำลังคน การวิเคราะห์งาน การออกแบบงาน การกำหนดทีมงาน และการพิจารณาถึงเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในงาน

^๗ ชลลดา พิงรำพรรณ, ประโยชน์ของการวางแผนทรัพยากรมนุษย์. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/362833> [๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๙].

๒. การสรรหา (staffing) กระบวนการใน คัดเลือก บรรจุ ตลอดจนกลุ่มเกลาให้บุคคลเหล่านั้นมีวัฒนธรรม กระบวนการในการกล่อมเกลานี้จะแบ่งได้ ๒ ส่วนใหญ่ คือ เมื่อแรกบรรจุพนักงานทุกคน จะต้องได้รับการปฐมนิเทศ โดยองค์กรต้องพยายามชี้แจงให้พนักงานใหม่ทุกคนได้ทราบถึงเป้าหมาย ภารกิจ ตลอดจนวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้เกิดการหล่อหลอมแนวความคิดในการทำงานร่วมกันเรียนรู้กฎระเบียบ ของการทำงานในส่วนที่สอง องค์กรต้องช่วยให้พนักงานใหม่สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมขององค์กร

๓. ควรให้รางวัล และผลตอบแทน (reward system) เป็นวิธีการดึงดูดคนดี มีความสามารถให้เข้ามาสู่องค์กร และก็ช่วยให้องค์กร สามารถรักษาคนเหล่านี้ไว้ให้อยู่กับองค์กรตลอดไป และต้องมีความเป็นธรรมสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่น ๆ การให้รางวัลนี้ควรที่จะมีความหลากหลายในรูปแบบ คือ มีทั้งแรงจูงใจ หรือตอบแทน ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ของสังคม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์ุ. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอชอาร์ เซ็นเตอร์, ๒๕๕๑.

(๒) วารสาร :

นิสดารค์ เวชยานนท์. “การบริหารทรัพยากรมนุษย์กับการริเอนจึเนียร์”. วารสารการบริหารและการจัดการคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๘).

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ชลลดา พิงรำพรรณ. ประโยชน์ของการวางแผนทรัพยากรมนุษย์. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/362833> [๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๙].

บริษัท ฝึกอบรมและสัมมนาธรรมนิติ จำกัด. จับประเด็นร้อน! “HR 4.0 TRENDS AND MOVE” ทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ @ THAILAND 4.0. แหล่งที่มา : <https://dir.co.th/en/news/general-news/item/97-hr-4-0-trends-and-move.html> [๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๙].

อำนาจ วัตจินดา. บทบาทของผู้บริหารและนักทรัพยากรมนุษย์. แหล่งที่มา : <http://www.hrtotai.com/Articles/Index/60> [๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙].

ANEK MPA2_2010. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management).
แหล่งที่มา : <http://mpa2011.blogspot.com/2012/05/haman-resource-management.html> [๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๙].

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Pucki, V., Tichy, N. M., & Barnett, C. K. (Eds.). **Globalizing management : Creating and leading the competitive organization**. New York: Wiley. 1992.

การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำ
มูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา
Application in Digenous Knowledge in Agricultural Water Management of
the lumnammoon in Nakhonratchasima Province

มนัสพล ยังทะเล*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา ๒) เพื่อศึกษาประเภทการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา และ ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา ภูมิปัญญาเป็นการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ ในการบริหารจัดการน้ำ ลักษณะของการจัดการน้ำเกิดจากแนวคิดของบุคคลและขยายไปสู่ชุมชน ใช้วิถีธรรมชาติในการประดิษฐ์เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลน และป้องกันน้ำท่วม เป็นต้น

ประเภทภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา พบว่าภูมิปัญญาในการจัดการน้ำมี ๒ ประเภท คือ ๑) ภูมิปัญญาดั้งเดิม และ ๒) ภูมิปัญญาสมัยใหม่ ซึ่งแต่ละประเภทก็ต้องอิงอาศัยกัน เพื่อให้สามารถบริหารจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ทำนา ๒) ประมง ๓) เลี้ยงสัตว์ และ ๔) การปลูกพืชสวน

การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา พบว่าเกษตรกรจะประยุกต์จากกระหัดวิดน้ำมาใช้เป็นเครื่องสูบน้ำแทน แต่ยังอาศัยรางไม้ไผ่ และสายยาง การประยุกต์ฝายทดน้ำมาเป็นแบบประตูเปิดปิด และระบบชลประทานแทนเขื่อนดิน และการประยุกต์องค์ความรู้ใหม่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับภูมิปัญญาสมัยใหม่ ทำให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่การเกษตรได้อีกด้วย และที่สำคัญทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการที่เกี่ยวกับประปาภูเขาของชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การคิด การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การติดตาม

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

ประเมินผล และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จนหมู่บ้านใกล้เคียงได้มาดรูปรูปแบบและนำไปประยุกต์ใช้แล้ว

แนวทางการส่งเสริมการเกษตร โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นบทบาทของชุมชนที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและสามารถพึ่งพาตนเองได้หน่วยงานภาครัฐ ควรสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยเผยแพร่องค์ความรู้ดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้และผสมผสานเทคโนโลยีใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปและเป็นการส่งเสริมอาชีพการทำนา การประมง การเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชสวนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาพื้นบ้าน, การจัดการน้ำ, ส่งเสริมการเกษตร

Abstract

This research The purpose of the research, three factors are: 1) to study indigenous knowledge in agricultural water management, community watershed information on Nakhon Ratchasima 2) study of water management for agricultural extension, community watershed information on Nakhon Ratchasima and 3) to study the application of indigenous knowledge of water management in agriculture to promote the community's watershed information on the province.

The research found that: Indigenous communities in water management for agriculture, watershed information on the province. He inherited the ancestral wisdom Based on the knowledge and experience In water management Aspects of water management, the concept of the individual and extends to the community. Chit fair use of the material in the invention to solve the problem of water shortage. And flood protection, etc.

Folk wisdom in the management of water for agriculture, community information Upper Basin province. Wisdom is found in water management are two types: 1) the conventional wisdom. And 2) modern wisdom Each category will need to appeal to them. In order to promote agricultural water management to four areas: 1) Rice 2), fishing 3) and animal 4) Horticulture.

The application of indigenous knowledge in water management for agriculture, community information Upper Basin province. Farmers have found that application of baler used as a turbine pump instead. It also relies

on a bamboo chute and hose to irrigate the application side door is open. The dam and irrigation system And application of new knowledge combining traditional knowledge with modern knowledge. It can be used in rural areas as well. And everyone involved in the operation on the supply of mountain communities in every stage, from concept planning to implementation. Monitoring and Evaluation The combined solution The nearby villages have come to view the model and applied it.

The agricultural extension local wisdoms are concerning to water resource management and made self depending to community. Government sector should support community learning method by spread knowledge for apply and blend to new technology to be in harmonious with community effectively. and to promote the profession of farming, fishing and animal husbandry. Horticulture and sustainable.

Keywords: Local Wisdoms, Water Management, Agricultural

๑. บทนำ

“น้ำ” จัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่เสริมสร้างขึ้นมาใหม่ได้และไม่มีวันสูญสิ้น (Renewable and indestructible resource หรือ Flow resource) แต่ด้วยปริมาณความต้องการใช้น้ำเพื่อกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในภาคครัวเรือน การใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในภาคเกษตร หรือการใช้น้ำเพื่อการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้ปริมาณน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบัน ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ของมนุษย์อีกต่อไป

ประเทศไทยตระหนักถึงปัญหาการขาดแคลนน้ำทั้งในเชิงคุณภาพ ปริมาณและความเหมาะสมของช่วงเวลาที่มิใช่ซึ่งนับวันปัญหาดังกล่าวจะยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทั้งนี้เพื่อให้มีการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ ซึ่งจะ นำไปสู่การแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำของชาติได้อย่างยั่งยืนโดยแท้จริง โดยรูปแบบการจัดการน้ำในปัจจุบัน มีแนวโน้มและทิศทางที่มุ่งไปสู่การจัดการน้ำแบบองค์รวม คำนึงถึงมิติทางนิเวศวิทยาและชุมชนมากขึ้น กล่าวคือ มีการพัฒนารูปแบบการจัดการน้ำที่พยายามบูรณาการองค์ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำเป็นระบบลุ่มน้ำ^๑

^๑ นิวัต เรืองพานิช, การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการตำราชุดการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เล่มที่ ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : วี.บี.บุ๊คเซนเตอร์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖.

แม่น้ำมูล เป็นแม่น้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ความยาว ๖๔๑ กิโลเมตร พื้นที่ลุ่มน้ำ ๗๑,๐๖๑ ตร.กม แม่น้ำมูลมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาตอนใต้ของจังหวัด นครราชสีมา ไหลผ่านอำเภอครบุรี อำเภอโชคชัย อำเภอเมือง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอจักราช อำเภอพิมาย อำเภอชุมพวง อำเภอลำทะเมนชัย อำเภอเมืองยาง(จังหวัด นครราชสีมา) ประจบกับจังหวัดบุรีรัมย์และไหลลงสู่แม่น้ำโขง มีความยาวทั้งหมดประมาณ ๗๒๖ กิโลเมตร ลำน้ำสาขาที่สำคัญ ได้แก่ ลำตะคอง ลำพระเพลิง ลำเชียงไกร ลำปลายมาศ ลำโดมใหญ่ ลำโดมน้อย ลำน้ำเสียว ลำเซบาย และลำมูลน้อย เป็นต้น^๒

จังหวัดนครราชสีมามีโครงสร้างเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ภาคอุตสาหกรรม ภาค การเกษตร และการค้าส่งค้าปลีก ซึ่งมีอัตราสัดส่วนโครงสร้างร้อยละ ๒๒.๔๖, ๑๙.๘๒ และ ๑๔.๙๑ ตามลำดับ ในภาคการเกษตร จังหวัดมีพื้นที่เกษตรกรรมทั้งสิ้น ๘,๙๓๑,๐๓๒ ไร่ แบ่งเป็น ปลูกข้าว จำนวน ๔,๓๒๙,๗๒๔ ไร่ ปลูกพืชสวน ๖๓๒,๑๗๐ ไร่ มีคริวเรือน เกษตรกรรมทั้งสิ้น ๓๒๖,๕๘๗ ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด และการประมงน้ำจืดตามลุ่มน้ำ^๓

ปัญหาที่พบในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการ ทำนา เพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่ง สะท้อนให้เห็นได้จากการที่ขาดคลองลึกเกินไป ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถทน้ำเข้านาได้ดั้งเดิม ส่งผลให้ที่นาบางส่วนกลายเป็นนาร้างเพราะขาดน้ำสำหรับทำนาและแม้หน่วยงานที่ รับผิดชอบจะพยายามสร้างฝายทดน้ำในคลองภายหลัง แต่ก็พังทลายลงเนื่องจากไม่สามารถ ทนทานต่อการกัดเซาะจากน้ำในช่วงน้ำหลาก และในช่วงหน้าแล้งชาวบ้านบางส่วนต้องมา ช่วยกันพังฝายเพื่อให้น้ำไหลผ่านไปได้เพราะปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ ต่อคนปลายน้ำ ๒) ด้าน การประมง ขาดภูมิปัญญาในด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ในการล่า สัตว์น้ำ ๓) การเลี้ยงสัตว์ ปัญหาที่พบ คือ ไม่สามารถปล่อยให้สัตว์ลงกินน้ำในลุ่มน้ำมูล และ ภูมิปัญญาในด้านการเลี้ยงสัตว์ก็ได้อนุรักษ์และสืบทอดกัน และ ๔) การปลูกพืชสวน พบ ปัญหาหน้าขาดแคลน น้ำเสีย แม้ว่าจะใช้เครื่องสูบน้ำ แต่ไม่ทันต่อการเจริญเติบโตของพืช

ปัญหาจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำสำหรับชุมชน โดยประยุกต์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของ ชุมชนการจัดการน้ำโดยภาครัฐ ซึ่งขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและสร้างผลกระทบจาก ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของผู้รับผิดชอบโครงการต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ อย่างรุนแรง เปรียบเทียบกับกรณีศึกษาตัวอย่าง การจัดการน้ำแบบชาวบ้าน ซึ่งอาศัยการบูร

^๒ สำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค ๕, โครงการนำร่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็น ระบบลุ่มน้ำ, (นครราชสีมาโอเชฟ : นครราชสีมา, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒.

ณาการองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำ ด้วยการจัดสร้างฝายทดน้ำ ซึ่งมีการใช้ประโยชน์นับตั้งแต่สร้างเสร็จจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๕๐ ปีโดยปราศจากผลกระทบหรือความขัดแย้งของคนในชุมชน ปัญหาที่พบทำให้การทำนา การประมง การเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชสวนไม่ได้ผลเนื่องจากขาดแคลนน้ำที่เพียงพอต่อความต้องการ ภาคีรัฐควรตระหนักสร้างความสำเร็จกับชุมชนอย่างทั่วถึง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการจัดการน้ำแบบรัฐและแบบชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา เพราะเป็นพื้นที่ต้นน้ำที่มีต้องรักษาและดูแลอย่างใกล้ชิดมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อพิสูจน์และสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ ในการบริหารจัดการน้ำด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสามารถสนองตอบความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง และสร้างความตระหนักในการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนาต่างๆ ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ ทั้งนี้เพื่อให้โครงการพัฒนาต่างๆ บรรลุเป้าหมายในการสร้างและพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา เพื่องานวิจัยนี้สามารถนำไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนได้เป็นอย่างดี และเป็นแบบอย่างในการนำไปปรับใช้ยังลุ่มน้ำอื่นด้วย

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา

๒. เพื่อศึกษาการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา

๓. เพื่อศึกษาการประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา” เป็นการศึกษาวิจัยผสมวิธี (Mixed Methods Research) เป็นการศึกษาวิจัยคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. การจัดทำข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม โดยแยกตามความมุ่งหมายของการวิจัยมาจัดกระทำ ดังต่อไปนี้

๑.๑ นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่างๆ มาศึกษาอย่างละเอียดพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ ตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้

๑.๒ นำข้อมูลจากภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ซึ่งได้จัดบันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาถอดความ แยกประเภท จัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย หากข้อมูลที่จำเป็นต้องตรวจสอบใหม่จะต้องกลับไปเข้าสนามอีกครั้งเพื่อความถูกต้อง

๑.๓ นำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านหรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงและใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยโดยการบรรยายเชิงพรรณนา

๔. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา สรุปผลของการวิจัยพบว่า

๑. ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา ภูมิปัญญาเป็นการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ ในการบริหารจัดการน้ำ ลักษณะของการจัดการน้ำเกิดจากแนวคิดของบุคคล และขยายไปสู่ชุมชน ใช้วิถีธรรมชิตในการประดิษฐ์เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลน และป้องกันน้ำท่วม เป็นต้น

๒. ประเภทภูมิปัญญาในการจัดการน้ำ การจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา มี ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ ๑ การจัดการน้ำ โดยภูมิปัญญาดั้งเดิม ได้แก่ รั้วตวิดน้ำ คลองดิน บ่อน้ำ ฝายชะลอน้ำ และ โดยชาวบ้านมีการสร้างคุระบายน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่มักเกิดขึ้น ใช้น้ำเพื่อการบริโภคจากบ่อน้ำเป็นหลัก ใช้น้ำฝนเป็นหลักในการเพาะปลูก ส่วนน้ำในลุ่มน้ำมูลจะใช้ในการทำนาปรัง การเลี้ยงสัตว์ในช่วงหน้าแล้ง การประมงสามารถทำได้ตลอดทั้งปี แต่จำกัดในช่วงฤดูปลาวางไข่ และการปลูกพืชสวนก็ได้ลุ่มน้ำมูลตลอดทั้งปี ประเภทที่ ๒ การจัดการน้ำโดยภูมิปัญญาสมัยใหม่ ได้แก่ ระบบชลประทาน เหมืองฝาย เครื่องสูบน้ำ ด้านการทำนา ส่วนใหญ่เกษตรกรยังยึดอาชีพทำนาเป็นหลัก ซึ่งจะทำนาปีเป็นส่วนใหญ่และนาปรังก็มีอยู่จำนวนน้อย เพราะแหล่งน้ำและสถานที่ชลประทานไม่เอื้ออำนวย ฝายน้ำล้นแต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาน้ำแล้งหรือการขาดแคลนน้ำได้ ด้านการประมง เนื่องจากชุมชนมีความเป็นอยู่ใกล้แหล่งน้ำมาแต่อดีต

จึงทำให้ผูกพันกับสายน้ำและการทำมาหากินในแหล่งน้ำ คือ การประมง โดยการผลิตเครื่องมือประมงใช้เอง เช่น การสานแห การทำสวิง เป็นต้น และชาวบ้านจะไม่ได้ลงไปทำการประมงโดยตรงจะอาศัยตามป่า ท่วม ในการเข้าไปจับสัตว์น้ำ ด้านการเลี้ยงสัตว์ ชุมชนจะนิยมการเลี้ยงไก่ และเป็นมาก รองลงมา ก็จะเป็นโค กระบือ การเลี้ยงสัตว์จะเป็นชนิดที่ปล่อยตามหมู่บ้านให้หากินเองตามธรรมชาติ และโค กระบือจะมีทั้งปล่อยตามทุ่งนาและป่าโคกอาศัยน้ำมูลในการเลี้ยงสัตว์ และการเลี้ยงในคอก โดยเจ้าของจะเกี่ยวหญ้าและฟางให้กับสัตว์เหล่านั้น ด้านการปลูกพืชสวน การปลูกพืชสวนยังทำได้ดี เนื่องจากได้รับน้ำจากลุ่มน้ำมูล แม้บางครั้งจะขาดแคลนและคุณภาพของน้ำไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากน้ำขุ่นมาก และพืชผักที่ปลูกในหมู่บ้านก็ทำในพื้นที่ไม่มาก ปลูกไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย ในแต่ละประเภทของภูมิปัญญานั้นมีลักษณะที่เหมือนกัน คือ ปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลมากที่สุดในรอบปีที่ผ่านมาคือ ปัญหาขาดน้ำสำหรับการเพาะปลูกและบริโภค ปัญหาที่ท่วม และปัญหาน้ำเน่าเสีย ส่งผลให้ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ได้ แม้ว่าจะมีการใช้ภูมิปัญญาให้มีน้ำใช้อย่างเพียงพอและประหยัดการใช้น้ำก็ตาม น้ำเสียและขุ่นถือว่าเป็นมลพิษทางน้ำที่ส่งผลกระทบต่อการทำนา ข้าวช้ำและมีโรคภัยระบาด การประมงก็ไม่ได้สัตว์น้ำมาบริโภคและจำหน่ายได้ สัตว์บางชนิดอพยพไปอยู่ยังแหล่งน้ำอื่น การเลี้ยงสัตว์ก็ต้องอาศัยน้ำฝน น้ำในบ่อน้ำ มากกว่าน้ำลุ่มน้ำมูลที่ขุ่นและอาจจะมีเชื้อโรค เพราะการทิ้งสารเคมีเพื่อการเกษตรลงไปในลุ่มน้ำ ทำให้การปลูกพืชสวนได้บางพื้นที่ที่ติดลุ่มน้ำมูลเท่านั้น หากปริมาณน้ำในอนาคตจะไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในพื้นที่ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆรวมทั้งฤดูกาลก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก โดยสังเกตพบว่า ฤดูร้อนหรือหน้าแล้งมีช่วงเวลานานขึ้น นอกจากนี้ชุมชนยังไม่มีความรู้ความสามารถและความเข้าใจในการวางแผนจัดการเรื่องน้ำ จึงน่าจะส่งผลทำให้เกิดความขัดแย้งจากการใช้น้ำได้ในอนาคต และอาจจะมี ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐเกิดขึ้นได้หากชลประทานมีการจัดเก็บค่าบำรุงหรือใช้น้ำ ชาวบ้านในพื้นที่มีความรัก ความสามัคคีช่วยเหลือกัน รวมทั้งชาวบ้านบางส่วนก็มีบ่อน้ำเป็นของตัวเองและไม่เชื่อว่าน้ำจะขาดหรือไม่เพียงพอต่อคนในพื้นที่ เพราะที่ผ่านมามีน้ำใช้ได้ตลอดทั้งปี แต่ที่ขาดแคลนเพราะมีการปลูกพืชพร้อมกันจำนวนมาก และขาดการดูแลเอาใจใส่รักษาลุ่มน้ำอย่างจริงจังทั้งจากภาครัฐและประชาชน

๓. การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชน ลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการน้ำการเลือกตำแหน่งสถานที่ ก่อสร้าง ชาวบ้านมีการสำรวจเส้นทางไหลของน้ำและกำหนดจุดสร้างตรงที่เส้นทางน้ำทุกสายไหลมารวมกันการออกแบบการก่อสร้าง ชาวบ้านออกแบบการก่อสร้างโดยคำนึงถึงความมั่นคงถาวรของฝาย ด้วยการสร้างแนวซีเมนต์เพื่อป้องกันกระแสน้ำวนและกัดเซาะฝายและตลิ่ง ในการก่อสร้างฝายกั้นน้ำ ชาวบ้านมีการป้องกันการกัดเซาะและพังทลายของฝายหลายวิธีการด้วยกันดังนี้ลดแรงปะทะด้วยการถมดินหน้าฝายให้มีความลาด

เอียงและให้น้ำไหลผ่านฝายไปปลูกไผ่ไว้ตลอดแนวทั้งสองฝั่ง เพื่อยึดดินไม่ให้พังทลายลงมา การปรับระดับน้ำเพื่อให้เหมาะกับการเพาะปลูก ชาวบ้านคำนึงถึงการปรับระดับน้ำเพื่อให้เหมาะกับข้าวในแต่ละช่วงอายุซึ่งต้องการน้ำไม่เท่ากัน การจัดสรรน้ำเข้าที่นาและการระบายน้ำ ชาวบ้านใช้การทดน้ำหรือยกระดับน้ำ จากฝายให้ท่วมกลับขึ้นไปในพื้นที่ด้านบน โดยมีการเปิดคันนาเพื่อถ่ายน้ำให้กับแปลงข้างๆ และในช่วงระบายน้ำก็มีการตกลงอนุญาตให้ปล่อยน้ำผ่านนาเพื่อนบ้านได้โดยการเพาะปลูกข้าวทำในระยะเวลาใกล้เคียงกันทำให้ขั้นตอนการทดน้ำเข้านาและระบายน้ำออกจากนาเป็นไปในลักษณะเดียวกัน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

๑. ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา ล้วนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณค่าอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีการถ่ายทอด ผ่านภาษา ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี จากบรรพบุรุษ ผ่านทางด้านประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อวิถีชีวิต และการดำรงชีพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทรงคุณ จันทจร^๔ ได้วิจัยองค์ความรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์ กะเลิง จังหวัดสกลนคร ซึ่งมีชีวิตความเป็นอยู่โดยการพึ่งพิงธรรมชาติ กลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงมีความเชื่อเรื่องผีในการดูแลทรัพยากรที่อาจลงโทษผู้ล่วงเกินต่อผี และมีความเชื่อในพระพุทธศาสนา ชาวกะเลิงมีความรู้ของภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการใช้ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ได้แก่องค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการเก็บของป่าล่าสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ การนำไม้จากป่ามาสร้างที่อยู่อาศัย การทำไร่หมุนเวียน การทำนา การทำฝายกั้นน้ำ และการจับสัตว์น้ำในแหล่งน้ำของชุมชน

๒. ประเภทการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา มี ๒ ประเภท คือ การจัดการน้ำโดยภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการจัดการน้ำโดยภูมิปัญญาสมัยใหม่ ซึ่งการจัดการน้ำทั้งสองยังพบข้อขัดแย้งและปัญหาการจัดการน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของลักขณา รอดसान กล่าวไว้ว่า ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข ในแต่ละสภาพแวดล้อม โดยการผสมผสานความรู้ ความคิดเข้าด้วยกันระหว่างชาวบ้านและภาครัฐ ในการใช้แก้ปัญหาต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญค่าโดยผ่านกระบวนการพัฒนาให้

^๔ ทรงคุณ จันทจร, การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง, (สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

สอดคล้องกับกาลสมัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเอกวิทย์ ฦ กลาง^๕ กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในอดีตนั้นชาวบ้านได้ใช้สติปัญญาของตนเอง สัมผัสความรู้ ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน และมีการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ที่สั่งสมไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีสงต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐาน มีการถ่ายทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน

๓. การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานกับองค์ความรู้เพื่อให้เกิดความร่วมมือต่อกันเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชน และประยุกต์องค์ความรู้ผลที่สะท้อนให้เห็นชัดถึงความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารจัดการน้ำซึ่งกลายเป็นปัญหาที่ชุมชนตระหนักและหวัวิตกว่ากำลังจะสร้างความเดือดร้อนและนำไปสู่การขัดแย้งแย่งชิงน้ำกันของชาวบ้านในอนาคต ซึ่งส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรรับฟังและใช้โอกาสนี้ทำความเข้าใจและเข้าถึงความต้องการของชาวบ้านที่แท้จริงเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืนและราบรื่นบนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจซึ่งจะสามารถลดเงื่อนไขที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในพื้นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของธนัน อนุมานราชธน และคณะวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในเขตอำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง มีหน่วยงานของรัฐที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมทรัพยากรน้ำ กรมชลประทาน กรมส่งเสริมการเกษตร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น“การจัดการทรัพยากรโดยรัฐ” หมายถึง การที่รัฐเข้ามาครอบครองและเป็นผู้จัดสรรกรรมสิทธิ์สาธารณสมบัติ เช่น ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าของประเทศให้กับผู้ที่ต้องการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์โดยใช้เครื่องมือและกลไกที่สำคัญ คือ การออกกฎหมายและใช้หน่วยราชการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นกลไกในการปฏิบัติ^๖

แนวทางในการส่งเสริมเกษตรทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ การทำนา การประมง การเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชสวน จะต้องได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแล และบริหารจัดการน้ำในแต่ละด้านอย่างเหมาะสมและทั่วถึง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องหันกลับมาใช้น้ำบ่อเพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน และสังเกตเห็นว่า

^๕ เอกวิทย์ ฦ กลาง และคณะ, ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๐๐-๓๐๗.

^๖ ธนัน อนุมานราชธน และคณะ, แนวทางการจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในเขตอำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

ปริมาณน้ำในบ่อ โดยเฉพาะช่วงฤดูแล้งมีน้อยลงกว่าเดิมมากเมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันในอดีต ในขณะที่ช่วงฤดูฝนหลายพื้นที่ในเขตลุ่มน้ำมูลกลับมีปริมาณน้ำมากเกินไปจนเกิดเป็นปัญหาน้ำท่วมซ้ำซ้อนซึ่งทวีความรุนแรงขึ้นทุกปีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในปัจจุบัน พบว่า หน่วยงานต่างๆ ของรัฐยังไม่สามารถทำได้เต็มที่และต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะไม่มีความชัดเจนว่าใครควรเป็นเจ้าของภาพหรือหน่วยงานหลักในการดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง ขาดการประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนรับผิดชอบ และแนวทางการแก้ไขปัญหายังเป็นรูปแบบเดิมๆ คือการแก้ไขปัญหาแบบเฉพาะหน้า ตามอำนาจหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ไม่มีการวางแผนจัดการน้ำร่วมกันอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ได้

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ สำนักงานเกษตรจังหวัด กรมชลประทาน องค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละส่วนงานจะต้องให้ความรู้ ฝึกอบรมข้อบังคับในการใช้น้ำเพื่อการเกษตรอย่างถูกต้องและเป็นธรรม ตลอดจนการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอในการเปิด-ปิดน้ำและแจ้งภัย

๑.๒ สำนักงานเกษตรจังหวัด กรมชลประทาน องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องจัดประเภทของภูมิปัญญาที่สำคัญ ขึ้นทะเบียนอนุรักษ์ ตลอดจนรณรงค์หันมาใช้ภูมิปัญญามากขึ้น ทั้งการส่งเสริมและเข้ามาช่วยบริหารจัดการดูแลภูมิปัญญาอย่างทั่วถึง

๑.๓. สำนักงานเกษตรจังหวัด กรมชลประทาน องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องรู้จักการประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิมผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างกลมกลืนและไม่ส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น และสภาพสิ่งแวดล้อม

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ สำนักงานเกษตรจังหวัด กรมชลประทาน องค์การบริหารส่วนตำบลตลอดจนผู้รู้ในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง เช่น ผู้นำ ประชาชนชาวบ้าน ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประกอบการจัดทำข้อมูลเอกสาร เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการจัดการและแก้ไขปัญหาที่ควรเป็นหน้าที่ร่วมกันของทั้งชาวบ้านและหน่วยงานราชการ

๒.๒ ประเภทของภูมิปัญญาทั้ง ๒ ประเภท ทั้งแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ควรได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ให้เหมาะสมและทันต่อสถานการณ์ โดย ให้มีส่วนร่วมในกลุ่มน้ำมูลให้สอดคล้องกับระบบทรัพยากรน้ำและภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างเหมาะสมตามความต้องการของชุมชน

๒.๓ การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านจะต้องมีผู้นำและคณะกรรมการจัดการน้ำในแต่ละชุมชน และร่วมกันตลอดลุ่มน้ำ เพื่อหาข้อถกเถียงและแนวทางปฏิบัติร่วมกัน

ตลอดจนการเผยแพร่แนวทางการประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างได้ผลไปสู่ชุมชนลุ่มน้ำใกล้เคียงและลุ่มน้ำอื่นๆ

๒.๔ แนวทางในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในลุ่มน้ำอื่นได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบการจัดการแหล่งน้ำลุ่มน้ำมูลในเขตจังหวัดอื่น เพื่อจะหาสภาพความเหมือนหรือแตกต่างในแต่ละพื้นที่ในการใช้น้ำในลุ่มน้ำมูลตลอดสาย เพื่อจะได้ทราบวิธีการจัดการน้ำในแต่ละเขตพื้นที่ เพื่อหารูปแบบการจัดการน้ำที่เหมาะสมต่อไปในอนาคต

๓.๒ ควรมีการศึกษาวิจัยถึงความเป็นไปได้ในการใช้แนวทางการจัดการน้ำของหน่วยงานที่มีส่วนในการพัฒนาลุ่มน้ำอื่นและอาชีพที่นอกเหนือจากการวิจัย โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๓ ควรมีการศึกษาถึงการจัดการน้ำโดยภูมิปัญญาพื้นบ้านเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำอื่นที่มีความเกี่ยวเนื่องกันตลอดสายตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการน้ำในประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ทรงคุณ จันทจร. การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

ชนัน อนุมานราชชน และคณะ. แนวทางการจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในเขตอำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

นิวัติ เรืองพานิช. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการตำราชุดการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เล่มที่ ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : วิ.พี.บุ๊คเซนเตอร์, ๒๕๔๒.

สำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค ๕. โครงการนำร่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นระบบลุ่มน้ำ. นครราชสีมาโจเซฟ : นครราชสีมา, ๒๕๔๙.

เอกวิทย์ ณ ถลางและคณะ. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์, ๒๕๔๖.

พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของมนุษย์
Buddhism and Human Security

อัญญาณี ชัยช้าง*

บทคัดย่อ

มนุษย์เกิดมามีความต้องการความมั่นคง ซึ่งคนส่วนใหญ่แล้วมักนึกถึงความมั่งคั่ง ร่ำรวย มีอันจะกิน เพราะเมื่อมีเงินแล้ว สวัสดิภาพ ความปลอดภัย และความสะดวกสบายก็ ตามมา ยังไม่ต้องพูดถึงบริษัทบริวารที่ห้อมล้อม แต่ทั้งหมดนี้จะมีคามหมายอะไร หากชีวิต ไม่มีความสุข ปราศจากความรักและความอบอุ่นจากครอบครัวและมิตรสหาย ถึงจะมีพวกแต่ ไร่เพื่อน จิตใจก็คงอ้างว้าง อดไม่ได้ที่จะรู้สึกโดดเดี่ยวในยามที่อยู่คนเดียว ยิ่งเงินที่มีอยู่นั้น มิ ได้มาด้วยวิธีการที่ชอบธรรม ก็ย่อมเกิดความเดือดเนื้อร้อนใจ

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, ความมั่นคงของมนุษย์

Abstract

Man is born they need stability. Most people tend to think wealth wealthy because when money is already being given to the safety and comfort. Not to mention the attendant engulfed. All this would have meant nothing. If life is not happy Without the love and warmth of family and friends. But they will have access to friends. Their heart is still empty They do not have to feel lonely when alone. The money is then Nor by how justified. It would be vexed.

Keywords: Buddhism, Human Security

๑. บทนำ

ชีวิตของคนๆ หนึ่งสามารถนำมาเขียนเป็นหนังสือได้หลายๆ เล่ม ซึ่งภายในหนังสือ ก็จะมีสารบัญญาดำเนินชีวิตที่ผ่านมา บางบทบางช่วงเวลาของชีวิตก็มีเนื้อหาสาระสำคัญ บ้าง แต่บางบทบางช่วงของชีวิตก็ไม่มีอะไรให้เป็นสาระน่าจดจำเลย (แม้พยายามจะนึก ก็นึก ไม่ได้ หรือไม่พยายามจะจดจำสิ่งนั้นเอง) อย่างไรก็ตามประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาถือเป็น ตำราหรือบทเรียนชีวิตที่สอนให้เราเข้มแข็ง และก้าวเดินไปในทางที่ถูกต้องได้ อะไรที่ผ่าน มาแล้ว ก็ให้มันผ่านไป เลือกลงจดจำในสิ่งที่ดี ไม่จมอยู่กับอดีต เพราะเราไม่สามารถแก้ไขอดีต

* อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ได้ อยู่กับปัจจุบัน และทำทุกอย่างให้ดีที่สุด วันนี้คือรากฐานของวันพรุ่งนี้ ส่วนพรุ่งนี้ก็คืออนาคตที่เรายังไม่อาจคาดเดาได้ ดังพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า อะตัตตัง นานาวาคะเมยยะ ก็คืออย่าคำนึงถึงอดีตที่ผ่านมาแล้ว นับประสาฎิกันเฆ อนาคตนั้นยังมาไม่ถึง เหตุที่พระองค์ทรงตรัสห้ามเช่นนั้น ก็เพื่อต้องการให้เราอยู่กับปัจจุบัน ทำวันนี้ให้ดีที่สุด (อชเชวะะ กิจจะ มาตัพพัง) ถึงแม้จะมองอดีตก็ให้มองให้เป็น กล่าวคือ มองให้เป็นบทเรียน ข้อผิดพลาดให้สำเหนียกไว้เพื่อป้องกันระวังไม่ให้เกิดขึ้นอีกในกาลภายหน้า อย่างที่นักปราชญ์ประพันธ์ไว้ว่า

อย่าคำนึงถึงอดีตที่ผ่านมาแล้ว	อนาคตนั้นยังคงมาไม่ถึง
ปัจจุบันนั้นสมควรคำนึง	พึงกะเกณฑ์รีบทำประจำวันฯ

๒. ความมั่นคงของมนุษย์

ความหมายของ มนุษย์ ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวว่า มนุษย์ คือ สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผลสัตว์ที่มีจิตใจสูงคน พุทธศาสนาเสนอว่า มนุษย์ประกอบด้วยกายกับจิต หากกายกับจิตทำงานประสานสอดคล้องสัมพันธ์กัน ชีวิตก็ดำเนินไปได้อย่างสมดุล ถ้ากายกับจิต ทำหน้าที่ผิดพลาด บกพร่อง ก็จะแสดงอาการออกมาให้เห็น เนื่องจากสูญเสียความสมดุล ทำให้เกิดการเจ็บป่วย หรือ เป็นมนุษย์ที่ไม่สมบูรณ์ได้ มนุษย์ มีส่วนประกอบของ ชั้นที่ ๕ ได้แก่ ๑) รูป (corporeality) หมายถึง ร่างกายรวม ทั้งลักษณะการ เคลื่อนไหวของร่างกายที่ประกอบด้วยธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นสสารและพลังงานที่เป็นรูปหลัก (มหาภูตรูป) และ รูปอาศัย (อุปาหารูป) แสดงถึงลักษณะและพฤติกรรมของร่างกายทั้งหลาย ๒) เวทนา (sensation) ได้แก่ อารมณ์ ความ รู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉยๆ ที่เกิดจากประสาทสัมผัส ๓) สัญญา (perception) เป็นการรับรู้และแปลความหมายสิ่งที่สัมผัสได้ ทั้งรูป รส กลิ่น เสียง เพราะการรู้จักและจดจำได้ เช่น การรับรู้สีที่ต่างกัน เป็นต้น ๔) สังขาร (mental or volitional activities) เป็นลักษณะบุคลิกภาพและคุณภาพของจิตที่สามารถฝึกฝน อบรม พัฒนาให้รู้จักคิดเป็น และมีคุณธรรม โดยผ่านกระบวนการศึกษาเรียนรู้ทางสังคม มีเจตนาเป็นตัวนำอันมีผลต่อการกระทำของมนุษย์ และ ๕) วิญญาณ (consciousness) คือ ความรู้หรือธรรมชาติ ที่รับรู้อารมณ์และเป็นที่สะสมความรู้สึก ความคิดและกรรมที่ทำ^๑

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พนิตา กำภู ณ อยุธยา ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ) ศึกษาและกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ของประเทศไทย ในภาพรวม ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ประโยชน์ประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม และดำเนินการพัฒนาคนและสังคม และเป็นเครื่องมือเชื่อมโยง

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์), ๒๕๔๖.

ให้มีการ บูรณาการการดำเนินงานด้านสังคมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับผลจากการพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดฯ ได้องค์ประกอบ ๑๒ มิติ (๔๑ ตัวชี้วัด) ได้แก่ ๑) มิติที่อยู่อาศัย ๒) มิติสุขภาพ ๓) มิติอาหาร ๔) มิติการศึกษา ๕) มิติการมีงานทำและมีรายได้ ๖) มิติครอบครัว ๗) มิติชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม ๘) มิติศาสนาและวัฒนธรรม ๙) มิติความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ๑๐) มิติสิทธิและความเป็นธรรม ๑๑) มิติการเมือง และ ๑๒) มิติสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร และพลังงาน สำหรับประเมินความมั่นคงของมนุษย์ของประชาชนเป็นรายบุคคล สามารถสะท้อนความมั่นคงของประชาชนได้โดยตรง และจากสภาพปัญหาสังคม และการพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่กระทบกับคนส่วนใหญ่ของประเทศ และมีความหลากหลายในหลายมิติ ดังนั้น การพัฒนาจำเป็นต้องส่งเสริมเครือข่ายทางสังคมให้ร่วมมือในการพัฒนาสังคม พร้อมการระดมทุนทางสังคมต่างๆ มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชนให้มีคุณภาพ

คณะรัฐมนตรีรับทราบตามที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสนอ กรอบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่ปรากฏในรายงาน “การพัฒนามนุษย์ ค.ศ. ๑๙๙๔” ของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) โดยมีเป้าหมายเกี่ยวกับมนุษย์ ๒ ประการ คือ ๑) มนุษย์ทุกคนจะต้องปลอดจากความกลัว (Freedom from fear) ๒) ปลอดจากความขาดแคลนหรือความต้องการ (Freedom from want) ซึ่งนับเป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิดความมั่นคงของชาติ อันประกอบด้วยรัฐและดินแดนมาเป็นความมั่นคงของประชาชนในฐานะองค์ประกอบพื้นฐานของชาติ โดยรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการผลักดันแนวคิดใหม่ เรื่อง ความมั่นคงของมนุษย์ในการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยการจัดตั้งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาสังคม การสร้างความเป็นธรรม และความเสมอภาคในสังคมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ และความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน^๒

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ดำเนินการศึกษา มาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ ตามแนวคิดทฤษฎีในประเทศและต่างประเทศ ร่วมกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

๑. ความหมาย ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) หมายถึงการที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียม

^๒ มติคณะรัฐมนตรี, กรอบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์. แหล่งที่มา : <http://www.ryt9.com/s/cabt/27187> [๑๐ กันยายน ๒๕๕๙].

กันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ประกอบด้วย ความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน ๑๐ มิติ ตามแนวทาง ดังนี้

๑. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการมีงานทำและรายได้ ประกอบด้วย ๑) การได้ทำงานที่มั่นคงและมีความสุขหรือพอใจในงาน ๒) มีรายได้ที่พอเพียงต่อการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว ๓) มีเงินออมที่พอเพียงสำหรับอนาคต และ ๔) ปราศจากหนี้สินที่ไม่สร้างผลผลิต

๒. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว ประกอบด้วย ๑) ความรักใคร่ปรองดอง ๒) ความรับผิดชอบและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ๓) การเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน และ ๔) การไม่ใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ

๓. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพอนามัย ประกอบด้วย ๑) การมีสุขภาพกายที่ดี ๒) การมีสุขภาพจิตที่ดี ๓) การมีหลักประกันด้านสุขภาพอนามัยอย่างเท่าเทียมและพอเพียง ๔) ประชากรไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยทางกายและจิต และ ๕) การปฏิบัติตนที่มีส่วนส่งเสริมสุขภาพกายและจิต

๔. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา ประกอบด้วย ๑) ประชากรได้รับโอกาสทางการศึกษา อย่างเท่าเทียม ๒) การมีการศึกษาที่พอเพียงต่อการครองชีพ และ ๓) การได้รับการศึกษา และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

๕. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ส่วนบุคคล) ประกอบด้วย ๑) การปลอดภัยจากการประทุษร้ายต่อร่างกาย ๒) ความรู้สึกปลอดภัยจากการประทุษร้ายต่อร่างกาย ๓) การปลอดภัยจากการประทุษร้ายด้านทรัพย์สิน และ ๔) ความรู้สึกปลอดภัยจากการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน

๖. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ๑) เพิ่มระดับการมี สิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยที่มีมาตรฐาน ๒) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานโดยเฉพาะน้ำสะอาดอย่างทั่วถึง และ ๓) สิ่งแวดล้อมที่ปราศจากมลพิษทาง เสียง กลิ่น ฝุ่น คิว

๗. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสิทธิและความเป็นธรรม ประกอบด้วย ๑) การปลอดภัยจากการถูกละเมิดและเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบ ๒) มีหลักประกันและการคุ้มครองด้านสิทธิ และ ๓) กลไกที่แก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้านสิทธิที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

๘. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสังคม-วัฒนธรรม ประกอบด้วย ๑) มีเวลาพักผ่อนที่ปลอดภัยจากภารกิจที่พอเพียง ๒) ใช้เวลาติดตามข่าวสารทางสังคม-วัฒนธรรม ๓) มีเวลาในการทำจิตใจให้สงบ ๔) มีส่วนในการปฏิบัติศาสนกิจ และ ๕) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มสังคมและชุมชน

๙. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วย ๑) การมีบุคคลที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ ๒) ระบบบริการสังคมที่ให้การคุ้มครองและเข้าถึงได้ในเวลาอันรวดเร็ว และ ๓) ความรู้สึกในคุณค่าของชีวิต และความสุขในชีวิต

๑๐. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการเมือง - ธรรมนูญเมือง ประกอบด้วย ๑) ส่งเสริมการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างบริสุทธิ์ในทุกระดับ ๒) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองและการรวมกลุ่มทางการเมือง ๓) ส่งเสริมการติดตามข่าวสารทางการเมืองของประชากร และ ๔) สร้างความโปร่งใส การตรวจสอบได้และความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงมิติต่างๆ กับความมั่นคงของมนุษย์ แบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑) มิติที่สัมพันธ์กับความมั่นคงของมนุษย์โดยรวมมากพอควร คือ มิติด้านครอบครัวและด้านสุขภาพอนามัย ๒) มิติที่สัมพันธ์กับความมั่นคงของมนุษย์โดยรวมรองลงมาคือ การมีงานทำและรายได้ การเมืองและธรรมนูญเมือง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการสนับสนุนทางสังคม และ ๓) มิติที่สัมพันธ์กับความมั่นคงของมนุษย์โดยรวมน้อย ได้แก่ ที่อยู่อาศัย การศึกษา สังคมและ วัฒนธรรม และสิทธิความเท่าเทียม

๓. รายงานระดับความมั่นคงของมนุษย์ของจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย ซึ่งได้มาจากการเก็บข้อมูลสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ด้วยเครื่องมือและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่สร้างขึ้น โดยสรุปได้ดังนี้ ๑) กรุงเทพฯ - ปริมณฑล เป็นพื้นที่ที่มีจุดแข็งด้านการมีงานทำและรายได้ และการศึกษา ๒) ประชากรวัยทำงานในภาคกลางขาดจุดแข็งในทุกมิติ ความมั่นคงส่วนใหญ่เป็นจุดอ่อนเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๓) ประชากรวัยทำงานในภาคอื่นมีข้อได้เปรียบในมิติต่างๆ โดยภาคเหนือมีข้อได้เปรียบในมิติต่างๆ มากกว่าภาคอื่นๆ จะมีจุดอ่อนเพียงด้านการศึกษา จุดอ่อนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นด้านพื้นฐานการมีงานทำ รายได้และสภาพที่อยู่อาศัย ส่วนประชากรวัยทำงานในภาคใต้มีความรู้สึกว่ามีสิทธิความเป็นธรรมยังคงมีปัญหา มิติที่ระดับความมั่นคงต่ำกว่าเกณฑ์ถือเป็นสิ่งที่แต่ละพื้นที่ต้องเร่งพัฒนาให้เท่าเทียมกับภูมิภาคอื่น โดยกระบวนการพัฒนาของภูมิภาคต่างต้องดำเนินไปพร้อมกัน

๔. ได้พัฒนาวิธีการประมวลผลข้อมูลขึ้นเป็นดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ที่สามารถใช้ประเมินเปรียบเทียบได้ทั้งระดับบุคคลพื้นที่ในประเทศ และพื้นที่ระดับนานาชาติ ในขณะที่มนุษย์พากันแสวงหาความมั่นคงนั้น สิ่งที่มีถูกมองข้ามไปก็คือ ความมั่นคงของจิตใจแม้จะมีเงินมากมายมหาศาล แต่ถ้าจิตใจเต็มไปด้วยความวิตกกังวล หวาดกลัว รุ่มร้อน รู้สึกพร่องไม่รู้จักพอ ขาดความสุขสงบเย็น ก็ยากที่จะรู้สึกว่ามีชีวิตที่มีความมั่นคง ดังนั้นระหว่างความมั่นคงกับความสุข แล้วคุณจะเลือกอะไร แน่ใจว่า หลายคนเลือกที่จะเป็นคนมี "ความสุข" มากกว่าเป็นคนที่มีความ "มั่นคง" เพราะการมีทรัพย์สิน มีความเป็นอยู่ที่ดี ไม่ได้หมายถึงว่ามนุษย์จะมีความสุขไปกับมัน แต่ความสุขมันมีมากกว่านั้น

ในสมัยพุทธกาลมีพระราชองค์หนึ่งชื่อว่าพระเจ้าภัททิยะ เป็นพระญาติกับ พระพุทธเจ้า ต่อมาได้ออกบวชเพราะทนการรบเร้าอ่อนวอนของเพื่อนไม่ได้ เมื่อบวชแล้วก็ ตั้งใจปฏิบัติธรรมจนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ไม่ว่าท่านอยู่ที่ใด ในป่าหรือใต้ร่มไม้ ท่านมักจะ เปล่งอุทานว่า “สุขหนอๆ” เป็นประจำ เพื่อนภิกษุได้ยินก็เข้าใจว่าท่านไม่ยินดีในการบวช จึง ไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์จึงรับสั่งให้เรียกท่านมาแล้วถามเหตุผล พระภัททิยะจึงตอบ ว่า เมื่อครั้งเป็นฆราวาสครอบครองราชสมบัติ แม้มีทรัพย์และบริวารมาก มีคนคอยดูแล ปกป้องรอบข้าง ก็ยังอดสะดุ้งจิตหวาดกลัวไม่ได้ แต่บัดนี้ไม่ว่าข้าพระองค์อยู่ที่ใดเพียงลำพัง ก็ไม่รู้สึกสะดุ้งกลัว มีแต่ความสุขในทุกหนแห่ง จึงเปล่งอุทานเช่นนั้น

สำหรับพระภัททิยะแล้ว แม้เป็นภิกษุศรัทธาก็มิได้รู้สึกมีความมั่นคงในชีวิตเลย สาเหตุก็เพราะจิตใจไม่มีความมั่นคงอย่างแท้จริงมีหลายสิ่งที่ทำให้มนุษย์ไม่รู้สึกมั่นคงในจิตใจ สิ่งหนึ่งก็คือ ความกลัว ดังกรณีของพระภัททิยะ หลายคนอาจไม่ได้กลัวอันตราย แต่กลัวการ สูญเสีย อาทิ การสูญเสียทรัพย์ เป็นธรรมดาที่ว่า ยิ่งฝากชีวิตไว้กับทรัพย์เงินทองมาก เท่าใด ก็ยิ่งกลัวการสูญเสียทรัพย์มากเท่านั้น นี่คือทุกข์ข้อแรกของคนมีทรัพย์ ซึ่งนำไปสู่ทุกข์ ประการต่อมา คือ ต้องเหน็ดเหนื่อยในการปกป้องรักษาทรัพย์ แม้ไม่เหน็ดเหนื่อยก็เหนื่อยใจ ยังไม่ต้องพูดถึงก่อนหน้านั้นที่ต้องดิ้นรนชวนขวายในการหาทรัพย์ ซึ่งแม้ประสบความสำเร็จ แต่ความสุขที่เกิดขึ้นก็ชั่วคราวเท่านั้น ไม่ช้าไม่นานก็รู้สึกเฉยๆ หรืออาจถึงกับเบื่อด้วยซ้ำ ทำ ให้อยากได้ของใหม่ (คนที่ตีใจเพราะได้ iPhone 5S เมื่อปีที่แล้ว ตอนนี้อยู่ส่วนใหญ่คงไม่ปลื้ม กับมันแล้วเพราะเห็น iPhone6 วางตลาด)

ความมั่นคงของมนุษย์ เป็นเรื่องที่ถูกกล่าวถึงกัน อย่างกว้างขวางมากขึ้นทุกขณะ ในปัจจุบัน โดยเฉพาะ ในสังคมไทย ถึงกับมีการตั้งกระทรวงขึ้นใหม่ เพื่อดูแล เรื่องนี้โดยตรง การที่คนเราเห็นความสำคัญด้านนี้ มากกว่าในอดีตนั้น มีที่มาอย่างน้อยสองสาเหตุคือ การ เต้นตามกระแสโลก และการที่มนุษย์โดยรวมมีความมั่น คงในชีวิตน้อยลง ประการหลังน่าจะ เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดกระแสปลุกให้เกิดการตื่นตื่นติดตามมา ซึ่งนับวัน จะรุนแรงขึ้นทุก ที อะไรที่ทำให้คนเราทุกวันนี้มีความมั่นคงในชีวิตน้อยลง คงวิเคราะห์วิจารณ์กันได้หลาย แง่มุม หรือแม้แต่จะให้แยกแยะว่า ความมั่นคงของมนุษย์นั้นมืองค์ประกอบสำคัญอะไรบ้าง ใช้มาตรฐานอะไรเป็นเกณฑ์วัด คำตอบก็คงมีมากมายหลายหลากเช่นกัน คิดกันตามประสา ชาวบ้านทั่วไปก็พอสรุปได้ว่า การมีชีวิตอยู่อย่างพึ่งตนเองได้ ช่วยตัวเองได้ และสอนตัวเองได้ นั้นแหละคือความมั่นคงในชีวิตมนุษย์ เพราะการที่คนเราจะอยู่ในสภาวะเช่นนั้นได้ จะต้องมีความพร้อมพอสมควร ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา รวมทั้งความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินด้วย

การที่มนุษย์ในปัจจุบันมีคุณสมบัติเช่นที่วาน้อยกว่าแต่ก่อน คงเป็นเพราะเรามี ทางเลือกมากขึ้นที่จะพึ่งปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหลายซึ่งเป็น ผลผลิตจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ สามารถซื้อหามาได้ด้วย

เงิน ไม่ต้องคิดเองทำเอง คนเราส่วนใหญ่ในยุคนี้จึงทุ่มเทศักยภาพเท่าที่มี ตั้งหน้าหาเงินกันอย่างเต็มกำลัง เพื่อใช้เป็นสื่อแลกเปลี่ยนสิ่งของและบริการสารพัดชนิดตามที่ตนต้องการ ชีวิตเราจึงดำเนินท่ามกลางของเงินและเวลากันมากขึ้น และมากขึ้น พร้อมกับความตกต่ำลงในเรื่องความสามารถในการพึ่งตัวเอง ช่วยตัวเอง และสอนตัวเอง รวมทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วย^๓

ดังนั้นนอกจากความกลัวแล้ว ความอยากได้ไม่รู้จบก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จิตใจไม่มั่นคง เพราะรู้สึกพร่องอยู่เสมอ คนที่คิดว่าคำตอบของชีวิตอยู่ที่ทรัพย์สินเงินทอง (รวมไปถึงอำนาจ) จะไม่เคยรู้สึกพึงพอใจในชีวิตเลย เพราะได้เท่าไรก็ไม่รู้จักพอ ขณะเดียวกันก็รู้สึกว่าแม้ได้อะไรมากมาย แต่ก็ยังมีบางสิ่งบางอย่างที่ขาดหายไปจากชีวิต^๔ เฟอร์ดินานด์ มาร์กอส (Ferdinand Marcos) อดีตประธานาธิบดีคนที่ ๑๐ ของฟิลิปปินส์ซึ่งทรงอำนาจอย่างยิ่งเมื่อ ๔๐ ปีก่อน ได้เปิดเผยความในใจในบันทึกของตนเมื่อครั้งที่ถึงจุดสูงสุดของชีวิตว่า “ผมมีอำนาจมากที่สุดในฟิลิปปินส์ ผมมีทุกอย่างที่เคยใฝ่ฝัน พูดให้ถูกต้องคือ ผมมีทรัพย์สินสมบัติทุกอย่างเท่าที่ชีวิตต้องการ มีภรรยา ซึ่งเป็นที่รักและมีส่วนร่วมในทุกอย่างที่ผมทำ มีลูกๆ ที่ฉลาดหลักแหลมและสืบทอดวงศ์ตระกูล มีชีวิตที่สุขสบาย ผมมีทุกอย่าง แต่กระนั้นผมก็ยังรู้สึกไม่พึงพอใจในชีวิต” สำหรับมาร์คอสความมั่นคงของชีวิตที่ผู้คนเห็นจากภายนอกนั้น มีความหมายต่อเขาน้อยมากตราบดีที่เขายังไม่รู้สึกพึงพอใจในชีวิตมาร์คอสกับพระภักทียะนั้นเป็นภาพที่ตัดกันอย่างสิ้นเชิง คนหนึ่งมีทรัพย์สินและอำนาจล้นฟ้าแต่ไม่มีความสุขอีกคนไม่มีอะไรเลยนอกจากบาตรและจีวรแต่มีความสุขอย่างยิ่ง สิ่งที่ชีวิตของมนุษย์ต้องการอย่างแท้จริงนั้น หาใช่ทรัพย์สินเงินทองไม่ แต่คือความสงบเย็นในจิตใจ พูดเช่นนี้มิได้หมายความว่าทรัพย์สินไม่สำคัญ ทรัพย์สินนั้นมีประโยชน์ตราบดีที่มนุษย์รู้จักใช้มัน ไม่ลุ่มหลงเพราะรู้ว่ามันมีข้อจำกัดอย่างไร แต่หากลุ่มหลงมันแล้ว มนุษย์ก็กลายเป็นทาสของมันทันที อีกทั้งมันจะกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้มนุษย์เข้าถึงความสงบเย็นในจิตใจ อันเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสุขและความมั่นคงในจิตใจอย่างแท้จริง

ยิ่งปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจและสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีได้ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญทางวัตถุได้ล้ำหน้ากว่าความเจริญทางจิตใจมาก ทำให้เกิดช่องว่างที่ห่างไกลระหว่างความมั่นคงทางวัตถุและความมั่งคั่งทางจิตใจ ทำให้คนตกอยู่ภายใต้กระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม กระแสธรรมนิยมอ่อนกำลังลง ทำให้คนเป็นจำนวนไม่น้อยไม่เห็นความสำคัญของศาสนา และจิตใจ เป็นเหตุทำให้มนุษย์หลงอยู่กับวัตถุ มายาภาพ ซึ่งตราบดีที่มนุษย์ยัง

^๓ กระดานข่าว, พุทธศาสตร์กับความมั่นคงของมนุษย์. แหล่งที่มา : http://www.trisarana.org/board_topic.php?id=46 [๑๔ กันยายน ๒๕๕๕].

^๔ พระสติมา สติสมปนโน (นารีนุช), หากเปรียบมนุษย์เราเหมือน “หนังสือ”. แหล่งที่มา : <http://narenuj5.blogspot.com/> [๑๔ กันยายน ๒๕๕๕].

หลงในมายาภาพดังกล่าว มนุษย์จะไม่มีวันพบกับความสุขที่แท้จริงได้เลย ต่อเมื่อมนุษย์เห็นความจริงว่าไม่มีอะไรที่เที่ยงแท้หรือมั่นคงอย่างแท้จริงเลย มนุษย์จึงจะพบกับความสงบเย็น เพราะจิตไม่ลุ่มหลงยึดติดกับสิ่งใดๆ อีกต่อไป ไม่ว่าจะทำอะไร ก็รู้ว่าสักวันหนึ่งมันย่อม “หมด” ไป ดังนั้นเมื่อวันนั้นมาถึง จึงไม่ทุกข์ ไม่เศร้าโศก เสียใจ หรือโกรธแค้น จิตใจยังคงเป็นปกติ มั่นคง ไม่หวั่นไหว

การค้นพบวงจรกรรมของพระพุทธเจ้านั้น เป็นการสร้างความมั่นคงในระดับสูงสุดคือในระดับจิตใจ ซึ่งนั่นก็คือหนทางแห่งการพ้นจากทุกข์ ซึ่งแม้หากมนุษย์เราปฏิบัติได้เพียงระดับหนึ่งก็นำพาความสุขมาสู่เราได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาความสุขจากภายนอกเลย อมาตยาเซน (Amartya Sen) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอินเดีย เจ้าของรางวัลโนเบล สาขาเศรษฐศาสตร์ประจำปี ๑๙๙๘ โดยท่านได้กล่าวสะท้อนมุมมองเรื่องแนวคิด เกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ ด้านการปลอดพ้นจากความหวาดกลัว มีความตอนหนึ่งว่า “ความมั่นคงของมนุษย์เป็นปัญหาเก่าแก่ หากย้อนกลับไปสมัยพุทธกาลเมื่อกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว พระพุทธเจ้าต้องการสร้างความมั่นคงให้แก่มวลมนุษยชาติ ซึ่งความมั่นคงดังกล่าวคือความมั่นคงทางจิตใจ พระองค์เห็นความทุกข์จากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงพยายามหาเหตุแห่งทุกข์ดังกล่าว จึงพยายามค้นหาทางดับทุกข์ดังกล่าว การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า การเผยแผ่ธรรมที่ทรงตรัสรู้นั้นเป็นการสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้กับมนุษย์ ซึ่งเป็นรากฐานของความมั่นคงในระดับจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้เข้าใจรากเหง้าของสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ และคำสั่งสอนดังกล่าวยังสามารถปรับใช้กับสภาวะการณ์ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี”

จะด้วยความยินดีและเต็มใจหรือไม่ก็ตาม ชีวิตคนเราทุกวันนี้ตกอยู่ในสภาพพึ่งพิงสิ่งนอกตัวและผู้อื่นอย่างมากมาย ทั้งที่จำเป็นบ้างไม่จำเป็นบ้าง ใครที่มีเงินมากก็มักจะพึ่งตัวเองได้น้อยลง เพราะเลือกที่จะซื้อความสะดวก ผลักภาระอันพึงทำได้เองบางส่วนออกไปให้พันตัวให้ผู้อื่นสิ่งอื่นทำแทน คนเหล่านี้จึงมีความอ่อนแอตามลำดับ ช่วยตัวเองได้น้อยลงเรื่อยๆ เรื่องสอนตัวเองแทบไม่ต้องพูดถึง เมื่อสามารถใช้เงินสนองความต้องการของตนได้อยู่เสมอ ก็รู้สึกพอใจที่จะอยู่อย่างสะดวกสบาย มองไม่เห็นทุกข์ที่แฝงอยู่ในชีวิต ไม่คิดที่จะพัฒนาจิตวิญญาณของตนให้มีคุณค่าสูงขึ้น ทั้งต่อตัวเองและเพื่อนร่วมสังคม มองไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องทำเช่นนั้น คิดง่ายๆ ว่าเมื่อตนมีความสมบูรณ์พร้อมแล้ว ก็สามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับใครมากนัก มีเงินอย่างเดียวก็เสมือนมีทุกอย่าง อยากได้สินค้าหรือบริการอะไร ก็ใช้วิธีซื้อเอาจ้างเอา

เมื่อคนเห็นเงินเป็นใหญ่ การตกเป็นทาสของวัตถุและความเย้ายวนของกิเลสก็เกิดตามมา การพึ่งพาอาศัยกันในลักษณะเอื้อเฟื้อกันด้วยน้ำใจเช่นในอดีต นับวันจะหดหายลงทุกที จะช่วยจะให้อะไรกันก็มักจะต้องมีข้อแลกเปลี่ยน คิดถึงกันแต่เรื่องกำไร-ขาดทุน ได้เปรียบเสียเปรียบ มุ่งแต่จะเอาประโยชน์ตนให้ได้มากเข้าไว้เอาเปรียบใครเขาได้ก็เก็บมาขึ้นชมยินดี

ทั้งที่มันเป็นความดีของคุณธรรม ซึ่งจะนำความเสื่อมมาสู่ชีวิตจิตใจตนเองและสังคมมนุษย์โดยรวมในโอกาสต่อไป

ดังนั้น การปฏิบัติตามแนวทางหลักคำสอนพระพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะมีผลโดยตรงต่อการอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นสุขสูงสุดหรือสุขที่เกิดจากขัดเกลา กิเลสออกจากใจ เป็นการหลุดพ้น (วิมุตติสุข) จากสิ่งไม่เที่ยง ไม่จริง ไม่มั่นคง เสริมสร้างสันติสุขและความมั่นคงของมนุษย์โดยปราศจากทรัพย์สินสมบัติภายนอก และเป็นความมั่นคงที่เกิดขึ้นจากจิตใจของเราเองซึ่งถือว่าเป็นจุดศูนย์รวมความมั่นคง (Centre of Security) การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกวันนี้

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงกล่าวไว้ว่า คุณค่าของความเป็นคนหรือเป็นมนุษย์คือ ความไม่เป็นสัตว์ การรักษาคุณค่าของความเป็นมนุษย์ไว้ให้สมบูรณ์ ไม่ใช่การรักษาชีวิตให้ยืนยาวเท่านั้นแต่ต้องรักษาความเป็นคนไว้ไม่ให้สูญเสียไปด้วยกล่าวคือ ความแตกต่างของคนกับสัตว์อยู่ตรงที่สัตว์ไม่รู้จักการใช้เหตุผล เพราะไม่มีปัญญาเท่าเทียมกับมนุษย์สัตว์จะดำรงชีวิตส่วนใหญ่ด้วยสัญชาตญาณ ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี ไม่รู้ว่าการเบียดเบียนส่งผลเสียอย่างไร เพราะมันต้องเอาตัวรอดดำรงชีวิตอยู่ แต่มนุษย์ถูกขัดเกลาและปลูกฝังให้มีคุณธรรม มีสติ ปัญญาเรียนรู้ว่าเมตตาการุณาเป็นสิ่งที่ดี คนที่ขาดเมตตาการุณามักจะได้รับการประณามว่ามีจิตใจเยี่ยงสัตว์เดรัจฉาน แม้ว่าสัตว์เลี้ยงบางอย่าง เช่น แมวหรือสุนัขอาจจะแสดงความกตัญญูตเวทีต่อเจ้าของ แต่ก็เพียงในระดับของสัตว์คือ ในระดับที่สติปัญญาของสัตว์จะรู้ได้เท่านั้น ไม่ได้มีความลึกซึ้งอะไร ในขณะที่มนุษย์ปัญญารู้ และเข้าใจว่าความกตัญญูตเวทีนั้นเป็นคุณธรรมที่ประเสริฐและมีประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม^๕

ธรรมะ ที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ คือ การปฏิบัติตามศีล ๕ หรือ เบญจศีล หรือ ข้อห้าม ๕ ประการ หมายถึง การละเว้นในสิ่งต่อไปนี้ คือ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจ การพูดเท็จ และการดื่มสุรา การปฏิบัติตามศีล ๕ จะนำพาทั้งชีวิตตนเอง ผู้อื่น และ สังคมโดยรวมไปสู่ความร่มเย็นเป็นสุขอย่างเกื้อกูลกันในวงกว้างทั่วทั้งโลก ในขณะที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เชื่อว่า การเป็นคนเต็มคนเพื่อเป็นสมาชิกที่ดี และมีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติ นั้น บุคคลควรมี สัปปริสธรรม ๗ อันเป็นธรรมะของคนดีหรือคนที่แท้ เป็นคุณสมบัติของความเป็นคนที่สมบูรณ์ เนื่องจากธรรมะนี้ จะทำให้บุคคลรู้จักการดำเนินชีวิตที่พึ่งพาด้วยตนเอง และช่วยให้สังคมดำรงอยู่ในสันติสุข ได้แก่

๑. ธัมมัญญตา คือ รู้จักเหตุ หมายถึง หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต เช่น รู้ว่า ตำแหน่ง ฐานะ อาชีพ การงานของตน มีหน้าที่

^๕ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, *คุณค่าของความเป็นมนุษย์*, ธรรมศึกษา, (มูลนิธิมหาจุฬาราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ม.ป.ป.).

และ ความรับ ผิดชอบอย่างไร ชั้นสูงสุด คือ รู้เท่าทันความจริงของธรรมชาติเพื่อมีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต

๒. อุตถัญญตา คือ รู้จักผล หมายถึง ความหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำว่าจะบังเกิดผลอะไรบ้าง เป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไร ชั้นสูงสุด คือ รู้ประโยชน์ที่เป็นจุดหมายแท้จริงของชีวิต

๓. อุตถัญญตา คือ รู้จักตน รู้ตามเป็นจริงว่า ตัวเรานั้น เป็นอย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม ตลอดจนแก้ไข ปรับปรุงตนให้เจริญงอกงามถึงความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

๔. มัตถัญญตา คือ รู้ประมาณ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค ในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่างๆ ให้เกิดผลดีงามตามที่มอง เห็นด้วยปัญญา

๕. กาลัญญตา คือ รู้กาล รู้เวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจการต่างๆ ว่า เวลาไหน ควรทำอะไร อย่างไร และวางแผนการใช้เวลาอย่างได้ผล

๖. ปริสัญญตา คือ รู้ชุมชน รู้จักถิ่น ว่ามีระเบียบ วัฒนธรรมประเพณีอย่างไร ควรต้องสงเคราะห์ และบำเพ็ญประโยชน์อย่างไร

๗. บุคคลัญญตา คือ รู้บุคคล รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคล และ รู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ ว่า ควรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ อย่างไร จึงจะได้ผลดี^๖

นอกจากนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ยังให้แนวคิดอีกว่า สิ่งที่ทำให้มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ ได้แก่ ลึกษา หรือ การศึกษา คือ การเรียนรู้ ผูกพันและพัฒนา มนุษย์ที่ฝึก ศึกษา หรือ พัฒนาแล้วเชื่อว่าเป็น “สัตว์ประเสริฐ” เป็นผู้รู้จักดำเนินชีวิตที่ดีงาม โดยเฉพาะเยาวชนซึ่งเป็นสมาชิกใหม่ของสังคมจำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่เป็น ต้นทุน ๗ ประการ เรียกว่า แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ดีงามหรือรุ่งอรุณของการศึกษา เพื่อใช้เป็นหลักประกันของชีวิตที่จะพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือ ผู้เป็นสัตว์ประเสริฐอย่างแท้จริง สรุปได้ ๗ ประการ ดังนี้

๑. กัลยาณมิตตตา หมายถึง แสงแห่งปัญญาและ แบบอย่างที่ดี รู้จักเลือกคบคนดี เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชีวิต แก้ปัญหาและสร้างสรรค์

๒. สีสัมปทา หมายถึง มีวินัยเป็นฐานของการพัฒนาชีวิต คือ รู้จักจัดระเบียบความเป็นอยู่ กิจกรรม กิจการและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อโอกาสแก่การพัฒนาชีวิต อย่างน้อยมีศีลขั้นพื้นฐาน คือ มีพฤติกรรมที่ถูกต้องเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต

๓. ฉันทสัมปทา หมายถึง มีจิตใจใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ด้วยการใช้สมองและมือเป็นความรับผิดชอบที่มีต่อคนอื่น เพื่อให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับตน

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมนูญชีวิต (A Constitution for Living), กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๘.

๔. อัตตสัมปทา หมายถึง การมุ่งมั่นฝึกตน มีจิตสำนึกในการพัฒนาตนจนเต็มศักยภาพ ด้วยการพัฒนาที่พร้อมทุกด้าน ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา

๕. ทิฏฐิสัมปทา หมายถึง ตั้งอยู่ในหลักความคิด ความเชื่อถือที่เที่ยงอย่างมีเหตุผลโดยรู้เท่าทันความเป็นไปได้ภายในขอบเขตของเหตุปัจจัยที่มีและที่ทำ ดำรงจิตผ่องใสเป็นอิสระได้ไม่วัฏวาม โวยวาย หรือ เลื่อนไหลไปตามกระแสและค่านิยม

๖. อัปปมาทสัมปทา หมายถึง ตั้งตนอยู่ในความไม่ ประมาท โดยใช้เวลาที่ผ่านไปให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

๗. โยนิโสมนสิการสัมปทา หมายถึง รู้จักคิด รู้จัก พิจารณา สามารถแก้ไข ปัญหาและจัด ทำดำเนินการต่างๆ ให้ สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญาที่จะทำให้พึ่งตนเอง และเป็นที่พักของคนอื่นได้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง อารยวิधि ๕ โดยเชื่อว่าการ ประพฤติตนตามหลักธรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอจะทำให้มนุษย์พัฒนาตนเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ ดังนี้

๑. ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อมั่นว่า ความจริง ความดีงาม และกฎเกณฑ์แห่ง ผลมีอยู่ตามธรรม ชาติ เป็นความเชื่อมั่นด้วยปัญญาในพระรัตนตรัย เข้าใจถูกต้องตามหลัก พุทธศาสนา หรือมีธรรมจักษุ เป็นการเข้าถึงธรรมอย่างแท้จริง

๒. ศีล หมายถึง การปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม ทำให้เกิดความองงามใน คุณธรรมแห่งตน

๓. สุตะ หมายถึง สิ่งที่ได้สดับจากการอ่าน การเล่าเรียน หรือได้พบเห็น ทำให้รู้ วิธีดำเนินชีวิตที่ดีงาม แต่ไม่ควรรู้แต่ทฤษฎีเท่านั้น ต้องนำไปปฏิบัติด้วย

๔. จาคะ หมายถึง การสละหรือการให้ โดยไม่หวังผลตอบแทนแก่ตน

๕. ปัญญา หมายถึง ความรู้ชัด หยั่งรู้เหตุผล รู้วิธีดับทุกข์ หรือ รู้เท่าทันโลก และชีวิต

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า สุตะ หรือประสบการณ์ต่างๆ ที่แต่ละคนได้รับจะเป็น อุปกรณ์สำคัญที่ทำให้เกิดปัญญา แต่ก็เกิดได้เฉพาะผู้ที่รู้จักคิด (โยนิโส มนสิการ) เท่านั้น เพราะหากมี สุตะ แต่ไม่รู้จักคิดก็ไม่เกิดปัญญาในการดำเนินชีวิตที่ดีได้ บางครั้งธรรมพื้นฐาน ของอารยชนจึงเน้นเพียง ๔ ประการ คือ ศรัทธา ศีล จาคะ และ ปัญญา^๗

สรุป มนุษย์จะดีจะประเสริฐอยู่ในการกระทำ มนุษย์ต้องพัฒนาชีวิตของตน ทั้ง พัฒนาพฤติกรรม (ศีล) พัฒนาจิตใจ (สมาธิ) และพัฒนาปัญญา (ปัญญา) ขึ้นไปมนุษย์จึง ประเสริฐได้ ดีงามได้ ด้วยการฝึกฝนพัฒนาตน ด้วยการศึกษาเรียนรู้ เพราะฉะนั้นจึงต้องเสริม

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๑).

ปัญญา มนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการศึกษา เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงทำให้เกิด การศึกษา และนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อความมั่นคงทั้งทรัพย์สิน ภายนอกคือโภคทรัพย์ และทรัพย์ภายในคืออริยทรัพย์

ทุกศาสนาในโลกล้วนมีคำสอนให้ศาสนิกชนประพฤติตนเป็นคนดี ทั้งดีต่อสังคม และดีต่อศาสนา วิธีการทำความดีนั้นแต่ละศาสนาก็จะแตกต่างกันไป ตามแต่บทบัญญัติและ หลักการของศาสนานั้นๆ แต่ทุกศาสนาก็มีจุดร่วมกัน คือการให้ความสำคัญแก่จิตใจ การ เชื่อมั่นในความดี การเสียสละ โดยให้เห็นแก่ตัวน้อยที่สุด จนไม่มีความเห็นแก่ตัวเป็นที่สุด

การปฏิบัติธรรมเป็นหลักประกันของความเข้มแข็งทางจริยธรรม ทำให้เกิด ความก้าวหน้าทางปัญญาทุกระดับ สามารถเข้าใจเหตุปัจจัยอย่างมั่นคงไม่ต้องหวังพึ่งอำนาจ จากภายนอกมาดลบันดาล หลักพุทธธรรม จึงสามารถสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้ สังคมที่ ดีงามนั้น มนุษย์ช่วยกันสร้างได้ มนุษย์จึงต้องประพฤติดีและเชื่อมั่นในความดี เพราะสังคมที่ ดีงามจะดำรงอยู่ได้ก็โดยธรรมเท่านั้น

ความมั่นคงที่แท้จริงมิใช่ปรากฏอยู่ภายนอก แต่มันต้องมีในภายในใจเราต่างหาก ขณะใจเราก็คือขณะโลก กัลยาณมิตตตา แสวงแหล่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี รู้จักเลือกคบ คนดี, สีสสัมปทา มีวินัยเป็นฐานของการพัฒนาชีวิต รู้จักจัดระเบียบความเป็นอยู่, ฉันท สัมปทา มีจิตใจใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ด้วยการใช้สมองและมือเป็นความรับผิดชอบที่มีต่อคนอื่น , อดทนสัมปทา การมุ่งมั่นฝึกตน มีจิตสำนึกในการพัฒนาตนจนเต็มศักยภาพ, ทิฐูสัมปทา ตั้งอยู่ในหลักความคิด ความเชื่อถือที่ดีงามอย่างมีเหตุผลโดยรู้เท่าทันความเป็นไป, อปัมาท สัมปทา ตั้งตนอยู่ในความไม่ ประมาท, โยนิโสมนสิการสัมปทา รู้จักคิด รู้จัก พิจารณา สามารถแก้ไขปัญหาและจัด ทำดำเนินการต่าง ๆ ทั้ง ๗ ประการนี้ เป็นวิถีทางที่ดีที่สุดที่จะ ช่วยให้มีมวลมนุษยชาติพบความมั่นคง การปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ย่อมสามารถ บรรลุสิ่งที่พึงประสงค์ได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมนุญชีวิต (A Constitution for Living)**.

กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**.

(กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๑).

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร :

นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. **คุณค่าของความเป็นมนุษย์**. ธรรมศึกษา. มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ม.ป.ป.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

กระดานข่าว. **พุทธศาสตร์กับความมั่นคงของมนุษย์**. แหล่งที่มา : http://www.trisarana.org/board_topic.php?id=46 [๑๔ กันยายน ๒๕๕๙].

มติคณะรัฐมนตรี. **กรอบแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์**. แหล่งที่มา : <http://www.ryt9.com/s/cabt/27187> [๑๐ กันยายน ๒๕๕๙].

พระสติมา สติสมปโน (นารีนุช). **หากเปรียบมนุษย์เราเหมือน “หนังสือ”**. แหล่งที่มา : <http://nareenuj5.blogspot.com/> [๑๔ กันยายน ๒๕๕๙].

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหัตถ์ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
Correlation Between the Four Sangahavathu-Dhamma And Efficiency Of
Personel Management Of Khonkaen Provincial Administrative
Organization

ตรัยณภรต์ เสาวรา *

ดร.ปชาบดี แย้มสุนทร, ร.ต.ดร.วสันต์ ศรีสอาด **

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักสังคหัตถ์ ๔ ของผู้บริหาร ๒) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล ๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหัตถ์ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล ๔) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหัตถ์ ๔ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่าง ๒๓๑ ฉบับ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การปฏิบัติตนตามหลักสังคหัตถ์ ๔ ของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านทาน ($\bar{x} = ๔.๑๔$) ด้านปิยวาจา ($\bar{x} = ๔.๑๑$) ด้านสมานัตตตา ($\bar{x} = ๔.๐๘$) และด้านอิตถจริยา ($\bar{x} = ๔.๐๕$) ตามลำดับ

๒. ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการให้รางวัล ($\bar{x} = ๔.๐๗$) ด้านการบำรุงรักษาและป้องกัน ($\bar{x} = ๔.๐๗$) ด้านการพัฒนา ($\bar{x} = ๔.๐๗$) และด้านการจัดหา ($\bar{x} = ๓.๘๗$) ตามลำดับ

๓. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักสังคหัตถ์ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้โดยรวมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ($r=๐.๘๒$)

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

พิจารณารายด้าน พบว่า การปฏิบัติตนด้านอรรถจริยาและสมานัตตตา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ($r=0.82$) และ ($r=0.81$) และการปฏิบัติตนตามหลักทานและปิยวาจา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง คือ ($r=0.74$) และ ($r=0.73$) ตามลำดับ

๔. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้บุคลากรนำหลักสังคหวัตถุ ๔ มาใช้ในการบริหารงานและการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการนำ หลักนิติธรรม จริยธรรมมากำหนดใช้ เป็น กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นธรรม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน

คำสำคัญ: หลักสังคหวัตถุ ๔, ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล, องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the self-conduct in line with the Four Sangahavattu-dhamma of the administrators, 2) to study their administrative efficiency, 3) to study the correlation between the IV Sangahavattu principles (Pali: sangahavattu, bases of social solidarity) and the personnel administration and 4) to study the ways to develop the efficiency of the personnel administration according to Sangahavattu-dhamma principles. This quantitative research was carried out by using a questionnaire, for 231 respondents, as tool in collecting the data. The statistics used were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient.

The research results were as follows:

1. The overall score of the administrators' conduct according to the Four Sangahavattu-dhamma principles was at a high level. Considered, all the aspects' scores were at the same level: Generosity, Pali:dana, ($\bar{x} = 4.14$); Kindly Speech, Pali: piyavaca, ($\bar{x}= 4.11$); Useful Conduct, Pali: atthacariya, ($\bar{x} = 4.08$) ; Equality Consisting in Impartiality, Pali: samanattata, ($\bar{x}= 4.05$).

2. The overall score of the personnel administration efficiency was at a high level. Considered, all the aspects' scores were at the same level (Awarding, ($\bar{x}= 4.07$); Preservation and Protection, ($\bar{x} = 4.07$) ; Development, ($\bar{x}= 4.07$) ; Recruitment, ($\bar{x}= 3.87$).

3. There is correlation between the conducts according to the Sangahavattu-dhamma and the personnel administration with the statistical significance level at 0.01; this accepted the hypothesis. The correlation coefficient score was at a very high level ($r=0.82$). The Useful Conduct and Equality Consisting in Impartiality's scores were at a very high level ($r=0.82$; $r=0.81$); of the Generosity and Kindly Speech, the scores were at a high level ($r=0.74$; $r=0.73$).

4. The ways to develop the efficiency of the personnel administration according to Sangahavattu-dhamma principles can be made by determination of personnel promotion of using the principles within the organization; systematic practice together with legal and ethic principles as the rules, regulation and law in order for gaining the public acceptance.

Keywords: Four Sangahavattu, Efficiency of Personel Management, Khon Kaen Province Administrative Organization.

๑. บทนำ

องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ถือเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งของประเทศไทยมีภารกิจครอบคลุมพื้นที่ขนาดใหญ่และหลากหลาย ทั้งได้กำหนดอำนาจในการออกคำสั่งต่างๆ ด้านการบริหารงานบุคคล ได้แก่ การออกคำสั่งเกี่ยวกับการบรรจุแต่งตั้ง การย้าย การโอน การรับโอน การเลื่อนระดับ การเลื่อนขั้นเงินเดือน การสอบสวน การลงโทษทางวินัย การให้ออกจากราชการการ อุทธรณ์ และการร้องทุกข์ หรือการอื่นใดที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล หลักการนี้จะเป็นเรื่องที่ประสงค์ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีโอกาสในการคัดเลือกบุคลากรของตนก็ตาม แต่ในทางกลับกันก็ได้ส่งผลกระทบต่อหลายประการต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเนื่องจากในการปฏิบัติงานมีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อกระตุ้นให้แต่ละบุคคลใช้ความรู้ความสามารถให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายขององค์กร

การบริหารงานบุคลากร เป็นเรื่องของการการจัดสรรทรัพยากรบุคคล การพัฒนาบุคลากร การบำรุงรักษาบุคลากรและการให้บุคลากรพ้นจากงาน กระบวนการพัฒนาความรู้และสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรในองค์กร ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายขององค์กร จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและยุ่งยาก ทั้งนี้เพราะตามหลักทั่วไปแม้ว่าจะมีงบประมาณอย่างเพียงพอ มีการจัดองค์การ และการบริหารงานที่ดีมีอุปกรณ์

และวัสดุพร้อม ถ้าผู้ปฏิบัติงานไม่ดี ไม่มีความรู้ความสามารถ ขาดความซื่อสัตย์สุจริต และไม่ประพฤติอยู่ในระเบียบวินัยอันดีแล้วก็เป็นกรยากที่การบริหารงานจะบรรลุผลสมตามความมุ่งหมาย การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เป็นการได้มาซึ่งการพัฒนา การบำรุงดูแลรักษาบุคลากร ในตำแหน่งต่างๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นมีการเรียกร้องผลประโยชน์ในการแต่งตั้งบรรจุ พิจารณาความดีความชอบ การโยกย้าย บางหน่วยงานมีบุคลากรมากเกินไปจนความจำเป็น บางแห่งมีบุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน บุคลากรมีความรู้ความสามารถไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง มีการใช้ระบบอุปถัมภ์ในการพิจารณาความดีความชอบ โดยไม่คำนึงถึงหลักความสามารถของบุคลากร ทำให้บุคลากรขาดขวัญกำลังใจการปฏิบัติงานตามหน้าที่ การบริหารงานบุคคลท้องถิ่นในปัจจุบันมีปัญหาในการบริหารงาน เนื่องจากอำนาจในการบริหารงานบุคคล อยู่ที่ผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งมาจากการเมือง เข้ามาครอบงำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติข้าราชการประจำ มีอำนาจในการให้คุณให้โทษ ถ้าใช้ในทางถูกต้องก็ดี แต่ข้อเท็จจริงผู้บริหารท้องถิ่นใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง ขาดระบบคุณธรรม ไม่มีการถ่วงดุลในการใช้อำนาจการบริหารงานบุคคล องค์การท้องถิ่นเกิดการทุจริตประพฤติมิชอบ ในการบริหารงานบุคคล การบรรจุ แต่งตั้ง โอน ย้าย เลื่อนขั้นเงินเดือน เลื่อนระดับ การลงโทษทางวินัยเป็นของผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งมาจากการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัญหาของข้าราชการประจำ เพราะการใช้อำนาจที่ผ่านมาผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้ใช้อำนาจแต่เพียงผู้เดียว ไม่มีระบบถ่วงดุลและขาดระบบคุณธรรม ในการใช้อำนาจดังกล่าว^๑

ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนได้หลายประการที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา ซึ่งเป็นหลักธรรมจะทำให้คนเราอยู่กันด้วยความรัก อยู่กันด้วยความปรารถนาดีและผูกพันใจต่อกันไว้ได้^๒ เพราะการบริหารงานบุคคลนั้นมีส่วนสำคัญในการผลักดันองค์กรให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เนื่องจากการบริหารงานบุคคลเป็นงานที่จะต้องแทรกอยู่ในทุกกิจกรรมขององค์กร และเป็นหลักประกันว่าทุกกิจกรรมขององค์กรจะสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การดำเนินงานต่างๆ ขององค์กรเกิดประสิทธิภาพสูงสุดโดยใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า ทุกองค์กรที่ประสบผลสำเร็จจะต้องสามารถทำให้ทุกคนในองค์กรมุ่งมั่นทำงานได้อย่างเต็มที่และสามารถปรับเปลี่ยนองค์กรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมได้อย่างราบรื่นโดยจำเป็นต้องอาศัยหลักกระบวนการบริหารงานบุคคลบริหารงานบุคคลขององค์กรนั้น

^๑ ประหยัด หงส์ทองคำ, เอกสารการสอน ชุดวิชาการบริหารท้องถิ่น, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๘), หน้า ๔๐๘.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๗-๑๖๘.

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ซึ่งการนำหลักสังคหวัตถุ ๔ มาบูรณาการใช้ในการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยอาศัยความสามารถและคุณธรรม ให้มีสอดคล้องกับหลักการบริหารงานบุคคลที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดไว้หรือไม่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถเสนอผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องได้กำหนดเป็นนโยบายในการบริหารงานบุคคล รวมถึงการกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๒. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๔. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ตามหลักสังคหวัตถุ ๔

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัยสร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๔ ตอน นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการตรวจความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ค่า ICO เท่ากับ ๑.๐๐ จึงนำไปทดลองใช้กับหน่วยการวัดที่มีใช่ประชากรในการวิจัย แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น ค่าความเชื่อมั่นของการปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) เท่ากับ .๙๘๐ ค่าของความเชื่อมั่นของ ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) เท่ากับ .๙๕๓ หลังจากนั้นนำแบบสอบถาม นำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อ การวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้ ๑) ใช้สถิติจำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage) อธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดย การนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล ๒) ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบายข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับ ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น นำเสนอในรูป ตารางประกอบคำบรรยาย ๓) ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ๒ ตัวที่เป็นอิสระต่อกันคือ หลักสังคหวัตถุ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้ ๑) ขอบเขต ทางด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ทบทวน เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ๑) ด้านทาน ๒) ด้านปิยวาจา ๓) ด้านอิตถจริยา ๔) ด้านสมานัตตตา และประสิทธิภาพการ บริหารงานบุคคล ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านจัดหา ๒) ด้านการพัฒนา ๓) ด้านการให้รางวัล ๔) ด้านการธำรงรักษาและป้องกัน ๒) ขอบเขตด้านตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล หลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ๑) ด้านทาน ๒) ด้านปิยวาจา ๓) ด้านอิตถจริยา ๔) ด้านสมานัตตตา และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ประกอบด้วยการบริหารงานบุคคลตามสำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการ บริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น ๑) ด้านจัดหา ๒) ด้านการพัฒนา ๓) ด้านการให้รางวัล ๔) ด้านการธำรงรักษาและป้องกัน ๓) ขอบเขตด้านประชากร บุคลากรขององค์การบริหารส่วน จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๕๔๕ คน^๓ ๔) ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ขอนแก่น และ ๕) ขอบเขตด้านเวลา ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้กำหนดระยะเวลาตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นเวลา ๖ เดือน

๔. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับประสิทธิภาพ การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น” สรุปผลการวิจัยดังนี้

๑. การปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด ขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๙$) พิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านทาน ($\bar{x} = ๔.๑๔$) ด้านปิยวาจา ($\bar{x} = ๔.๑๑$) ด้านสมานัตตตา ($\bar{x} = ๔.๐๘$) และด้านอิตถจริยา ($\bar{x} = ๔.๐๕$) ตามลำดับ

^๓ งานสำรวจบุคลากรกองการเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น, (วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๕๙).

๒. ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๑$) พิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการให้รางวัลและ ด้านการจ้ำรงรักษาและป้องกัน ($\bar{X} = ๔.๐๗$) ด้านการพัฒนา ($\bar{X} = ๔.๐๒$) และด้านการ จัดหา ($\bar{X} = ๓.๘๗$) ตามลำดับ

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล โดยวิเคราะห์ ด้วยสถิติสัมพันธ์ สัมพันธ์ แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยรวมอยู่ใน ระดับสูงและระดับสูงมาก

๔. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้บุคลากรนำ หลักสังคหวัตถุ ๔ มาใช้ในการบริหารงานและการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการนำ หลักนิติธรรม จริยธรรมมากำหนดใช้ เป็น กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นธรรม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับประสิทธิภาพ การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น” พบประเด็นของที่สามารถ นำมาเสนอเพื่อทำการอภิปรายและประกอบแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ พบว่า การปฏิบัติตนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๙$) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับ มากทุกด้าน พิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารในฐานะ ที่เป็นผู้บังคับบัญชาได้จัดให้มีการบรรจุบุคคลตรงตามสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษามา อีกทั้งมี การสื่อสารด้วยวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานชวนฟัง มีการใช้คำพูดที่นุ่มนวลสละสลวย ในเวลาที่ ชี้แจงนโยบายในเรื่องต่างๆ แก่บุคลากร ด้วยความจริงใจ ทำตนเสมอต้นเสมอปลายกับ ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับปณิธาน เจริญชัยพฤกษ์ ซึ่งได้วิจัยเรื่อง การ ประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์การ : กรณีศึกษาโรงพยาบาล กรุงเทพมหานครผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อสร้างความผูกพันต่อ องค์การ ของพนักงานโรงพยาบาลกรุงเทพ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า ระดับคะแนนการเห็นด้วยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้าน ปิยวาจา ด้านสมานัตตตา ด้านทาน และด้านอตัลจริยา อยู่ในระดับมากทั้งหมด ตามลำดับ

ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านหลักสังคหวัตถุ ๔ ของพนักงานโรงพยาบาลกรุงเทพกับความผูกพันต่อองค์กร มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก โดยมีค่าสหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ๒ ด้าน คือด้านปิยวาจา และสมานัตตตา อยู่ในระดับปานกลาง คือด้านทานและอิตถจริยา^๔

๒. ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๑$) พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารมีการจ่ายค่าตอบแทนด้วยผลประโยชน์ต่างๆ สมเหตุสมผลและเพียงพอ ในระดับความสามารถ สร้างความสมดุลของทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าให้คงอยู่กับองค์กรอย่างต่อเนื่องทั้งในระยะยาว เพื่อให้พนักงานส่วนท้องถิ่นได้รับความเป็นธรรมจากองค์กร มีโอกาสก้าวหน้า สามารถพัฒนาสถานภาพการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น โดยใช้วิธีการฝึกอบรมและพัฒนาในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับโครงสร้างองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับสุคนธรัตน์ เถาสวรรณ์ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ ลูกจ้างประจำและพนักงานจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล” ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ปฏิบัติงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย ทันท่วงทีในสถานการณ์ที่บีบบังคับและผลการทำงานขององค์การมีประสิทธิภาพสูงอยู่ในระดับสูง^๕

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุ ๔ กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก ($r=๐.๘๒$) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับสูง ๒ ด้าน คือ ด้านทาน ($r=๐.๗๔$) ด้านปิยวาจา ($r=๐.๗๓$) และอยู่ในระดับสูงมาก ๒ ด้าน คือ ด้านอิตถจริยา ($r=๐.๘๒$) และด้านสมานัตตตา ($r=๐.๘๑$)

๔. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้บุคลากรนำหลักสังคหวัตถุ ๔ มาใช้ในการบริหารงานและการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ควบคุมไปกับการนำหลักนิติธรรม จริยธรรมมากำหนดใช้ เป็น กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ถูกต้อง ชัดเจนและเป็นธรรม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน

^๔ ปิณณธร เทียนชัยพลภักษ์, “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กร : กรณีศึกษาโรงพยาบาลกรุงเทพ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

^๕ สุคนธรัตน์ เถาสวรรณ์, “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๐.

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรมีนโยบายใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการบริหารงานและพัฒนาองค์กรให้เป็นระบบ

๑.๒ เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น ควรที่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือหลักคุณธรรมจริยธรรม มาใช้ในการบริหารงาน

๑.๓ ควรที่จะมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ควบคู่กับการปฏิบัติงาน

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ ควรให้ความสำคัญกับการใช้หลักนิติธรรมในการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับที่ถูกต้องเป็นธรรมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

๒.๒ ควรออกกฎ ระเบียบที่ชัดเจนมาใช้ในการบริหารงานและส่งเสริมให้บุคลากรและประชาชนเคารพต่อกฎระเบียบนั้น เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการให้บริการแก่ประชาชน

๒.๓ ต้องการให้ใช้ความเที่ยงธรรม ความยุติธรรมในการบริหารงานมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงาน

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรเป็นประชาชนในจังหวัดขอนแก่น เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นให้กว้างมากยิ่งขึ้น จะได้เห็นถึงความสำคัญของหลักสังคหวัตถุ ๔ ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางและให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓.๒ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้หลักพุทธธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล เช่น กุศลกรรมบถ ๑๐ สาราณียธรรม ๖ พรหมวิหาร ๔ เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรมีหลักในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น

๓.๓ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ในองค์กรหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

๓.๔ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับหลักการบริหารงานและปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ประหยัด หงส์ทองคำ. เอกสารการสอน ชุดวิชาการบริหารท้องถิ่น. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ปิ่นฉัตร เทียนชัยพุกษ์. “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อสร้างความผูกพันต่อองค์กร : กรณีศึกษาโรงพยาบาลกรุงเทพ”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

สุคนธ์รัตน์ เถาสุวรรณ. “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

บทบาทและภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในศตวรรษที่ ๒๑ The Roles and Leadership of Buddhist Executive Monks in the 21st Century

พ.ต.ท.ชุมพล เพ็งศิริ*

บทคัดย่อ

เงื่อนไขความสำเร็จที่สำคัญของการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไปคือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยพระสังฆาธิการคือพระภิกษุผู้มีหน้าที่ในการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรืองสร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ พระสังฆาธิการจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปแต่ยังคงดำรงไว้ซึ่งเป้าหมายเดิม บทบาทประยุกต์ของพระสังฆาธิการที่จำเป็น ได้แก่ บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา บทบาทผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษ บทบาทนักบริหารศรัทธา บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ บทบาทนักพัฒนาสังคม และบทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ ยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, บทบาท, พระสังฆาธิการ

Abstract

An important key to success in sustainable promotion of Buddhist affairs is in clerical administration. Buddhist executive monks are those who are appointed to preserve, promote, strengthen and stabilize Buddhism as well as induce faith to Buddhists. However, in the midst of changes of the 21st century, they have to adjust their roles in accordance with the changing situations, but maintain the original goals simultaneously. The essential applied roles of Buddhist executive monks include a symbolic role in Buddhism, a magician role, a faith management role, a spiritual leader role, a social developer role and a misery eradicator role. Hopefully, the

Keywords: leadership, the character, Buddhist monks

* อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานมีสถาบันที่อยู่คู่บ้านคูเมืองของคนไทยประกอบด้วย ๓ สถาบัน คือ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะสถาบันศาสนาชาวไทยโดยส่วนมากได้นับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนานพระพุทธศาสนาจึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการดำรงชีวิตของคนไทยมาทุกยุคทุกสมัยพระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญที่จะทำหน้าที่เผยแผ่ความรู้ธรรมะให้แก่ประชาชนได้รับทราบได้เข้าใจ^๑

พระพุทธศาสนานอกจากเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชนชาติไทยมีศิลปวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้ามาในอดีตแล้ว ก็ยังคงเป็นสถาบันหลักของประเทศ และเป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมไทยในปัจจุบัน เพียงแต่รอเวลาและรอความสามารถของคนไทยที่จะนำศักยภาพของพระพุทธศาสนาที่มีอยู่อย่างสูงเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ ในการร่วมพัฒนาภูมิธรรมภูมิปัญญาของมนุษยชาติให้อารยะธรรมของโลกเจริญประณีตยิ่งขึ้น^๒

ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการปฏิบัติหน้าที่ เพราะพระสังฆาธิการ นอกจากจะมีความรู้ความสามารถมีบารมี มีคุณธรรม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีแล้ว จะต้องมียุทธวิธีที่มีประสิทธิผลสูงของวัดแล้วยังได้ชื่อว่า “เป็นผู้นำทางวิญญาณ” ของประชาชน พระสังฆาธิการต้องเป็นผู้นำต้องมีคุณสมบัติ เช่น มีสติปัญญาความรู้ความดีงามแล้ว ยังมีวิสัยทัศน์ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง^๓

๒. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ขอนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ (Leadership) ประกอบด้วย ๑) ความหมายของภาวะผู้นำและภาวะผู้นำ ๒) ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ และ ๓) บทบาทของภาวะผู้นำสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

๑. ความหมายของภาวะผู้นำและภาวะผู้นำ

๑.๑ ความหมายของผู้นำ ผู้นำว่าการที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในหมู่คณะเพื่อความสมหวังตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ร่วมกัน

^๑ พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), รัฐศาสตร์เชิงพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากวี, ๒๕๕๙), หน้า ๒๓.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๕), หน้า ๔๖.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔-๑๕.

ที่ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีความร่วมมือในกิจการต่างๆ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^๔ กล่าวว่า ผู้นำ คือบุคคลที่มาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกัน ก็ตามหรือทำการร่วมกันก็ตามให้พากันไปด้วยดีสู่จุดหมายที่ตั้งงาม พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^๕ ให้ความหมายของผู้นำว่า ผู้นำคือผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวกหรือ กระทำการในทิศทางที่กำหนดเป้าหมายไว้

สรุปได้ว่า “ผู้นำ” คือบุคคลที่มีคุณสมบัติหลายประการทั้งคุณสมบัติภายนอก และคุณสมบัติภายในที่บ่งบอกถึงความสมบูรณ์ทั้งร่างกายสติปัญญาและจิตใจที่จะเอื้อ ประโยชน์ต่อการชักนำบุคคลกลุ่มคนหรือมวลชน

๑.๒ ความหมายของภาวะผู้นำภาวะผู้นำ คือ ความริเริ่มและอ้างไว้ซึ่ง โครงสร้างของความคาดหวังและความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกของกลุ่ม(Stogdill)^๖ ภาวะผู้นำ คือความสามารถที่จะชี้แนะสั่งการหรืออำนวยการหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของ ผู้อื่นเพื่อให้มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ (McFarland)^๗

สรุปได้ว่าจากการนิยามความหมายข้างต้นภาวะผู้นำเป็นศิลปะที่จะนำพาและ จูงใจเพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาและกระตือรือร้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของ องค์กร

๒. ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำได้มีนักวิชาการได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำไว้หลายแนวคิดซึ่งได้มีวิวัฒนาการทฤษฎีภาวะผู้นำตามการเปลี่ยนแปลงไปตาม ช่วงเวลาและยุคสมัยโดยแบ่งตามระยะการพัฒนาตามทฤษฎีดังต่อไปนี้

๒.๑ ทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ (trait theories) ลักษณะผู้นำที่ดีและมี ประสิทธิภาพสูงประกอบด้วยคุณสมบัติหลายประการซึ่งแสดงถึงการเป็นผู้นำและต้อง เป็นผู้ที่มีความสามารถ Dessler, Gary^๘ กล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของผู้นำว่ามี ๖ ประการดังนี้

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๔๖.

^๕ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๙).

^๖ Stogdill, Ralph M., *Handbook of Leadership : a Survey of Theory and Research*, (New York: The Free press, 1974).

^๗ McFarland, *Management : Foundation & Practices*.5th ed, (New York : Macmillan Publishing Inc., 1979).

^๘ Dessler Gary, *Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders*, (New Jersey : Pearson Education, 2004).

ต้องการที่จะเป็นผู้นำมากกว่าผู้ตาม ๓) มีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม ๔) เป็นผู้มีความมั่นใจ ซึ่งความมั่นใจจะมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจ ๕) มีความสามารถในการรับรู้และมีความฉลาด ๖) ต้องเป็นผู้ที่รู้จักองค์การเป็นอย่างดีเพราะจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการตัดสินใจที่ถูกต้องและเหมาะสม

๒.๒ ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (behavioral theories) แนวคิดนี้เชื่อว่ามองในสิ่งที่ผู้นำปฏิบัติและชี้ให้เห็นว่าทั้งผู้นำและผู้ตามต่างก็มีอิทธิพลโดยการแบ่งผู้นำตามลักษณะของการใช้อำนาจหน้าที่ได้เพื่อการบังคับบัญชาสั่งการต่อผู้ใต้บังคับบัญชา^๙

๒.๓ ทฤษฎีตามสถานการณ์ (situational or contingency leadership theories) ทฤษฎีตามสถานการณ์นี้ได้เน้นสถานการณ์ที่เป็นวุฒิภาวะ (maturity) ของบุคคลเพียงอย่างเดียวในการวิเคราะห์ธรรมชาติของสถานการณ์โดยวุฒิภาวะนี้จะหมายถึงความสามารถที่ตั้งเป้าหมายไว้สูงแต่อยู่ในวิสัยที่จะปฏิบัติได้นอกจากนี้ยังหมายถึงความเต็มใจและความสามารถที่จะรับผิดชอบและประสบการณ์ของบุคคลหรือของกลุ่มซึ่งบุคคลที่มีระดับวุฒิภาวะที่เกี่ยวข้องกับงานสูงไม่เพียงแต่จะมีความรู้ความสามารถประสบการณ์และแรงจูงใจที่จะทำงาน^{๑๐}

๒.๔ ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (transformational leadership theories) แนวคิดทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป เบิร์นส์ เชื่อว่าการเป็นผู้นำควรมีลักษณะความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมายผู้นำควรมีวิธีการที่จะจูงใจผู้ตามให้ปฏิบัติตามที่คาดหวังไว้ด้วยการระบุข้อกำหนดงานอย่างชัดเจนและให้รางวัลเพื่อการแลกเปลี่ยนกับความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายของผู้ตามจะช่วยให้สมาชิกพึงพอใจในการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย

สรุปได้ว่าจากวิวัฒนาการทฤษฎีภาวะผู้นำตามการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาและยุคสมัยโดยแบ่งตามระยะการพัฒนาประกอบด้วย ๑) ทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ ๒) ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ ๓) ทฤษฎีตามสถานการณ์ และ ๔) ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป

๓. บทบาทของภาวะผู้นำ

มีนักวิชาการได้ศึกษาบทบาทของภาวะผู้นำมีบทบาทที่สำคัญ ดังนี้

รังสรรค์ ศรีประเสริฐศรี^{๑๑} ได้ให้ความหมายว่า บทบาทของภาวะผู้นำ (Leadership Roles) มีลักษณะดังนี้ ๑) เป็นตัวแทนในทุกสถานการณ์ ๒) เป็นตัวแทนกิจกรรมต่างๆ และ ๓) เป็นตัวแทนที่จะรวบรวมข้อมูลที่อยู่ภายนอกองค์การ

^๙ รงชัย สันติวงษ์, การบริหารทุนมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : ประชุมช่าง, ๒๕๔๖).

^{๑๐} Hersey, P., and Blanchard, *Management of Organization Behavior*, (New Jersey: Prentice – Hall, 1982), p. 161.

^{๑๑} รังสรรค์ ประเสริฐศรี, ภาวะผู้นำ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔).

สรุปได้ว่า บทบาทของภาวะผู้นำที่ดีขององค์กรเพื่อให้บุคลากรในองค์กรเกิดความศรัทธา มีวิสัยทัศน์และทิศทางที่ชัดเจน เป็นตัวแทนในทุกสถานการณ์ต่างๆ ได้ด้วยดี

ความหมายของบทบาท นักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในแง่มุมต่างๆ ดังนี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒) ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่าการทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาท หรือตำแหน่งหน้าที่ ที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่ง เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเองและสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัวชุมชน สังคม และประเทศ ตลอดจนมวลมนุษยชาติให้มากที่สุด

๓. บทบาทของพระสังฆาธิการในศตวรรษที่ ๒๑

บทบาทของพระสังฆาธิการในยุคปัจจุบันหรือในศตวรรษที่ ๒๑ สรุปตามสถานการณ์ปัจจุบันดังต่อไปนี้

๑. บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา (ตัวแทนพุทธศาสนาที่คนทั่วไปเข้าใจ) บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา^{๑๒} ได้กล่าวว่า พระพุทธศาสนามีเอกลักษณ์ที่มีแบบฉบับเฉพาะตัว ในฐานะที่เป็นชาวพุทธไทยจนสามารถมองเห็นองค์รวมทั้งหมดได้ จะทำให้สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องและปฏิบัติตัวได้อย่างสอดคล้อง และถูกต้องเหมาะสม จนได้รับประโยชน์ตามสมควรแก่สถานะ เริ่มจากองค์ประกอบด้านรูปธรรมที่เห็นชัดที่สุดคือ ศาสนบุคคล ผู้อาศัยศาสนพิธีเพื่อเชื่อมโยงนำชีวิตเข้าหาศาสนาธรรม นำไปสู่ศาสนปฏิบัติ ศาสนวัตถุ และมีศาสนสถาน ตามลำดับ

๒. บทบาทผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษ (เป็นผู้ทำพิธีกรรม เสก เป่า นามนต์ เพื่อเป็นกุศโลบายให้เกิดศรัทธาเบื้องต้นก่อนการสอนธรรม) บทบาทพระสังฆาธิการโดยการปลุกฝังศรัทธาผ่านวัตถุมงคลอาทิเช่นพระเทพวิฑูรย์ (หลวงพ่อคุณ ปรีสุทโธ) ท่านได้ศึกษาทั้งฝ่ายคัมภีร์และวิปัสสนาธุระท่านจึงเผยแผ่ศาสนาทางคาถาอาคมต่างๆสอดคล้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและได้สร้างวัตถุมงคลซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อความเชื่อและศรัทธาทางด้านจิตใจได้บำเพ็ญพุทธานุสสติได้ระลึกถึงพระธรรมได้บำเพ็ญธัมมานุสสติ และได้ระลึกถึงคุณพระสงฆ์ได้บำเพ็ญสังฆานุสสติ บทบาทพระสังฆาธิการโดยการรักษาผู้ป่วยด้วยน้ำมนต์และสมุนไพรรักษาพระสังฆาธิการบางรูปท่านได้ศึกษาวิชาต่างๆ ด้านวิชาอาคม แล้วสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้แก่ ประชาชน พระธรรมกิตติวงศ์ “น้ำมนต์คือน้ำที่ผ่านพิธีน้ำมนต์ปกติจะสำเร็จด้วยการเจริญพระพุทธรูปมนต์ของพระสงฆ์ในงานพิธีมงคลต่างๆ น้ำมนต์นิยมนำมาอาบ

^{๑๒} สุชาติ หงษา, ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาจากอดีตถึงปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๕).

ดีมี เป็นต้น” เพื่อความเป็นสิริมงคล โรคภัย ไข้เจ็บ ตลอดจนกำจัดปัดเป่าสิ่งอัปมงคล อันตราย ภัยพิบัติต่างๆ ได้

๓. บทบาทนักบริหารศรัทธา (ต้องสร้างศรัทธาและรักษาศรัทธาเพื่อขยายศาสนิกชน) พระพุทธทาสภิกขุ อินทปณฺโณ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับศรัทธาในความหมายโดยทั่วไปไว้ว่า เป็นความเชื่อในเรื่องความสามารถของบุคคลสำคัญ ในการสร้างศรัทธาของพระสังฆาธิการในปัจจุบันแต่ละรูปจะแตกต่างกันตามบริบทของการเผยแผ่โดยการให้การอบรมการสอน การแสดงธรรมและการเขียนตำราและการปฏิบัติธรรมผ่านสื่อต่างๆ เช่นวิทยุโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์หรือการปาฐกถา และการทำงานเชิงรุกออกไปให้ธรรมะแก่เด็กและเยาวชนผ่านโครงการต่างๆ เป็นต้น

๔. บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ (ผู้ที่ได้รับการยกย่องสูงสุด) พระสังฆาธิการเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณ จะใช้วิธีการแสดงธรรมสั่งสอนพุทธบริษัทโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือหีบยกประวัติในสมัยพุทธกาลที่ปรากฏในพระไตรปิฎกขึ้นมาบรรยายแสดงให้เห็นชัดถึงหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่เด็กและเยาวชนรวมถึงประชาชนทั่วไปได้นำไปใช้เป็นต้น บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การประพฤติปฏิบัติตนเองตามหลักของไตรสิกขาคือศีลสมาธิปัญญาความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณจึงเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้ในด้านความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา ในคุณค่าที่แท้จริงอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาย่างยั่งยืน

๕. บทบาทนักพัฒนาสังคม (เป็นนักพัฒนาสังคม ประเทศชาติควบคู่ไปกับการบริหารราชการแผ่นดิน) บทบาทนักพัฒนาสังคมของพระสังฆาธิการ ผู้เป็นนักพัฒนาสังคมเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ (ปัญญา) อย่างแท้จริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ บุคคลเป็นคนที่ของสังคม (ศีล) มีวินัยในตัวเอง เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ในสังคม (สันติสุข) และให้บุคคลมีจิตใจหนักแน่นในการทำความดีด้วย ความขยัน (วิริยะ) ไม่หวั่นไหวกับอารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบ โดยมีความมุ่งมั่นเพื่อให้จิตใจ มีความสว่าง สงบ สะอาด (สัมมาสมาธิ) สร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองแรงจูงใจในการพัฒนา (ฉันทะ) รู้จักกระตุ้นให้บุคคลผู้ตามมีความกระตือรือร้น ในการสร้างพลังแก่ ตัวเองอยู่เสมอ (พละ) การกระตุ้นให้มีความขยันและพยายามปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเคร่งครัด (วิริยะ) การกระตุ้นให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม โดยยอมเสียสละประโยชน์ส่วน(จาคะ) การกระตุ้นให้แสวงหาและพัฒนาสติปัญญาการพัฒนาสติปัญญา(สติ) กระตุ้นและพัฒนาในการทำงาน อุทิศพลังงานทั้งหมดให้แก่งาน (สมาธิ)

๖. บทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์ (นักวิปัสสนาชี้นำทางพ้นทุกข์) บทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์ของพระสังฆาธิการโดยการปลุกฝังศรัทธาผ่านการประพฤติปฏิบัติการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนและหลักการประพฤติปฏิบัติโดยยึดถือพระธรรมวินัยในการประพฤติปฏิบัติตนให้มีศีลาจารวัตรกิริยางดงามเรียบร้อยรักษาศีลปฏิบัติธรรมเพื่อฝึกหัดล้ำค่าผ่านหลักการ

ทางสติปัญญา คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน เมื่อสามารถทำวิปัสสนาญาณให้
แจ้งได้แล้วการบรรลุผลจึงจะเกิดขึ้น(พระมหาอำนาจ อานนโท (จันทร์เปล่ง), ๒๕๔๒)

๔. สรุป

ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อกระบวนการทำงานของพระสังฆาธิการ ภาวะผู้นำนี้
เป็นศิลปะสำหรับบริหารจัดการและเป็นจุดศูนย์กลางของพฤติกรรม ในการบริหารเพราะ
ช่วยทำให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรภาวะผู้นำจึงเป็นความสามารถ
ด้านอิทธิพลต่อบุคคลในกลุ่มอันนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในยุคทศวรรษที่ ๒๑
นี้มี ๖ ด้านดังนี้คือ

๑. บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา
๒. บทบาทผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษ
๓. บทบาทนักบริหารศรัทธา
๔. บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ
๕. บทบาทนักพัฒนาสังคมและ
๖. บทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์ในการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ ยืนยง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

- ธงชัย สันติวงษ์. การบริหารทุนมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : ประชุมช่าง, ๒๕๔๖.
- พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). รัฐศาสตร์เชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอก
หญ้ากรู๊ป, ๒๕๔๙.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ.
กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ.
กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา,
๒๕๔๙.
- สุชาติ หงษา. ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาจากอดีตถึงปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : สถาบัน
หนังสือธรรม, ๒๕๔๕.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔.

๒. ภาษาอังกฤษ**(1) Book :**

Dessler Gary. **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**. New Jersey : Pearson Education, 2004.

Hersey, P., and Blanchard, **Management of Organization Behavior**. New Jersey: Prentice-Hall, 1982.

McFarland. **Management : Foundation & Practices**. 5th ed. New York : Macmillan Publishing Inc., 1979.

Stogdill, Ralph M. **Handbook of Leadership : a Survey of Theory and Research**. New York: The Free press, 1974.

หลักธรรมาภิบาลสู่องค์กรแห่งความสุขในศตวรรษที่ ๒๑ The Good Governance to Make Happiness of Organization in Century 21st

พระศรีปริยัติธาดา*
พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร**

บทคัดย่อ

หลักธรรมาภิบาลสู่องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ โดยการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล ๖ อย่างคือการบริหารตามหลักนิติธรรม การบริหารตามหลักคุณธรรม การบริหารตามหลักความโปร่งใส การบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม การบริหารตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคม การบริหารตามหลักความคุ้มค่า กับหลัก ๙ ดีคือดีที่ ๑ เป็นคนดี ดีที่ ๒ มีปัญญาดี ดีที่ ๓ รายได้สมดุล ดีที่ ๔ สุขภาพดี ดีที่ ๕ สิ่งแวดล้อมดี ดีที่ ๖ สังคมดี ดีที่ ๗ หลุดพ้นอาชญากรรม ดีที่ ๘ พึ่งพาตนเอง ดีที่ ๙ การสร้างความเข้มแข็งของบุคลากรไปสู่หลักการครองตนให้มีพฤติกรรมตามหลักพุทธธรรมเป็นคนดีนี้มีรากฐานแห่งความดี คือ การยึดถือปฏิบัติศีล ๕ ประจำวันและดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ได้ครองทุกสิ่งรอบข้างตัวเราด้วยตามรอยครอบครัวอย่างแท้จริง หลักครองคนผู้นำหรือผู้บริหารควรมีใจคุณธรรม-จริยธรรม ใช้หลักธรรม พุทธธรรม อันเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักของมนุษย์สัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรม ย่อมทำให้สามารถครองใจคน และคุมคนได้ด้วยวิธีที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนางานองค์กรให้ดีขึ้น หลักการครองงานการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า โดยหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารในองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกันการพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติเพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์กรที่ดีได้สำหรับในส่วนของ หลักการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการโดยแสวงหากำไร และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุ สู่เป้าหมาย ตามแบบของทุนนิยมแต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบหรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคงและสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาดรวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคงรวมทั้ง

* ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ประธานหลักสูตร สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบโดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยอีกด้วย

คำสำคัญ : หลักธรรมาภิบาล, ความสุข, องค์กร, ศตวรรษที่ ๒๑

Abstract

The good governance of the organization to the delight of education in the 21st century by integrating good governance principles in the management of six by the rule of law. Administration by virtue Management based on transparency Management principles involved. Administration under the responsibility Management by value on the 9th is a good one as well as two wise good three revenue balance at four healthy at five environmental good that six social good that seven out of crime. well, eight self-reliance at 9 strengthening of personnel to the principles govern their behavior according to Buddhist doctrines as well, this is the foundation of good is to abide baptized five daily and live by as a precaution. the main focus is threefold blessing and wisdom dominate everything around us with tracing the family. The main rule of leadership or management should have a moral - morality, ethics, the principles of which are fairly consistent with the lifestyle of the principles of human relations is concrete. Makes it possible to win the hearts of people And oversaw the correct way. This will lead to the development of the organization for the better, and the result is better. And principles govern the tasks related to the management of people and the environment, taking into consideration the moral and ethical values. The principles can be applied in the management of the organization. Associated with human or social factor in the process of considering each other as a result of the world, because only human nature to be managed for the good of the organization. Will focus on modern management principles and techniques to the nonprofit. Competition and organization towards a form of capitalism, but executives will be oriented principles of Buddhism into assembly or integration into administration today. It is a new approach to the management dimensions of sustainable stability and fairness to individuals. Or social-related organizations smarter and create efficiency to managing

sustainable and stable, as well as principles of management to manage their enterprise in a system where there are virtues attributed to consider. managed by well.

Keywords : good governance, happiness, organization, Century 21

๑. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย จำเป็นต้องเร่งพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ระบบการจัดการศึกษาของประเทศ เพื่อให้สามารถพัฒนาคนให้มีคุณภาพและศักยภาพอย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมที่กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคนดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ได้ตรัสไว้ว่า “นอกจากการศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศของเราจึงจะได้คนดีมีคุณภาพ คือทั้งเก่งทั้งดีมาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประคับประคองหนุนนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่ถูกที่อำนาจประโยชน์ที่พึงประสงค์จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันองค์กรหรือหน่วยงานใดที่สามารถดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรได้ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลายประการ ซึ่งประกอบด้วย คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ ผู้บริหารนับว่าเป็นบุคคลสำคัญของหน่วยงาน เป็นอันมาก เพราะเป็นหัวหน้าที่ควบคุม ดูแล ดำเนินงานให้เป็นไปด้วยความราบรื่น และคล่องตัวสำเร็จตามเป้าหมาย ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอน และพัฒนาการด้านต่างๆ ผู้บริหารต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในทุกด้านทั้งด้านวิชาการและด้านคุณธรรม วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ ได้กล่าวไว้ว่า “คุณภาพของผู้บริหารการศึกษา หมายถึง ความพร้อมในการบริหารจัดการที่มีคุณภาพของผู้บริหารสถานศึกษา โดยจะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพกระบวนการพัฒนาคุณภาพ และการควบคุมคุณภาพของผู้บริหารโรงเรียน”^๑ กล่าวได้ว่า ทรัพยากรทางการบริหารที่สำคัญที่สุด คือผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นผู้วางหลักชัยของหน่วยงาน และเป็นดวงประทีปของผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารที่ดีจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน และทำตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้ร่วมงานอย่างแท้จริง ประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานของการบริหารงานของผู้บริหารย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหารงาน รวมทั้งประสบการณ์และทักษะการบริหารงานของผู้บริหาร ในการดำเนินงานของผู้บริหาร

^๑ วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามืออาชีพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๓๘.

นั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการในการชักนำบุคคลในองค์กรให้มีความตั้งใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติงาน ในการบริหารจัดการของสถานศึกษาผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนและเป็นสถานศึกษาของรัฐ จึงต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ธรรมาภิบาล” การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่นักเรียน และเป็นสถานศึกษาของรัฐจึงต้องนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ธรรมาภิบาล” มาบูรณาการในการบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนในฐานะที่เป็นนิติบุคคล หลักการดังกล่าวได้แก่หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า หลักธรรมาภิบาลสามารถบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานของสถานศึกษา ได้แก่ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล การดำเนินงานด้านวิชาการและการบริหารทั่วไป ซึ่งเป้าหมายในการจัดการศึกษาคือทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง มีความสุขต่อสังคมสืบต่อไป^๒

จากเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนในฐานะผู้บริหารองค์กร จึงมองว่าหลักธรรมาภิบาลซึ่งมีหลักการเป็นหัวใจอันสำคัญยิ่งของทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการหรือเอกชน ที่ต้องอาศัยการปรับตัวและเตรียมความพร้อมของประชาชน และผู้บริหารในทุกระดับ ธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวคิดในการบริหารองค์กร เพื่อประกันการฉ้อราษฎร์บังหลวงและเรื่องความไม่มีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรไปสู่ความสุขได้

๒. ความหมายของหลักธรรมาภิบาล

คำว่า **ธรรมาภิบาล** หรือ **Good Governance** ได้ปรากฏขึ้นมาเมื่อประมาณ ๑๐กว่าปี ที่แล้ว โดยเกิดขึ้นครั้งแรกในปี ๑๙๘๙ และได้เข้ามาในประเทศไทยในช่วงปีวิกฤติเศรษฐกิจ๒๕๔๐ ในขณะนั้นสังคมเศรษฐกิจไทยได้รับความบอบช้ำจากวิกฤติดังกล่าวอย่างมาก จนต้องรับความช่วยเหลือจาก IMF (International Monetary Fund) ซึ่งรัฐบาลไทยในขณะนั้นได้ให้คำมั่นสัญญากับIMF ว่าจะต้องสร้าง Good Governance ขึ้นในการบริหารจัดการในภาครัฐดังที่กำหนดไว้ในหนังสือแสดงเจตจำนงที่รัฐบาลไทยได้ทำไว้กับ IMF สำหรับความหมายของคำว่า Good Governance^๓ นั้นยังมีความเข้าใจที่แตกต่างกันอยู่ซึ่งนักวิชาการหลายคนได้แปลความหมายของธรรมาภิบาล ว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การ

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : องค์กรรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๙.

^๓ พระมหาจรัสศักดิ์ จิรสกโก (ศรีปราบ), “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

กำกับที่ดี การดูแลอย่างดี เพื่อประกันว่าองค์กรจะไม่มีการณ์ร้ายหรือภัยร้ายบังหลวง ไม่ด้อยประสิทธิภาพ^๕ ยังหมายรวมถึงกฎเกณฑ์การปกครองบำรุงรักษาบ้านเมืองที่ดีหรือกฎเกณฑ์ที่ดีของบ้านเมืองและสังคมโดยมีขอบเขตของความหมายรวมถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคมที่เป็นระบบความเชื่อมั่นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อถือและความไว้วางใจ^๕ สมเกียรติ มีธรรม ได้สรุปว่า พุทธศาสนิกชน เป็นหลักบริหารที่ไปพ้นหลักการของธรรมาภิบาล เข้าใกล้เรื่องจิตวิญญาณมากขึ้นเป็นการบริหารที่เรียกว่าเอาคนเป็นศูนย์กลางในการบริหาร เป็นการพัฒนาค้นคว้าร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะในองค์กร รู้จักเอื้อเฟื้อแบ่งปันอยู่กันด้วยความรักความเมตตา ไม่เห็นแก่ตัวมีความสุข สนุกกับการทำงาน^๖ จากความหมายที่นักวิชาการให้ไว้ ผู้เขียนสรุปว่าธรรมาภิบาล หมายถึง หลักในการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรบริหารงาน ซึ่งรวมถึงการจัดระบบองค์กรและกลไกของคณะรัฐมนตรี ส่วนราชการองค์กรของรัฐและรัฐบาลที่ไม่ใช่ส่วนราชการ การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น องค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล องค์กรเอกชน ชมรมและสมาคมเพื่อกิจกรรมต่างๆ นิติบุคคลภาคเอกชนและภาคประชาชน มีการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ความร่วมมือเสมอภาค รับผิดชอบ โปร่งใส ถูกต้องชอบธรรม ยุติธรรม คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ความเจริญ พัฒนาที่ยั่งยืนของครอบครัว กลุ่ม ชุมชน องค์กร หน่วยธุรกิจ สถาบันรัฐและเอกชน จนถึงระดับสังคมโดยรวม เพื่อพัฒนาประเทศชาติให้เป็นไปอย่างมั่นคงยั่งยืน และมีเสถียรภาพ และมีความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓. หลักธรรมาภิบาลสู่องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑

๑. หลักธรรมาภิบาลสู่องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา หลักธรรมาภิบาลสู่องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา นั้นเป็นการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ดำเนินงานที่เน้นความโปร่งใสตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบ ความประพฤติชอบ การมีส่วนร่วมและกระบวนการยุติธรรม อันเป็นกลไกสำคัญในการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีคือ

๑.๒ การบริหารตามหลักนิติธรรม การบริหารตาม หลักนิติธรรม (The Rule of law) หมายถึง การปฏิบัติจัดทำหรืออำนวยความสะดวกให้เป็นไปตามกฎหมายกฎข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคลเป็นการนำหลักนิติธรรมนำมาบูรณาการกับงานบริหารคือปฏิบัติ

^๕ เกษม วัฒนชัย, ธรรมาภิบาลกับคอร์ปชั่นในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์ดีง แอนด์พับลิชซิ่ง, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐.

^๕ เจริญ เจษฎาวัลย์, การวางมาตรฐานธรรมาภิบาล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พอดี จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๘๑.

^๖ สมเกียรติ มีธรรม, พุทธทัศน์ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย, (กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๔๖), หน้า ๕๗.

ตามกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ เหล่านั้นโดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎระเบียบ และข้อตกลงของสถานศึกษามีใช้ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัว บุคคลซึ่งเกี่ยวข้อง โดยตรงกับงานบริหารงานบุคคล

๑.๒ การบริหารตามหลักคุณธรรม หลักคุณธรรม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในหลักธรรมาภิบาลหรือระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีโดยการยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยธรรมะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน พัฒนاتนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจขยันอดทนมีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติได้นำหลักคุณธรรม มาปฏิบัติยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยธรรมะให้บุคคลากรในสถานศึกษายึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่หมู่คณะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลากรพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานบริหารงานบุคคล งานบริหารงบประมาณ

๑.๓ การบริหารตามหลักความโปร่งใส การบริหารตามหลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงาน ขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผย ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้โดยปฏิบัติให้มีความโปร่งใส มีการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันปรับปรุงกลไกการทำงานของสถานศึกษาให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผย ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาและมีการตรวจสอบได้ถูกต้องชัดเจนซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล งานบริหารงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป

๑.๔ การบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม การบริหารตามหลักความมีความมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแสดงความคิดเห็นใส่สวนสาธารณะการ ประชาพิจารณ์การแสดงประชามติหรืออื่นๆโดยเปิดโอกาสให้บุคลากรและชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญต่างๆ ของสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับ การบริหารงานบุคคล งานวิชาการ และงานบริหารทั่วไป

๑.๕ การบริหารตามหลักความรับผิดชอบ การบริหารตามหลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมการใส่ใจปัญหา สาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเองโดยตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาการใส่ใจในปัญหาและการกระตือรือร้นในการ แก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกันและความกล้าที่จะยอมรับผลซึ่ง เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล งานบริหารงบประมาณ งานวิชาการ และงานบริหารทั่วไป

๑.๖ การบริหารตามหลักความคุ้มค่า การบริหารตามหลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมโดย รมรงค์ให้คนไทยความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน มีการ บริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืนเกี่ยวข้องกับการบริหารงาน บุคคล งานบริหารงบประมาณ งานวิชาการ และงานบริหารทั่วไป

๒. หลักธรรมนุญ ๙ ดีกับการบริหารองค์กร เนื่องจากว่าผู้เขียนเป็นชาวบุรีรัมย์จึง ได้ศึกษาหลักการและบริบทของหลัก ๙ ดี ซึ่งเป็น “คุณธรรม” นำทางในการดำเนินชีวิตไปสู่ ความสุขสงบตาม “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีหลักการคือ^๗

ดีที่ ๑ เป็นคนดี ด้วยการส่งเสริมให้เคารพกฎกติกา ปฏิบัติตามประเพณีและ วัฒนธรรมที่งดงาม ให้บุคลากรแสดงออกถึงการตอบแทนผู้มีพระคุณ รวมถึงสนับสนุนให้เข้า ร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนาเพื่อสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรประพฤติตนเป็นคนดี

ดีที่ ๒ มีปัญญาดี โดยการสนับสนุนให้บุคลากรมีโอกาสในการศึกษาในหลักสูตรที่ สนใจศึกษาและนำมาพัฒนาองค์กร

ดีที่ ๓ รายได้สมดุล ด้วยการกระตุ้นให้บุคลากรสามารถพึ่งพาตนเองรู้จักพอเพียง ในสิ่งที่ตนมี

ดีที่ ๔ สุขภาพดี

ดีที่ ๕ สิ่งแวดล้อมดี คือเริ่มจากการทำความสะอาดในองค์กรและจัดสถานที่ให้ น่าอยู่

ดีที่ ๖ สังคมดี ส่งเสริมให้บุคลากรเข้าวัดทำบุญร่วมกันของคนในครอบครัว การ สนับสนุนให้สมาชิกในองค์กรอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความสมัครสมานสามัคคี และรักษากฎวินัยขององค์กรอย่างเข้มแข็ง

ดีที่ ๗ หลุดพ้นอาชญากรรม ป้องกันยาเสพติด จัดอบรมเยาวชนต้านยาเสพติด โดยการร่วมมือกับฝ่ายปกครอง ตำรวจ และสาธารณสุขให้และให้การอบรมบุคลากรให้อยู่ใน ศีลธรรม

ดีที่ ๘ การจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง คือการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือบุคลากร

ดีที่ ๙ การสร้างความเข้มแข็งของบุคลากร ซึ่งโดยการจัดให้มีการให้ความรู้และ ให้โอกาสบุคลากรในการแสดงความคิดเห็นและมีเวทีแสดงออกอย่างเสรีภาพเพื่อให้เกิดความ เข้าใจในองค์กร

^๗ ศูนย์ปฏิบัติการบุรีรัมย์ ๙ ดี, การจัดทำแผนชีวิตหมู่บ้านตามกรอบธรรมนุญหมู่บ้านสันติ สุข ๙ ดี, (บุรีรัมย์ : จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๕๕๙), หน้า ๒๗.

๓. หลักธรรมาภิบาลสู่องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ จากการศึกษาหลักธรรมาภิบาลและหลัก ๙ ดี ผู้เขียนมองว่า การนำหลักหลักธรรมาภิบาลและหลัก ๙ ดี นั้นต้องต้องมีหลักการคือ

๓.๑ การครองตน หลักการครองตนโดยการบูรณาการหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา หลักธรรมาภิบาลและหลัก ๙ ดี มาใช้ในชีวิตประจำวันต้องอยู่ในภาวะที่มีความสมดุลกันทุกด้านจึงจะพบกับความสุขโดยแท้จริง นอกจากการมีพื้นฐานด้วยศีล ๕ แล้ว ยังมีหลักพุทธธรรม เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้มีการครองตนอย่างสมบูรณ์ ผู้เขียนมองว่าหลักพุทธธรรมในการครองตน ดังกล่าว เป็นหลักฐานที่นิยมอย่างแพร่หลาย แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดการครองตนให้มีพฤติกรรมตามหลักพุทธธรรมเป็นคนดีนี้มีรากฐานแห่งความดี คือ การยึดถือปฏิบัติศีล ๕ ประจำวันและดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ได้ครองทุกสิ่งรอบข้างตัวเราด้วยตามรอยครอบครัวอย่างแท้จริง

๓.๒ การครองคน หลักในการครองคนพระพุทธศาสนาคือพรหมวิหาร ๔ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจกำกับความประพฤติ จึงจะเชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ มีดังนี้ ๑) เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ ปราบปรามดี อยากรให้เขามีความสุข มีจิตแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั้งหลาย ๒) กรุณา หมายถึง ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจอันปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ ๓) มุทิตา หมายถึง ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลาย ผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดี มีสุข เจริญงดงามยิ่งขึ้นไป และ ๔) อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองในเมื่อไม่มีกิจควรทำ เพราะเขารับผิดชอบของตน^๕

ในทัศนะของผู้เขียนนั้นการครองคน ผู้นำหรือผู้บริหารควรมีใจคุณธรรม-จริยธรรม ใช้หลักธรรม พุทธธรรม อันเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักของมนุษย์สัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรม ย่อมทำให้สามารถครองใจคน และคุมคนได้ด้วยวิธีที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาองคกรให้ดีขึ้นและประผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี

๓.๓ การครองงาน การครองงานต้องมีหลักอิทธิบาท ๔ ประการ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๙๙.

มุ่งมั่น วิริยสมาธิปธานสังขารหมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์ จิตตสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอุททิบาทประกอบด้วย วิมังสาสมาธิปธานสังขาร หมายถึงสมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้นอุททิบาท ๔ มีองค์ประกอบ ดังนี้

ฉันทะ หมายถึง ความพอใจในกุศล

วิริยะ หมายถึง ความเพียร

จิตตะ หมายถึง ความมีจิตจดจ่อ

วิมังสา คือ ความสอบสวนไตร่ตรอง

ในทัศนะของผู้เขียนนั้นพระพุทธศาสนาอธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า โดยหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารในองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกันการพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติเพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์กรที่ดีได้สำหรับในส่วนของ หลักการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการโดยแสวงหากำไร และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุสู่เป้าหมาย ตามแบบของทุนนิยมแต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบหรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคงและสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาดรวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคงรวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบโดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยอีกด้วย

๔. สรุป

ธรรมาภิบาล หมายถึง หลักในการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรบริหารงาน ซึ่งรวมถึงการจัดระบบองค์กรและกลไกของคณะรัฐมนตรี ส่วนราชการองค์กรของรัฐและรัฐบาลที่ไม่ใช่ส่วนราชการ การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น องค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล องค์กรเอกชน ชมรมและสมาคมเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ นิติบุคคลภาคเอกชนและภาคประชาชน มีการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ความร่วมมือเสมอภาค รับผิดชอบ โปร่งใส ถูกต้องชอบธรรม ยุติธรรม คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ความเจริญ พัฒนาที่ยั่งยืนของครอบครัว กลุ่ม ชุมชน องค์กร หน่วยธุรกิจ สถาบันรัฐและเอกชน จนถึงระดับสังคมโดยรวม เพื่อพัฒนาประเทศชาติให้ไปอย่างมั่นคงยั่งยืน และมีเสถียรภาพ และมีความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล เป็นการบริหารที่ว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เพื่อส่งเสริมและผลักดันให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการบริหารกิจการบ้านเมือง

และสังคมให้มีประสิทธิภาพตามหลักกฎหมาย การปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีส่วนรับผิดชอบในระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคม

หลักธรรมาภิบาลสู่องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ โดยการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล ๖ อย่างคือการบริหารตามหลักนิติธรรม การบริหารตามหลักคุณธรรม การบริหารตามหลักความโปร่งใส การบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม การบริหารตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคม การบริหารตามหลักความคุ้มค่า กับหลัก ๙ ดีคือดีที่ ๑ เป็นคนดี ดีที่ ๒ มีปัญญาดี ดีที่ ๓ รายได้สมดุล ดีที่ ๔ สุขภาพดี ดีที่ ๕ สิ่งแวดล้อมดี ดีที่ ๖ สังคมดี ดีที่ ๗ หลุดพ้นอาชญากรรม ดีที่ ๘ พึ่งพาตนเอง ดีที่ ๙ การสร้างความเข้มแข็งของบุคลากรไปสู่หลักการครองตนให้มีพฤติกรรมตามหลักพุทธธรรมเป็นคนดีนี้มีรากฐานแห่งความดี คือ การยึดถือปฏิบัติศีล ๕ ประจําวันและดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ได้ครองทุกสิ่งรอบข้างตัวเราด้วยตามรอยครอบครัวอย่างแท้จริง หลักครองคนผู้นำหรือผู้บริหารควรมีใจคุณธรรม-จริยธรรม ใช้หลักธรรม พุทธธรรม อันเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักของมนุษย์สัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรม ย่อมทำให้สามารถครองใจคน และคุมคนได้ด้วยวิธีที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนางานองค์กรให้ดีขึ้นและประผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี และหลักการครองงานการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า โดยหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารในองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกันการพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติเพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์กรที่ดีได้สำหรับในส่วนของหลักการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการโดยแสวงหากำไร และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุ สู่เป้าหมาย ตามแบบของทุนนิยมแต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบหรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคงและสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคลหรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาดรวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคงรวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบโดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยอีกด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล.

กรุงเทพมหานคร : องค์กรรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๖.

เกษม วัฒนชัย. **ธรรมาภิบาลกับคอร์รัปชันในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์ดิง แอนด์พับลิชซิ่ง, ๒๕๔๖.

เจริญ เจษฎาวัลย์. **การวางมาตรฐานธรรมาภิบาล**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พอดี จำกัด, ๒๕๔๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

วีระยุทธ ชาคะกาญจน์. **เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามีอาชีพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ศูนย์ปฏิบัติการบุรีรัมย์ ๙ ดี. **การจัดทำแผนชีวิตหมู่บ้านตามกรอบธรรมาภิบาลหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี**. บุรีรัมย์ : จังหวัดบุรีรัมย์, ๒๕๕๙.

สมเกียรติ มีธรรม. **พุทธทัศน์ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย**. กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๔๖.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระมหาจีระศักดิ์ จิรสกุโก (ศรีปราบ). “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**

การพัฒนาการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรม
เพื่อเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนในภาคอีสาน
Development of Network Building of Management of Dhamma Training
for Moral and Ethical Enhancement of Communities in the Northeast

พระครูภัทรจิตตากรณี (ประสิทธิ์ ภัทรจิตโต)*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนในภาคอีสานพบว่า ความเป็นมาของการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมทั้ง ๖ แห่ง ใน ๓ จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา บุรีรัมย์ และสุรินทร์ พบว่าวัดตั้งใกล้เคียงกันแต่ที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมมีการตั้งก่อนและหลังกันไม่มากนัก และมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

การวิเคราะห์เครือข่ายการจัดการการศึกษา ๖ แห่ง ได้ดำเนินการไม่ครบถ้วน ด้านวิทยากร สาเหตุเพราะวิทยากรขาดความรู้ความสามารถในการสอนการปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติธรรมมีจำนวนลดน้อยลง ทั้งยังขาดแคลนบุคลากรที่จะทำหน้าที่กำกับดูแลให้สำนักปฏิบัติเป็นสถานนำปฏิบัติธรรม และไม่สามารถสร้างองค์กรที่เป็นปีกแผ่นสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายและให้สอดคล้องกับการแก้ปัญหาในสำนักปฏิบัติธรรมได้

การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรม จะต้องพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม มีพระวิปัสสนาจารย์ที่รอบรู้และเชี่ยวชาญในการสอน ส่งเสริมในการสนับสนุนด้านงบประมาณ มีการปรับปรุงอาคารให้สะอาด วัสดุ อุปกรณ์ครบครัน และติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่องทั้งก่อนและหลังปฏิบัติธรรม

คำสำคัญ: การสร้างเครือข่าย, สำนักปฏิบัติธรรม, คุณธรรม จริยธรรม

Abstract

Development of Network Building of Management of Dhamma Training for Moral and Ethical Enhancement of Communities in the Northeast the study found Of the management of agency practice in three of the six provinces including Nakhon Ratchasima, Buri Ram, Surin and find a location

* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

nearby, but the agency practice are set before and after, not much. The criteria for consideration by the 2505 Act, the clergy and the ecclesiastical law (No. 2) Act 2535.

Analysis of network management studies have been done six incomplete because the lecturer, lecturer lack of efficacy in teaching practice. The practice is declining. The shortage of staff to supervise the Bureau's practice is practice. And failed to create a unified organization to link networks and in accordance with the recommendations in the Bureau's practice. Network development and management of agency practice. Programs must be developed to suit With the intuitive and well-rounded teachers specialize in teaching. To promote budget support Building materials are thoroughly equipped and monitored continuously before and after practice.

Keywords: Network Building, Meditation, Moral and Ethics

๑. บทนำ

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้ทรงปรารภถึงธรรมาหรือกิจที่พระสงฆ์พึงกระทำในพระศาสนา มี ๒ อย่าง คือ คັນธรรมาและวิปัสสนาธรรมาเท่านั้น คันธธรรมาเริ่มตั้งความสิ้นใจและความเสื่อมไปในอสังขาร เจริญวิปัสสนาทำติดต่อกันเนื่อง จนถึงพระอรหันต์ของภิกษุที่มีความประพฤติคล่องแคล่วยินดียิ่งในเสนาสนะที่สงัด ชื่อว่าวิปัสสนาธรรมา^๑ พระพุทธองค์ได้ทรงวางหลักและวิธีปฏิบัติในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้แก่เหล่าพระสาวก ซึ่งเป็นพระอรหันต์รุ่นแรก เพื่อถือเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระศาสนาาร่วมกัน เพื่อให้พระธรรมคำสอนแผ่ไปในมวลมนุษยชาติและเพื่อความดำรงมั่นแห่งพระสัทธรรม โดยตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์^๒ เพื่อให้มนุษย์พ้นจากทุกข์ทางใจหรือทุกข์ในวิภูสงสาร ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าทุกข์จากขันธ^๓

^๑ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส, พระธัมมปัทมฎกถาแปล ภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐.

^๒ วิมพา. (บาลี) ๔/๔-๕

^๓ พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘๙.

พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเผยแผ่ให้พระสาวกยึดถือเป็นหลักปฏิบัติว่า ให้แสดงธรรมมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละแง่แต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตาอนุเคราะห์มุ่งจะให้ เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มผู้อื่น^๔ หลักเกณฑ์ความเหมาะสมของสถานที่ปฏิบัติธรรมสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเบื้องต้นของการเจริญสติแก่ภิกษุปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายแห่ง ดังนี้ “ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เราควรหลีกเลี่ยงออกจากหมู่ไปอยู่ผู้เดียว เธอใช้สอยเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าทึบ ที่กลางแจ้ง ลอมฟาง ที่สงัดมีเสียงน้อย มีเสียง อึกทึกน้อย ไม่มีคนสัญจรไปมา ไม่มีคนพลุกพล่าน เหมาะเป็นที่หลีกเลี่ยง เธอไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่ โคนไม้ก็ดี หรือไปสู่เรือนว่างก็ดี นั่งขัดสมาธิตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า”^๕

ในปัจจุบันพบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำในเขตภาคอีสานมี ๓ ประการ คือ ๑) การบริหารจัดการ ได้แก่ ขาดการจัดทำสถิติ และข้อมูลการปฏิบัติธรรม ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่อง และการดูแลสถานที่ไม่ทั่วถึง ๒) วิทยากร ได้แก่ วิทยากรมีน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริงและการทำกิจกรรมใช้เวลานานเกินไป ๓) สถานที่ ได้แก่ ในบางพื้นที่ไม่ค่อยสะอาด ที่พักและห้องน้ำไม่เพียงพอ ดังนั้นการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม^๖ ดังนั้นมหาเถรสมาคมให้ความสนใจสนับสนุนการปฏิบัติธรรมโดยออกระเบียบส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนในภาคอีสาน เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมา สภาพของเครือข่าย และการพัฒนาการสร้างเครือข่ายมีองค์ประกอบและแนวทางปฏิบัติสำนักปฏิบัติธรรม และองค์ประกอบอื่นๆ เช่น คุณสมบัติของสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นต้น อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมอย่างได้ผลและส่งเสริมนักปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี

^๔ สุชีพ ปุณฺณานุกาภ, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๔), หน้า ๓.

^๕ อก.นวก. (ไทย) ๒๓/๔ /๕๒๑.

^๖ พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๘๐.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความเป็นมาของการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมในภาคอีสาน
๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมในภาคอีสาน
๓. เพื่อศึกษาการพัฒนาการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนในภาคอีสาน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการโดยการเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน ๖ วัด ในพื้นที่ ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป รวม ๘๗ รูป/คน การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีเก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนการเก็บข้อมูลภาคสนามจากแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม

๑. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

๑.๑ การจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม โดยแยกตามความมุ่งหมายของการวิจัยมาจัดกระทำดังต่อไปนี้

๑.๒ นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่างๆ มาศึกษาอย่างละเอียดพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ ตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้

๑.๓ นำข้อมูลจากภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ซึ่งได้จัดบันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียงมาถอดความ แยกประเภท จัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย หากข้อมูลที่ยังจำเป็นต้องตรวจสอบใหม่จะต้องกลับไปเข้าสนามอีกครั้งเพื่อความถูกต้อง

๑.๔ นำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านหรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงและใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปเป็นการพัฒนาการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนในภาคอีสาน

๔. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนในภาคอีสาน” สรุปได้ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ความเป็นมาของการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมในภาคอีสาน ศูนย์ปฏิบัติธรรมในภาคอีสานได้ก่อตั้งโดยมหาเถรสมาคม เพื่อการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ทางคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้วัดทั่วประเทศจัดตั้งขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิ-เจริญวิปัสสนา โดยมุ่งให้แต่ละคณะสงฆ์จังหวัดควรมีสถานักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในด้านการฝึกอบรมสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน อย่างน้อย ๑ แห่งโดยมุ่งให้แต่ละสำนักปฏิบัติธรรมมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์การมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์หรือนโยบาย การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงการดำเนินงานในส่วนที่มีเครือข่ายหรือสาขา แต่สถานการณ์การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกลับไม่เพิ่มขึ้น ทั้งยังไม่กระจายครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัดตามเจตนารมณ์แห่งระเบียบ มส. ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะขาดการติดตามประสานกระตุ้นส่งเสริมให้ดำเนินการตามระเบียบ มส. ซึ่งมิได้มีมาตรการบังคับ เพราะปัญหาอุปสรรคต่างๆ จึงก่อให้เกิดความสับสนในการเสนอเรื่องขอจัดตั้งทั้งแก่เจ้าคณะผู้ปกครองฝ่ายสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่ได้เสนอเรื่องผ่านความเห็นชอบของเจ้าหน้าที่ปกครองฝ่ายบ้านเมืองส่วนภูมิภาค (นายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัด) แล้วส่งเรื่องให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอมหาเถรสมาคม โดยไม่เสนอเรื่องผ่านความเห็นชอบของเจ้าคณะภาคและเจ้าคณะใหญ่ ดังนั้น เพื่อให้การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบ และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะในเขตภาคอีสานถือว่ามีสำนักปฏิบัติธรรมมากที่สุดและจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ส่วนที่ ๒ วิเคราะห์เครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมในภาคอีสาน โดยสภาพของเครือข่ายคือในแต่ละเครือข่ายจะประกอบไปด้วยจำนวนสาขา ๒-๓ สาขานโยบายในการส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรม มี ๓ ระดับ นั่นคือนโยบายที่สนับสนุนเฉพาะงบประมาณสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคลากร และสนับสนุนมากกว่างบประมาณและบุคลากร ผู้ประสานงานเครือข่ายระหว่างสำนักปฏิบัติธรรมและองค์การบริหารส่วนตำบลคือนักวิชาการศึกษาที่ประสานงานกับหัวหน้าศูนย์ปฏิบัติธรรม ส่วนผู้ประสานงานเครือข่ายภายในระหว่างศูนย์ปฏิบัติธรรม ได้แก่ เจ้าอาวาส และเลขาธิการศูนย์ปฏิบัติธรรม และภายในสมาชิกเครือข่ายมักไม่มีความชัดเจนแต่มักพบว่าผู้ดูแลสำนักปฏิบัติธรรมมีคุณลักษณะผู้นำตามธรรมชาติคนใดคนหนึ่งปฏิบัติหน้าที่ผู้ประสานงานเครือข่ายกิจกรรมเครือข่ายที่พบมี ๒

ลักษณะ คือเป็นกิจกรรมวิชาการและกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ของชุมชน ศูนย์ปฏิบัติธรรมแต่ละศูนย์ทำหน้าที่รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศเครือข่ายไว้ในลักษณะของแฟ้มข้อมูล และการใช้ฐานข้อมูลสำเร็จรูปของศูนย์ปฏิบัติธรรมในแต่ละแห่งโดยสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดจะให้การสนับสนุน การพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกเครือข่ายเช่น โดยการสนับสนุนในการศึกษา การประชุมอบรมสัมมนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายที่พบ คือ มีการร่วมเสนอกิจกรรมและโครงการตลอดจนร่วมดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ร่วมกับศูนย์ปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าสู่การประเมินคุณภาพการศึกษาปฏิบัติธรรมภายนอกต่อไป ดังนั้นในการแก้ปัญหาด้านการบริหารงานของสำนักปฏิบัติธรรม คือ ถ้ามีปัญหาบุคคลกรควรจัดทำหลักสูตรอบรมและมอบใบประกาศนียบัตรให้ด้วยเจ้าสำนักต้องใช้บุคลากรที่เหมาะสมกับงานจัดอบรมเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม เพราะต้องการบุคลากรที่มีอุดมการณ์มีความรู้อาศัยรูปแบบแนวทาง ฝึกฝนตนเองไปก่อน เรียนรู้ใฝ่การศึกษาและที่สำคัญเมื่องานต้องสั่งได้ การสร้างสำนักไม่ใช่เรื่องยาก แต่การสร้างผู้อบรมหรือพระวิปัสสนาจารย์ยากกว่า กระบวนการสร้าง พระวิปัสสนาจารย์คือ จัดส่งท่านไปอบรมกัมมัฏฐาน แล้วกลับมาช่วยกันสอนอบรมเมื่อมีการอบรม แต่เจ้าสำนักหรือวิทยากรไม่อยู่ ก็สามารถอัดเทปวีดีโอใช้สอนแทนได้บางโอกาสสืบเนื่องจากปัญหาของเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมในภาคอีสานมี ๓ ประเด็น คือ ประเด็นที่ ๑ การขาดองค์ความรู้ในด้านการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศ ประเด็นที่ ๒ การขาดองค์ความรู้ในพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ และการขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของชุมชน และประเด็นที่ ๓ การขาดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการขาดการสนับสนุนและให้ความสำคัญจากผู้บริหารเป็นต้นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในนามของมหาเถรสมาคม ต้องสั่งการไปยังจังหวัดต่างๆ ให้การปกครองคณะสงฆ์แต่ละระดับให้ความร่วมมือ สนับสนุนการเปิดสำนักปฏิบัติธรรมตามมติของมหาเถรสมาคม ควรมีการดำเนินการที่ชัดเจนในการจัดตั้งควรมีระเบียบรองรับในด้านกฎหมาย ไม่ใช่มีเพียงแค่มติมหาเถรสมาคมปรับลดเกณฑ์ให้ผ่อนลงไม่ให้เข้มงวดมากเกินไปจัดอบรมพระวิปัสสนาจารย์ให้มีความรู้จริงๆ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติออกสำรวจอย่างจริงจัง เพื่อให้ได้สำนักที่ปฏิบัติจริง

ส่วนที่ ๓ การพัฒนาการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนในภาคอีสานองค์ประกอบเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรม ซึ่งจากการศึกษาพบ ๓ องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบหลักที่ ๑ “การจัดการเครือข่าย” ประกอบด้วย ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านความรู้เครือข่าย มี ๔ องค์ประกอบ คือ เนื้อหาสาระใน การพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกเครือข่ายศูนย์ปฏิบัติธรรมร่วมกันการสนับสนุนการให้ความรู้กับสมาชิกเครือข่าย และหน่วยงานพัฒนาความรู้ให้กับสมาชิกเครือข่าย ๒) ด้านกลไกการจัดการเครือข่ายมี ๗ องค์ประกอบคือ โครงสร้างสมาชิกเครือข่าย การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การมีส่วนร่วมในการกำหนด

วิสัยทัศน์หรือนโยบาย การมีส่วนร่วมใน การปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรม การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน การติดต่อสื่อสารภายในเครือข่ายและรูปแบบวิธีการติดต่อสื่อสารภายในเครือข่ายที่หลากหลาย และ ๓) ด้านฐานข้อมูลเครือข่ายมี ๕ องค์ประกอบคือ การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย การแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย การใช้ข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย ระบบข้อมูลสารสนเทศเครือข่าย และผู้รับผิดชอบระบบสารสนเทศเครือข่าย องค์ประกอบหลัก ที่ ๒ “กระบวนการดำเนินงานเครือข่าย” ประกอบด้วย๖องค์ประกอบ คือ กฎเกณฑ์หรือระเบียบหรือข้อตกลงเครือข่าย บทบาทหน้าที่สมาชิกเครือข่าย ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่าย การบูรณาการดำเนินงานเครือข่าย การประเมินผลการดำเนินงานเครือข่าย และการปรับปรุงการดำเนินงานเครือข่าย องค์ประกอบหลักที่ ๓ “ปัจจัยการขับเคลื่อนเครือข่าย” ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ คือ ผู้ประสานงานเครือข่าย บทบาทผู้ประสานงานเครือข่าย สมาชิกเครือข่ายและงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนเครือข่าย และองค์ประกอบหลักที่ ๔ “ยุทธศาสตร์เครือข่าย” ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ คือ เป้าหมายเครือข่าย แผนกลยุทธ์เครือข่าย และโครงการหรือกิจกรรมเครือข่ายแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมประกอบไปด้วย ๔ ส่วน คือ ๑) แนวทางในการพัฒนาเครือข่าย ๒) กระบวนการในการพัฒนาเครือข่าย ๓) เงื่อนไขความสำเร็จในการพัฒนาเครือข่าย และ ๔) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครือข่าย

๕. อภิปรายผลการวิจัย

สรุปได้ว่าการสร้างเครือข่ายจึงต้องมุ่งเสริมสร้างและปลูกฝังความรู้และความเข้าใจคุณค่าทางจริยธรรม เช่น การรู้จักเสียสละ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น รู้จักการผ่อนหนักผ่อนเบา ลักษณะของเครือข่ายทั้งในรูปของบุคคล คือ ภูมิปัญญาผู้รู้ และ เครือข่ายในรูปของสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา สถาบันทางการศึกษา เป็นต้น โดยมีกิจกรรมที่เครือข่ายต่างๆ ดำเนินการ และจัดระบบข้อมูลเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งในแง่เนื้อหาและองค์ความรู้ที่มีเทคนิคและกระบวนการถ่ายทอดตลอดจนความพร้อมอื่นๆ เพื่อดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพของแต่ละเครือข่าย โดย ๑) การสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร ทั้งในแง่ของการพัฒนาองค์ความรู้ หรือเทคนิควิธีการถ่ายทอดและกิจกรรมรวมทั้งการบริหารและจัดการ๒) การสนับสนุนงบประมาณ โดยจัดตั้งงบประมาณ เพื่ออุดหนุนแก่เครือข่ายหรือเป็นแหล่งระดมทุนและการบริจาคทรัพย์สินเพื่อสนับสนุนแก่เครือข่าย๓) การสร้างขวัญกำลังใจ โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์รวมทั้งการให้รางวัล และหรือประกาศเกียรติคุณแก่เครือข่าย ๓. การจัดระบบข้อมูลเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อการเผยแพร่และประสานความร่วมมือคือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพของการจัดและให้บริการการศึกษาให้มีคุณภาพการประเมินผล

การใช้ระบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมใช้แบบสอบถามกับกลุ่มบุคคลในเครือข่ายที่ทดลองใช้รูปแบบเพื่อประเมินผลในด้านความสำเร็จ

การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมมี ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) สภาพแวดล้อมทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในปัจจุบัน มีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปริยัติธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่พระธรรม คณะสงฆ์สนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ ส่วนจุดอ่อน คือบางสำนักมีอาคารไม่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมากได้ อาคารที่พักมีสภาพเก่าทรุดโทรม เครื่องอำนวยความสะดวกมีไม่เพียงพอ เจ้าสำนักบางแห่งขาดวิสัยทัศน์ ในการปรับปรุงสถานที่ ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการพระวิทยากรขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน ขาดการประสานความร่วมมือเรื่องวิทยากรกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๒) ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมเกิดประสิทธิภาพนั้น คือการคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก โดยต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ มีปัจจัยสนับสนุน คือการวางแผนโครงการเพื่อเป็นแนวทางของการทำงาน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การอำนวยการ การควบคุมกำกับกิจกรรมต่างๆ ให้ดำเนินตามแผนที่วางไว้ การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงาน การจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้เงินและตรวจสอบ ส่วนการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมนั้น เน้นหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการจัดให้มีกิจกรรมที่สำคัญทั้งภายในและภายนอกสำนัก ๓) รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นมาตรฐาน คือ

๑. เจ้าสำนักมีวิสัยทัศน์ มีการชวนชวนศึกษาดูงานของสำนักที่มีมาตรฐานนำมาปรับปรุงสำนักตนเอง เจ้าสำนักรู้จักกำหนดวัตถุประสงค์ รู้จักริเริ่มโครงการที่เป็นแก่นสารประโยชน์ รู้จักวางแผนโครงการเพื่อปฏิบัติงาน จัดที่พัก อาคารปฏิบัติธรรม ให้มีความสะอาดพร้อมใช้งานได้ และคุณสมบัติอีกประการที่สำคัญ คือ ๑) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่ธรรมอย่างแท้จริง ๒) มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายอย่างเป็นระบบ ที่มีความโปร่งใสสามารถเปิดเผยและตรวจสอบได้ ๓) มีบุคลากร/เจ้าหน้าที่เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่ม ห้องน้ำ ห้องสุขาและอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม ๔) มีการดูแลด้านการรักษาความปลอดภัยภายในและบริเวณโดยรอบ ในกรณีที่มีผู้ปฏิบัติธรรมจำนวนมาก สามารถประสานงานขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือหน่วยอาสาสมัคร เพื่อมาดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างทั่วถึง ๕) มีการดูแลด้านสุขอนามัย กล่าวคือ มีตู้ยาสามัญไว้ประจำหรือมีเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในกรณีที่มีผู้เข้าปฏิบัติธรรมจำนวนมาก

ควรจัดเตรียมเจ้าหน้าที่จากสถานพยาบาลอยู่ดูแล ถ้าหากมีผู้ป่วยฉุกเฉินก็สามารถนำส่งสถานพยาบาลได้ทันที ถ้าหากไม่ได้จัดเจ้าหน้าที่พยาบาลอยู่ดูแลประจำ ก็ต้องมีการประสานไว้กับสถานพยาบาลใกล้เคียงให้สามารถปฐมพยาบาลหรือรับผู้ป่วยฉุกเฉินไว้รักษาตัวได้ทันที ๖) มีการจัดการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดปี และจัดทำตารางการฝึกอบรมปฏิบัติไว้ อย่างชัดเจน ๗) มีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของวัดหรือสำนักที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสารหรือติดประกาศไว้ ณ บริเวณที่เห็นได้โดยชัดเจน

๒. ด้านบุคลากร รู้จักแบ่งงานและการมอบหมายอำนาจหน้าที่การงาน รู้จักประสานความสามัคคีและประสานประโยชน์ร่วมกัน รู้จักปกครองบังคับบัญชา รู้จักติดตามและประเมินผลงาน พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองและบุคลากรให้มีภาวะความเป็นผู้นำ จัดการศึกษาทั้งด้านปริยัติควบคู่กับการปฏิบัติ หมั่นประชุมกันเนื่องนิยต์ จัดทำสื่อการปฏิบัติธรรม เช่น แผ่นซีดี ดีวีดี หนังสือสวดมนต์ และหนังสือคู่มือการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานสืบไป การอบรมประพตปฏิบัติธรรมแก่พุทธศาสนิกชน สิ่งสำคัญที่จะทำให้การอบรมสำเร็จประโยชน์ นอกจากจะมสถานปฏิบัติธรรมที่สัปปายะแล้ว บุคลากรที่จะมาช่วยเหลือในการอบรมประพตปฏิบัติธรรม ไม่ว่าจะเป็น แม่ครัว อาจารย์ผู้ดูแล หรือแม้กระทั่งพระภิกษุ สามเณรที่อยู่ภายในวัดก็มีความสำคัญ ควรต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการปฏิบัติธรรมตามแนวมหาสติปัฏฐาน ๔ ดังนั้น เพื่อการส่งเสริมการประพตปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และความเข้าใจอันดีเป็นแบบเดียวกันของหมู่คณะ อันจะนำมาซึ่งความสมัครสมานสามัคคีกัน อันเป็นสิ่งสำคัญของการอยู่ร่วมกันและเป็นไปตามเป้าหมายของการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม จึงจำต้องมีการเตรียมการฝึกอบรมบุคลากรเหล่านั้นไว้รองรับพร้อมไปกับการสร้างวางผังก่อสร้างอาคารปฏิบัติธรรมเพิ่มเติม โรงครัว หอฉัน แม้แต่การจัดระบบสัตว์เลี้ยง และการประดับตกแต่งต้นไม้ให้ดูร่มรื่น

๖. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนในภาคอีสานผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรมีข้อกำหนดและมาตรฐานในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อหาข้อบ่งชี้ที่เหมาะสมแล้วกำหนดเป็นมาตรฐานและนำมาใช้กับสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ

๑.๒ ควรจัดให้มีการอบรมเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม และพระวิปัสสนาจารย์เกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม และกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และให้ความรู้เกี่ยวกับการเจริญวิปัสสนากรรมฐานที่ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธองค์อย่างถูกต้อง เพื่อการถ่ายทอดที่ถูกต้องและชัดเจนต่อไป

๑.๓ ควรมีการตรวจสอบมาตรฐานของสำนักปฏิบัติธรรม และสำรวจการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักปฏิบัติธรรมเป็นประจำตลอดเครือข่ายที่เป็นสาขา เพื่อการพัฒนากระบวนการและวิธีการให้มีความเหมาะสมชัดเจนและสร้างมาตรฐานให้เกิดขึ้นกับสำนักปฏิบัติธรรมและการประสานงานเครือข่ายต่อไป

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ ควรเพิ่มเติมการบรรยายหรือวิธีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อกลับไปสู่ครอบครัวหรือที่ทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการใช้สื่อต่างๆ ประกอบการบรรยายเพื่อให้เกิดความชัดเจนและสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปฏิบัติธรรมมากขึ้น

๒.๒ ควรมีการบรรยายเกี่ยวกับกฎระเบียบในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติธรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการบรรยายในที่ประชุม หรือรูปแบบเอกสาร รวมถึงการดูแลผู้ปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ต้องมีศักยภาพนอกเหนือจากความรู้เรื่องการปฏิบัติธรรมแล้ว ควรมีทักษะและวิธีการในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี มีรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเคารพซึ่งกันและกันของผู้ร่วมปฏิบัติธรรมกันเอง และระหว่างเจ้าหน้าที่ด้วย

๒.๓ ควรมีการจัดสถานที่ให้เป็นสัดส่วนมากกว่าเดิม ทั้งในส่วนของห้องพักสำหรับผู้ปฏิบัติ ควรมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น เพื่อให้เป็นการรบกวนกันในระหว่างปฏิบัติ และสถานที่ปฏิบัติธรรมกับห้องพัก ก็ควรแยกจากกัน ควรมีสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรมในอิริยาบถต่างๆ เพื่อให้เหมาะสม และเกิดผลสัมฤทธิ์แก่ผู้ปฏิบัติธรรมด้วย

๒.๔ รูปแบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมไปใช้ควรมีการจัดอบรมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารเครือข่ายให้บุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่ปฏิบัติธรรมทราบซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำนักปฏิบัติธรรมนี้ไปใช้ควรมีการจัดทำแผนแนวทางการปฏิบัติงานตามรูปแบบการบริหารเครือข่ายมีการกำหนดระยะเวลาในการนิเทศติดตามและประเมินผล

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาการสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาของสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อเพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรมของชุมชนในภาคอีสานในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๓.๑ ควรศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยมุ่งเน้นในด้านต่างๆ ให้มากขึ้นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมต่อไป

๓.๒ ควรศึกษาจากกลุ่มประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่านี้ เช่น ระดับภาค เป็นต้น เพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม มีความเหมือน หรือแตกต่างจากการวิจัยครั้งนี้

๓.๓ ควรศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อพัฒนาวิธีการและรักษารูปแบบ รวมถึงส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรม ให้คงอยู่เป็นโครงการพัฒนาสังคม ให้ได้รับความสุขต่อไป

๓.๔ ควรศึกษาหลักการและวิธีการในประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับหาจุดบกพร่องและแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๘. นครปฐม : เพชร

เกษมการพิมพ์, ๒๕๔๙.

สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,

๒๕๒๔.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระวชิรญาณวโรรส. พระธัมมปัทมฐกถาแปล ภาค ๑. พิมพ์

ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

คุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วน

ตำบลหนองไผ่ อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

Service Quality Based on IV Sangahavatthu-Dhammas of Nong-Phai Sub-District Administrative Organization, Muang Chaiyaphum District Chaiyaphum Province

พระครูอรุณธรรมประกาศ*

ร.ต.ดร.วสันต์ ศรีสะอาด, ดร.นิเทศ สนั่นนารี**

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ๓) เพื่อศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป จำนวน ๓๗๘ คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (In-Dept Interview) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ที่มีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ๑) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ในการใช้บริการ ๒) ตัวแปรตาม คือ คุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย การทาน การปียวจา การอึดถจริยา และการสมานัตตตา

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านคุณภาพการให้บริการว่าด้วยการทาน การปิยวาจา การอรรถจริยา และการสมานัตตตา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๐, ๔.๑๙, ๔.๑๙ และ ๔.๑๘ ตามลำดับ

๒. ผลการเปรียบเทียบการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำแนกปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการ ตามหลักสังคหัตถุ ๔ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ และพบว่า ประชาชนที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการ ตามหลักสังคหัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

๓. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เจ้าหน้าที่พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ควรประพฤติปฏิบัติตน และปฏิบัติต่อ การให้บริการประชาชนด้วยความเป็นมิตร มีจิตใจอหยาศัยดี ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติ ให้บริการด้วยความเป็นธรรม เสมอภาคเท่าเทียมกัน และควรมีจิตใจที่เป็นสาธารณะ ที่จะร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน และควรบริหารงบประมาณให้มีความคุ้มค่า ทั้งถึง และมีความเป็นธรรม

คำสำคัญ: คุณภาพการให้บริการ, สังคหัตถุ

Abstract

The aims of this research were 1) to study the levels of the service quality based on the Sangahavatthu-dhamma (Pāli: saṅgahavatthu, bases of social solidarity) of Nong-Phai Sub-district Administrative Organization, Muang-Chaiyaphum district, Chaiyaphum province, 2) to compare the opinions towards the service quality and 3) to study the ways to develop the service quality of such organization.

This study used a mixture of research methodologies (or mixed methods). The population of this study included 378 residents in the research area with the age more than 18 years and 5 key informants. The tools used in data collecting were a questionnaire and an in-depth interview. The data were analyzed by the Social Sciences Software. The statistics used were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, One Way ANOVA and Least Significant Difference (LSD).

The research results were as follows:

1. The level of service quality based on the Sangahavatthu-dhamma of Nong-Phai Sub-district Administrative Organization in overall was at a high level (Mean = 4.19). Based the consideration of each aspect, it was found that all aspects were at a high level: *dāna*, giving = 4.20, *piyavācā*, kindly speech = 4.19, *atthacariyā*, useful conduct = 4.19, *samānattatā*, equality consisting in impartiality = 4.18).

2. Based on comparison of the opinions towards the service quality of the organization classified by personal factors, it was found that the informants with differences in gender, age, education and occupation had their opinions towards the service quality indifferently with the statistical significance level at .05. This denied the hypothesis determined. For those with differences in experience in using the service, they had their opinions towards the service quality differently with the statistical significance level at .05. This accepted the hypothesis determined.

3. The ways to develop the service quality is that the staff of Nong-Phai Sub-district Administrative Organization should treat the general public with friendliness, kindness, generosity, without bias, with morality, equality and public mind in participating in the community activities to show their responsibility and participation. Also, the budget should be allocated transparently and equally.

4. The knowledge gained from this research is that the service quality is originated from the behavior of the service providers, which is the behavioral qualifications for achieving the goals of the organizations as follows 1) mind, 2) administration, 3) narrative, owner and 5) public mind.

Keywords: Service quality, Sangahavatthu

๑. บทนำ

สถานการณ์ปัจจุบันของสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเหตุผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทั้งหลายเป็นทั้งคุณเป็นทั้งโทษ หากประชาชนไม่สามารถรับรู้และเข้าใจสถานะแวดล้อมได้อย่างถ่องแท้

เพื่อให้เกิดความทั่วถึงในการให้บริการสาธารณะและแก้ไขปัญหา หรือตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงและรวดเร็ว ช่วยให้รัฐบาลสามารถประหยัดงบประมาณหรือเป็นการลดค่าใช้จ่ายของรัฐบาล และทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ รูปแบบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในเบื้องต้น ที่จะส่งผลให้มีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการปกครองในระดับประเทศ^๑

การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๗๐ ได้กำหนดให้จัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นไว้ ๔ รูปแบบ ได้แก่ ๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๒) เทศบาล ๓) องค์การบริหารส่วนตำบล และ ๔) ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีอยู่ ๒ รูปแบบ คือ ๑) กรุงเทพมหานครตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๘ และ ๒) เมืองพัทยาตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. ๒๕๒๔

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งให้บริการสาธารณะตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล มาตรา ๖๗ และมาตรา ๖๘ นอกจากนี้ ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้จัดแบ่งกรอบการให้บริการสาธารณะได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น

จากบทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นอำนาจหน้าที่ตามบทกฎหมาย แต่แท้จริงแล้วการบริหารปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบล ยังมีข้อจำกัดในหลายๆ ด้าน ซึ่งไม่สามารถบริหารจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อจำกัดด้านงบประมาณรายจ่าย ซึ่ง

^๑ สมบูรณ์ สุขสำราญ, “การปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ”, วารสารราชบัณฑิตยสถาน, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๔๕) : หน้า ๓๔๓-๓๔๔.

ในแต่ละปีงบประมาณได้รับ การจัดสรรอุดหนุนจากรัฐบาลส่วนกลาง แต่ก็ยังไม่เพียงพอแก่ การพัฒนาและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี แก่ประชาชน การให้บริการสาธารณะต่างๆ จึงเป็นไป อย่างค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ประชาชนจำนวน ไม่น้อยที่ยังไม่เข้าใจ และมีความเข้าใจที่ คลาดเคลื่อนในการจัดสรรงบประมาณ นอกจากนี้ ทรัพยากรบุคคลขององค์การบริหารส่วน ตำบล แม้ว่าจะมีศักยภาพในระดับหนึ่งก็ตาม แต่การบริหารงานราชการ จำเป็นอย่างยิ่งยวด ที่จะได้คนดีมีคุณธรรมนำความรู้ไปสู่การพัฒนา ซึ่งข้อจำกัด ด้านงบประมาณดังกล่าวทำให้ บุคลากรยังใช้องค์ความรู้เดิมที่ไม่อาจสามารถได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพที่จำเป็นต่อการ พัฒนาปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ เป็นองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ตั้งอยู่ ในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง มีบุคลากร ทั้งสิ้น จำนวน ๒๖ คน ดูแลประชาชนทั้งหมด ๑๔ หมู่บ้าน จำนวน ๒,๐๕๖ ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๖,๗๒๖ คน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การ ให้บริการสาธารณะที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาตำบล หรือในข้อบังคับงบประมาณรายจ่าย ยังไม่สามารถที่จะดำเนินการได้อย่างรอบด้าน แม้กระทั่งในการสถานที่สำนักงานองค์การ บริหารส่วนตำบล

การให้บริการเป็นพฤติกรรมการปฏิบัติตนของบุคคลหรือหน่วยงานตามอำนาจ หน้าที่ ที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้รับบริการรวมถึงการ ให้ ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยจิตใจที่มีความปรารถนาดี การให้คำปรึกษา ด้วยความ สมบูรณ์ สอดคล้อง สม่ำเสมอ เสมอภาค สะดวก ประหยัดค่าใช้จ่ายและประหยัดเวลา มี คุณภาพ และไม่ทำให้เสียหายแก่บุคคลอื่นๆ ซึ่งในหลักธรรมทางพุทธศาสนามีหลักคำสอน เพื่อที่จะให้มนุษย์พึงอาศัยรวมอยู่ด้วยกันด้วยความ เป็นปกติสุข พึงจำต้องยึดเหนี่ยวน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันมีบัญญัติไว้ในสังคหวัตถุสูตร^๒ หมายถึง หลักสังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย การทาน การปิยวาจา การอถถจริยา และการสมานัตตา ซึ่งสังคหวัตถุธรรม เหล่านี้จักช่วยอุ้มชูโลกเหมือนลิมสลักที่ยึดควรถซึ่งแล่นไปได้ฉะนั้น^๓

จากความสำเร็จและสภาพปัญหาดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพ การให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง ชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งผลการวิจัยจักเอื้อประโยชน์ต่อการนำหลักธรรมสังคหวัตถุไป ประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติราชการสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ และ การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น รวมถึงจักเป็นการอธิบายขยายความแลการยึดถือปฏิบัติใน ความตรัสรู้ของตถาคตเจ้าของพุทธศาสนาสืบไป

^๒ อัง.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๓๒/๓๗.

^๓ อังจตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๑.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
๓. เพื่อศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัย แบบผสมวิธี (Mixed Methods) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๑. ประชากร ได้แก่ ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๖,๗๒๖ คน^๕ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้ใช้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป จำนวน ๓๗๘ คน โดยใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane)^๕ และการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)^๖ โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างย่อยของแต่ละชั้นภูมิให้ได้สัดส่วนกัน (Proportionate Sampling) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้บทบาทสำคัญต่อการบริหารปกครององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๕ คน

๒. เครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยดำเนินการ ดังนี้ ๑) แบบสอบถาม มีลักษณะปลายปิดและปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕ ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ในการใช้บริการ ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดระดับความคิดเห็นที่มีต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล

^๕ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่, แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ๓ ปี (๒๕๕๘-๒๕๖๐), องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ, ๒๕๕๗.

^๕ Yamane อ้างถึงใน ธีรวุฒิ เอกกุล, ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, (อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๓), หน้า ๔๕.

^๖ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการเรียนรู้การทำวิจัยด้วยตนเอง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๙.

หนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับตามหลักการของ ลิเคิร์ต (Likert)^๗ จำนวน ๓๒ ข้อ และตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) จำนวน ๔ ข้อ ๒) แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง สถานที่ปฏิบัติงาน และตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) จำนวน ๔ ข้อ

๓. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารและจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ โดยมีขั้นตอน ดังนี้ ๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๒) กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย ๓) สร้างแบบสอบถามจากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน ๔) นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ๕) เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับหน่วยการวัดที่มีใช้ประชากรในการวิจัย แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น และ ๖) หากพบว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นแล้ว จึงนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ ๑) ผู้วิจัยทำการขอหนังสือขออนุญาตในการแจกแบบสอบถามจากหัวหน้าศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตขอนแก่น ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ๒) ลงพื้นที่ทำการแจกแบบสอบถามด้วยตนเองตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๘ ฉบับ ๓) ทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างทำการตอบเรียบร้อยแล้ว ๔) ตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนสมบูรณ์ แล้วไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

^๗ สุวรี ศิริโกการภรณ์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๐.

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

๑. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ๑) ใช้สถิติจำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage) อธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล และ ๒) ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบายข้อมูลระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔

๒. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ ๑) ใช้สถิติวิธีการทดสอบค่าที (t-test) เพื่อหาค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๒) ใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และ ๓) หากพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม มีทั้งสิ้น จำนวน ๓๗๘ คน ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๘ มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๔ มีการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน ๒๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๙ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร/รับจ้าง จำนวน ๒๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๖ มีประสบการณ์ในการใช้บริการ ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง ๑-๑๐ ครั้ง จำนวน ๑๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖

๒. ระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชน จำนวน ๓๗๘ คน ที่มีต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านคุณภาพการให้บริการว่าด้วยการทานการปิยวาจา การอรรถจริยา และการสมานัตตตา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๐, ๔.๑๙, ๔.๑๙ และ ๔.๑๘ ตามลำดับ

๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล

หนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เป็นการเปรียบเทียบความคิดเห็นตามการจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล ดังนี้

๓.๑ จำแนกตามเพศ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๗๘ คน ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

๓.๒ จำแนกตามอายุ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๗๘ คน ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ โดยรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง ๓๐-๓๙ ปี มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการว่าด้วยการปิยวาจา น้อยกว่า กลุ่มผู้ที่มีอายุระหว่าง ๔๐-๔๙ ปี โดยมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันเท่ากับ .๒๘ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ แต่โดยภาพรวมแล้ว ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

๓.๓ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๗๘ คน ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ น้อยกว่า กลุ่มผู้ที่มีการศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรี โดยมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันเท่ากับ .๔๗ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๒ ระดับมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ น้อยกว่า กลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันเท่ากับ .๖๑ และกลุ่มปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ น้อยกว่า กลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๒ โดยมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันเท่ากับ .๕๓ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มประชาชนที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ มากกว่า กลุ่มประชาชน ที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และปริญญาตรี แต่โดยภาพรวมแล้ว ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

๓.๔ จำแนกตามอาชีพ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๗๘ คน ที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

๓.๕ จำแนกตามประสบการณ์ในการใช้บริการ พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๗๘ คน ที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตาม

สมมติฐานที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาตามการจำแนกดังกล่าวในภาพรวม พบว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการตั้งแต่ ๑-๑๐ ครั้ง มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ น้อยกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการ ตั้งแต่ ๒๑ ครั้งขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐ โดยมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันเท่ากับ .๓๙ และกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการระหว่าง ๑๑-๒๐ ครั้ง มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ น้อยกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการตั้งแต่ ๒๑ ครั้งขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐ โดยมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันเท่ากับ .๔๙ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏดังนี้ ๑) คุณภาพการให้บริการว่าด้วยการทาน พบว่า กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการตั้งแต่ ๒๑ ครั้งขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ มากกว่า กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการ ๑-๑๐ ครั้ง และ ๑๑-๒๐ ครั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความแตกต่างเท่ากับ .๓๖ และ .๔๕ ๒) คุณภาพการให้บริการว่าด้วยการปิยวาจา พบว่า กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการตั้งแต่ ๒๑ ครั้งขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ มากกว่า กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการ ๑-๑๐ ครั้ง และ ๑๑-๒๐ ครั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความแตกต่างเท่ากับ .๔๐ และ .๕๔ ๓) คุณภาพการให้บริการว่าด้วยการอรรถจริยา พบว่า กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการตั้งแต่ ๒๑ ครั้งขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ มากกว่า กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการ ๑-๑๐ ครั้ง และ ๑๑-๒๐ ครั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความแตกต่างเท่ากับ .๔๓ และ .๔๖ และ ๔) คุณภาพการให้บริการว่าด้วยการสมานัตตตา พบว่า กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการตั้งแต่ ๒๑ ครั้งขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ มากกว่า กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการ ๑-๑๐ ครั้ง และ ๑๑-๒๐ ครั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความแตกต่างเท่ากับ .๓๙ และ .๔๙

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ซึ่งพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมแล้วอยู่ระดับมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญรัตน์ อินทรพิทักษ์ ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการการรับชำระภาษีตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของเทศบาลตำบลลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อ

คุณภาพ การให้บริการการรับชำระภาษีตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของเทศบาลลาดยาว โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก

จากที่กล่าวมาสามารถอภิปรายผลได้ว่า การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาว่าด้วยสังคหวัตถุ ๔ ไปประยุกต์ใช้ในการให้บริการจะช่วยทำให้ประชาชน หรือผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการใช้บริการนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการสาธารณะในภาครัฐ ซึ่งจะช่วยให้การบริการมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังจะสามารถช่วยให้เจ้าหน้าที่ หรือพนักงานมีคุณภาพที่สามารถถ่ายทอดคุณธรรมต่อการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง และผู้อื่นได้อย่างเป็นปกติสุข สามารถทำให้หน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์ สามารถส่งต่อบริการที่ดีมีคุณภาพแก่ประชาชนหรือผู้รับบริการที่จะทำให้องค์กรหรือสถาบันมีความมั่นคงยั่งยืน และที่สำคัญที่สุด คือ จะทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ด้วยอย่างมั่นคงมีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป และเมื่อพิจารณาผลการวิจัยในแต่ละด้านสามารถอภิปรายผล โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยจำแนกความคิดเห็นตามปัจจัยส่วนบุคคลคือ ปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ในการใช้บริการ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา และด้านอาชีพที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ ไม่แตกต่างกัน แต่พบว่า ประชาชนที่มีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ แตกต่างกัน ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

๑. จำแนกตามเพศ จากการวิจัยซึ่งพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถอภิปรายผลได้ว่า เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ให้บริการต่อประชาชนผู้รับบริการโดยเท่าเทียมกันโดยไม่จำกัดเรื่องเพศ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของธัญญรัตน์ อินทรพิทักษ์ เรื่อง คุณภาพการให้บริการการรับชำระภาษี ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของเทศบาลตำบลลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการการชำระภาษีตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของเทศบาลตำบลลาดยาว ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒. จำแนกตามอายุ จากการวิจัยซึ่งพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

ที่ตั้งไว้ สามารถอภิปรายผลได้ว่า เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ให้บริการต่อประชาชนผู้รับบริการโดยเท่าเทียมกันโดยไม่จำกัดเรื่องอายุ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของพระอธิการปณิธิ อธิปัญโญ (แก้ว บุคดี) เรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ล้อมอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งพบว่า ประชาชนที่มี อายุต่างกัน มีความพึงพอใจในการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

๓. จำแนกตามระดับการศึกษา จากการวิจัยซึ่งพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถอภิปรายผลได้ว่า เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ให้บริการต่อประชาชนผู้รับบริการโดยเท่าเทียมกันโดยไม่จำกัดระดับการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พรกมล ชูบุญกุลพงษ์ เรื่อง การให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ไม่มีผลต่อความคิดเห็นต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔. จำแนกตามอาชีพ จากการวิจัยซึ่งพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถอภิปรายผลได้ว่า เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ให้บริการต่อประชาชนผู้รับบริการโดยเท่าเทียมกันโดยไม่จำกัดเรื่องอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสมหมาย บัวจัน เรื่อง การวิเคราะห์และยกระดับความพึงพอใจในการให้บริการประชาชนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความพึงพอใจต่อการให้บริการ ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของสำนักงานเขตบางแค กรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕. จำแนกตามประสบการณ์ในการใช้บริการ จากการวิจัยซึ่งพบว่า ประชาชนที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถอภิปรายผลได้ว่าการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ให้บริการต่อประชาชนผู้รับบริการอย่างสม่ำเสมอเท่าเทียมกันไม่ว่าประชาชนที่มาใช้บริการจำนวนกี่ครั้งก็ตาม ซึ่งพิจารณาได้จากความคิดเห็นของประชาชนผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการมากกว่า ๒๑ ครั้งขึ้นไป ก็จะมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ มากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการที่น้อยกว่า ซึ่งไม่สอดคล้องกับการวิจัยของศิวพร สัจจวัฒนา เรื่อง การใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนผ่องตามการรับรู้ของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า

ประชาชนที่มีประสบการณ์มาใช้บริการต่างกัน ไม่มีผลต่อมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ในการให้บริการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนฝรั่ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๖. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยได้แนวทางในการพัฒนาที่ใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/เชิงปฏิบัติการ และใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการจัดบริการสาธารณะ

๑.๒ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่สามารถสะท้อนถึงเป้าหมายการให้บริการสาธารณะ

๑.๓ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ควรกำหนดค่านิยมเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการให้บริการสาธารณะ เพื่อสะท้อนถึงพฤติกรรมการให้บริการของเจ้าหน้าที่ตลอดจนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ ที่จะพึงยึดถือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อยังแห่งวัตถุประสงค์แห่งรัฐ

๑.๔ องค์การบริหารส่วนตำบลควรวางกรอบนโยบายในการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายที่สะท้อนความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากรของรัฐ

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๒.๑ ผู้บริการองค์การบริหารส่วนตำบลต้องประพฤติตนแบบอย่างต่อการให้บริการสาธารณะต่อประชาชน รวมถึง การประพฤติปฏิบัติตนของข้าราชการเมืองส่วนท้องถิ่นทุกคนให้เข้าใจในบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการครองตำแหน่งและการใช้อำนาจหน้าที่อย่างเอกบุรุษ

๒.๒ ควรวางกรอบกฎเกณฑ์การให้บริการที่ชัดเจน

๒.๓ การปรับทัศนียภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลเสมือนหนึ่งบ้านของตน

๒.๔ องค์การบริหารส่วนตำบลพึงปฏิบัติงานราชการตามให้มาก อย่างเป็นผู้มีจิตสาธารณะ เพื่อยังประโยชน์สุขของประชาชน

๒.๕ เจ้าหน้าที่พนักงานควรประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีจิตใจอหยาศัยดี มีหลักการบริหารจัดการ มีเหตุและผลในการพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง เป็นผู้มีส่วนร่วมผูกพันในพันธะสัญญา หรือมีความเป็นเจ้าของในกิจการงานหน้าที่แห่งรัฐ และเป็นผู้มีเกียรติสมกับฐานะ ภาวะ ความรับผิดชอบและความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเอง ประชาชน สังคม และประเทศชาติ

๒.๖ องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดทำแผนพัฒนาที่สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมคุ้มค่าต่อทรัพยากร หรืองบประมาณที่ได้รับจัดสรร

๒.๗ ติดตามผลการปฏิบัติงานตามนโยบายหรือแผนที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๒.๘ เปิดเผยข้อมูลข่าวสารการปฏิบัติงานต่อสาธารณชนอย่างทั่วถึง

๒.๙ เน้นการปฏิบัติงานโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ปรับปรุง และการพัฒนา มองเป้าหมายที่ประเทศเป็นสำคัญ

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรศึกษาวิจัยการนำหลักธรรมสังคหวัตถ ๔ ไปประยุกต์ใช้ในบริบทการบริหารจัดการบริการสาธารณะ

๓.๒ ควรศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการตามหลักสังคหวัตถ ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ที่มีลักษณะพื้นที่ ประชาชนที่ใกล้เคียงกัน

๓.๓ ควรศึกษาวิจัยถึงความพึงพอใจต่อโครงการสำคัญๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติงานการให้บริการสาธารณะตามหลักสังคหวัตถ ๔

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

ธีรวุฒิ เอกกุล. ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๓.

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการเรียนรู้การทำวิจัยด้วยตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑.

สุวีร์ ศิริโกการภิมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ๓ ปี (๒๕๕๘-๒๕๖๐). องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ, ๒๕๕๗.

(๒) วารสาร :

สมบุรณ์ สุขสำราญ. “การปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ”. วารสารราชบัณฑิตยสถาน, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๔๕).

การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของ
ผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา
Conduct Oneself Accordance With Iddipadadhamma And Administrative
Efficiency Of Administrators Nonsoong Sub-District Municipality
Nakornrachasima Province

พระมหาชุมพร อธิปัญญา (ผอ.ยกลาง)*

ผศ.ดร. ชาญชัย ฮวดศรี, ดร.ปชาบดี แยมสุนทร**

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม
ของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูงจังหวัดนครราชสีมา ๒) ศึกษาประสิทธิผล
การบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ๓)
ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการ
บริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูงอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ๔) ศึกษา
แนวทางในการนำหลักอิทธิบาทธรรม มาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล
ตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมาการศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ
โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ๒ ตัว ที่เป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติสหสัมพันธ์
อย่างง่ายของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอ
โนนสูง จังหวัดนครราชสีมาโดยรวม อยู่ในระดับมาก

๒. ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง
จังหวัดนครราชสีมา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

๓. ความสัมพันธ์การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการ
บริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูงการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมมี
ความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น

๔. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง ตามหลักอิทธิบาทธรรมของผู้บริหารเทศบาล ดังนี้ ควรมีความเพียรเอาใจใส่ต่อการบริหารงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ควรมีความพอใจที่จะบริหารงานอย่างเต็มที่โดยไม่หวังผลตอบแทนรักที่จะบริหารงานเพื่อให้ประชาชนได้อยู่ดีกินดี ควรเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา และควรบริหารงานโดยใส่ใจใฝ่รู้วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานอย่างถี่ถ้วนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

คำสำคัญ: หลักอิทธิบาทธรรม, ประสิทธิภาพการบริหารงาน, ผู้บริหารเทศบาล

Abstract

The objective of this research aims : 1) to study behave by Iddhipadadhamma of administrators Nonsung Sub District Municipality, Nakornrachasima Province. 2) to study the effectiveness administration of the administrators Nonsung Sub District Municipality, Nakornrachasima Province. 3) to study the relationship between behave by Iddhipadadhamma with effectiveness administration of the administrators Nonsung Sub District Municipality, Nakornrachasima Province. 4) to study guidelines in the using Iddhipadadhamma applied to the administration of the administrators Nonsung Sub District Municipality, Nakornrachasima Province. This study research is a qualitative research. By using statistical analysis, the relationship between the two variables, independently using simple statistical pearson's product moment correlation coefficient.

The results showed that:

1. The levels behave by Iddhipadadhamma of administrators Nonsung Sub District Municipality, Nakornrachasima Province, overall in the high.
2. The levels effectiveness administration of the administrators Nonsung Sub District Municipality, Nakornrachasima Province, overall in the moderate.
3. The relationship behave by Iddhipadadhamma with effectiveness administration of the administrators Nonsung Sub District Municipality, Nakornrachasima Province, overall in the very high.
4. The guidelines develop administration of the administrators Nonsung Sub District Municipality by Iddhipadadhamma of administrators

Municipality, There should be a painstaking attention to the administration for achieve objectives. Administration should be satisfied to the fullest by hope of return love that will be managed for the public welfare. Should respect the work of subordinates. And should be administered by a conscious desire to determine the cause of the problems related to work diligently to achieve maximum effectiveness.

Keywords: Iddhipadadhamma, Effectiveness of Administration, Municipality Administrators

๑. บทนำ

ในประเทศไทยนั้นการปกครองส่วนท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นการปกครองอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นรูปแบบการปกครองช่วยพัฒนาประเทศไทย ซึ่งอยู่ในรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยได้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางลงสู่ท้องถิ่นในการบริหารการพัฒนาชนบทให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ในกรณีแก้ไขปัญหาต่างๆ และการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๑ การบริหารงานของเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา นั้น เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มีการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วย การออกแบบองค์การ การวางแผนและการควบคุม กระบวนการทางด้านพฤติกรรมและการตัดสินใจ เป็นเรื่อง que ผู้บริหารจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับองค์การหากผู้บริหารสามารถเรียนรู้และเข้าใจมิติทั้งสี่ด้านของการบริหารใช้ในทฤษฎี องค์การ^๒ แผนยุทธวิธีการพัฒนาในด้านการบริหารงานของผู้บริหารกับประชาชน ประชาชนกับผู้บริหารบุคลากรกับผู้บริหาร และผู้บริหารกับบุคลากร ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารงานภายในเขตเทศบาลว่าปัญหาและอุปสรรคในด้านต่างๆ คือ ด้านการสรรหาบุคลากร ด้านการชำระรักษาบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการเลื่อนตำแหน่งด้านการให้ออกจากงาน^๓ นอกจากนี้ผู้บริหารจะต้องบริหารงานโดยการหมั่นตรึงตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงปัจจัยใน

^๑ ถาวร เกียรติพิภพวิ, กฎหมายปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๒.

^๒ สัมฤทธิ์ ยศสมบัติ, รัฐประศาสนศาสตร์ : แนวคิดทฤษฎี, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๖๑.

^๓ บทความในการนำเสนอผลงานทางวิชาการ.mis.cola.kku.ac.th/.../ [๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๙].

การบริหารงานซึ่งประกอบด้วย คน (Man), เงิน (Money), วัสดุ (Material), และวิธีการ (Management) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ดียิ่งขึ้น

ถ้าต้องการพัฒนาในด้านการบริหารได้ความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า“อิทธิบาท”หลักอิทธิบาท ๔ คือคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย ๑) ฉันทะความพอใจ คือ ต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป ๒) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย ๓) จิตตะ ความคิด มุ่งมั่น คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ และ ๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบ หาคะเหตุผล และตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน วัดผล คิดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุง หากนำคำสอนของหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและชีวิตการทำงานก็จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพผลอย่างยั่งยืน^๔

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาในเรื่อง “การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของ ผู้บริหารงานเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” เพื่อต้องการส่งเสริมหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อการปฏิบัติตนของผู้บริหารงานในส่วนของผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองหรือนักบริหารให้ดียิ่งขึ้นเพราะจะทำให้ทราบและรู้แนวทางการปฏิบัติงาน ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำหลักธรรมไปใช้ในการปฏิบัติที่เหมาะสมให้แก่ผู้ปกครองหรือผู้บริหารและหน่วยงานอื่นๆ ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

๒. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

๔. เพื่อศึกษาแนวทางในการนำหลักอิทธิบาทธรรม มาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พี.นิตติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๐.

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของ ผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมาเป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจ (Survey Research) เครื่องมือคือแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้ ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๙,๗๑๗ คน^๕ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดยการหากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม โดยการคำนวณจากสูตร Taro Yamane^๖ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๘๕ คน

นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปหาคุณภาพของแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน ๕ ท่าน นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อความ (Index of congruence : IOC) ซึ่งแต่ละข้อได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง ๐.๘๐ - ๑.๐๐ ทุกข้อนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาตรวจหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๘๒ แบบสอบถามที่หาค่าความเชื่อมั่นแล้วนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติตั้งนี้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สถิติจำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage) อธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบายข้อมูลระดับความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมาเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment

^๕ เทศบาลตำบลโนนสูง. www.nonsung.go.th/index.php. [๒๐ มีนาคม ๒๕๕๙].

^๖ Taro Yamane, *Elementary sampling theory*, (London : 1967), p. 398.

Correlation Coefficient) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

๔. สรุปผลการวิจัย

การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม คือ การที่ผู้บริหารงานของเทศบาลตำบลโนนสูง มีการปฏิบัติตนอยู่ในหลักธรรมเพื่อการทำงานให้สำเร็จสมประสงค์ทางจะไปสู่ความสำเร็จ ๔ ประการคือ ๑) ฉันทะ คือ มีความชื่นชอบมุ่งหวังให้ผลงานที่ได้รับบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย ๒) วิริยะ คือ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และไม่ละทิ้งงานมีความเพียร ๓) จิตตะ คือ เอาใจใส่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน ในขณะที่การบริหารงานใส่ใจใฝ่รู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงาน และ ๔) วิมังสา คือ ความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลประสิทธิผลการบริหารงาน คือ ผลของการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง มีการบริหารงานในการทำงานเกี่ยวกับปัจจัยในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยในการบริหารงานประกอบด้วย ดังนี้ ๑) คน Man คือ บริหารงานบุคคลากรตรงกับงานที่ถนัด จัดการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อเพิ่มทักษะในการทำงาน ๒) เงิน Money คือ ใช้จ่ายเงินงบประมาณอย่างโปร่งใสเงินงบประมาณสามารถตรวจสอบได้ ๓) วัสดุ Material คือ ใช้วัสดุและทรัพยากรที่มีในเขตเทศบาลให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในเขตเทศบาล และ ๔) วิธีการ Management คือ ไตร่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องของการบริหารงานอยู่ตลอดเวลาคิดค้นแนวทางการปรับปรุงงาน

ผู้บริหาร คือ ผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อันได้แก่ นายกเทศมนตรี (ฝ่ายการเมือง) ปลัดเทศบาล (ฝ่ายข้าราชการประจำ) รองนายกเทศมนตรี ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี เลขาธิการนายกเทศมนตรี (ฝ่ายการเมือง) และรองปลัดเทศบาล (ฝ่ายข้าราชการประจำ) ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๒๐ คน มีอายุ ๑๘-๒๕ ปี จำนวน ๑๕๓ คน มีการศึกษาต่ำกว่า ม.๖, ปวช. หรือ ปวท. จำนวน ๒๕๖ คน มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๙,๐๐๐ จำนวน ๒๓๘ ๒) การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยทุกข้ออยู่ในระดับมาก ๔ ด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านฉันทะด้านจิตตะด้านวิริยะ และด้านวิมังสาตามลำดับ ๓) ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ๓ ด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านวัสดุด้านคนด้านวิธีการ และด้านเงินอยู่ในระดับปานกลาง ๔) ความสัมพันธ์การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๑ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ($r=๐.๘๕๓$) ๕) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบล

โนนสูง ตามหลักอิทธิบาทธรรมของผู้บริหารเทศบาลควรมีความพอใจที่จะบริหารงานอย่างเต็มที่โดยไม่หวังผลตอบแทนรักที่จะบริหารงานเพื่อให้ประชาชนได้อยู่ดีกินดี ควรมีความเพียรเอาใจใส่ต่อการบริหารงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ควรเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ควรบริหารงานโดยใส่ใจใฝ่รู้วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานอย่างถี่ถ้วนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวม อยู่ในระดับมาก แยกเป็นรายด้าน ดังนี้ ๑) ด้านฉันทะ พบว่า ผู้บริหารมีความสนใจและมุ่งหวังในผลสำเร็จของงานเหนือสิ่งอื่นใดยินดีรับผิดชอบและพร้อมให้คำแนะนำปรึกษาและพัฒนางานอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งเพื่อให้ผลงานที่ได้รับมีประสิทธิผล ๒) ด้านวิริยะ พบว่า ผู้บริหารไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และไม่ละทิ้งงานมีความเพียรแม้งานนั้นจะมีอุปสรรคและต้องใช้ระยะเวลายาวนานทุ่มเทเวลาและความสามารถในการบริหารงานแม้เป็นงานที่ไม่ถนัด ๓) ด้านจิตตะ พบว่า ผู้บริหารเอาใจใส่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านในขณะที่การบริหารงานใส่ใจใฝ่รู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานอยู่ เป็นนิตยั้งในและนอกเวลางาน ตั้งมั่นและตั้งใจจริงที่จะการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และ ๔) ด้านวิมังสา พบว่า ผู้บริหารมีความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังอ่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในกิจที่ทำรู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง แยกเป็นรายด้าน ดังนี้ ๑) ด้านคน พบว่า เจ้าหน้าที่มีมารยาทสัมพันธที่ดี เจ้าหน้าที่และประชาชนมีส่วนร่วมกับการบริหาร ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่จัด และ เจ้าหน้าที่และประชาชนมีความกล้าแสดงความคิดเห็น ๒) ด้านเงิน พบว่าผู้บริหารมีงบประมาณใช้เพียงพอต่อการบริหาร มีงบประมาณเหลือเพียงพอต่อการสนองตอบของประชาชน การจัดซื้อจัดจ้างมีความโปร่งใส และประชาชนสามารถตรวจสอบงบประมาณได้ว่ามีรายรับรายจ่าย ๓) ด้านวัสดุ พบว่า สามารถเดินทางไปใช้บริการได้ด้วยความสะดวกสภาพแวดล้อมพาหนะวัสดุภัณฑ์มีความเหมาะสมต่อการปฏิบัติงานจัดทำคู่มือระเบียบให้บริการสำหรับเจ้าหน้าที่และประชาชน และ ท่านสามารถใช้บริการด้านระบบออนไลน์ด้วยความเหมาะสม และ ๔) ด้านวิธีการ พบว่า ผลงานพร้อมการตรวจสอบจากภาครัฐและประชาชน แผนที่น่าเสนอผ่านการตรวจสอบได้นำไปปฏิบัติ แผนและงบประมาณสนองตอบต่อหน่วยงานและประชาชน และเทศบาลเปิดโอกาสให้ท่านประเมินผลการปฏิบัติงาน

ความสัมพันธ์การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา มีค่าสัมประสิทธิ์

สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ($r=.๘๕๓$) แยกเป็นรายด้าน ดังนี้ (๑) การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้านฉันทะ กับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารงาน โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r=.๗๕๔$) เป็นเช่นนี้ พบว่า ผู้บริหารมีความพอใจที่จะบริหารงานอย่างเต็มที่โดยไม่หวังผลตอบแทนรักที่จะบริหารและพัฒนางานอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งเพื่อให้ผลงานที่ได้รับมีประสิทธิผล (๒) การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้านวิริยะ กับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารงาน โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r=.๗๙๕$) เป็นเช่นนี้ พบว่า ผู้บริหารไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และไม่ละทิ้งงานมีความเพียรแม้งานนั้นจะมีอุปสรรค (๓) การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้านจิตตะ กับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารงาน โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r=.๗๗๙$) เป็นเช่นนี้ พบว่า ผู้บริหารเอาใจใส่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน ในขณะที่การบริหารงานใส่ใจใฝ่รู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานอยู่เป็นนิตย์ทั้งในและนอกเวลางานตั้งมั่นและตั้งใจจริงที่จะการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และ (๔) การปฏิบัติตนตามหลักอิทธิบาทธรรม ด้านวิมังสา กับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลตำบลโนนสูง มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารงาน โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ($r=.๘๖๑$) เป็นเช่นนี้ พบว่า ผู้บริหารมีความหมั่นตรึกตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในกิจที่ทำรู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง

๖. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยสามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อปรับปรุงเพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรมีการกำหนดนโยบายควรให้ผู้บริหารใคร่ครวญตรวจสอบการบริหารงานต่อสาธารณะด้วยความเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง

๑.๒ ควรมีการกำหนดนโยบายให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงาน

๑.๓. ควรมีการกำหนดนโยบายให้ใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดเหลือเพียงพอต่อการสนองตอบของประชาชน

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ เทศบาลควรมีการวิเคราะห์ปัญหาการร้องทุกข์ร้องเรียนของประชาชน

๒.๒ เทศบาลควรรับฟังและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริหารงาน

๒.๓ เทศบาลควรมีการจัดซื้อจัดจ้างอย่างมีความโปร่งใสงบประมาณสามารถตรวจสอบได้

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการบริหารงาน

๓.๒ ศึกษาอายุงานมีอิทธิพลต่อการบริหารงานหรือไม่อย่างไรและเปรียบเทียบแต่ละกลุ่มด้วยว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่

๓.๓ ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนในการบริหารงานขององค์กร

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ถาวร เกียรติทับทิว. **กฎหมายปกครอง**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร ; สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๕๔.

สัมฤทธิ์ ยศสมบัติ. **รัฐประศาสนศาสตร์ : แนวคิดทฤษฎี**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พี.รึนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

(๒) สื่อบริการอิเล็กทรอนิกส์ :

เทศบาลตำบลโนนสูง. www.nonsung.go.th/index.php. [๒๐ มีนาคม ๒๕๕๙].

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Taro Yamane. **Elementary sampling theory**. London : 1967.

การทำงานขององค์กรภาครัฐยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ในมิติ
ระบบอิเล็กทรอนิกส์กับการบริหารงานและการให้บริการสู่ภาคประชาชน
The Government's Work in Thailand, 4.0-D. Electronically with the
Administration and Service to the Public

พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี*
ด.ต.ดร.สุทธิพันธ์ อรัญญาสา**
ดร.อ้อต โนนกะยอม***

บทคัดย่อ

แนวคิดในการพัฒนารูปแบบใหม่ที่จะนำมาสู่ความเจริญ ในการพัฒนาการทำงานของ
ของภาครัฐยุคที่มีการใช้นวัตกรรมใหม่เพื่อเป็นเครื่องมือ เสริมแรงในด้านการบริหารและการ
ให้บริการที่ทันสมัยองค์กรต่างๆจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้ยืดหยุ่น และความเจริญก้าวหน้า
ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว องค์กรก็มีความจำเป็นในการที่จะเรียนรู้ถึง
สถานการณ์ แนวคิด เทคนิคการดำเนินงาน และเทคโนโลยีต่างๆ จากภายนอก การนำระบบ
เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ทำให้เกิดการพัฒนาฐานข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น มีการ
เชื่อมโยงด้านข้อมูลทำให้องค์กรภาครัฐสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและมี
ประสิทธิผล ที่สำคัญยังมีการขยายขีดความสามารถของหน่วยงานภาครัฐในการให้บริการแก่
ภาคประชาชน เพราะการนำเอาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญใน
การให้บริการแก่ประชาชนโดยวิธีการใช้งานในระบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่ทำให้การบริการแก่
ประชาชนรวดเร็ว มีประสิทธิภาพสูง ทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจก่อให้เกิดการพัฒนา
หน่วยงานที่ดีต่อหน่วยงานของภาครัฐ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้
อย่างรวดเร็ว ทำให้หน่วยงานภาครัฐได้ศักยภาพ สามารถเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ทันสมัย
มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ช่วยเสริมประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรภาครัฐ ที่สามารถ
ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อภาครัฐได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ : การทำงานองค์กรภาครัฐ, ยุคไทยแลนด์ ๔.๐, ระบบอิเล็กทรอนิกส์, การบริหาร
และบริการภาคประชาชน

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** อาจารย์ศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดเลย

Abstract

The concept of developing new ways to bring prosperity. Development work in the public sector where it is used as a tool for innovation. Reinforcement of administrative services and modern organizations need to have adapted to survive. And progress in a fast changing environment. Organizations also need to learn the concept of technical operations. And technologies from external systems Technology Migration to cause the development of a database of more government agencies. There are links to the information made public corporations to manage efficiently and effectively. Also important is extending the capabilities of government agencies in providing services to the public sector. Since the introduction of information technology is an important tool used to provide services to the public on the operation of electronic systems. Makes available to the public quickly. High efficiency Give the satisfaction contributes to development agencies that agencies of government. It allows people to get information quickly. Make government agencies have potential. Can the organization of learning with modern vision far. Enhance the performance of public sector organizations. That can meet the needs and expectations of the people towards the government truly.

Keywords: Government organizations, working in Thailand's, Electronic Systems 4.0, The administration and public service

๑. บทนำ

คำว่า “Internet of Things” จะสร้างการเปลี่ยนแปลงให้แก่โลกอย่างมาก ข้อมูลแทบทุกอย่างในอนาคตจะถูกเชื่อมโยงอยู่ในโลกอินเทอร์เน็ต แม้แต่ประเทศไทยก็เตรียมพร้อมที่ปรับตัวสู่ Thailand Digital Economy ดังนั้นในอนาคต นัก HR จึงต้องมีแผนแล้วว่า จะขับเคลื่อนคนให้พร้อมไปกับโลกยุคดิจิทัลอย่างไร จะมีวิธีบริหารการทำงานผ่านระบบออนไลน์อย่างไร และจะบริหารจัดการดิจิทัลคอนเทนต์ในองค์กรให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร

หากพูดถึงระบบการทำงานภาครัฐ หรือ ระบบ E-Government กล่าวได้ว่าถือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระบบการบริหารงานของข้าราชการที่ได้มีการพัฒนาเป็นเวลาสักระยะหนึ่งแล้ว อันเป็นผลที่เนื่องมาจากระบบการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ ที่ได้มีการ

เห็นความสำคัญที่จะพัฒนาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งในด้านผลผลิต กระบวนการ ผลลัพธ์ และ ความคุ้มค่าของเงิน รวมทั้งการพัฒนาด้านคุณภาพและสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการสู่ ประชาชน โดยการทำงานภาครัฐต้องมีการใช้ระบบ Digital Workplace ให้ทันสมัยตามยุค สมัยใหม่หรือยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ที่จะได้พัฒนาระบบการทำงานของข้าราชการให้รวดเร็วทัน ต่อเหตุการณ์ ในระบบการบริหารการให้บริการแก่ภาคประชาชนให้เกิดความพอใจจากภาค ประชาชนมากขึ้น โดยมุ่งเน้นเอาเทคนิคหรือวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาอย่างที่ได้รับ ความนิยมในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการบริหารดำเนินงานบริการแก่ภาคประชาชน ของภาครัฐ (e-public Service) ซึ่งทำให้ระบบราชการมีความทันสมัยยิ่งขึ้น^๑

หน่วยงานภาครัฐของไทยได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงานรูปแบบ ใหม่ที่เรียกว่า Digital Workplace เพื่อให้การบริหารงานและการบริการหน่วยงานของ ราชการ ที่นำไปสู่ภาคประชาชนเป็นอย่างรวดเร็วและสร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียม ด้วยข้อมูลข่าวสารและบริการต่างๆ ผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน^๒

การเข้ามาของเทคโนโลยีที่ช่วยให้การทำงานนั้นมีการเปลี่ยนแปลง และสามารถ หยิบยกมาให้ทุกคนเห็นภาพได้โดยง่ายก็คือ การนำเทคโนโลยีสำหรับการทำงานบริการแก่ ประชาชนรวดเร็วและทั่วถึง เช่นการทำบัตรประชาชน บัตรสมาร์ตการ์ด ระบบการจัดเก็บ เอกสาร การจัดซื้อ ระบบทะเบียนราษฎร ระบบทำหนังสือเดินทาง ระบบการบริหารงาน การเงินและการคลังของภาครัฐ และการชำระค่าภาษีผ่านอินเทอร์เน็ต ความเร็วสูง ต้องใช้ใน ระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

ดังนั้น การขับเคลื่อนองค์กรภาครัฐยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ต้องเป็นการขับเคลื่อนการ ทำงานที่รวดเร็วใช้ด้านเทคโนโลยีในการให้บริการภาคประชาชน การติดต่อระหว่าง หน่วยงานกับประชาชนสามารถติดต่อทางระบบอินเทอร์เน็ตหรือการส่งเอกสารในระบบ อิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยแม้ต่อการยื่นชำระค่าภาษีต่างๆ ในบทความนี้ ผู้เขียนได้สื่อให้เห็น ระบบการทำงานองค์กรภาครัฐ ที่จะขับเคลื่อนไปพร้อมกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยยิ่งขึ้น และเป็นการนำเสนอแนวความคิดพื้นฐานการทำงานขององค์กรภาครัฐยุคไทยแลนด์ ๔.๐ สามารถนำมาเป็นรูปแบบการขับเคลื่อนการสร้างหน่วยงานให้มีการดึงเอาด้านเทคโนโลยี หรือนวัตกรรมใหม่เข้ามาใช้ รวมทั้งข้อดีและข้อจำกัดของภาครัฐความสำคัญของการ

^๑ ยืน ภู่วรรณ, การดำเนินงานอิเล็กทรอนิกส์ในหน่วยงานรัฐ : บทบาทและความสำคัญ. ใน เอกสารวิชาการประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เรื่องปฏิรูประบบราชการ : รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการสำนักงาน ก.พ., ๒๕๔๔), หน้า ๓๙-๖๗.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ ไทย (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๑). แหล่งที่มา : http://www.opdc.go.th/uploads/files/2556/text_yutasad.pdf [๖ มีนาคม ๒๕๕๘].

ทำงานองค์กรภาครัฐ ต้องเป็นรูปแบบที่ภาคประชาชนสามารถเข้าไปดูข้อมูลหรือการให้บริการที่รวดเร็ว ประหยัดเวลาการเดินทาง การขับเคลื่อนองค์กรภาครัฐ ยุคไทยแลนด์ ๔.๐ นั้นต้องเน้นให้หน่วยงานภาครัฐได้ศึกษาทำความเข้าใจระบบการบริหารและระบบการให้บริการและให้ความรู้แก่ประชาชนให้มีความเข้าใจ ระบบการบริการสู่ภาคประชาชนมากขึ้น

การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในระบบการทำงานของภาครัฐทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้น อันที่จะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาระบบหน่วยงานอันเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการศึกษารื่องนี้ต่อไป^๓

๒. ความสำคัญและระบบอิเล็กทรอนิกส์การบริหารงานและการให้บริการ

องค์กรภาครัฐอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง การที่ภาครัฐนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการและพัฒนาหน่วยงานของภาครัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนในการดำเนินงานด้านต่างๆ รวมถึงเพิ่มการเข้าถึงการให้บริการระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับภาคประชาชนให้เกิดความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งการนำเอาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานสามารถเสริมสร้าง ความเข้มแข็งในระบบการบริหารและการทำงานภาครัฐให้เกิดความโปร่งใสทุกชั้นตอน ลดต้นทุน ลดค่าใช้จ่าย ลดกำลังคนในหน่วยงาน สนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ารับการให้บริการด้านต่างๆในการติดต่องาน กับองค์กรภาครัฐง่ายมากขึ้นสะดวกรวดเร็ว และมีความใกล้ชิดกับภาครัฐมากขึ้น อีกทั้งทำให้ประเทศในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ได้มีแนวทางการขับเคลื่อนองค์กรภาครัฐที่ส่งผลต่อประเทศชาติได้มี ความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศได้ดีขึ้นด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนองค์กรภาครัฐอิเล็กทรอนิกส์ ยุคไทยแลนด์ ๔.๐ นั้นถือเป็นการประสานต่อการทำข้อตกลงเข้าร่วมด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน (e-Asean Agreement) เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ ที่มีจุดประสงค์ร่วมกันตามหลักข้อตกลงด้านอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน ในการที่จะเสริมสร้างด้านศักยภาพเทคโนโลยีสารสนเทศในแถบภูมิภาคอาเซียน ต้องมีการดำเนินการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการผลักดันในการขับเคลื่อนหน่วยงานภาครัฐในประเทศที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กรภาครัฐมากขึ้น รวมถึงการให้บริการแก่ประชาชนมากขึ้นในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ การขับเคลื่อนประเทศขององค์กรภาครัฐการให้บริการแก่ประชาชน ต้องมีการพัฒนาการด้านอิเล็กทรอนิกส์ ที่ เรียกว่า (e-Thailand) ขึ้น และเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศเพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำในสังคมอย่างเป็นธรรมและพัฒนาสังคมชุมชน บุคลากร และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้ง

^๓ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์, “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์กับมิติการประยุกต์ใช้ในการบริหารการบริการสาธารณะของภาครัฐไทย”, *จุลสารนิติรัฐศาสตร์*, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘) : หน้า ๒๗.

ส่งเสริมการค้า เศรษฐกิจ การลงทุน สร้างความน่าเชื่อถือ และอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนและภาคเอกชน มั่งคั่ง มั่นคง ยั่งยืน ของประเทศ^๔

๓. รูปแบบองค์กรภาครัฐระบบอิเล็กทรอนิกส์

รูปแบบของทำงานองค์กรภาครัฐระบบที่มี ๔ รูปแบบ ดังนี้

๓.๑ การนำเอาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างหน่วยของภาครัฐกับภาคประชาชนหรือการติดต่อส่งข้อมูลทางระบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นที่เป็นลักษณะ(Government to Governments) การทำธุรกรรมระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเองทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันและกัน เช่น การร่วมมือโครงการต่างๆ การประกาศข้อระวางในแต่ละเรื่องที่สำคัญเพื่อให้ปฏิบัติงานสอดคล้องซึ่งกันและกัน เป็นต้น^๕

๓.๒ การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานและการบริการระหว่างภาครัฐสู่ภาคประชาชน ได้อย่างรวดเร็วที่เป็นรูปแบบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐเพื่อบริการเพื่อแก่ประชาชน สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล และการบริการของภาครัฐได้ทุกสถานที่ประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารของภาครัฐหรือส่งข้อมูลให้กับภาครัฐโดยผ่านระบบเทคโนโลยี สารสนเทศต่างๆ เช่น การดาวน์โหลดเอกสารต่างๆ ของหน่วยงานราชการผ่านทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน เช่น ปัจจุบันประชาชนทุกคนได้เข้ารับบริการยื่นแบบเสียภาษีผ่านทางเว็บไซต์ของกรมสรรพากร เป็นต้น

๓.๓ การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่บุคลากรในหน่วยงาน/องค์กร ผลการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและบุคลากรของรัฐเองเพื่อการติดต่อสื่อสารจากส่วนกลางไปสู่ผู้ปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันนี้ภาครัฐในหลายๆ ประเทศก็ได้เห็นความสำคัญในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐ กับบุคลากรของรัฐเอง เช่น การส่วนจดหมายเวียนหรือการประกาศต่างๆ เป็นต้น

๓.๔ การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างรัฐบาลสู่องค์กรธุรกิจ การที่ภาครัฐต้องดำเนินธุรกรรมต่างๆ กับภาคเอกชน และในทางกลับกันซึ่งอาจมีความสอดคล้องเกี่ยวข้องกับประชาชนกับรัฐหน่วยงานภาครัฐก็สามารถเข้าไปติดต่อขอข้อมูลผ่านการสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ที่รัฐจัดเตรียมไว้ ทั้งนี้รัฐกับภาคธุรกิจจะเพิ่มส่วนของการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างกัน การให้ข้อมูลเพื่อพิจารณาก่อนการ

^๔ ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ e-Government, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : รัตนไตร, ๒๕๔๙).

^๕ กฤษณ์ รักชาติเจริญ, “ตัวแบบการประเมินรัฐอิเล็กทรอนิกส์”, วารสารนักบริหาร, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๓ (เดือนกรกฎาคม ถึงเดือน กันยายน ๒๕๕๕) : หน้า ๑๐๔.

ทำธุรกิจ เช่น การจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐการยื่นของประกวดราคา ยื่นของประมูลผ่านระบบเครือข่าย เป็นต้น

๔. การสร้างการทำงานในองค์กรภาครัฐระบบอิเล็กทรอนิกส์

หลักสำคัญของการสร้างการทำงานองค์กรภาครัฐระบบอิเล็กทรอนิกส์ การนำบริการของภาครัฐไปสู่ภาคประชาชนโดยใช้อิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อในการให้บริการ โดยหลักการของ ที่เดียว หนึ่งใด ทั่วไทย ทุกเวลา ทั่วถึง และเท่าเทียม โปร่งใสและเป็นธรรมาภิบาลมากขึ้น

๔.๑ ที่เดียว คือ การพัฒนาระบบการทำงานองค์กรภาครัฐในระบบอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้สามารถสร้างที่รวบรวมเว็บ ที่สามารถบูรณาการบริการต่างๆ ที่เคยอยู่กระจัดกระจาย มารวมอยู่ที่เดียวกัน เพื่อใช้ง่ายต่อประชาชนในการติดต่อที่จุดเดียว หรือหน้าต่างเดียวเพื่อ บริการเบ็ดเสร็จ

๔.๒ หนึ่งใด คือ รายการอิเล็กทรอนิกส์สามารถทำได้และมีการตอบรับทันทีไม่ต้อง เสียเวลารอคอยการตอบกลับทางเอกสาร ทำให้งานต่างๆ ที่ต้องรอคำตอบนานๆ สามารถ ได้รับคำตอบในทันทีทันใด

๔.๓ ทั่วไทย คือการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตทำให้การเชื่อมโยงประชาชนชาวไทย ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนในโลกสามารถใช้บริการภาครัฐอิเล็กทรอนิกส์ที่ภาครัฐไทยจัดการให้บริการ ได้รับการบริการต่างๆ ที่เคยต้องทำในเวลาราชการสามารถทำได้ตามที่ ประชาชน สะดวก และพร้อมตลอดเวลา

๔.๔ ทุกเวลา คือเนื่องจากคอมพิวเตอร์แม่ข่ายและระบบอินเทอร์เน็ตสามารถเปิด ได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง ทุกวันเช่นเดียวกับตู้เอทีเอ็ม เป็นต้น

๔.๕ ทั่วถึงและเท่าเทียม คือการให้บริการองค์กรภาครัฐระบบอิเล็กทรอนิกส์ทำให้ ภาคประชาชนและผู้ด้อยโอกาสจะได้มีโอกาสในการรับบริการ โดยไม่ต้องเดินทางมาติดต่อที่ ส่วนกลาง และประชาชนที่ด้อยโอกาสสามารถรับบริการที่สะดวกสบายเช่นเดียวกับ ประชาชนในเมืองได้อย่างเท่าเทียมกัน

๔.๖ โปร่งใสและสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐ คือการบริการภาครัฐระบบ อิเล็กทรอนิกส์ทำให้การบริการของรัฐในหลายๆ เรื่องที่เคยไม่โปร่งใส การจัดซื้อจัดจ้าง การ เปิดรับสมัครข้าราชการการประมูลก่อสร้าง และอื่นๆ สามารถดำเนินการอย่างเปิดเผยผ่าน ระบบออนไลน์ที่มีผู้เข้าร่วมและรู้เห็นจำนวนมากเพื่อความโปร่งใส และเป็นธรรม

เมื่อมีการปรับเปลี่ยนองค์กรภาครัฐกับการทำงานสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์สำหรับ แนวคิดการเปลี่ยนแปลงการทำงานองค์กรภาครัฐ เข้าสู่ระบบการทำงานแบบอิเล็กทรอนิกส์ ถือเป็นแนวคิดที่มีความมุ่งมั่นการใช้ด้านเทคโนโลยี ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหาร จัดการของหน่วยงานภาครัฐที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างมีแบบแผนและเป็นระบบจน

สามารถพัฒนาสู่การเป็นองค์กรภาครัฐรูปแบบใหม่ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ เน้นนวัตกรรมใหม่เข้ามาช่วยในการบริหารโดยลักษณะของบริการภาครัฐหรือบริการสาธารณะจะอยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ขับเคลื่อนโดยความต้องการของประชาชนหรือผู้ใช้บริการ (citizen driven) ซึ่งหมายถึงการที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้โดยไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพพื้นที่และภาษาซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยให้องค์กรรัฐสามารถหลอมรวมการทำงานของภาครัฐเสมือนเป็นองค์กรเดียว ในระบบอิเล็กทรอนิกส์ในอนาคตจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการบริหารบ้านเมืองและเสนอความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของภาครัฐได้อย่างสมบูรณ์ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนและยกระดับภาครัฐไทยสู่การเป็นองค์กรภาครัฐยุคใหม่จำเป็นต้องดำเนินการในหลายส่วนในการปรับเปลี่ยนการทำงานภาครัฐด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล เน้นการเชื่อมโยงข้อมูลและการทำงานของหน่วยงานภาครัฐเข้าด้วยกัน (connected government) โดยบูรณาการข้อมูลข้ามหน่วยงานจนเสมือนเป็นองค์กรเดียว (one government) ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรด้านการใช้เทคโนโลยีร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดซึ่งจะลดความซ้ำซ้อนในการลงทุนในทรัพยากร^๖

นอกจากนี้ การพัฒนา back office รุ่นใหม่เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการทุกอย่างของรัฐให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นระบบ รวมถึงการนำเอกสารอิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนกระดาษเพื่อลดขั้นตอนและเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐทั้งในส่วนการให้บริการประชาชนและการบริหารจัดการหน่วยงานภาครัฐ

โดยระบบ back office ของส่วนราชการต้องรองรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้โดยสมบูรณ์รวมทั้งต้องมีการเตรียมความพร้อมสำหรับการเพิ่มขึ้นของข้อมูลจำนวนมหาศาลในระบบในด้านการจัดเก็บข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลและการจัดการความปลอดภัยไซเบอร์ (Cyber Security)

การสนับสนุนให้มีการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ (open data) และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานของรัฐ (open government) เพื่อนำไปสู่การเป็น Digital Thailand โดยการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐและประชาชนเปิดเผยจัดเก็บแลกเปลี่ยนและบูรณาการข้อมูลตามมาตรฐาน open data เพื่อนำมาซึ่งการพัฒนาฐานข้อมูลรวมถึงชุดข้อมูลด้านต่างๆ โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากทุกหน่วยงานภาครัฐโดยไม่ยึดติดความเป็นเจ้าของและเปิดเผยต่อสาธารณะเพื่อให้เกิดการพัฒนา นวัตกรรมบริการและสร้าง

^๖ ประสบโชค ประมงกิจ, คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี : รูปแบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรพริ้นติ้ง, ๒๕๕๙).

คุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมเช่นทะเบียนข้อมูลประชาชนที่เก็บรวบรวมข้อมูลบุคคลตั้งแต่เกิดจนตายสำหรับการวางแผนพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิตข้อมูลสุขภาพที่จะพัฒนาสู่บริการสุขภาพดี

การจัดให้มีบริการอัจฉริยะ (smart service) ที่อำนวยความสะดวกต่อประชาชนตามความต้องการของประชาชนผู้รับบริการบริการอัจฉริยะเป็นการแปรสภาพการบริการภาครัฐจากรูปแบบเดิมไปสู่รูปแบบการบริการที่ประชาชนผู้รับบริการสามารถเลือกใช้บริการสาธารณะผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ตามความต้องการของแต่ละบุคคลได้ด้วยตนเองรวมทั้งการพัฒนาไปสู่การบริการสาธารณะในลักษณะอัตโนมัติ (automated public services) ตามหลักการออกแบบที่เป็นสากลและเข้ากับสถานการณ์โดยประชาชนผู้รับบริการไม่ต้องร้องขอหรือยื่นเรื่องต่อรัฐเช่นเมื่อมีเด็กเกิดใหม่ประชาชนไม่ต้องแจ้งเกิดต่อภาครัฐแต่ระบบจะเชื่อมโยงกับข้อมูลการแจ้งเกิดโดยโรงพยาบาลและบันทึกข้อมูลลงฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรรวมทั้งส่งหลักฐานให้ผู้ปกครองของเด็กเกิดใหม่เองเป็นต้น^๗

๕. การทำงานองค์กรภาครัฐยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ระบบอิเล็กทรอนิกส์

กระบวนการทำงานขององค์กรภาครัฐยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ระบบอิเล็กทรอนิกส์ข้อดีและข้อจำกัด^๘

- การสร้างโอกาสให้ประชาชนได้เลือกใช้บริการและบริการที่หลากหลายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต
- ประชาชนได้รับบริการจากองค์กรภาครัฐที่ดีขึ้น แม่นยำขึ้น สะดวกขึ้น เสียเวลากับองค์กรภาครัฐน้อยลงเพราะมีช่องทางการบริการใหม่ๆ
- การสร้างระบบศูนย์บริการทางโทรศัพท์บริการทางเว็บไซต์ การใช้อินเทอร์เน็ตผ่านมือถือ เป็นต้น
- องค์กรภาครัฐให้ข้อมูลแก่ประชาชนได้มากขึ้น
- ลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและการให้บริการของรัฐ
- ลดความยุ่งยากของกฎเกณฑ์ เพิ่มความโปร่งใสในการทำงาน
- หากมีการนำระบบองค์กรภาครัฐในระบบอิเล็กทรอนิกส์ มาใช้อย่างเต็มรูปแบบประชาชนจะได้รับความสะดวก รวดเร็วในการติดต่อกับการองค์กรภาครัฐมากขึ้นโดยสามารถขอรับบริการได้ตลอดทุกวัน ๒๔ ชั่วโมง

^๗ วิพร เกตุแก้ว, เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารรัฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๒๑๖-๒๑๗.

^๘ ยุทธพร อิศรชัย, การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ, ในเอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธี การศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยที่ ๑๐, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๔๙.

อย่างไรก็ตาม องค์กรภาครัฐกับการทำงานที่จะประสบผลสำเร็จและการพัฒนา ศักยภาพของผู้บริหารการนำเทคโนโลยีสารสนเทศระดับสูง ที่มีความสามารถในด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสมเพื่อการบริหารองค์กรที่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมา ใช้ในการทำงานมากขึ้นและช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ตามที่ได้วางแผนงาน ไว้ ดังนั้นระบบการทำงานองค์กรภาครัฐ ยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ต้องมีมิติการนำด้านการบริหาร การให้บริการแก่ประชาชนที่รวดเร็วมากยิ่งขึ้นถือเป็นรูปแบบใหม่ ของการทำงานภาครัฐที่ จะต้องพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน เพื่อเสริมสร้างความทันสมัยในการบริหารงานและ การให้บริการเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนโดยรวมนั่นเอง^๔

นอกจากระบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่จะช่วยในการทำงานแล้วจะมีข้อดีหลายประการ แล้วในทางตรงกันข้ามก็ยังมีข้อเสียหรือข้อจำกัดอยู่หลายประการ เช่น เดียวกันในด้าน ข้อเสียของการให้บริการภาครัฐที่จะมีการลงทุนกับการพัฒนาโครงการที่จะให้ระบบการ ทำงาน ให้ทันสมัยนั้นต้องพิจารณา ดังนี้ ประการที่ ๑ ต้องลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านไอที ประการที่ ๒ ต้องตรวจสอบที่เข้มงวด และประการที่ ๓ อาจเข้าไม่ถึงพื้นที่ห่างไกล ในด้าน ข้อเสียนั้น จะต้องลงทุนโครงสร้างพื้นฐานนั้น องค์กรภาครัฐต้องใช้งบประมาณในโครงการ ขนาดใหญ่เป็นหมื่นแสนล้านบาท และจะต้องมีการตรวจสอบที่เข้มงวดนั้นประชาชนสามารถ ตรวจสอบการทำงานและการใช้งบประมาณของภาครัฐและจะทำให้องค์กรภาครัฐสามารถที่ จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานขององค์กรภาครัฐมากขึ้น การเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญของภาครัฐในอินเทอร์เน็ตนั้นอาจทำให้ภาครัฐรู้สึกเป็นกังวลมาก ขึ้น ประเด็นสุดท้าย การที่เข้าไม่ถึงพื้นที่ห่างไกลนั้นทำให้ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลไม่ สามารถใช้บริการ องค์กรภาครัฐในระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้และมีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์อาจ เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้โครงสร้างพื้นฐานด้านไอทีเข้าไม่ถึงในการปรับเปลี่ยนภาครัฐสู่การเป็น องค์กรภาครัฐยุคใหม่ต้องโปร่งใส อำนวยความสะดวก รวดเร็ว และเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว การบริการของภาครัฐต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และแม่นยำ และต้องมีโครงสร้างพื้นฐาน การจัดเก็บการบริหารข้อมูลที่เป็นบูรณาการไม่ซ้ำซ้อน พร้อมรองรับการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงาน การให้บริการประชาชนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลภาครัฐได้สะดวก และเหมาะสม เพื่อส่งเสริม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างไรก็ตามประชาชนมีส่วนร่วมในการ พัฒนาองค์กรภาครัฐตามแนวประชารัฐเกิดการเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐและบูรณาการ

^๔ สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, งานทะเบียนราษฎร อิเล็กทรอนิกส์ : e-Registration. ในเอกสารวิชาการประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เรื่อง รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government), (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ สำนักงาน ก.พ., ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๓-๑๔๑.

ข้อมูลข้ามหน่วยงานโดยสมบูรณ์ผู้บริหารภาครัฐสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกระดับและใช้ประโยชน์จาก

แม้แต่การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อประกอบการวางแผนและการตัดสินใจอย่างถูกต้องทันสถานการณ์พัฒนาบริการภาครัฐตามความต้องการของประชาชนผู้รับบริการตามหลักการออกแบบที่เป็นสากล (universal design) ผ่าน single window service เพิ่มขึ้นการบริหารจัดการภาครัฐและบริการภาครัฐต้องยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ (connected governance) ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาภาครัฐ (open government) และเสนอความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของภาครัฐได้อย่างสะดวกทันสถานการณ์มั่นคงปลอดภัยและรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูลซึ่งนำไปสู่การดำเนินงานที่มีความโปร่งใส (transparency) และน่าเชื่อถือ (accountability) ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้จากประชาชนเป็นต้น

๖. สรุป

หน่วยงานองค์กรภาครัฐของไทยได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในรูปแบบที่เรียกว่า องค์กรภาครัฐอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการให้ข้อมูลส่งมอบบริการสู่สาธารณะไปยังประชาชนเป็นไปอย่างรวดเร็วและทั่วถึง ซึ่งมีอยู่ ๔ ขั้นตอนที่เป็นรูปแบบการพัฒนา คือการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าช่วยในการบริหารงานระหว่างองค์กรภาครัฐสู่หน่วยงานภาครัฐด้วยกันเองและบริหารงานสู่องค์กรของรัฐอื่นและรวมทั้งการให้บริการสู่ภาคประชาชนมากขึ้น การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างองค์กรภาครัฐสู่ประชาชน และการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารงานระหว่างองค์กรรัฐสู่บุคลากรในหน่วยงาน/องค์กรอื่นๆ เข้าช่วยในการจัดการการบริหารงานสู่องค์กรธุรกิจ โดยหลักสำคัญของการสร้างองค์กรภาครัฐในการทำงานในระบบอิเล็กทรอนิกส์ ก็คือ การนำหลักการให้บริการของภาครัฐนำไปสู่ภาคประชาชนมากขึ้น ตามยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ที่จะมีการพัฒนาการด้านระบบการทำงานขององค์กรภาครัฐให้ทันต่อเหตุการณ์และอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ได้ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการรับบริการบริการจากองค์กรภาครัฐ ที่ยึดถือหลักการโดย ที่เดียว ทันใด ทั่วไทย ทุกเวลา ทั่วถึง และเท่าเทียม โปร่งใสและเป็นธรรมาภิบาล นอกจากนี้้องค์กรภาครัฐในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ในมิตินการทำงานในระบบอิเล็กทรอนิกส์ ก็มีข้อดีอยู่หลายประการ ที่ได้มีการสร้างโอกาสให้ประชาชนได้เลือกใช้บริการที่หลากหลายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ประชาชนได้รับบริการจากองค์กรภาครัฐที่ดีขึ้น แม่นยำขึ้น สะดวกขึ้น เสียเวลากับรัฐน้อยลง เพราะมีช่องทางให้บริการใหม่ๆ เกิดขึ้นในศูนย์การให้บริการทางโทรศัพท์ บริการทางเว็บไซต์ การใช้ระบบอินเทอร์เน็ตผ่านมือถือ เป็นต้น แต่ก็มีข้อเสียอยู่หลายประการ เช่นเดียวกัน ที่จะต้องลงทุนโครงการ

พัฒนาด้านไอที ต้องมีการตรวจสอบที่เข้มงวดและอาจเข้าไม่ถึงที่ห่างไกล รัฐบาลจะต้องมีการพัฒนาระบบการให้บริการแก่ประชาชนทั่วถึงให้สังคมชุมชนในแต่ละท้องที่ได้รับการบริการระบบอินเทอร์เน็ต ในการเปิดให้บริการจากองค์กรภาครัฐมากขึ้นเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. **รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ e-Government**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : รัตน์ไตร, ๒๕๔๙.
- ประสพโชค ประมงกิจ. **คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี : รูปแบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรพรินติ้ง, ๒๕๔๙.
- วิพร เกตุแก้ว. **เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารรัฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.
- ยุทธพร อิศรชัย. **การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ**. ในเอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยที่ ๑๐. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒.
- ยีน ภู่วรรณ. **การดำเนินงานอิเล็กทรอนิกส์ในหน่วยงานรัฐ: บทบาทและความสำคัญ. ในเอกสารวิชาการประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เรื่องปฏิรูประบบราชการ : รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) (น.๓๙-๖๗)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการสำนักงาน ก.พ., ๒๕๔๔.
- ศูนย์ประมวลผลการทะเบียน สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. **งานทะเบียนราษฎร อิเล็กทรอนิกส์ : e-Registration**. ใน เอกสารวิชาการประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เรื่อง รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) (น.๑๑๓-๑๔๑). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ สำนักงาน ก.พ., ๒๕๔๔.
- #### (๒) วารสาร :
- กฤษณ์ รักชาติเจริญ. “ตัวแบบการประเมินรัฐอิเล็กทรอนิกส์”. **วารสารนักบริหาร**, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๓ (เดือน กรกฎาคม ถึงเดือน กันยายน ๒๕๕๕).
- สุรศักดิ์ ชะมารัมย์. “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในมิติประยุกต์การบริหารงานและบริการสู่ประชาชน”. **จุลสารนิติรัฐศาสตร์**, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (สิงหาคม-กันยายน ๒๕๕๘).

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ
ไทย (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๑). แหล่งที่มา : [http://www.opdc.go.th/uploads/
files/2556/text_yutasad.pdf](http://www.opdc.go.th/uploads/files/2556/text_yutasad.pdf) [๖ มีนาคม ๒๕๕๘].

การพัฒนาชุมชนบนมิติภูมิปัญญาท้องถิ่น
Community development on the local dimensionพระมหาสมศักดิ์ สติสมปโน*
พระสิริรัตนเมธี**
ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา***

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน บางครั้งเรียกว่า การพัฒนาแบบดั้งเดิม หรือระบบความรู้แบบภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งมีจุดกำเนิดมาจากการต่อต้านข้อเท็จจริงที่ว่า ทฤษฎีและนักวางแผนการพัฒนานั้น ถ้าไม่มองวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมว่าเป็นพลังที่มีผลในทางลบ ก็จะไม่ค่อยเห็นความสำคัญขององค์กรท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ ว่ามีคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้คนจำนวนมากที่สุดในประเทศไทยในปัจจุบัน

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The objective of this academic article was to study the concept of local wisdom on the community development, which was sometimes called the traditional development, the knowledge system of local wisdom, or the development strategy of community culture. This concept was derived from an argument with the fact that if the theories, including the development planners, did not regard the traditional culture as the negative power, they would ignore an importance of the local organizations and the existing folk wisdom (popular wisdom or indigenous knowledge) on the community development. This was currently the work involving with the majority of people in Thailand.

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Keywords: Community Development, Local Wisdom

๑. ความหมายของการพัฒนาชุมชน

องค์การ หน่วยงาน และนักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน ไว้หลายความหมาย ซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกันดังนี้

ที่ประชุมสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญเรื่องการบริหารและการปกครองประเทศแอฟริกา ณ มหาวิทยาลัยแคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ ไว้ว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน เกิดจากความคิดริเริ่มของประชาชน ถ้าหากประชาชนไม่เกิดความคิดริเริ่มก็ ใช้เทคนิคการกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่ม เพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างแท้จริง^๑

องค์การสหประชาชาติ (The United Nation Organization) ได้ให้ความหมายว่าการพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการรวมกำลังระหว่างประชาชนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานเข้าเป็นชีวิตของชาติทำให้ประชาชนสามารถอุทิศตนเองเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่^๒

กรมการพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อบ้านและชุมชน ให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้นโดยร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เป็นวิธีการที่นำเอาบริการของรัฐบาลผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น^๓

นักวิชาการพัฒนาชุมชนต่างประเทศ คือ ออเธอร์ ดันแฮม^๔ และปีเตอร์ ดู ซาวตอย^๕ (Peter Du Soutoy) ได้ให้ความหมายในทำนองเดียวกันว่า การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการทางสังคมที่ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติการใน

^๑ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๐.

^๒ UN. Bureau of social Affair, Social Progress Through Community Development, (New York : The UN Publication, 1955), p. 6.

^๓ กรมการพัฒนาชุมชน, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๗), หน้า ๑.

^๔ Authur, Dunham, Community Welfare Organization, (New York : Thomas y. Crowell Company, 1985), p. 3.

^๕ Peter Du Soutoy, The Organization of A Community Development Programme, (London : Oxford University press, 1962), p. 1.

รูปแบบของกลุ่ม การสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรของรัฐบาลหรือองค์กรเอกชน อันเป็น
ผนึกกำลังกันเพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่น
ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน สอดคล้องกับสภาพของสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของ
ชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมาย การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลง
ส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ที่ดิงาม หรือเจริญ)
กล่าวคือเป็นการมุ่งใจเพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อการเปลี่ยนแปลง
สภาพของส่วนต่างๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็น
เป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ กล่าวโดยสรุปการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยมี
การวางแผน (Planned Community Change)^๖

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุง
อย่างมีการบวนการ (Process) และเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน
(Planned and Structured Change) หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน
(Ultimate Goal) ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและเอกชนหรือเป็นความร่วมมือ
ระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ
การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพ อนามัย วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้มี
ความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันยังอาจหมายถึงการเรียนรู้และการธำรงไว้ซึ่ง
ทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ชุมชนมีมาแต่ดั้งเดิม คือ ภูมิปัญญา ระบบนิเวศ ความเชื่อ
ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี ขนบธรรมเนียม ชาติพันธุ์ ศาสนา และภาษา อีกด้วย

๒. หลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

จากปรัชญา และแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนได้นำมาใช้เป็นหลักในการ
ดำเนินงานพัฒนาชุมชน^๗ ดังต่อไปนี้

๑. ยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชน
ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด นักพัฒนาต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพที่มีอยู่ให้มาก
ที่สุด นักพัฒนาต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพที่จะใช้ความรู้ ความสามารถที่จะ
ปรับปรุง พัฒนาตนเองได้ จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผนเพื่อแก้ปัญหาชุมชน
ด้วยตัวของเขาเอง นักพัฒนาควรเป็นผู้กระตุ้น แนะนำ ส่งเสริม

^๖ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนา
พานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๐.

^๗ โกวิท พวงงาม, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิช
การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๒-๑๕๗.

๒. ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน นักพัฒนาต้องยึดมั่นเป็นหลักที่สำคัญว่า ต้องสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยการสร้างพลังชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนส่วนรัฐบาล จะช่วยเหลือ สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

๓. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรม หรือโครงการใดๆ ที่จะทำให้ชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของโครงการ หรือกิจกรรม

๔. ยึดหลักประชาธิปไตย ในการทำงานพัฒนาชุมชนซึ่งจะต้องเริ่มด้วยการพูดคุย การประชุม ปรึกษาหารือร่วมกัน คิดร่วมกัน ตัดสินใจ และทำร่วมกัน รวมถึงรับผิดชอบร่วมกันภายใต้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

หลักการพัฒนาชุมชนที่นักพัฒนาชุมชนนำมาใช้ในประเทศไทย นอกจากยึดถือหลักการพัฒนาชุมชนขององค์การสหประชาชาติแล้ว ยังได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของสังคมไทยซึ่งมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอน คือ ร่วมศึกษา ร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมติดตามประเมินผลร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลของการพัฒนา ทั้งในรูปของบุคคล กลุ่มและองค์กรอย่างแท้จริงและด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ด้วยความเกรงใจหรือถูกบังคับ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตนเองมองเห็นและตระหนักถึงศักยภาพหรือพลังความรู้ ความสามารถของตนเองเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนและเจ้าของงานพัฒนาชุมชน (Sense of Belonging) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

๒. หลักการพึ่งตนเองของชุมชน (Self Reliance) หลักการพัฒนาชุมชนที่สำคัญประการหนึ่งคือการพึ่งตนเองของชุมชนตามศักยภาพหรือพลังความสามารถที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งศักยภาพคน ทรัพยากรและทุนต่างๆ ของชุมชนด้วยการพัฒนาให้ประชาชนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเองเพราะเป็นผู้รู้สภาพปัญหาที่แท้จริงในชุมชนมากกว่าผู้อื่น เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมากกว่าผู้อื่นและต้องดำรงชีวิตในชุมชนนานกว่าผู้อื่น การพึ่งตนเองได้ของชุมชนช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทำให้คนและชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถดำรงรักษาพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

๓. หลักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและองค์กร กลุ่มและองค์กรเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เป็นแหล่งการของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบ เป็นแหล่งผลึกกำลังความรู้ความสามารถของชุมชน ทำให้เกิดศักยภาพหรือพลังในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ สนับสนุนส่งเสริมหลักการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนและหลักการพึ่งตนเองของประชาชนที่กล่าวมาแล้วให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ต่อไปอีกด้วย กลุ่มและองค์กรยังช่วยให้เกิดความมั่นใจว่าการพัฒนาชุมชนจะไม่ประสบความล้มเหลว เพราะถึงแม้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประสบปัญหาและไม่เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่กลุ่มและองค์กรยังคงมีอยู่สามารถดำเนินงานพัฒนาต่อไปได้อีก

๔. หลักการค้นหาและพัฒนาผู้นำ ผู้นำในการพัฒนาชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ยอมรับในหลักการของระบอบประชาธิปไตย มีบุคลิกภาพเด่นเป็นพิเศษ เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งที่ได้รับการแต่งตั้งและได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้ว่า ผู้นำท้องถิ่นจึงเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานงานการพัฒนาชุมชนได้ดีและเป็นพลังสำคัญที่ทำให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

๕. หลักประชาธิปไตย ในการดำเนินงานปรัชญาและความคิดของระบอบประชาธิปไตยกับปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชนเป็นหลักการเดียวกัน กล่าวคือให้ประชาชนมีสิทธิ อิสระภาพ เสรีภาพ เสมอภาคและภราดรภาพในการดำรงชีวิตตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หลักประชาธิปไตยในการดำเนินงานคือกิจกรรมการพัฒนาชุมชนต้องเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนในชุมชนด้วยความสมัครใจไม่ใช่ถูกบังคับ เมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกันจะใช้เสียงข้างมากตัดสิน ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันแบบพี่น้องในครอบครัวเดียวกัน ทุกคนมีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นได้เท่าเทียมกัน มีความสำคัญทัดเทียมกันและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน

๖. หลักการประสานงาน การพัฒนาชุมชนมีบุคคล กลุ่มและองค์กรเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้การประสานงานเป็นหลักการที่สำคัญ ทั้งการประสานพื้นที่ ประสานคน ประสานหน่วยงาน ประสานเงิน ประสานทรัพยากร ประสานแผนและโครงการ ประสานผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งการพัฒนาลิ้นสุดลง การประสานงานช่วยในการแบ่งเบาภาระหน้าที่รับผิดชอบและสร้างความร่วมมือรับผิดชอบในกิจกรรมร่วมกัน ทำให้การพัฒนาชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือเป็นไปตามลำดับขั้นตอนไม่ซ้ำซ้อน ประหยัดแรงงาน งบประมาณ ทรัพยากร เวลาทำการพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จด้วยดี

๗. หลักการจัดการชุมชน คือให้ผู้คนและคนในชุมชนเรียนรู้ในหลักการบริหารจัดการชุมชนของตน ร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการชุมชน สามารถศึกษาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา จัดทำแผนและโครงการ ดำเนินงานพัฒนาชุมชน ประเมินผลสรุปบทเรียนในการดำเนินงานได้ด้วยตนเอง สามารถพัฒนาระบบการบริหารและจัดการชุมชนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของชุมชน

๘. หลักการบูรณาการ เป็นการผสมผสานขององค์ประกอบต่างๆ ของการพัฒนาชุมชนให้เป็นเอกภาพเพื่อสร้างศักยภาพหรือพลังในการพัฒนา ทำให้การพัฒนา

เป้าหมายร่วมกัน ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ประสบความสำเร็จร่วมกัน ไม่ใช่เป็นแบบต่างคนต่างทำ

๙. หลักการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic) เป็นการพัฒนาชุมชนที่ดำเนินการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆของชุมชนไปพร้อมๆ กัน เพราะองค์ประกอบต่างๆของชุมชนมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน การพัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่งเพียงส่วนเดียวไม่สามารถทำให้ชุมชนทั้งหมดพัฒนาได้

๑๐. หลักการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable) การพัฒนาชุมชนต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม แต่สนับสนุนส่งเสริมให้สิ่งแวดล้อมและชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงถาวรหรือยั่งยืนไม่ล่มสลายไปได้ง่ายๆ

๑๑. หลักการใช้วัฒนธรรมชุมชน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ประชาชนยอมรับและนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นวิถีชีวิตของชุมชน วัฒนธรรมเกิดจากการกระทำหรือผลงานของมนุษย์ ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เป็นต้น และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ เป็นต้น วัฒนธรรมบางอย่างเป็นภูมิปัญญาของชุมชน คือเกิดจากสมาชิกในชุมชนเอง วัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมาก เพราะการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะได้รับความร่วมมือหรือถูกต่อต้านจากประชาชนหรือไม่ มากน้อยเพียงใดและจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องหรือความขัดแย้งกับวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสำคัญ

๑๒. หลักการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน หลักการเรียนรู้ในการทำงานพัฒนาชุมชน คือ การเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของคนในชุมชนและการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากภายนอกชุมชน ทำให้สามารถสรุปบทเรียน สร้างบทเรียนรับความรู้ใหม่ได้พร้อมๆ กันและมีความรู้ความเข้าใจตรงกันช่วยกระตุ้นให้สมาชิกของชุมชนมีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาและนำไปสู่การตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน

๑๓. หลักการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้อย่างชุมชน (Community Network) นอกจากชุมชนจะเกิดการเรียนรู้ร่วมกันแล้วการเชื่อมโยงการเรียนรู้ของคนในชุมชนต่อบังดำเนินการในลักษณะเครือข่ายเพราะทำให้ระบบการเรียนรู้ของชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แล้วขยายไปสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับชุมชนอื่นๆ ทำให้ชุมชนมีพลังหรือศักยภาพมากขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่กว้างขวางเป็นองค์ความรู้ใหม่มากขึ้น เกิดความสมานฉันท์ระหว่างชุมชนนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๑๔. หลักการขยายผล โครงการและกิจกรรมพัฒนาชุมชน ที่ประสบความสำเร็จในชุมชนใดชุมชนหนึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนนั้นควรนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชุมชนเครือข่าย เพราะความสำเร็จของการพัฒนาชุมชนจะสร้างขวัญ กำลังใจความศรัทธา

เชื่อมั่น ไม่ทอดทิ้งในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาการขยายผลจะทำให้การพัฒนาชุมชนแผ่ขยายไปได้อย่างรวดเร็วและการสร้างเครือข่ายทำให้เกิดพลังและประสบความสำเร็จในการพัฒนามากยิ่งขึ้น

๑๕. หลักการสมทบ การพัฒนาชุมชนมุ่งที่จะให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยใช้ประชาชนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ แต่พลังหรือศักยภาพของประชาชนและชุมชนนั้นมีขีดจำกัดกล่าวคือมีเพียงระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้นไม่สามารถระดมมาใช้ได้อีกต่อไปการสนับสนุนช่วยเหลือจากภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่อยู่ภายในชุมชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่ต้องตั้งอยู่บนหลักการช่วยเหลือตนเองและการพึ่งตนเองของชุมชนไม่ใช่พึ่งพารัฐบาลและองค์กรเอกชนตลอดไป หลักการสมทบจึงเป็นการสมทบกันระหว่างขีดความสามารถทั้งหมดที่ชุมชนมีอยู่กับการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลและองค์กรเอกชนต่างอย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพในการพัฒนาของชุมชนให้ประชาชนอีกทางหนึ่ง

จากปรัชญา และแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่นักพัฒนาชุมชนนำมาใช้ในประเทศไทย นอกจากยึดถือหลักการพัฒนาชุมชนขององค์การสหประชาชาติแล้ว ยังได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของสังคมไทยในปัจจุบัน และยังใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นมาช่วยในการพัฒนาชุมชนดังจะกล่าวต่อไป

๓. การพัฒนาชุมชนบนมิติภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาชุมชนบนมิติภูมิปัญญาท้องถิ่น บางครั้งเรียกว่า การพัฒนาแบบดั้งเดิม หรือระบบความรู้แบบภูมิปัญญาในท้องถิ่น หรือยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งมีจุดกำเนิดมาจากการต่อต้านข้อเท็จจริงที่ว่าทฤษฎีและนักวางแผนการพัฒนานั้น ถ้าไม่มองวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมว่าเป็นพลังที่มีผลในทางลบก็จะไม่ค่อยเห็นความสำคัญขององค์กรท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ว่ามีคุณค่าต่อการพัฒนา ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้ถูกละเลยในการวางแผนโครงการและการปฏิบัติงาน^๔ และแนวคิดการพัฒนาแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชาวบ้านได้ถูกให้ความสำคัญอีกครั้ง โดยความเชื่อพื้นฐานที่ว่าภูมิปัญญา คือฐานอันทรงพลังของชุมชนที่สำคัญของการพัฒนา ด้วยว่าการพัฒนาที่ยืนอยู่บนฐานรากที่แข็งแกร่งหรือเข้มแข็งนั้นช่วยให้ฐานส่วนอื่นๆ ของสังคมเข้มแข็งไปด้วยนั่นเอง^๕

^๔ บัณฑิต อ่อนดำ และ วิริยา น้อยวงศ์, *ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท: ประสบการณ์ของประเทศไทย*, (สาขาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๔.

^๕ โกวิท พวงงาม, *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิพิธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๙.

ภูมิปัญญาและศักยภาพของชุมชน หากมองกันในฐานที่ไม่เข้าใจทฤษฎีอะไรมากนัก อาจเห็นว่าชุมชนก็ดี ประเทศก็ดีที่อยู่มาได้เป็นช่วงเวลายาวนานนั้นน่าจะต้องมีภูมิปัญญาและศักยภาพของตัวเอง เช่นเดียวกับคนจำต้องมีปัญญาจึงมีชีวิตอยู่ได้ เพราะถ้าไม่มีปัญญาเขาจะปรับตัวและเรียนรู้ไม่ได้ ชีวิตก็จะอยู่ไม่ได้ ชีวิตที่ดำรงมาเป็นเวลาหลายร้อยปีนั้นจะต้องมีภูมิปัญญาและศักยภาพในตัวเองแต่การพัฒนาที่แล้มาเราทอดทิ้งภูมิปัญญาและศักยภาพของชุมชน มุ่งมองไปหาสิ่งใหม่การกล่าวเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่า จะคัดค้านการเรียนรู้จากตะวันตก อินเดีย ญี่ปุ่น ฯลฯ เรารับเอามาใช้ได้ แต่ไม่ควรกระทำในลักษณะทิ้งฐานของตัวเอง เพราะฐานเป็นสิ่งที่ก่อรากสร้างตัวมานานแล้วและเป็นฐานใหญ่การพัฒนาที่ทั้งฐานตนเองไปจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาและสิ่งที่จะเกิดขึ้นจะไม่มั่นคง ย่อมโยกเยก สั่นคลอน ฉะนั้นในการพัฒนาทุกอย่างจะต้องมีรากฐานและยอมรับรากฐานอันเป็นสิ่งที่สืบทอดต่อกันมาซึ่งเป็นภูมิปัญญาชุมชนและเป็นความก้าวหน้าของการพัฒนาอยู่ตรงที่ฐานมั่นคงและหนึ่งในฐานที่สำคัญคือระบบภูมิปัญญาชุมชน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๔. ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การให้ความหมาย นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้อง สนใจงานด้านภูมิปัญญาต่างเห็นพ้องต้องกันในการให้ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ให้ความสำคัญต่อองค์ความรู้ ความรู้ และความรอบรู้ในด้านต่างๆ ของชาวบ้าน และชาวบ้านสามารถนำสิ่งเหล่านั้นมาใช้แก้ปัญหาที่ต้องประสบในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ชีวิต ครอบครัว และชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หรือเกิดดุลยภาพในทุกระดับ

ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ความสามารถของคนทั้งมวลที่เกิดจากการเรียนรู้ศึกษา สังเกต อบรม สั่งสอนซึ่งคนได้สั่งสมถ่ายทอด และสืบเนื่องกันมาอย่างไม่ขาดสาย จากอดีต จนถึงปัจจุบัน นับเป็นเวลายาวนาน ซึ่งภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าที่คนได้นำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีความผาสุก อุดมสมบูรณ์ เจริญก้าวหน้า และอยู่รอดปลอดภัยในสังคมโลกปัจจุบัน

ประเวศ วะสี^{๑๐} กล่าวว่า “ภูมิปัญญา” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านาน เป็นการดำรงอยู่ในชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น โดยมีการปรับสภาพการดำเนินชีวิต ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติตามกาลเวลา เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่พิเศษกว่าสัตว์อื่นๆ กล่าวคือ มีมันสมองที่มีความสามารถในการคิดค้น เรียนรู้แก้ปัญหา และมีการสืบทอดเป็นมรดกมาช้านานแม้ว่าภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่สั่งสมและถ่ายทอดมาช้านาน แต่มีลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งคือเป็นองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกันไปหมดไม่ว่าจะ

^{๑๐} ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕.

เป็นเรื่องของอาชีพเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การใช้จ่าย การศึกษาวัฒนธรรมจะมีความผสมกลมกลืนกัน

ภูมิปัญญาชาวบ้านกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ดูเหมือนจะเป็นเรื่องเดียวกันและเป็นความหมายหน่วยย่อยของภูมิปัญญาไทย เพราะภูมิปัญญาไทยกล่าวถึงภูมิปัญญาชาติในภาพกว้างๆ ที่กินความรวมเอาภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นไปด้วย แต่ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีความหมายที่แคบลงมากกว่าและจำกัดลงในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงหมายถึงงานหรือกิจกรรมต่างๆที่เกิดจากการกระทำของชาวบ้าน ชุมชน ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้ในชุมชนและท้องถิ่นนั้นๆ ด้วยภูมิปัญญา หรือศักยภาพของตนเอง บนลำแข้งของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่สั่งสมและถ่ายทอดกันมาในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่นและผนึกกับวิทยาการสมัยใหม่บางประการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง และนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ในที่สุดในขณะที่เดียวกันก็ลดการพึ่งพาจากภายนอกให้มากที่สุดจนกลายเป็นสังคมแห่งการพึ่งพาตนเองอันก่อให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดกันในชุมชน

วิชิต นันทสุวรรณ^{๑๑} กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง แกนหลักของการมองชีวิต การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งมีความหมายทั้งในแง่ของปัจเจกบุคคลและสังคมหมู่บ้าน เพราะหมายถึงพื้นฐานของความรู้ของชาวบ้านหรือความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบทอดกันมา กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้างทั้งลึกที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่เพื่อการแก้ปัญหา และการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

๕. ลักษณะและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในการศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชนที่เรียกว่า ฐานของระบบการศึกษาเพื่อชุมชน เพื่อให้ทราบชัดถึงกระบวนการการมีอยู่จริงของภูมิปัญญา มีอยู่อย่างไร จากแหล่งใดบ้าง เป็นต้น จำต้องทราบจุดเกิดหรือที่มาของแหล่งภูมิปัญญาอันเป็นเบื้องต้น และแหล่งที่สำคัญของภูมิปัญญาของสังคมไทยหลักๆ จะมาจาก ๒ แหล่ง คือ^{๑๒}

๑. ภูมิปัญญาหรือความรู้ที่ซึมซาบอยู่ในวิถีชุมชน ได้แก่ การเรียนรู้สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งในชุมชนที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ การสืบสานจากบรรพชน เช่น การทำไร่ ทำนา การ

^{๑๑} วิชิต นันทสุวรรณ, ขบวนการชุมชนใหม่ การพัฒนาแบบแผนใหม่ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาทรัพยากรชุมชน, ๒๕๔๗), หน้า ๕๔.

^{๑๒} พิทยา ว่องกุล, ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๑๙๙๙-๒๐๐๐, เอกสารงานสัมมนา วันที่ ๑๓-๑๕ มกราคม ๒๕๔๒ ณ ศูนย์สิริกิติ์, (กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถีทรรศน์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๔๘-๑๕๐.

เพาะปลูกหรือการเลี้ยงชีพด้วยวิธีทางอื่นๆ เช่น การปั้นหม้อ การสร้างเครื่องมือ เครื่องใช้ เป็นต้น

๒. มีปัญญา หรือ ความรู้ที่มาจากองค์กรชุมชน ได้แก่ ภูมิปัญญาหรือ ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดมาจากองค์กรชุมชน ซึ่งอาจได้แก่ปราชญ์ชุมชน วัด พระสงฆ์หรือครู เป็นต้น

ประเวศ วะสี^{๑๓} ได้สรุปลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า มี ๔ ประการ ดังนี้

๑. มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
๒. มีลักษณะบูรณาการสูง
๓. มีความเชื่อมโยงไปสู่หลักนามธรรมที่สูงส่ง
๔. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่า วัตถุธรรม

วิชิต นันทสุวรรณ^{๑๔} ได้แบ่งลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ ๓ ประการ คือ

๑. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการใช้ชีวิตตามธรรมชาติ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติที่ชาวบ้าน หรือท้องถิ่นปฏิบัติ เช่น ความเชื่อต่างๆ เรื่องผี ผีไร่ ฝืนา เป็นต้น ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดสถานะสมดุลของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติ

๒. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการอยู่ร่วมกัน หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของสังคมที่บอกว่า สิ่งนั้นดี สิ่งนั้นไม่ดี ซึ่งมีลักษณะของสันติวิธีแห่งการอยู่ร่วมกัน

๓. ภูมิปัญญาจากประสบการณ์เฉพาะด้าน เช่น ภูมิปัญญาจากประสบการณ์ การทำมาหากิน การประกอบอาชีพ รวมทั้งประสบการณ์ในด้านต่างๆ เช่น การรักษาโรคและสุขภาพ เป็นต้น

๖. พัฒนาการของภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในช่วงที่กระแสวิพากษ์วิจารณ์ทิศทางการพัฒนาประเทศกำลังแพร่หลายในสังคมไทย หรือเมื่อประมาณ ๒๐ กว่าปีที่ผ่านมา ผลจากปะทะกันของความคิดสองกระแสดังกล่าวข้างต้น ช่วยให้สังคมไทยมีโอกาสทบทวนแนวคิดและทิศทางการพัฒนาในอดีต แสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมของเรา

การพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้คนจำนวนมากที่สุดในประเทศไทยนั้น แต่เดิมเป็นหน้าที่หรืองานของรัฐ กิจกรรมหรืองานพัฒนาในยุคแรกๆเกิดขึ้นบนพื้นฐานการมองประชาชนในฐานะโง่ จน เจ็บ ขาดความรู้เรื่องการทำมาหากิน ล้าหลัง ไม่

^{๑๓} ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖.

^{๑๔} วิชิต นันทสุวรรณ, ขบวนการชุมชนใหม่ การพัฒนาแบบแผนใหม่ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาทรัพยากรชุมชน, ๒๕๔๗), หน้า ๖๓.

ทันสมัย และด้อยพัฒนา เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐจึงมีหน้าที่เข้าไปช่วยเหลือคนเหล่านั้นให้มีความรู้และรายได้เพิ่มขึ้น โดยการฝึกอบรมอาชีพ จัดหาแหล่งทุน และบางครั้งก็ช่วยจัดการด้านการตลาด บทบาทของชาวบ้านเป็นเพียงผู้รับ ส่วนรัฐเป็นผู้ให้ แนวทางการพัฒนานี้ได้กลายเป็นหลักในการทำงานในช่วง ๒๐ ปีแรกของการพัฒนาชนบทไทย คือระหว่าง พ.ศ.๒๕๐๓-๒๕๒๓

แม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าว แนวคิดในการพัฒนาชนบทไทยจะเปลี่ยนไปบ้าง จากการเน้นเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มรายได้ให้ประชาชนมาเป็นแนวเศรษฐกิจ-สังคม เพราะเห็นว่าการพัฒนาต้องกระทำควบคู่กันทั้งสองด้าน จึงนำเรื่องกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่วิธีทำงานก็ยังไม่เปลี่ยนไปจากเดิม คือหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้กำหนดและมีบทบาทสำคัญเหนือชาวบ้านตลอดมา

ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้เกิดปรากฏการณ์สำคัญที่นำไปสู่การพลิกโฉมการพัฒนาชนบทไทยในเวลาต่อมา กล่าวคือ องค์กรเอกชน (Non-Government Organization = NGO) ที่ทำงานด้านการพัฒนาชนบทจำนวนหนึ่งได้ร่วมกันวิเคราะห์งานที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนั้น พร้อมกับตั้งคำถาม ๒๕ ข้อ และจัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มเล็กๆชื่อ ใครพัฒนาใคร คำถามเหล่านี้เกิดจากงานพัฒนาที่ทำไปแล้วได้สร้างปัญหาให้ชาวบ้านมากมาย และวิธีการทำงานก็ยังเป็นแบบเดิม คือการสอน การบอกเล่า การจัดกระบวนการ และช่วยชาวบ้านทำงาน

ย้อนหลังไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ องค์กรเอกชนที่ทำงานด้านการพัฒนาชนบทได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย คือมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ผู้มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งมูลนิธินี้ คือ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านี้มีองค์กรทางศาสนา โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ทั้งนิกายโปรเตสแตนต์และแคทอลิกต่างได้ทำงานพัฒนาชนบทแนวใหม่มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ และได้ก่อตั้งสภาแคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ หน่วยงานทั้งสองนี้ได้เป็นแหล่งประสบการณ์ของนักพัฒนาและองค์กรเอกชนพัฒนาชนบทรุ่นต่อๆ มาผลจากการวิเคราะห์การทำงานและตั้งคำถามตามที่กล่าวข้างต้น ทำให้นักพัฒนาเอกชนกลุ่มนี้และนักวิชาการจำนวนหนึ่งได้ร่วมกันจัดสัมมนาเรื่อง วัฒนธรรมกับการพัฒนาชนบท เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๔ เพื่อแสวงหาแนวทางให้การพัฒนาตั้งอยู่บนฐานวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งหมายถึงการพิจารณาสภาพที่เป็นจริงของวิถีชีวิตชาวบ้าน ความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์ ศักยภาพและพลังที่มีอยู่ในชุมชน

ที่สำคัญ การสัมมนาในครั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมกับการพัฒนาไม่ใช่สองสิ่งที่ยกจากกัน แต่เป็นสิ่งเดียวกัน การพัฒนาคือการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมไปสู่สิ่งที่ดีกว่า นอกจากนั้น ยังเกิดการยอมรับว่าไม่มีใครรู้ปัญหาชาวบ้านดีไปกว่าชาวบ้าน และไม่มีใคร

แก้ปัญหาชาวบ้านได้ดีกว่าชาวบ้าน ฉะนั้นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านได้รวมตัวกันแก้ปัญหาของชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็น

หากวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นข้างต้น จะพบว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ได้สะท้อนลักษณะที่เป็นสากลและลักษณะเฉพาะของการพัฒนาชนบทไทยไปพร้อมกัน ลักษณะที่เป็นสากลก็คือ การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อแนวคิดและทิศทางการพัฒนาของไทยตลอดช่วง ๒ ทศวรรษแรกของการพัฒนา หลังจากนั้นการทำงานได้หันเข้าสู่ลักษณะเฉพาะที่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมชุมชน การค้นหาประสบการณ์ระดับชุมชน ทำให้เกิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกิดจากสภาพที่เป็นจริงของอดีตและปัจจุบันของสังคมไทย และการแสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาอย่างรอบด้าน มีรากฐานอยู่ที่ระบบคุณค่าดั้งเดิม และแสวงหารูปแบบใหม่เพื่อสืบทอดจิตวิญญาณแห่งอดีตและการพึ่งตนเอง

สำหรับองค์กรเอกชนด้านการพัฒนาชนบท การสัมมนาในครั้งนั้นได้ถือเป็นส่วนหนึ่งของการปรับยุทธวิธีในการทำงาน คนเหล่านี้ได้ลงพื้นที่ เข้าหมู่บ้าน ทรรศนะเปิดกว้าง ยอมรับคุณค่า และศักยภาพของชาวบ้าน ส่งผลให้ค้นพบผู้นำที่มีความสามารถ และบางคนได้รับการยกย่องเป็นปราชญ์ชาวบ้าน คนเหล่านี้มีภูมิปัญญาที่ประกอบด้วยภูมิรู้และภูมิธรรม

อย่างไรก็ตาม ในระยะแรกๆ คำว่าภูมิปัญญาชาวบ้านใช้สื่อความหมายกันในวงนักพัฒนาเอกชนกลุ่มเล็กๆ แล้วค่อยกระจายออกสู่หน่วยงานอื่นในเวลาต่อมา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานภาครัฐที่ให้ความสนใจต่อภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นหน่วยงานแรก ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง ซึ่งดำรงตำแหน่งเลขาธิการสำนักงานแห่งนี้ในขณะนั้นได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ และได้จัดการประชุมสัมมนาครั้งสำคัญขึ้น ๒ ครั้ง ครั้งแรกจัดขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๓ ในหัวข้อ ภูมิปัญญาชาวบ้าน และครั้งที่สอง จัดขึ้นที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๔ ในหัวข้อภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชนบท การสัมมนาทั้งสองครั้งนี้เป็นแรงผลักดันสำคัญให้แนวคิดนี้เข้าสู่แนวนโยบายของรัฐ ดังเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ.๒๕๓๕-๒๕๓๙) ในส่วนที่ว่าด้วยวัฒนธรรมกับการพัฒนา^{๑๕}

๗. สรุป

การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีการบวนการ (Process) และเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (Planned and

^{๑๕} จำนงค์ แรกพินิจ, บทความ ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมไทย. แหล่งที่มา : <http://elearning.aru.ac.th/2500102/soc02/topic3/linkfile/print5.htm> [๑๐ มกราคม ๒๕๖๐].

Structured Change) หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน (Ultimate Goal) ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและเอกชนหรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพ อนามัย วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ในขณะที่เดียวกันยังอาจหมายถึงการเรียนรู้และการธำรงไว้ซึ่งทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ชุมชนมีมาแต่ดั้งเดิมคือ ภูมิปัญญา ระบบนิเวศ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี ขนบธรรมเนียม ชาติพันธุ์ ศาสนา และภาษา อีกด้วย

ชุมชนมีนัยและความหมายที่อยู่บนฐานของการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหวไปตามกระแสของสังคม เพราะชุมชนไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง แต่ชุมชนในที่นี้หมายถึง ชุมชนที่มีชีวิต (Community Life) เมื่อพิจารณาอย่างทอ่งแท้ จะพบว่า ความเป็นชุมชน หรือความเป็นหมู่คณะ ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ความเป็นชุมชนนั้น จะเน้นเรื่องความสัมพันธ์และความเกาะเกี่ยวกันของเพื่อนมนุษย์ในระดับต่างๆ

การพัฒนาชุมชนบนมิติภูมิปัญญาท้องถิ่น บางครั้งเรียกว่า การพัฒนาแบบดั้งเดิม หรือระบบความรู้แบบภูมิปัญญาในท้องถิ่น หรือยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดการพัฒนาแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ถูกให้ความสำคัญอีกครั้ง โดยความเชื่อพื้นฐานที่ว่าภูมิปัญญาคือฐานอันทรงพลังของชุมชนที่สำคัญของการพัฒนา ด้วยว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่บนฐานรากที่แข็งแกร่งหรือเข้มแข็งนั้นช่วยให้ฐานส่วนอื่นๆ ของสังคมเข้มแข็งไปด้วย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

- กรมการพัฒนาชุมชน. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๗.
- โกวิทย์ พวงงาม. **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- บัณฑิต อ่อนดำ และ วิริยา น้อยวงศ์. **ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท : ประสบการณ์ของประเทศไทย**. สาขาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.
- ประเวศ วะสี. **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒.
- พิทยา ว่องกุล. **ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๑๙๙๙-๒๐๐๐**. เอกสารงานสัมมนา วันที่ ๑๓-๑๕ มกราคม ๒๕๔๒ ณ ศูนย์สิริกิติ์. กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถึทรรศน์, ๒๕๔๒.
- วิจิต นันทสุวรรณ. **ขบวนการชุมชนใหม่ การพัฒนาแบบแผนใหม่ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาทรัพยากรชุมชน, ๒๕๔๗.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

จำนงค์ แรกพิณีจ. บทความ ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมไทย. แหล่งที่มา : <http://elearning.aru.ac.th/2500102/soc02/topic3/linkfile/print5.htm> [๑๐ มกราคม ๒๕๖๐].

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Authur, Dunham. **Community Welfare Organization**. New York : Thomas y. Crowell Company, 1985.

Peter Du Soutoy. **The Organization of A Community Development Programme**. London : Oxford University press, 1962.

UN. Bureau of social Affair. **Social Progress Though Community Development**. New York : The UN Pubication, 1955.

การปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรมของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลกำแพง
อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมาThe Performance in Accordance with Gavasadhmma of Headman in
Kampang sub-District Nonthai District Nakhonratchasima Provinceพระนพรัตน์ นนทสาโร (ปาฬินดุง)^{*}ดร.เรียงดาว ทวะชาลี, ดร.ปชาบดี แยมสุนทร^{**}

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาระดับการปฏิบัติงาน ตามหลักฆราวาสธรรม ของผู้ใหญ่บ้าน ๒) เปรียบเทียบการปฏิบัติงาน ตามหลักฆราวาสธรรม ของผู้ใหญ่บ้าน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ ๓) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงาน ตามหลักฆราวาสธรรม ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลกำแพง อำเภอโนนไทยจังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชน จำนวน ๓๙๙ คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยรายคู่ที่มีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา อธิบายในรูปความเรียงและแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๒$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านสัจจะ ($\bar{x} = ๔.๐๙$) ด้านทมะ ($\bar{x} = ๔.๐๕$) ด้านขันติ ($\bar{x} = ๓.๙๘$) และด้านจาคะ ($\bar{x} = ๓.๙๘$) ตามลำดับ

๒. ประชาชนที่มี อายุ และระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรมของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลกำแพง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกันไป เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี เพศ และสถานะภาพ ต่างกัน มี

^{*} นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

^{**} อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ความคิดเห็นการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลกำแพง อำเภอนนทบุรี จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงาน ตามหลักธรรมาธรรม ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลกำแพง อำเภอนนทบุรีจังหวัดนครราชสีมา คือผู้ใหญ่บ้านควรปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ มีความปรารถนาให้พี่น้องในชุมชนอยู่ กินดี หมดหนี้หมดสิน มีความมุ่งมั่น และมุ่งหวังให้เกิดผลสำเร็จ ยอมรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่าย ใช้ความมีสติ สุขุม รอบคอบในการแก้ปัญหาทุกอย่างถ้าชาวบ้านมีขัดแย้งกัน ความตึงมั่น ตั้งใจ จริงใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จจะตามเป้าหมาย รู้จักแบ่งปันปฏิบัติตนให้เป็นคนของประชาชน ช่วยเหลือสังคมหรือคนในหมู่บ้าน อยู่ตลอดเวลา

คำสำคัญ: การปฏิบัติงาน, หลักธรรมาธรรม, ผู้ใหญ่บ้าน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the levels of work performance according Gharavasa-dhamma (Pali: gharavasa-dhamma, virtues for a good household life) of the headmen in Kampang sub-district, Nonthai district, Nakornratchasima province, 2) to compare work performance of the headmen, classified by their personal factors and 3) to study the ways to improve work performance according Gharavasa-dhamma of the headmen. This research employed mixed research methodology: qualitative and quantitative methods. The samples used in this study included 399 residents in the studied area. For quantitative research, the questionnaire was used as the research tool for collecting the data, analyzed by computer program to find the values of the following statistics: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, One-Way ANOVA and Least Significance Difference (LSD). For qualitative research, the interview form was used to collect the data from five key informants. The content data was analyzed and described in forms of essay and interview.

The research results were as follows:

1. The overall statistic value of the population opinion towards work performance was at a high level ($\bar{x} = 4.02$) and based on each aspect consideration, the respective scores of the aspects were Sacca (Pali: sacca,

truth, $\bar{x} = 4.09$), Dama (Pali: dama, taming, $\bar{x} = 4.05$), Khanti (Pali: khanti, tolerance, $\bar{x} = 3.98$), Caga (Pali: caga, liberality, $\bar{x} = 3.98$).

2. The population with differences in age and education had different opinion towards work performance according to Gharavasa-dhamma of the headmen. This accepted the hypothesis determined. The population with differences in gender and status had their indifferent opinion work performance according to Gharavasa-dhamma of the headmen. This denied the set hypothesis.

3. The ways to improve work performance according to Gharavasa-dhamma of the headmen were that the headmen should work sincerely and wish all the villagers to be well-being, happy, completely out of debt, energetic and successful. They should listen to the others, be conscious, calm, careful to solve the problems of the villagers, be sincere to work towards the target, be generous, help people and society always.

Keywords : The Performance, Gavasadhmma, Headman

๑. บทนำ

ผู้ใหญ่อำนาจเป็นส่วหนึ่งของสถาบันการเมืองการปกครอง ซึ่งได้ถือกำเนิดและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ โดยผู้ใหญ่อำนาจมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเขตหมู่บ้าน ที่เรียกกันว่า “การปกครองท้องถิ่น”^๑

ดังนั้นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่อำนาจ ซึ่งเป็นบุคคลที่ประชาชนให้ความเชื่อถือและมอบความไว้วางใจให้เป็นตัวแทนของชุมชน จึงมีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของประชาชนในเรื่องต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๗ ในเรื่องการรับแนวนโยบายมาปฏิบัติเพื่อช่วยแก้ไขปัญหที่ประชาชนในท้องถิ่นประสบอยู่^๒

นอกจากนี้ในเขตอำเภอโนนไทยก็ถูกผลกระทบที่ต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งแม้ทั้งประเทศไทยขณะนี้กำลังเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งในระดับที่รุนแรงไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง ที่เป็นเรื่องของการแย่งชิงอำนาจ ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ที่

^๑ สุริยะ วิริยะสวัสดิ์, “บทบาทกำนันผู้ใหญ่อำนาจท่ามกลางสังคมไทยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน”, วารสารกำนันผู้ใหญ่อำนาจ, ปีที่ ๖๒, ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๕๒) : หน้า ๑๑-๑๕.

^๒ สมนึก คำใจหนัก, “ภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่อำนาจอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดแม่ฮ่องสอนต่อการเสริมสร้างเศรษฐกิจพอเพียง”, การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๒.

มีการแย่งชิงผลประโยชน์กัน หรือแม้กระทั่ง ความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะที่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เกี่ยวข้องกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งต่างก็มีผลประโยชน์ต่างกัน หากไม่จัดการความขัดแย้งหรือข้อตกลงหรือไม่มีการประนีประนอม ก็จะก่อให้เกิดการเผชิญหน้าและความรุนแรงได้ ทำให้การปฏิบัติงานไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกัน แม้กระทั่งขาดความอดทนอดกลั้น ไม่มีการเสียสละ การแบ่งปันมีน้ำใจ ถ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ต่อคนรอบข้างจะทำให้คนรอบข้างไว้วางใจไม่เกิดความระแวงต่อกัน^๓

ดังนั้นผู้ใหญ่บ้านจะต้องเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้ดี จะต้องมีความวิญญูณของนักปกครอง กล่าวคือ มีความอดุสาหะ อดทนต่อความเหนื่อยยากเป็นผู้มีความเสียสละและเห็นประโยชน์สุขของราษฎรมากกว่าประโยชน์สุขส่วนตัว เป็นผู้ที่มีความตั้งใจจริง อุทิศและทุ่มเทร่างกาย จิตใจให้กับงานในการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างถูกต้อง อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย ให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านสร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นที่ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อรับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของ ราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ

การปฏิบัติงานตามหลักคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์ หลักธรรมของบุคคลผู้มีความเกี่ยวข้องกันเป็นเครื่องมือ ในการปฏิบัติตนต่อกันจึงจะทำให้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขในสังคมเอาไว้ ๔ ประการด้วยกันซึ่งอยู่ในหมวดธรรมที่เรียกว่า “ฉราวาสธรรมธรรม ๔” ซึ่งมีความหมายว่า ธรรมสำหรับครองเรือนหรือธรรมสำหรับผู้อยู่ครองเรือน มี ๔ อย่างคือ ๑) สัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อกัน ๒) ทมะ การฝึกตน ๓) ขันติ ความอดทนอดกลั้น ๔) จาคะการเสียสละ การแบ่งปัน มีน้ำใจจึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะเป็นแหล่งสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ให้แก่เด็กเรียนทุกคน ถ้าผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ต่อคนรอบข้างจะทำให้คนรอบข้างไว้วางใจไม่เกิดความระแวงต่อกัน แต่ละคนก็จะตั้งใจปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนได้เต็มความสามารถ การงานที่ทำก็จะออกมาดีประสบความสำเร็จ ตามที่ตั้งเอาไว้^๔

ด้วยเหตุที่ได้กล่าวมานี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านตามหลักฉราวาสธรรม ในหมู่บ้านต่างๆ ในเขตตำบลกำปง อำเภอนอนไทย จังหวัด

^๓ ความขัดแย้งที่ยืดเยื้อ โดย Edward Azar ประกอบด้วย Communal content, Human needs, Governance and The state and International Linkages ดู รายละเอียดใน Ramsbotham et al, 2011), หน้า ๙๙-๑๒๒.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๙

นครราชสีมา ผลการวิจัยที่ได้รับจะมีส่วนเพื่อช่วยนำไปเป็นข้อมูลหรือแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านตามหลักฆราวาสธรรมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

๒. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอโนนไทยจังหวัดนครราชสีมา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการใช้แบบสอบถาม และใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๙,๖๙๙ คนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๓๙๙ คน โดยการหากกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม โดยการคำนวณจากสูตร Taro Yamane ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๙๙ คน โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยการหาสัดส่วนของประชากรต่อกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปหาคุณภาพของแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน ๕ ท่าน นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม (Index of congruence : IOC) ซึ่งแต่ละข้อได้ค่า IOC เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปทำการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาตรวจหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๘๒ แบบสอบถามที่หาค่าความเชื่อมั่นแล้วนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติดังนี้ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สถิติจำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage) อธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบายข้อมูลระดับความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้ใหญ่บ้านในตำบลกำแพง อำเภอโนนไทยเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สถิติทดสอบค่า (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม ใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้น มากกว่าสองกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน (รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวม

๔. สรุปผลการวิจัย

การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล หมายถึง การปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายของหน่วยงาน และผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติด้วยหลักคุณธรรมโดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสัจจะ คือ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ตามความจริง เทียงแท้ มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความจริงใจ ๒) ด้านทมะ คือ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยรู้จักฝึกฝนพัฒนาตนเอง ควบคุมจิตใจฝึกฝนข่มใจ ทุ่มเทเวลาความสามารถ สู้งานไม่ท้อถอยและรู้จักรักษาใจ ปรับตัวฝึกหัดแก้ไขข้อบกพร่อง ๓) ด้านขันติ คือ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ด้วยความอดทน ใฝ่รู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานไม่ท้อถอย อดกลั้นต่องาน เพื่อให้งานสำเร็จ มีตั้งใจขยันหมั่นเพียร มีสติเข้มแข็ง ๔) ด้านจาคะ คือ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ด้วยความเสียสละเวลา สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือไม่คับแคบเห็นแก่ตัว

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน คือ ผู้มีอำนาจหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอ ในการปฏิบัติงาน และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน และมีอำนาจหน้าที่หลักคือ ปฏิบัติตามคำสั่งทางราชการ รายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้าน ดูแลความปลอดภัย รักษา

ความสงบเรียบร้อย สร้างความสมานฉันท์ความสามัคคี ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยเป็นผู้เสนอความต้องการของราษฎร ประสานงานตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ให้ถูกต้อง โปร่งใส ส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องที่ ติดต่oprสานงานกับภาครัฐ อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ ประชุมราษฎรเพื่อรับฟังปัญหา นำความเดือดร้อนทุกข์สุขของราษฎร แจ้งต่อส่วนราชการหน่วยงานภาครัฐ ให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ราษฎร ผู้ประสบภัยอภิมหหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ ทำความเข้าใจในระเบียบแบบแผนของทางราชการ ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎร ให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์ บำบัดป้องกันอันตราย สาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน

ผู้ใหญ่บ้าน คือ บุคคลผู้มีอำนาจหน้าที่ เป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้าน ทั้งหมด ๑๖ หมู่บ้าน ในเขตตำบลกำแพง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ๑) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๑๗ คน จำแนกตามอายุ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระหว่าง ๒๖-๓๐ ปี จำนวน ๑๐๗ คน จำแนกตามสถานะภาพ ส่วนใหญ่สมรส จำนวน ๒๒๔ คน จำแนกตามระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ม. ๖ หรือ ปวช. จำนวน ๑๔๓ คน ประชาชนที่มีอายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้านแตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ส่วนประชาชนที่มี เพศ และสถานะภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลกำแพง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมาไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๒) การปฏิบัติงาน ตามหลักธรรมาธรรม ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลกำแพง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติ และด้านจาคะ ตามลำดับ ๓) เปรียบเทียบการปฏิบัติงาน ตามหลักธรรมาธรรม ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลกำแพง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ดังนี้ ๑) จำแนกตามเพศ พบว่า ประชาชนที่มี เพศ ต่างกันมีความคิดเห็นการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้าน โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐาน ๒) จำแนกตามอายุ พบว่า ประชาชนที่มี อายุ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ได้ค่า $F=๕.๙๘$ จึงยอมรับสมมติฐาน ๓) จำแนกตามสถานะภาพ พบว่า ประชาชนที่มี สถานะภาพต่างกันมีความคิดเห็นการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ได้ค่า $t=๒.๔๖$ จึงปฏิเสธสมมติฐาน ๔) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มี การศึกษา ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ได้ค่า $F=๘.๒๔$ ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน ๔) แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงาน

ตามหลักธรรมาธรรม ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอนนไทยจังหวัดนครราชสีมา ควบปฏิบัติงานด้วยความจริงใจต่อชาวบ้าน เป็นคนตรงไปตรงมา สื่อสารกับลูกบ้านให้ชัดเจน เพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้า ปฏิบัติงานด้วยความประนีประนอมและมีเหตุผล รับฟัง ความคิดของประชาชนพร้อมทั้งระงับอารมณ์เมื่อเจอปัญหา ปฏิบัติงานด้วยความอดทนอด กลั้น ต่อทุกสถานการณ์ ปฏิบัติงานด้วยความเสียสละให้มาก และให้ความช่วยเหลือกับ ลูกบ้านทุกคน เอื้อเฟื้อ และรู้จักแบ่งปัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ด้านสัจจะ โดยกล่าวว่า ควร ปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ มีความปรารถนาให้พี่น้องในชุมชนอยู่ดี มีความมุ่งมั่น และมุ่งหวัง ให้เกิดผลสำเร็จ ตามที่ได้ตั้งใจ และตรงมาไม่อ้อมค้อมและทำงานด้วยความสุจริต

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ด้านทมะ โดยกล่าวว่า ควรฝึกฝน ความอดทน อดกลั้น รู้จักข่มใจ เมื่อเวลาชาวบ้านมีปัญหาข้อขัดแย้งกัน ใช้ความมีสติ

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ด้านขันติ โดยกล่าวว่า ควรตั้งมั่น ตั้งใจ จริงใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จจะตามเป้าหมาย เราต้องลดปัญหาในชุมชนให้ได้ ไม่มีการแบ่งพรรค แบ่งพวกให้ความเสมอภาค ไม่ใช้ความรุนแรงตั้ง

ผู้ให้สัมภาษณ์มีแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ด้านจาคะ โดยกล่าวว่า ควรทำงาน ทุกอย่างต้องมีแผน หมู่บ้านก็มีแผนพัฒนาหมู่บ้าน และรู้จักแบ่งปัน ปฏิบัติตนให้เป็นคนของ ประชาชน ช่วยเหลือสังคมหรือคนในหมู่บ้าน อยู่ตลอดเวลา

๕. อภิปรายผลการวิจัย

การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลก่าปัง อำเภอนนไทย จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก แยกเป็นรายด้านดังนี้ ๑) ด้านสัจจะ พบว่า ควรจริงใจต่อชาวบ้าน ตรงไปตรงมาในการทำงานสื่อสารกับชาวบ้าน พัฒนาเรื่อง ความร่วมมือในการทำงาน ๒) ด้านทมะ พบว่า ควร รับฟังความคิดเห็นของลูกบ้านจะต้องข่ม จิตใจของตัวเองให้ได้ อย่าใช้อะไรง่าย ๆ อย่างที่ถอยในการทำงานควบคุมอารมณ์ให้มากขึ้น กว่าเดิมพัฒนาเรื่องความร่วมมือในการทำงานด้วยความสมัครใจ ๓) ด้านขันติ พบว่า ควรรับ ฟังความคิดเห็นจากคนส่วนใหญ่ อดกลั้น การรักษาภาวะปกติของตนไว้ได้ความอดทน อด กลั้น การรักษาภาวะปกติของตนไว้ได้ความอดทน ๔) ด้านจาคะ พบว่า การปฏิบัติงานของ ผู้ใหญ่บ้านทำให้เห็นควรเสียสละเวลาดูแลความสงบให้มากกว่านี้ทำงานเป็นระบบเป็นขั้น เป็นตอนเสียสละ การแบ่งปัน เอื้อเฟื้อ ให้เกิดขึ้นในตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

เปรียบเทียบการปฏิบัติงาน ตามหลักธรรมาธรรม ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลกำปิ่ง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลดังนี้ จำแนกตามเพศ พบว่า ประชาชนที่มี เพศ ต่างกันมีความคิดเห็นการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลกำปิ่ง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐาน จำแนกตามอายุ พบว่า ประชาชนที่มี อายุ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลกำปิ่ง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ได้ค่า $F = ๕.๙๘$ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐ ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน จำแนกตามสถานะภาพ พบว่า ประชาชนที่มี สถานะภาพ ต่างกันมีความคิดเห็นการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลกำปิ่ง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ได้ค่า $t = ๒.๔๖$ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑๔ ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ระดับ .๐๕ ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐาน จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มี การศึกษา ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรมของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลกำปิ่ง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา ได้ค่า $F = ๘.๒๔$ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐ ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐาน

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรม ของผู้ใหญ่บ้าน ในเขตตำบลกำปิ่ง อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา แยกเป็นรายด้าน ดังนี้ ๑) ด้านสัจจะควรปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ มีความปรารถนาให้พี่น้องในชุมชนอยู่ดี มีความมุ่งมั่น และมุ่งหวังให้เกิดผลสำเร็จ ตามที่ได้ตั้งใจ คือ มีจิตอาสา พัฒนาหมู่บ้าน ๒) ด้านทมะ ควรฝึกฝนความอดทน อดกลั้น รู้จักข่มใจ เมื่อเวลาชาวบ้านมีปัญหาข้อขัดแย้งกัน ไม่อ่าจะขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ๓) ด้านขันติ ควรมีความตั้งมั่น ตั้งใจ จริงใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ ไม่มีการแบ่งพรรค แบ่งพวกให้ ความเสมอภาค โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แล้วนำมาสรุปหาแนวทาง (๔) ด้านจาคะผู้ใหญ่บ้านควรทำงานทุกอย่างต้องมีแผน หมู่บ้านก็มีแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีกฎข้อระเบียบของหมู่บ้านเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการปฏิบัติทำงานต่างๆ ต้องคิดเสมอว่าคนสวนใหญ่ในชุมชนได้ประโยชน์ นอกจากหมู่บ้านได้ประโยชน์แล้ว

๖. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยสามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อปรับปรุงเพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรปฏิบัติงานอย่างประนีประนอม แต่ต้องเด็ดขาด และรับฟังความคิดเห็นของลูกบ้าน

๑.๒ ควรรับฟังความคิดเห็นจากคนส่วนใหญ่และนำมาชี้แจงกับลูกบ้านให้ถูกต้องตามจริง

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑ ผู้ใหญ่บ้านควรอดทน อดกลั้น การรักษาภาวะปกติของตนไว้ให้ได้

๒.๒ ผู้ใหญ่บ้านควรควบคุมอารมณ์ให้มากขึ้นกว่าเดิม

๒.๓ ผู้ใหญ่บ้านควรพูดจาที่ไม่สร้างความขัดแย้ง ทำงานส่วนรวมให้ขึ้น เข้ากับลูกบ้านให้ได้ ให้ความช่วยเหลือที่ดีทุกด้าน

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรศึกษาวิจัยการนำหลักขรรวาศธรรม ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน

๓.๒ ควรศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามหลักขรรวาศธรรมของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลอื่นที่มีลักษณะพื้นที่ประชาชนที่ใกล้เคียงกัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๔.

(๒) วารสาร :

สุริยะ วิริยะสวัสดิ์. “บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านท่ามกลางสังคมไทยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน”. วารสารกำนันผู้ใหญ่บ้าน, ปีที่ ๖๒ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๕๒).

(๓) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

สมนึก คำใจหนัก. “ภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนต่อการเสริมสร้างเศรษฐกิจพอเพียง”. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

ปริทรรศน์วรรณกรรมที่สะท้อนแนวคิดด้านสถานภาพของสตรีในพื้นที่ทางพุทธศาสนา
A Periscope Literature Reflected To The Current Status Of Women
In Buddhism

พระสุธี สีสวิสุโท*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอสถานภาพของสตรีที่ปรากฏบนพื้นที่ของศาสนาพุทธ โดยจะพิจารณาถึงบทบาท หน้าที่ ตลอดจนทัศนคติที่เป็นตัวกำหนดบทบาทเหล่านั้นผ่านแนวคิดของสังคมว่า สถานภาพของสตรีในสังคมนั้นๆ เป็นอย่างไรบ้าง และมีสาเหตุอันเนื่องมาจากแนวคิดใด วรรณกรรมที่ใช้ศึกษาเป็นบทความทางวิชาการจำนวน ๔ ฉบับ

จากศึกษาพบว่า บทความที่ยกมาทั้งหมดมีความแตกต่างกัน คือสองบทความแรก สะท้อนแนวคิดของผู้เขียนว่าสถานภาพของสตรีในทางศาสนายังถูกเอาเปรียบ เนื่องจากการถูกครอบงำโดยระบอบปิตุราชาธิปไตย และจากอคติของพระสงฆ์ ทั้งฉัตรสุมาล และพุทธทาสภิกขุได้ตระหนักถึงข้อเสียเปรียบนี้และมีความมุ่งหมายที่จะยกระดับสถานภาพของสตรีในศาสนาขึ้น โดยฉัตรสุมาลหันไปใช้วิธีสตรีนิยมแบบตะวันตกและต่อสู้ทางวิชาการ เพื่อให้ได้มาซึ่งการบวชภิกษุณี ในขณะที่ท่านพุทธทาสแสดงท่าทีแบบประนีประนอม อาจเป็นเพราะท่านเองต้องการรักษาหลักการฐานะผู้เผยแผ่ธรรมตามพระไตรปิฎกจึงจำเป็นต้องรักษาพระวินัยแบบเคร่งครัด ส่วนสองบทความหลังเป็นการสะท้อนแนวคิดสถานภาพสตรีที่สูงอยู่แล้วโดยไม่ต้องเรียกร้องหรือแก้ไขอะไรเพิ่มเติม มองได้ว่าทั้ง แอนดะยาและลีดอม ล้วนใช้รูปแบบการตีความในแง่ดี มองปรากฏการณ์ที่คนอื่นเห็นว่าเป็นความเหลื่อมล้ำเป็นข้อได้เปรียบ ซึ่งการตีความนั้นก็มิได้เลือนลอยกลับมีหลักฐานยืนยันชัดเจนก่อนไปทำนองการวิเคราะห์ว่าททกรรมมากกว่า

คำสำคัญ: ระบอบปิตุราชาธิปไตย, สถานภาพของสตรี, และพุทธศาสนา

Abstract

This article is to present the position of women in the view of Buddhism by considering the rules, duties and attitudes which specificity these

* อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ โครงการขยายห้องเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วัดพัฒนาราม สุราษฎร์ธานี

rules through social concepts as; how is the status in that society and its cause leads from which concepts.

After reviewed literature from 4 academic articles. The results were found that all academic articles have different views, the first two articles give the reflection details of the writers that the status of women in Buddhism is still being crushed because of dominating patriarchal regime and from prejudiced Buddhist monk. Chatsuman and Buddhathatu emphasized on the drawback and they have an expectation to upgrade the status of women in Buddhism. Chatsuman used the Western feminism and academic struggle to gain the nun ordained as Buddhist, while Buddathatu might be showing signs of a compromise because he wanted to maintain the position as the Missionary of the Holy Scriptures in order to follow the discipline strictly. In the last two academic articles they reflected the concept of the status of women in high status in society unnecessary to request or edit anything that looked both Ann and Lee Da Ya Dom all forms of interpretation optimistic view phenomena that others see as a disparity is advantageous. The metaphysical interpretation of it was not to have concrete evidence rather than melody discourse analysis.

Keywords: Patriarchal regime, the status of women, Buddhism.

๑. บทนำ

บทบาทสตรีได้ถูกศึกษาและนำมาเผยแพร่มากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้แนวคิดแบบสตรีนิยม (นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา) แนวคิดนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ โดยเน้นไปที่การสะท้อนบทบาทความสำคัญของผู้หญิงที่ถูกมองข้ามด้วยอคติแบบชายเป็นใหญ่ อีกทั้งยังนำเสนอข้อจำกัด การถูกกดขี่เอาเปรียบของผู้หญิงในแต่ละสังคม พื้นที่หนึ่งที่นักสตรีนิยมให้ความสำคัญคือ พื้นที่ทางศาสนา ด้วยว่าศาสนามีกรอบความเชื่อซึ่งส่งผลต่อความคิดของผู้คนในแง่ของการดำรงชีวิตทั่วไปตลอดจนการใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินถูกผิดซึ่งภายหลังกลายมาเป็นแบบแผนของสังคม จึงต้องยอมรับว่า ศาสนามีส่วนในการกำหนดความสูง-ต่ำด้านสถานภาพของสตรีทั้งในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ปัจเจกบุคคล

บทความนี้เป็น การนำเสนอสถานภาพของสตรีที่ปรากฏบนพื้นที่ของศาสนาพุทธ โดยจะพิจารณาถึงบทบาท หน้าที่ ตลอดจนทัศนคติที่เป็นตัวกำหนดบทบาทเหล่านั้นผ่าน

แนวคิดของสังคมว่า สถานภาพของสตรีในสังคมนั้นๆ เป็นอย่างไรบ้าง และมีสาเหตุอันเนื่องมาจากแนวคิดใด วรรณกรรมที่ใช้ศึกษาเป็นบทความทางวิชาการจำนวน ๔ ฉบับ โดยจะแบ่งประเภทของบทความเป็น ๒ ประเภทหลักคือ ๑) บทความที่ให้ภาพระบบชายเป็นใหญ่ของสังคมในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (เน้นไปที่ประเทศลาวและไทย) อันส่งผลให้พื้นที่ทางศาสนาของสตรีถูกลดทอนลง และ ๒) บทความที่สะท้อนถึงความเป็นศูนย์กลาง/ประธานของสตรีหรือมองสตรีในฐานะเป็นตัวหลักต้นระบบพุทธศาสนาเถรวาท บทความประเภทหลังนี้กลับชูความสูงส่งและบทบาทของสตรีซึ่งหลายคนเคยมองข้ามไป โดยมองว่าคำสอนทางพุทธศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือหลักในการยกสถานภาพของสตรีให้สูงขึ้น (โดยอาจไม่จำเป็นต้องเรียกร่องสิทธิเพื่อสตรีอีกแล้ว) จากนั้นจะวิเคราะห์ถึงข้อเด่น ข้อด้อยของแนวคิดทั้งสองว่าส่งผลอย่างไรต่อการใช้แว่นของแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งเพื่อศึกษาสถานภาพของสตรีในพื้นที่ทางพุทธศาสนา

๒. แนวคิดที่สะท้อนภาพของระบบชายเป็นใหญ่ของสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๑. บทความเรื่อง Buddhist Texts from a Feminist Perspective^๑ เขียนโดยฉัตรสุมาล กบิลสิงห์ โดยฉัตรสุมาลต้องการสื่อถึงความไม่เท่าเทียมกันของหญิงและชายในพื้นที่ทางศาสนาของประเทศไทยที่ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกที่อาศัยการตีความของผู้ชายหรือพระที่ถูกอคติทางเพศครอบงำ จึงได้พยายามกีดกันสตรีออกจากพื้นที่ทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโอกาสในการบวชเป็นภิกษุณี กล่าวให้ชัดขึ้นคือ พระสงฆ์ได้ใช้พระไตรปิฎกและประวัติศาสตร์พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือหลักในการปฏิเสธสตรีเพศในการได้รับสิทธิอุปสมบท โดยจำแนกหน้าที่ของพุทธศาสนาต่อสตรีเป็น ๒ ระดับ คือ ๑) ระดับของข้อปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ ซึ่งคำสอนในแง่นี้ไม่กระทบต่อสตรีแต่ประการใด ยังถือเป็นคำสอนที่ข้ามพ้นความเป็นเพศ (Gender) ไปด้วยซ้ำ ส่วนที่เป็นปัญหาคือ ๒) คำสอนในระดับล่างที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ข้อปฏิบัติปลีกย่อยที่จัดสรรตามหน้าที่หรือเพศสถานะตามโครงสร้างและบริบทของสังคม ซึ่งสร้างความเหลื่อมล้ำจำนวนมากแก่สตรี

ฉัตรสุมาลตั้งข้อสังเกตว่า ภิกษุณีที่มีความสามารถมากมายทั้งแง่ปริยัติและปฏิบัติ ซึ่งหลายคนก็ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้ชำนาญด้านพระธรรม พระวินัย ฯลฯ ได้ถูกปฏิเสธโดยพระสงฆ์โดยการปิดโอกาสในการเข้าร่วมทำสังคายนา หากมองประเด็นนี้ตามกรอบคิดของสตรีนิยมแล้ว ย่อมเห็นอคติของพระสงฆ์ (ซึ่งเชื่อว่าเป็นอรหันต์ทั้ง ๕๐๐ รูป) ได้อย่างชัดเจน อีกทั้งประเด็นการปรับอบัติพระอานนท์ที่พยายามทูลอ่อนวอนพระพุทธเจ้าให้ทรงอนุญาตในการบวชภิกษุณี พระอรหันต์เหล่านั้นไม่ยอมจ้องเรื่องนี้ตั้งแต่

^๑ Chatsumarn Kabilsingh, *Buddhist Texts from a Feminist Perspective* (An article in her book, *(Thai Women in Buddhism)*, (The United States of America : Parallax Press, 1999), p. 24.

เนิ่นๆ ที่พระพุทธเจ้ายังพระชนม์อยู่ แต่กลับรอนจนพระองค์ปรินิพพาน พลดีกรรมนี้สื่อถึงความไม่บริสุทธิ์ใจของพระสงฆ์ที่ร่วมทำสังคายนาและยังเชื่อต่อไปได้อีกว่า แท้จริงแล้วกฎระเบียบที่ยิบย่อยที่กำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นอุปสรรคในการบวชภิกษุณีเป็นเรื่องที่ถูกยัดเข้ามาภายหลัง สังเกตได้จากกรณีที่น่างมหาปชาบดีโคตมีและภิกษุณีอื่นๆ ในการบวชครั้งแรกไม่มีข้อจำกัด (ครุธรรม ๘ ประการ) เหล่านั้น^๒

ฉัตรสุมาลย์ได้ชี้ให้เห็นถึงอคติทางเพศที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนไทย เช่นระดับกุศลกรรมอันน้อยนิดที่ส่งผลให้เกิดเป็นหญิง ความไม่สะอาดทั้งทางจิตใจและกายภาพ (จากการมีประจำเดือน) เป็นต้น ซึ่งส่งผลต่อการผลักผู้หญิงออกจากพื้นที่ทางศาสนา เช่นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (เจดีย์ อุโบสถ ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของบางจังหวัด) ด้วยเชื่อว่าสตรีจะลดระดับของความศักดิ์สิทธิ์^๓ ซึ่งสาเหตุของความเข้าใจผิดทั้งหลายนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากระบบการศึกษาของไทยในอดีตที่เปิดโอกาสให้เฉพาะผู้ชายในการเข้ามาบวชและศึกษาพระไตรปิฎก ซึ่งปัจจุบันการเข้าถึงแหล่งคำสอนเปิดกว้างขึ้นแต่โอกาสที่จะได้รับการอุปสมบทก็ยังริบหรี่ เพราะอิทธิพลที่ยังตกค้างอยู่อย่างมากในการนำเสนอหลักคำสอนจากการตีความของพระสงฆ์เพียงด้านเดียว^๔

๒. บทความเรื่อง Dhammamata: Buddhadasa Bhikkhu's Notion of Motherhood in Buddhist Women Practitioners^๕ เขียนโดย โทโมมิ (Tomomi Ito) บทความนี้ได้แสดงถึงท่าทีของพุทธทาสภิกขุ ที่ไม่สนับสนุนการบวชภิกษุณี โดยโทโมมิสันนิษฐานว่า เป็นความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งภายใต้บริบทของสังคมซึ่งมีมหา

^๒ Ibid. pp. 22-23.

^๓ Ibid. pp. 32.

^๔ ดูผิวเผินแล้วอาจมองได้ว่า ฉัตรสุมาลย์เป็นนักสตรีนิยมหัวก้าวหน้าที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกผู้ต้องการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่สตรีโดยไม่ติดกับหลักศรัทธาของศาสนา แต่น่าสังเกตว่า ฉัตรสุมาลย์ไม่ได้วิจารณ์คำสอนในพุทธศาสนาเลย เธอเปลี่ยนไปเน้นที่ระบบโครงสร้างของสังคมและอคติของพระผู้ตีความคำสอนมากกว่า กล่าวคือ สิ่งใดที่เธอไม่เห็นด้วย เธอจะมองว่าสิ่งนั้นไม่ได้เป็นคำสอนทางพุทธศาสนาตั้งแต่ต้น หลายคนเห็นว่า หากให้มีการบวชภิกษุณีขึ้นมาได้จริงแต่ต้องกลับไปปรึกษาพระวินัยตามสมัยพุทธกาล ผู้ที่เรียกร้องการบวชภิกษุณีตามแนวคิดสตรีนิยมตะวันตกก็จะไม่ตกลงอยู่ดี เพราะยังมีสถานภาพที่ต่ำกว่าและผูกติดอยู่กับคณะสงฆ์ (ไม่ได้เป็นความเสมอภาคทางเพศอย่างแท้จริง) ซึ่งก็เป็นไปได้เช่นกันว่า เธอไม่ได้มีแนวคิดแบบตะวันตก (สังเกตจากการเป็นนักอนุรักษนิยม ที่ใช้ความรู้ทางวิชาการเพื่อปกป้องพุทธศาสนา ไม่ต่างจาก พุทธทาสภิกขุ และ ป.อ.ปยุตโต) การไม่ยอมรับระเบียบเดิมนั้นอาจเป็นเพราะเห็นว่า พระวินัยที่พระไตรปิฎกจัดสรรให้เป็นสิ่งแปลกปลอมที่ยัดเข้ามาภายหลังมากกว่า (ซึ่งเธอยังศรัทธาและประสงค์จะปฏิบัติตามหลักศาสนาที่เชื่อว่าเป็นของดั้งเดิมจริงๆ)

^๕ Tomomi Ito, "Dhammamata: Buddhadasa Bhikkhu's Notion of Motherhood in Buddhist Women Practitioners", *Journal of Southeast Asian Studies*, Vol. 38 No. 3 (October 2007).

เถรสมาคมเป็นผู้นำหลัก (ในการต่อต้านการบวชภิกษุณี) พุทธทาสภิกขุ เองได้พบกับความท้าทายและแรงบันดาลใจหลายครั้งอันนำไปสู่การหาทางออกให้แก่ผู้หญิงผู้ที่ต้องการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างเต็มที่ภายใต้สังคมที่มีความไม่เท่าเทียมทางเพศ การปฏิเสฐสิทธิสตรีในการบวชเป็นภิกษุณีสันนิษฐานจากการเน้นหลักคำสอนชั้นโลกุตตระที่ไม่สนใจสถานภาพเปลือกนอกของคน แต่บั้นปลายชีวิต พุทธทาสภิกขุ ได้จัดให้มี “อาศรมธรรมมาตา” ขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้สตรีได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างเต็มที่ (สถานที่นี้ต่างจากสำนักชีหรือเขตอุปาสิกาภายในสวนโมกข์เอง ตรงที่มุ่งการศึกษาและปฏิบัติอย่างจริงจัง ไม่ต้องรับบทบาทแม่ชีที่ต้องคอยสนับสนุนหรือทำอาหารถวายพระ) ที่น่าสนใจคือ พุทธทาสภิกขุ ไม่ได้ตั้งข้อกำหนดพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของสตรีที่เข้ามาอาศัย ณ อาศรม ธรรมมาตา นี้ไว้อย่างชัดเจน ไม่ได้ระบุว่าต้องโกนผมหรือไม่ใส่จีวรหรือชุดขาว กระทั่งต้องรักษาศีลแบบใด^๖ อาจเป็นเพราะท่านต้องการเน้นสาระด้านการศึกษาและปฏิบัติมากกว่า การเปิดโอกาสอย่างกว้างขวางเช่นนี้จึงมองได้ถึงความเป็นนักสตรีนิยมในตัวท่านเช่นกัน ท่านถึงกับส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์วารสารของธรรมมาตาเองโดยไม่ต้องขึ้นกับสวนโมกข์ และได้ใช้คำสอนทางศาสนาที่สนับสนุนความสามารถของสตรีมาเผยแพร่ เช่นบุรุษมิได้เป็นบัณฑิตเสมอไป สตรีก็เป็นบัณฑิตได้หากมีปัญหาเฉียบแหลม^๗ พุทธทาสภิกขุเตือนให้คนเห็นคุณค่าและคุณธรรมที่สูงส่งของแม่ ซึ่งการย้ำในเรื่องนี้ถือเป็นการสวนกระแสระบอบปิตาธิปไตยอย่างถึงรากถึงโคนเช่นกัน^๘ กล่าวโดยสรุปคือ พุทธทาสภิกขุ ได้ใช้คำอธิบายที่มีน้ำหนักและทรงอิทธิพลในสังคมไทย คือประเด็นเรื่อง “ความเป็นแม่” มาเป็นตัวเปิดโอกาสแก่สตรีเพื่อพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมและอุดมคติสูงสุดทางพุทธศาสนาโดยไม่ต้องขัดแย้งกับกระแสสังคมและตัวพระธรรมวินัย

๓. แนวคิดที่สะท้อนถึงความเป็นศูนย์กลาง/ประธานของสตรีในฐานะเป็นตัวหลักต้นพุทธศาสนา

บทความเรื่อง Localizing the Universal : Women, Motherhood and the Appeal of Early Theravada Buddhism^๙ เขียนโดย แอนดาเย่า (Barbara Andaya)

^๖ Ibid. p. 420.

^๗ คุรายละเอียดใน วิกิพีเดีย (พ. ช. อภิลักข. ๒๗/๒๕๑).

^๘ แต่หากวิเคราะห์ตามแนวสตรีนิยมแล้ว ความเชื่อเรื่องธรรมชาติของผู้หญิง (คุณธรรมที่ติดตัวผู้หญิงมา ความเป็นแม่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ) ก็ยังคงเป็นความคิดในระบอบชายเป็นใหญ่อยู่ดี เพราะเท่ากับผูกมัดผู้หญิงให้อยู่ในกรอบความเชื่อเดิม

^๙ Barbara Watson Andaya, “Localizing the Universal: Women, Motherhood and the Appeal of Early Theravada Buddhism”, *Journal of Southeast Asian Studies*, Vol. 33 (February 2002).

บทความนี้สะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์หลักธรรมในพุทธศาสนาให้เข้ากับพื้นที่บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนสามารถหยั่งรากมั่นคงได้โดยใช้อุปมาเรื่อง “ความเป็นแม่” หรือสตรีเพศเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ซึ่งสอดคล้องกับการให้เกียรติแก่สตรีของบริเวณนี้อยู่ก่อนแล้ว แอนดาย่า ได้ยกตัวอย่างพิธีทำขวัญนาคก่อนเข้าอุปสมบทก็มีการสั่งสอนเรื่องพระคุณแม่ อีกทั้งแนวคิดเรื่องการบวช ผู้คนแถบนี้ก็นำไปเทียบกับการที่นาคจะเข้าสู่ท้องแม่^{๑๐} ซึ่งหมายถึงผู้ที่บวชกำลังจะเกิดใหม่อีกครั้งโดยพระอุปชฌาย์ โดยทั้งแม่และอุปชฌาย์ล้วนมีบทบาทที่สอดคล้องกัน คือการอบรมเด็กให้เป็นคนมีศีลธรรม มีพฤติกรรมที่ดีงาม การเกิดใหม่นี้ยังสะท้อนถึงการทำให้บริสุทธิ์อีกครั้ง (Purified) ตลอดจนคำสอนต่างๆ เช่น เวสสันดรชาดก ที่ประหนึ่งเหมือนเป็นการเล่าประวัติพระโพธิสัตว์ (ชาย) แต่การนำเสนอกลับเป็นการสะท้อนถึงความรัก ความเสียสละของแม่ที่มีมากกว่าพ่อ รวมถึงคติพระโพธิสัตว์ทุกองค์ย่อมต้องดูแลทะนุถนอมแม่ ฯลฯ เทศนาเหล่านี้ล้วนส่งเสริมบทบาทของสตรีและสะท้อนถึงพื้นที่ทางศาสนาที่ไม่ตกต่ำของสตรีในบริเวณนี้

บทความเรื่อง Women’s Power and Theravada Buddhism: A Paradox from Xieng Khouang^{๑๑} เขียนโดย ลีดอม (H. Leedom Lefferts) ลีดอมเขียนบทความนี้จากการสังเกตพิธีกรรมฉลองพระใหม่ของ ลาวพวน ในโนนสวรรค์เมื่อปี ค.ศ.๑๙๙๑ โดยอธิบายภาพของแม่ที่เดินถือชายจีวรของพระลูกชายซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นสัญลักษณ์สะท้อนบทบาทที่สูงส่งของสตรีในบริเวณนี้ ลีดอมใช้ทฤษฎี วัฒนธรรมเชิงว่ามนุษย์มีความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ขาดจากวัตถุ ซึ่งการศึกษาศาสนาจะต้องศึกษาบริบทหรือวัตถุของศาสนานั้นๆ ด้วย ลีดอมอธิบายว่าผู้หญิงได้ควบคุมผู้ชาย (ลูก) ผ่านการให้จีวรและอนุญาตให้ลูกบวช ซึ่งสามารถมองได้ว่าลูกกลับตกเป็นเครื่องมือของแม่ในการสร้างบุญกุศล (มิใช่ดังที่หลายคนเข้าใจว่า แม่มีบุญน้อยกว่า ต้องรอรับส่วนบุญจากลูก) โดยทั้งลูก (ที่เป็นพระ) และจีวรล้วนเป็นผลผลิตของแม่ซึ่งไม่แปลกแยกจากผู้ผลิต การบวชเพื่อแม่เป็นการปรารถนาบุญคุณของแม่เป็นหลัก มิใช่ปรารถนาพระนิพพาน ฉะนั้นแม่จึงเป็นประธานในการขับเคลื่อนพิธีกรรมการบวชและเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนพุทธศาสนา การมองว่าพื้นที่สตรีทางพุทธศาสนานี้น้อย ไม่มีสิทธิบวชภิกษุณีนั่นถูกปฏิเสธโดยวัฒนธรรมทางวัตถุเหล่านี้ที่สะท้อนชัดเจนถึงการครอบงำของผู้หญิงซึ่งเป็นที่ยอมรับในพิธีกรรมผ่านการจับชายจีวรลูกเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของ (แม้มิได้อุปสมบทเอง แต่ก็ยังเป็นเจ้าของผู้ที่อุปสมบท)

^{๑๐} Ibid. 2002, p. 8.

^{๑๑} H. Leedom Lefferts, *Women’s Power and Theravada Buddhism: A Paradox from Xieng Khouang*, An article in Grant Evens’s book, *Laos : Culture and Society*, (Chiangmai : Silkworm Book, 1999).

๔. ข้อเด่นข้อด้อยของการใช้กรอบสตรีนิยมศึกษาสถานภาพของสตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ข้อเด่นของการใช้กรอบคิดแบบสตรีนิยมมาศึกษาบทบาทสตรีในพื้นที่ทางศาสนา คือ ทำให้เกิดการวิเคราะห์ที่รอบด้านมากขึ้น เช่นกรณีการวิเคราะห์คัมภีร์ของนักสตรีนิยม ที่สะท้อนให้เห็นความไม่เท่าเทียมของผู้หญิงซึ่งยังสามารถตั้งข้อสันนิษฐานต่อไป (จากการเทียบเคียงตำรา) ได้อีกว่า เกิดการกลั่นแกล้งปิดโอกาสในการบวชภิกษุณี ซึ่งหากไม่มีแนวคิดแบบนี้ อาจทำให้มองข้ามข้อเท็จจริงบางเรื่องและยอมรับโดยสิโรราบไปได้เนื่องจากเห็นว่าเป็นคัมภีร์ทางศาสนาและต้องใช้ศรัทธาเป็นหลัก

อีกประเด็นของ พุทธทาสภิกขุ ที่ส่งเสริมให้ผู้คนเห็นความสำคัญของแม่ เชื่อในธรรมชาติของความเป็นหญิงว่ามีความอ่อนโยน รักและปรารถนาดีต่อลูก แม่สร้างจิตวิญญาณ (คุณธรรมและความรู้) ให้แก่ลูกมากกว่าพ่อ^{๑๒} คำพูดที่ซาบซึ้งนี้หากมองในกรอบของสตรีนิยม (สำนักถอนรากถอนโคน) แล้วจะเห็นว่าพลาดตรงที่สอนให้คนเชื่อเรื่องความเป็นธรรมชาติของผู้หญิงซึ่งไม่มีอยู่จริง สำนักนี้มองว่าความเป็นแม่หรือคุณสมบัติต่างๆ ล้วนถูกสังคมกล่อมเกลา ซึ่งที่สุดแล้วความเชื่อในธรรมชาติเช่นนี้จะลดทอนเสรีภาพของความเป็นแม่ลงอีกเช่นกันและแม่ที่ไม่มีคุณสมบัติตามนั้นก็จะถูกสังคมประณาม นักสตรีนิยมจึงเชื่อว่ากายภาพหรือความจริงสากลจึงไม่ได้เป็นตัวกำหนดคุณสมบัติคน^{๑๓} แม้กระทั่งประเด็นการแบ่งงานกันทำของชาย-หญิง ศาสนาพุทธมักปฏิเสธการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมว่าเป็นเรื่องไร้สาระโดยยกเอาหลักทศ ๖ มาอธิบายหน้าที่ซึ่งต้องแบ่งงานกันรับผิดชอบ ริทา (Rita M. Cross) ได้ให้คำนิยามของระบอบปิตาธิปไตยไว้น่าสนใจว่า “เป็นรูปแบบ โครงสร้างของสังคมที่สนับสนุนความเป็นใหญ่ของชาย” ริทากล่าวเสริมว่า พวกปิตาธิปไตยส่วนใหญ่จะกล่าวยกย่องผู้หญิงว่ามีสิทธิเสมอกัน แต่จะรังเกียจพวกเธอทันทีหากเธอออกนอกกรอบที่ตนขีดไว้^{๑๔}

ข้อด้อยของแนวคิดสตรีนิยมคือการสนใจประเด็นเรื่องความเท่าเทียมหรือสนใจเจาะหาข้อได้เปรียบของอีกฝ่ายมากเกินไป จนทำให้มองมนุษย์เป็นเพียงวัตถุที่ตนศึกษา เช่นกรณีของสำนักมาร์กซิส ที่วิจารณ์การรณรงค์ให้มีผ้าเดี๋ยเดี่ยวว่าเป็นความเลวร้ายของระบอบปิตาธิปไตยภายใต้ทุนนิยม นั่นคือเพื่อรักษาผลประโยชน์ของฝ่ายชายเพื่อให้แน่ใจว่า

^{๑๒} (พุทธทาส, อ้างถึงใน Tomomi Ito, 2007), p. 423.

^{๑๓} Kate Millett, Theory of sexual politics from “Sexual Politics”, 1969.

^{๑๔} Rita M. Cross, Buddhism after Patriarchy : A Feminist History Analysis and Reconstruction of Buddhism, The United States of America, (State University of New York Press, 1993), p. 22.

เด็กที่เกิดมารับมรดกเป็นลูกตัวเอง^{๑๕} ซึ่งแนวคิดนี้ได้ลดทอนชีวิตของมนุษย์ลง กล่าวคือ มนุษย์มีส่วนของจิตใจที่เป็นความรัก โกรธ อิจฉา หรือทุกข์เมื่อมีคนอื่นมาแย่งของที่ตนรักไป อันนี้เป็นข้อดีของศาสนาที่มุ่งให้คนรู้จักมองความรู้สึกของผู้อื่นซึ่งมีส่วนทำให้สังคมเกิดความไว้วางใจกันมากยิ่งขึ้น

๕. สรุป

บทความที่ยกมาทั้งหมดมีความแตกต่างกันคือ สองบทความแรกสะท้อนแนวคิดของผู้เขียนว่าสถานภาพของสตรีในทางศาสนายังถูกกดทับ เนื่องจากการถูกครอบงำโดยระบอบปิตาธิปไตยและจากอคติของพระสงฆ์ (ในประวัติศาสตร์รวมทั้งปัจจุบัน) ที่เลือกตีความคำสอนเฉพาะสิ่งที่ตนได้ประโยชน์โดยไม่เห็นแก่สตรีเพศ ทั้งฉัตรสุมาลและพุทธทาสภิกขุได้ตระหนักถึงข้อเสียเปรียบนี้และมีความมุ่งหมายที่จะยกระดับสถานภาพของสตรีในศาสนาขึ้น โดยฉัตรสุมาลหันไปใช้วิธีสตรีนิยมแบบตะวันตกและต่อสู้อาณัติทางวิชาการเพื่อให้ได้มาซึ่งการบวชภิกษุณี (อาจกล่าวได้เช่นกันว่า แท้จริงเธอมีใช้นักสตรีนิยมแบบตะวันตก เพียงแต่ใช้ความรู้ทางวิชาการมาปกป้องสิทธิสตรีให้สอดคล้องกับหลักธรรม..ที่เธอเชื่อว่าเป็นของ..ดั้งเดิมเท่านั้น) ในขณะที่ท่านพุทธทาสแสดงท่าทีแบบประนีประนอม อาจเป็นเพราะท่านเองต้องการรักษาหลักการฐานะผู้เผยแผ่ธรรมตามพระไตรปิฎก (จำต้องรักษาพระวินัยแบบเคร่งครัดด้วย)

สองบทความหลังเป็นการสะท้อนแนวคิดสถานภาพสตรีที่สูงอยู่แล้วโดยไม่ต้องเรียกร้องหรือแก้ไขอะไรเพิ่มเติม มองได้ว่าทั้ง แอนดะยาและลีตอม ล้วนใช้รูปแบบการตีความในแง่ดี มองปรากฏการณ์ที่คนอื่นเห็นว่าเป็นความเหลื่อมล้ำเป็นข้อได้เปรียบ ซึ่งการตีความนั้นก็มิได้เลื่อนลอยกลับมีหลักฐานยืนยันชัดเจนก่อนไปทำนองการวิเคราะห์หาทรรคมมากกว่า

อย่างไรก็ตาม การชี้ให้เห็นข้อเด่นข้อด้อยของการใช้แนวคิดสตรีนิยมเข้ามาศึกษาสถานภาพสตรีในพื้นที่ทางศาสนาไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อลดทอนทฤษฎีใดหรือยกย่องแนวคิดใด หากแต่การใช้หลายแนวคิดมีส่วนช่วยในการเข้าใจปรากฏการณ์ได้รอบคอบและผิดพลาดน้อยลง หลายคนเช่น ริทา และโรเบิร์ตมองว่าศาสนาไม่มีความเป็นคำหรือชาวที่ชัดเจน (ไม่เป็นทั้งปิตาธิปไตยและไม่ใช่ไม่เป็นปิตาธิปไตย) หากแต่มีความเป็นเทา มีลักษณะผสมขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมสมัยนั้นๆ ทำนองเดียวกันศาสนายังเป็นทั้งผืนที่มอมเมาประชาชนให้ยอมรับชะตากรรมตัวเองโดยไม่ดิ้นรนชวนขวยและเป็นทั้งยากระตุ้นให้คนรีบลุกขึ้นต่อสู้

^{๑๕} Friedrich Engels, *The origin of family*, (private property and the state (Wendy), 1977), pp. 100-102.

กับอะไรบางอย่างตามแนวคิดของศาสนา^{๑๖} ฉะนั้นศาสนาจึงขึ้นอยู่กับการศึกษาของแต่ละแนวคิด การนำหลายทฤษฎีมาศึกษาจึงก่อให้เกิดความรอบคอบในแง่

บรรณานุกรม

๑. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Chatsumarn Kabilsingh. **Buddhist Texts from a Feminist Perspective (An article in her book, (Thai Women in Buddhism).** The United States of America : Parallax Press, 1999.

Friedrich Engels. **The origin of family.** private property and the state (Wendy), 1977.

H. Leedom Lefferts. **Women's Power and Theravada Buddhism: A Paradox from Xieng Khouang,** An article in Grant Evens's book, Laos : Culture and Society). Chiangmai : Silkworm Book, 1999.

Kate Millett. Theory of sexual politics from "Sexual Politics", 1969.

Keith A. Robert, David Yamane. **Religion in Sociological Perspective.** Fifth Edition. United Kingdom. SAGE Publications Inc. 2012.

Rita M. Gross. **Buddhism after Patriarchy : A Feminist History Analysis and Reconstruction of Buddhism.** The United States of America. State University of New York Press, 1993.

(2) Journal:

Barbara Watson Andaya. "Localizing the Universal: Women, Motherhood and the Appeal of Early Theravada Buddhism". **Journal of Southeast Asian Studies**, Vol. 33 (February 2002).

Tomomi Ito. "Dhammamata: Buddhadasa Bhikkhu's Notion of Motherhood in Buddhist Women Practitioners". **Journal of Southeast Asian Studies**, Vol. 38 No. 3 (October 2007).

^{๑๖} Keith A. Robert, David Yamane. Religion in Sociological Perspective. Fifth Edition. United Kingdom. SAGE Publications Inc. 2012.

พระพุทธศาสนากับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน : มิติสังคมตะวันตก
Buddhism And Social In Thailand Today : D West

พระพิทยพล กองพงษ์*

บทคัดย่อ

ทุกศาสนาในโลกล้วนมีคำสอนให้ศาสนิกชนประพฤติตนเป็นคนดี ทั้งดีต่อสังคมและดีต่อศาสนา วิธีการทำความดีนั้นแต่ละศาสนาก็จะแตกต่างกันไปตามแต่บทบัญญัติและหลักการของศาสนานั้นๆ แต่ทุกศาสนาก็มีจุดร่วมกันคือทำให้ความสำคัญแก่จิตใจการเชื่อมั่นในความดีการเสียสละโดยไม่ให้เห็นแก่ตัวน้อยที่สุด จนไม่มีความเห็นแก่ตัวเป็นที่สุดแต่ปัจจุบันศาสนาสากลของโลกกำลังเผชิญกับปัญหาท้าทายร่วมกัน บางศาสนาเผชิญกับปัญหาท้าทายจากภายนอกบางศาสนาเผชิญกับปัญหาท้าทายจากภายใน และบางศาสนาก็เผชิญกับปัญหาท้าทายทั้งสองประการ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะกรณีพระพุทธศาสนาในสังคมไทยบ้างเล็กน้อยและสังคมตะวันตกเป็นที่ตั้งที่นับถือพระพุทธศาสนา อันกำลังเผชิญกับปัญหานานาประการซึ่งแยกเห็นเป็น ๓ ประเด็นคือ

๑. ปัญหาท้าทายที่เกิดจากภายในหน่วยงานพระพุทธศาสนา
๒. ปัญหาท้าทายที่เกิดจากการรุกรานของลัทธิความเชื่อและศาสนาอื่นๆ
๓. ปัญหาท้าทายที่เกิดจากระบบความเชื่อและค่านิยมตามสื่อสมัยใหม่

คำสำคัญ: พุทธศาสนา, สังคมไทย, ยุคปัจจุบัน, สังคมตะวันตก

Abstract

Every religion in the world has taught congregations behave as a good person. Both good for society and good for religion. How good was that each religion is different according to the provisions and principles of the religion itself. But all religions have a common point, it is important to believe in the great spirit of sacrifice by giving generously minimum. It is not selfishness, but the universal religion of the world are facing common challenges. Some religions are serious challenges from outside, some religions are serious challenges from within. Some religions also face challenges both.

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

This is discussed in the case of Buddhism in Thailand and other Buddhist. He is faced with numerous problems, which are seen as three separate issues.

1. The challenges posed by the religious authorities.
2. challenges caused by the invasion of cult and other religions.
3. Challenges arising from belief systems and values based on modern media.

Keywords: Buddhism, Social, Thailand today, Western society

๑. บทนำ

การศึกษาประวัติพระพุทธศาสนาในดินแดนตะวันตก มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ อันเนื่องมาจากเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับวงการการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย การเคลื่อนตัวเข้าไปในตะวันตกของพระพุทธศาสนาเท่าที่มีหลักฐานยืนยันได้เมื่อประมาณ ๒๐๐ ปี ดังนั้น ข้อมูลในด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นประวัติความเป็นมาสภาพการณ์ในปัจจุบัน อิทธิพลของพระพุทธศาสนาตลอดถึงแนวโน้มในอนาคต ยังมีจำนวนน้อยอย่างใดก็ตาม การศึกษาประวัติของพระพุทธศาสนาในยุโรปและอเมริกา จะทำให้เราทราบถึงภาพรวมของพระพุทธศาสนาในเวทีโลกได้กว้างขึ้น ยิ่งหากมีความมั่นใจในกระบวนการค้นแบบพุทธว่าจะเป็นดัชนีชี้นำสันติภาพแก่มวลมนุษยชาติ ดังที่คาดหวังกันอยู่ด้วยแล้ว การศึกษาสืบค้นเรื่องราวของพระพุทธศาสนาในทั่วทุกมุมโลกก็ยิ่งเป็นเรื่องที่น่าศึกษาและขยายขอบเขตความรู้ด้านนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

เรื่องราวของพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นจากจุดเล็กๆในแผ่นดินชมพูทวีปแถบเอเชียใต้ ตั้งแต่ยุคโบราณ ประมาณ ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว ค่อยขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ ตามกาล และแพร่หลายไปทั่วทุกภูมิภาคของโลกในปัจจุบัน ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาจะเห็นว่ามีความจริงรู้งเรื่องและเสื่อมโทรมเป็นคู่ขนานมาตลอด เสื่อมโทรมจากที่หนึ่ง ไปรุ่งเรืองยังอีกที่หนึ่งบนผิวเปลือกโลก และในปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นยุคไร้พรมแดนพระพุทธศาสนามีแนวโน้มจะขยายตัวกว้างไกลยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะกระบวนการค้นแบบพุทธเน้นหลักสันติภาพ ภราดรภาพ สมภาพ ซึ่งประเด็นนี้เป็นเหตุผลสำคัญทำให้องค์การสหประชาชาติ ให้การรับรองวันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลสหประชาชาติ และน่าจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะผลักดันให้พระพุทธศาสนากระจายกว้างไกล รวดเร็วเป็นที่ยอมรับมากขึ้น

นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวในโลกของพระพุทธศาสนาในทศวรรษที่ผ่านมา ถือว่าเป็นความเคลื่อนไหวที่สำคัญ โดยชาวพุทธทั่วโลกได้จัดประชุมการร่วมมือระหว่างชาวพุทธ และเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาอย่างยิ่งใหญ่ที่ประเทศไทย ทำให้มองเห็นได้ว่าในปัจจุบันชาวพุทธกำลังพยายามศึกษาแนวทางปรับปรุงพัฒนาพระพุทธศาสนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน สร้างความเป็นเอกภาพเพื่อผลักดันให้พระพุทธศาสนามีคุณค่าและความหมายต่อโลกอย่างแท้จริง เหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของพระพุทธศาสนา

จากความเห็นเบื้องต้นสำหรับผู้เขียน พยายามมองให้เห็นภาพกว้างว่าในปัจจุบันพระพุทธศาสนาได้ขยายตัวไปปรากฏอยู่ทุกมุมโลก ดังนั้นจึงควรที่จะนำเสนอเรื่องราวสถานการณ์ของพระพุทธศาสนาให้ครอบคลุมทุกด้านทุกพื้นที่ที่พระพุทธศาสนาแผ่ขยายไป ซึ่งบทความชิ้นนี้มุ่งเขียนเพื่อถ่ายทอดความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในซีกโลกตะวันตกทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นทวีปเอเชีย ทวีปยุโรป ทวีปอเมริกา ทวีปออสเตรเลีย และทวีปแอฟริกา แต่เนื่องจากว่ามีเนื้อหาที่กว้างและมากเกินไปที่จะศึกษาได้ทั้งหมดจึงทอนลงให้ศึกษาเฉพาะทวีปยุโรปและอเมริกา

จากข้อมูลกลุ่มประเทศในตะวันตก ที่ตอบรับการเข้าร่วมประชุมชาวพุทธโลกที่ประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๙ มีจำนวนถึง ๒๗ ประเทศ นอกจากนี้ยังมีอีกบางประเทศไม่ได้ส่งตัวแทนเข้าร่วม บทความนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเชิงสำรวจข้อมูลพระพุทธศาสนาที่ขยายไปยังทวีปต่างๆ ได้แก่ ทวีปยุโรป และอเมริกา เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาจึงศึกษาได้ในลักษณะเป็นการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเท่านั้น โดยมีประเด็นศึกษาอยู่ ๔ ประเด็น คือ ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาทางเศรษฐกิจอิทธิพลของพระพุทธศาสนาและอิทธิพลแนวโน้มในอนาคตของพระพุทธศาสนาในทวีปนั้นๆ

๒. เนื้อหา

จะกล่าวถึงในแง่ของปัญหา คือ ปัญหาการกระจายรายได้กับปัญหาทางเศรษฐกิจที่สำคัญมากเป็นปัญหาหนึ่งก็คือ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน คนรวยก็รวยเหลือเกิน ส่วนคนจนก็จนมากเหลือเกิน หรือคนร่ำรวยมีจำนวนน้อยแต่มีรายได้มาก ขณะเดียวกัน คนจนมีจำนวนมากและมีรายได้ต่ำมาก เมื่อความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นเช่นนี้ ก็ย่อมทำให้คนจนมีความเดือดร้อนเป็นทุกข์และก็มีโอกาสที่จะยากจนมากยิ่งขึ้น เมื่อต้องการอยากจะทำอะไรก็มักจะติดขัดกลายเป็นอุปสรรคเป็นปัญหาไปเสียหมด และโอกาสที่จะต้องกู้หนี้ยืมสินก็มีมากขึ้น ความยากจนก็ตี การกู้หนี้ยืมสินก็ตี ล้วนแต่เป็นสาเหตุแห่งความเดือดร้อนทั้งสิ้น และความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ในการทำงานต่างๆ

ดังนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งของกลาง คือ เงินไว้จับจ่ายใช้สอยบำบัดทุกข์บำรุงสุข เมื่อมีงานทำ ก็ย่อมจะได้เงินเป็นค่าตอบแทน ดังคำขวัญที่ว่า “งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข” ก็ย่อมมีผู้ที่เป็นเจ้าของงานในฐานะนายจ้างและผู้ทำงานในฐานะลูกจ้าง นายจ้างกับลูกจ้างนี้ก็มักจะมีปัญหาขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้ง สาเหตุความขัดแย้งอาจมีมากมายหลายอย่าง เช่น ลูกจ้างไม่สนใจและรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานเท่าที่ควร ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน หรือมีผลงานออกมาไม่เป็นที่พอใจของนายจ้าง ส่วนนายจ้างก็อาจจะไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

แรงงาน นายจ้างใช้วิธีปกครองลูกจ้างไม่เป็นธรรมหรือไม่เข้าใจชีวิตจิตใจของลูกจ้างที่ต้องการเรียกร้องให้ขึ้นค่าจ้างเนื่องจากค่าจ้างต่ำไม่เพียงพอต่อการครองชีพและนายจ้างไม่ยอมขึ้นให้ เป็นต้น

จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นสังเกตได้ว่าความขัดแย้งต่างๆ ถ้าฝ่ายหนึ่งได้อีกฝ่ายหนึ่งมักเสีย เช่นถ้านายจ้างขึ้นค่าแรงค่าจ้างแก่ลูกจ้างนายจ้างก็จะรู้ว่า เป็นการเสียเปรียบเพราะต้นทุนสูงขึ้น เป็นต้น แต่ความขัดแย้งส่วนมากเกิดขึ้นเนื่องจากลูกจ้างรู้สึกว่าคุณนายจ้างเอาเปรียบหรือปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ลูกจ้างจึงมีการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อเรียกร้องสิ่งที่ลูกจ้างต้องการทำให้เกิดสมาคมลูกจ้างและการนัดหยุดงาน เป็นต้น เพื่อให้มีกำลังต่อรองกับนายจ้างในการเรียกร้องสิ่งต่างๆ ที่ตนต้องการมีการรวมกำลังลูกจ้างเพื่อเจรจาท่องรองกับนายจ้างและใช้วิธีการต่างๆ เช่น นัดหยุดงานก็เพื่อให้เกิดอำนาจการเจรจาท่องรอง กล่าวคือถ้าอำนาจการเจรจาท่องรองของฝ่ายใดมากกว่าก็จะมีสิทธิมีเสียงมากกว่าในการเจรจา

ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งจึงมักจะเกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะในกลุ่มอุตสาหกรรมและกลุ่มสาขาอื่นๆ นอกจากการเกษตร การหยุดงาน หรือการทำลายซึ่งกันและกัน จึงเป็นเหตุการณ์ธรรมดา ในระบบเศรษฐกิจ เป็นการทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรมนุษย์ ตลอดทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไปอย่างน่าเสียดายเมื่อมีการหยุดงาน ทรงแผลให้เกิดปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม โจรผู้ร้ายปล้นทรัพย์สินของผู้อื่น นอกจากเป็นผู้ทำผิดกฎหมายบ้านเมืองเป็นอาชญากร นำความเดือดร้อนมาสู่สังคมแล้วยังเป็นผู้ประพฤติผิดศีลธรรมและทำลายเศรษฐกิจของชาติอีกด้วย เพราะเป็นผู้เบียดเบียนเจ้าทรัพย์และถ่วงความเจริญ คือนอกจากตัวเองจะไม่ประกอบสัมมาอาชีพแล้วยังขัดขวางผู้อื่นซึ่งทำการประกอบสัมมาอาชีพเพื่อประโยชน์และความเจริญของบ้านเมืองในการแก้ปัญหาโจรผู้ร้าย

ดังนั้นจะต้องแก้ไขให้ถูกต้องและผู้ที่จะแก้ไขได้ดี ได้แก่ผู้เป็นหัวหน้าฝูงชนผู้ปกครองหรือผู้บริหารบ้านเมืองโดยจะต้องแก้ไขที่ปัญหาเศรษฐกิจ ผลกระทบต่อสังคมไทยและในแง่ของปัจเจกบุคคลคนไทยย่อมกินอยู่อย่างแร้นแค้นอดอยากไม่สามารถตั้งตนได้ไม่สามารถจะกระทำอะไรตามที่ต้องการ ส่วนในแง่ของสังคมย่อมก่อให้เกิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำกันระหว่างคนรวยกับคนจนเป็นภาระของสังคมที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ จึงก่อให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาประเทศ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความไม่มั่นคงทางสังคมก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมาเช่นปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น

ส่วนในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจของชาติย่อมเป็นตัววัดคุณภาพของประเทศ คุณภาพของนักปกครอง คุณภาพของประชาชนและการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ ส่งผลให้สังคมการเมืองทางพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจเกิดช่องว่างในทางความคิดของอีกชนชั้นจึงนำมาซึ่งความขัดแย้งทางความคิดส่งผลให้การพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมไม่มีความต่อเนื่องกัน ดังได้กล่าวมาแล้วว่าจุดประสงค์ของเศรษฐกิจนั้น ก็เพื่อบำบัดหรือสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความมั่ง

คั่งสมบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์หรือจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็เพื่อให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี หรือมีมาตรฐานในการครองชีพสูงขึ้นในทางเศรษฐกิจก็ถือว่ายิ่งมีการอยู่ดีกินดีด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคมากเพียงใด ชีวิตย่อมมีความสุขและสะดวกสบายมากเพียงนั้นและเชื่อว่าเมื่อมีสินค้าและการบริการที่ผลิตได้ให้แก่ประชาชนโดยทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ประชาชนก็จะมีมีความสุขและความเป็นอยู่ดีขึ้น ความสุขดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าเป็นความสุขในด้านวัตถุ จะกล่าวว่าความมุ่งหมายของเศรษฐกิจก็เพื่อจะสร้างความสุขใจด้าน วัตถุให้แก่มนุษย์นั่นเอง

อย่างไรก็ตามก็ย่อมเป็นการถูกต้องทางพุทธศาสนาอาจจะมีความมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์เช่นเดียวกัน แต่พุทธศาสนาแบ่งความสุขออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ โลกียสุข และโลกุตตรสุข โลกียสุข เป็นความสุขของปุถุชนหรือฆราวาสผู้ครองเรือน เป็นความสุขที่พัวพันกับทรัพย์สมบัติ และวัตถุต่าง ๆ เป็นประเภทอามิสสุข คือสุขที่เจือด้วยอามิสสิ่งของ ความสุขทางเศรษฐกิจก็จัดอยู่ในความสุขประเภทนี้ เพราะเป็นความสุขของการแสวงหาและได้สิ่งของมาบำบัดความต้องการ ส่วนโลกุตตรสุขเป็นความสุขของผู้สิ้นกิเลสอาสวะ และสำเร็จจอร์หัตผลแล้วเป็นความสุขที่เที่ยงแท้ยั่งยืน ไม่พัวพันอยู่กับวัตถุหรืออารมณ์กามใดๆ เป็นประเภทนิรามิสสุข หรือสุขไม่เจือด้วยอามิส ซึ่งเป็นความสุขที่เกิดขึ้นได้จากการบรรเทาความต้องการหรือทะยานอยากเสียหรือได้ เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการให้หรือเสียสละ จะกล่าวว่าเป็นหลักเศรษฐกิจขั้นสูงในทางพุทธศาสนาได้

หลักของการพออยู่พอกินในพระพุทธศาสนา หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น บางที่ท่านเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ (อ.อา.กะ.สะ.) อันเป็นคำสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ เช่น ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ ข้อนี้ตรงกับหลักเศรษฐกิจข้อแรกคือ Production หลักผลิตภัณฑ์ และต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บออม ข้อนี้ตรงกับหลัก Saving หลักเก็บออม

ส่วนในขณะฐานที่มั่นของพระพุทธศาสนาในตะวันออก ถูกทำลายไปฐานแล้วฐานเล่า ก็ได้มีบางสิ่งมาขัดเขยเช่นกันตรงที่ว่าพระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายเข้าไปยังประเทศตะวันตกอย่างช้าๆ แต่มั่นคง โดยมีกระบวนการซึมซับอยู่ ๓ ระดับ คือ ปรัชญา วิชาการ และนิกายระดับปรัชญาเริ่มขึ้นโดย อาเธอร์ชอปเพนเฮอเออร์(Schopenhauer)ในปี พ.ศ. ๒๓๖๒ และได้มีอิทธิพลต่อนักคิดรุ่นต่อมา เช่น เบอร์กซอง เฮเลนา เปร์โตวนา บลาวัตสกี ริเคิร์ทจัสแปร์สวิตเตเคนสไตน์และไฮเดกเกอร์ เขาเหล่านี้ได้รับอิทธิพลไปจากพระพุทธศาสนา และเมื่อยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา มีวรรณคดีต่างๆ ที่พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบความคิดทางพระพุทธศาสนากับนักคิดสมัยใหม่ของยุโรปต่างๆ มากมายระดับวิชาการในช่วง ๑๕๐ ปี มีเอกสารเกี่ยวกับประวัติพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ทั้งรูปแบบของวรรณคดีและศิลปะ

เช่น รัสเซย์ศึกษาทัศนะพุทธแบบไซบีเรียริสเดวิดส์ (Rhys Davids) ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาแบบลังกาชาวฝรั่งเศสศึกษาวรรณกรรมในเวียดนาม

ต่อมาอเมริกาก็สร้างวิทยาลัยภาษาตะวันออกขึ้นในกองทัพและขยายตัวออกไปในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในอเมริกา พระพุทธรูปศาสนาได้พิสูจน์ตัวเองถึงความเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมอินเดียมากที่สุด ไม่มีแนวคิดแบบเอเชียแนวใดที่ได้รับความนิยมในยุโรปมากเท่ากับแนวคิดทางพุทธ ไม่มีศาสนาอื่นใดที่จะดึงดูดความสนใจของกลุ่มนักวิชาการ นักปรัชญา ระดับหัวกะทิทั้งหลายไม่เพียงแต่ยอมคลุกคลีกับภาษาที่ยากที่พระพุทธรูปศาสนาแฝงอยู่เท่านั้น แต่ผู้ที่มีจิตใจสูงส่งก็ได้ยอมลดตัวลงมาเพื่อเรียนความหมายของความอ่อนโยน ความลึกซึ้งของพระพุทธรูปศาสนาอีกด้วย ส่วนพุทธศาสนาในรูปนิกายแบบชาวบ้าน ได้ผุดขึ้นเกือบจะ ๘๐ ปี มาแล้ว ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในประเทศที่นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ นิกายพุทธก่อตัวขึ้นมาจากนิกายอนคอนฟอร์มิสต์เล็กๆ เน้นการปฏิบัติก็มีภูมิลำเนาและประสบการณ์ทางจิตเพื่อประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อชีวิตหมดจด

ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมากลุ่มนี้ได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งจำนวนผู้นับถือและฐานะทางเศรษฐกิจ หนังสือของ ไตเซต ไตตาโรชูซูกิ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ทำให้เกิดความตื่นตัวมากยิ่งขึ้น มีการไหลบ่าของกระแสหนึ่งชื่อว่า “เซ็น” อย่างไรก็ตามชาวพุทธแบบนิกายนี้จะสนใจอยู่เฉพาะกับกลุ่มของตัวเอง มีผลกระทบต่อสังคมโลกโดยภาพรวมน้อยมากไม่มีใครสามารถประเมินศักยภาพของชาวพุทธกลุ่มนี้ได้ทุกอย่างอย่างคลุมเครือไปหมดไม่ว่าจะเป็นจำนวนแหล่งเงินทุนสถานภาพทางสังคมของสมาชิก แรงจูงใจ ความก้าวหน้าในการพัฒนาจิตใจ หลักคำสอนหรือขอบเขตที่มีอิทธิพล^๑ ลักษณะการเคลื่อนไหวตัวของพระพุทธรูปศาสนาไปยังประเทศตะวันตกนั้นในคราวประชุมฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ มีการนำเสนอข้อมูลทางวิชาการสอดคล้องกับข้อมูลข้างต้นว่า

เมื่อพิจารณาตามประวัติศาสตร์ พระพุทธรูปศาสนาแผ่ไปสู่ตะวันตกเองตามธรรมชาติ ไม่มีการวางโครงการล่วงหน้า โดยที่ศาสนาและวัฒนธรรมตะวันออกรวมถึงพระพุทธรูปศาสนาด้วยเป็นที่สนใจของนักปราชญ์ทางตะวันตกมาก ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้บรรจุภาษาสันสกฤต บาลี จีนและทิเบต เข้าในหลักสูตรการศึกษา ต่อมาได้มีการพิมพ์และแปลคัมภีร์พระพุทธรูปศาสนาเป็นอันมาก นักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงได้สนใจศึกษาพระพุทธรูปศาสนา เช่น แม็กมิลเลอร์ (Max Muller) ได้พิมพ์หนังสือพระไตรปิฎกทั้งฉบับตะวันออก ทั้งฉบับยุโรป และหนังสือสำคัญๆ อีกหลายเล่ม ริสเดวิดส์ ได้พิมพ์พระไตรปิฎก และหนังสือพระพุทธรูปศาสนาอื่นๆ ทั้งยังได้ตั้งสมาคมบาลีปกรณ์ (Pali Text Society) เซอร์ เอ็ดวินอาร์โนลด์ (Sir Edwin Arnold) เขียนหนังสือ “ประทีปแห่งเอเชีย” (Light of Asia) เป็นต้น

^๑ Edward Conze, A Short History of Buddhism, แปลโดยสมหวัง แก้วสุฟอง, (เชียงใหม่ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มปป.), หน้า ๑๕๑ - ๑๕๔.

ในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ พระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่เป็นที่สนใจของนักปราชญ์และนักประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นที่น่าสนใจของประชาชนผู้สนใจผู้แสวงหาศาสนาและแนวทางดำเนินชีวิตที่ดีกว่าศาสนาคริสต์ด้วย โขว์เปเนเฮาเออร์ได้ประกาศตนเป็นพุทธศาสนิก และเขียนหนังสือแพร่หลายไปทั่วยุโรป แต่พระพุทธศาสนาเพิ่งตั้งลงมั่นคงในตะวันตกเมื่อตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ นี้เองเกิดสมาคมต่างๆ อย่างแพร่หลายช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาได้ตั้งลงมั่นคงในทุกภูมิภาคของโลกตะวันตก แม้ผู้นับถือจะมีจำนวนน้อยแต่อิทธิพลของพระพุทธศาสนาก็แผ่ไปกว้างขวางมาก ตั้งแต่สิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา^๒

พระพุทธศาสนาคลื่นใหม่ที่ขยายเข้าไปยังดินแดนตะวันตกเริ่มขึ้นในยุคใหม่ เป็นช่วงของการล่าอาณานิคมของชาวยุโรปเมื่อประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๓ อันได้แก่ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น เมื่อเข้ามาครอบครองดินแดนเอเชียแล้วสนใจพระพุทธศาสนา จากนั้นกลุ่มประเทศตะวันตกก็เริ่มหันมานับถือพระพุทธศาสนามากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งมีทั้งพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ส่วนลักษณะการศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาของชาวตะวันตกมักศึกษาในรูปแบบมหาวิทยาลัย แล้วนำไปสู่การฝึกปฏิบัติซัดเดลา และเกิดองค์กรพุทธขึ้น ซึ่งต่างจากตะวันออกที่ฝึกศึกษาพระพุทธศาสนาในรูปแบบทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต

อาจสรุปในประเด็นด้านประวัติความเป็นมาได้ว่า พระพุทธศาสนาแพร่ขยายเข้าสู่ยุโรปตั้งแต่เมื่อไรไม่มีหลักฐานยืนยันตายตัว ลักษณะการขยายตัวของพระพุทธศาสนาเท่าที่มีหลักฐาน เริ่มจากความสนใจของปัจเจกบุคคลชาวยุโรป จากนั้นก็ขยายตัวเป็นองค์กร ตลอดถึงการเคลื่อนตัวของกลุ่มชาวพุทธจากภูมิภาคตะวันออกเข้ามายังยุโรป ทำให้เกิดชุมชนชาวพุทธขึ้น ชาวตะวันตกบางท่านมีความศรัทธาแรงกล้าบวชเป็นพระภิกษุ แล้วทำการเผยแผ่ในแถบประเทศภูมิภาคของตน มีการศึกษาแล้วเรียบเรียงวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาขึ้น ในสถาบันทางการศึกษาบางแห่งจัดให้มีการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาเกิดงานเขียนวิชาการด้านพระพุทธศาสนามากขึ้น

๓. สภาพการณ์ปัจจุบัน

ในปัจจุบันมีชาวยุโรปหันมานับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ มีทั้งที่เป็น ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา เช่น ที่ประเทศอังกฤษ จากรายงานในวารสารทางสายกลางของพุทธสมาคมลอนดอนระบุว่า มีสมาคมองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัพระพุทธศาสนาจัดอยู่ในประเทศอังกฤษประมาณ ๓๐ แห่ง เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา นอกจากนี้ได้สร้างวัดพุทธประทีปซึ่งถือเป็นวัดแรกของไทยในยุโรป มีชาวพุทธไทยและชาติอื่นๆมาประกอบกิจกรรม

^๒ ไวทย, พีแอล, *พุทธศาสนประวัติระหว่าง ๒๕๐๐ ปีที่ล่วงแล้ว*, รวมบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนาพิมพ์ขึ้นในคราวฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ณ ประเทศอินเดีย, ๒๔๙๙, หน้า ๔๕๓-๔๕๔.

ภายในวัดอยู่เสมอในระยะต่อมาก็มีการสร้างวัดต่างๆเพิ่มขึ้นรวมทั้งหมด ๘ วัดที่ประเทศเยอรมันในปัจจุบัน ชาวเยอรมันได้นับถือพระพุทธศาสนาในส่วนของเนื้อหา โดยเฉพาะด้านปรัชญาพุทธ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมากกว่าสนใจในด้านรูปแบบและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเขาเข้าถึงพระพุทธศาสนาด้วยสติปัญญาของเขาเอง แม้จะไม่ปรากฏว่าอารามทางพระพุทธศาสนามากมายก็ตาม

แต่อย่างไรก็มีชาวเยอรมันไม่น้อยที่นับถือพระพุทธศาสนาจากหลักธรรมคำสั่งสอนประเทศอื่นๆในยุโรปก็มีการเปิดรับพระพุทธศาสนามากขึ้น ปัจจุบันพระพุทธศาสนากระจายอยู่ทั่วทวีปยุโรปเกือบทุกประเทศโดยนับจำนวนประเทศชาวพุทธที่ได้รับเชิญมาประชุมชาวพุทธนานาชาติเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๙ ที่ผ่านมามีถึง ๑๘ ประเทศ ได้แก่ เดนมาร์ก (Denmark) ฟินแลนด์ (Finland) ไอซ์แลนด์ (Iceland) รัสเซีย (Russia) สวีเดน (Sweden) อังกฤษ (U.K.) เยอรมัน (Germany) ฝรั่งเศส (France) เนเธอร์แลนด์ (Netherlands) เบลเยียม (Belgium) ออสเตรีย (Austria) สวิสเซอร์แลนด์ (Switzerland) โครเอเชีย (Croatia) โรมาเนีย (Romania) อิตาลี (Italy) สเปน (Spain) ตากิกิสถาน (Tagigistan) ยูเครน (Ukraine)

พระพุทธศาสนาแบบไทยได้พัฒนาขึ้นในประเทศตะวันตก และมีความมั่นคงเข้มแข็งหลากหลายขึ้นเรื่อยๆจากมุมมองของพระสงฆ์ที่เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุโรปให้ทัศนะว่า “อังกฤษเหมาะที่จะเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลไปในตะวันตกได้ด้วยอาศัยปัจจัยหลายประการ โดยประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ไม่ใหญ่โตมากนักการติดต่อคมนาคมกับประเทศอื่นๆ แลยุโรปและอเมริกาสะดวกเรื่องของพระพุทธศาสนาก็ไม่ใช่ของใหม่ที่เดียวสำหรับประเทศอังกฤษ และยังเป็นที่ยอมรับในหมู่ปัญญาชนว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีเหตุผลน่ารับฟัง มีคำสอนที่ละเอียดลึกซึ้งประกอบกับในปัจจุบัน การทำสมาธิ หรือ Meditation ได้รับความสนใจจากคนทุกระดับในสังคม เพราะเห็นว่าเป็นอย่างน้อยก็เป็นวิธีผ่อนคลายความตึงเครียด ซึ่งมักเป็นปัญหาของคนในสังคมที่เจริญในด้านวัตถุแล้วแต่ละเลยทางด้านจิตพัฒนาจิตใจ

อนึ่งในปัจจุบันชาวตะวันตกกำลังมีความวิตกกังวลอย่างมากเกี่ยวกับเรื่องสภาพความเสื่อมโทรมของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและมีความรู้สึกซาบซึ้งประทับใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาซึ่งเน้นการดำเนินชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติ ให้มีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายหลายคนจึงเห็นว่าพระพุทธศาสนาเข้าได้ดีกับอุดมการณ์ของคนที่มีความเป็นห่วงต่อสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน”^๓ ส่วนในเรื่องการสอนสมาธิแนวดั้งเดิมของไทย คือ อานาปานสติ สมถะและวิปัสสนาที่ลอนดอนได้รับความนิยมมากปี พ.ศ. ๒๕๔๘ มีการเปิดสอนปฏิบัติสมาธิตามที่ต่างๆกว่า ๒๐ แห่งทั่วประเทศอังกฤษ และยังมีที่ เวลส์

^๓ พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท), **อุปลมณี**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๕๑๕.

แคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกาด้วย^๔ นอกจากนี้สาขานี้ของสมาคมที่แคมบริจ ลอนดอนและแมนเชสเตอร์ มีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นกับแนวทางปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาแบบไทยมาเป็นเวลาหลายปี โดยมีสมาชิกหลายท่านเดินทางไปเมืองไทยเพื่อปฏิบัติกรรมฐานให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นระยะในทำนองนี้ ความสัมพันธ์ที่มีอยู่แล้วก็จะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และทำให้ความสัมพันธ์ใหม่พัฒนาต่อไป^๕

จากหลักฐานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายานที่แผ่ขยายไปในทวีปยุโรปมีพัฒนาการและได้รับการตอบรับที่ดีชาวยุโรปให้ความสนใจพระพุทธศาสนาในด้านเนื้อหาเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ประยุกต์ใช้ในด้านฝึกปฏิบัติอบรม พัฒนาจิตปัญญา และหลักการทางพุทธศาสนาก็เข้าได้ดีกับวัฒนธรรมการแสวงหาปัญญาของชาวยุโรป เพราะหลักการพุทธเน้นการใช้เหตุผลให้อิสระทางความคิดไม่ผูกขาดทางความคิด ดังนั้นแม้ศาสนาพุทธจะเป็นสิ่งใหม่สำหรับชาวยุโรป ยังไม่เป็นที่แพร่หลายขยายวงกว้างทางสังคม แต่ก็ค่อนข้างเข้ากันได้กับภูมิปัญญาแบบฝรั่ง มีคุณค่าต่อชีวิตปัจเจกบุคคลและสิ่งแวดล้อม จึงอาจกล่าวได้ว่าสภาพการณ์ปัจจุบันของศาสนาพุทธในยุโรปเป็นช่วงของการเริ่มต้นที่ได้รับการยอมรับและมั่นคง การไม่ได้รับปฏิเสธและต่อต้านนับเป็นโอกาสที่ดีของพระพุทธศาสนา ที่จะเติบโตในแผ่นดินยุโรปต่อไป

๔. อิทธิพลของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาในยุโรปยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นจึงยังไม่มีอิทธิพลกว้างไกลมากนักจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มชาวพุทธแถบเอเชียที่อพยพเข้าไปอยู่ในยุโรปเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้วัดเป็นแหล่งนัดพบปะ ประกอบพิธีกรรมสำคัญๆ เป็นศูนย์รวมวัฒนธรรม วิถีชีวิตแบบเอเชียในต่างแดน นอกจากนี้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนายังเป็นปรัชญาชีวิตที่ลึกซึ้ง ให้โลกทัศน์ชีวิตทัศน์ ส่วนกลุ่มชาวพุทธที่เป็นชาวยุโรปบางท่านบางกลุ่มที่เห็นความสำคัญทางพระพุทธศาสนาก็ประยุกต์หลักพุทธธรรมไปใช้ เรียนรู้วิชาการทางพระพุทธศาสนาแล้วศรัทธาละทิ้งศาสนาเดิมหันมานับถือพระพุทธศาสนา เปลี่ยนรูปแบบชีวิตมาเป็นชาวพุทธใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักปรัชญาดำเนินชีวิต อาจกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาในยุโรปมีอิทธิพลด้านแนวคิด หลักดำเนินชีวิตหลักปฏิบัติชัดเจน ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ในวงที่จำกัดเฉพาะกลุ่มของตน ยังไม่มีอิทธิพลในระดับการเมืองหรือวงกว้างออกไป

^๔ พอล เดนนิสสัน, ดร., *ความเป็นมาของสมาคมสมณะ*, ในมหาสมณสูตร, รวบรวมโดยพระมหาเถลา ประชากรราษฎร์, (วัดพุทธวิหารแอสตัน ประเทศอังกฤษ, ๒๕๔๘), หน้า ๓๔.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖.

โดยเฉพาะด้านวิปัสสนากรรมฐานซึ่งเป็นที่สนใจของชาวตะวันตกมาก มีข้อมูลบอกว่า “ปัจจุบันประเทศตะวันตก ได้นำวิธีการแบบพุทธมาสอนประยุกต์ใช้ในท่ามกลางหลายๆ วิธีที่แพร่หลายไปยังตะวันตก วิธีวิปัสสนาก็เป็นวิธีหนึ่งที่แพร่หลายสู่ตะวันตก”^๖

ชาวตะวันตกเกิดความสนใจและศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมตะวันออกอย่างจริงจัง ทำให้เกิดองค์การทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญๆ ขึ้น โดยเริ่มต้นจากสถาบันการศึกษา สมาคมชาวพุทธ และองค์กรของคณะสงฆ์ ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

๑.๑ สถาบันการศึกษา : พระพุทธศาสนาในตะวันตกก่อเกิดจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่บรรจิวินัยการด้านตะวันออก จากนั้นก็มีนักคิดนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาขึ้นมีความศรัทธา บางท่านก็ออกบวชเป็นภิกษุ บางท่านก็เขียนหนังสือ แปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แล้วขยายตัวขึ้นเป็นกลุ่ม องค์กร

๑.๒ สมาคม (กลุ่มชาวพุทธ) : เกิดจากความมุ่งมั่นของปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กร และอื่นๆ การดำเนินการของสมาคมให้อยู่ได้ ความเข้าใจพื้นฐานของสังคมตะวันตกทุกชีวิตทุกองค์กรต้องอยู่ภายใต้กฎกติกาเงื่อนไขเดียวกัน คือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ผูกพันทุกอย่างให้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยใช้ตัวเชื่อมคือ ระบบเงินตรา ในลักษณะนี้จึงไม่มีองค์กรใดจะอยู่อย่างอิสระอย่างปราศจากการเกี่ยวพันกับสิ่งอื่น การขยายตัวของพระพุทธศาสนาในสังคมเงินตรา จึงกระทำใ้ภายใต้เงื่อนไขของระบบทุนนิยมที่มีโครงสร้างเครือข่ายโยงใยทั่วถึงกันหมด การจะพัฒนาองค์กรพระพุทธศาสนาในยุคสังคมโลกาภิวัตน์ให้เติบโต จากเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไปและแตกต่างกันจึงไม่อาจทำในรูปแบบเดิมเหมือนดังในอดีตและเหมือน กับที่เคยทำในช่วงสังคมโบราณที่มอบหมายให้สมณะทูตทำหน้าที่ การเติบโตของพระพุทธ ศาสนาในยุคโรปลักษณ์เช่นนี้อาจสอดคล้องและเหมาะสมตามบริบทของโลกปัจจุบันนี้ก็ได้

๑.๓ องค์กรสังฆะ : ในสมัยโบราณการขับเคลื่อนของพระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต่างๆ อาศัยการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ (สมณทูต) เป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์สายเถรวาทหรือมหายาน ถือว่าเป็นกลไกหรือแนวหน้าที่สำคัญในการผลักดันให้พระพุทธศาสนาขยายตัวไปทั่วสารทิศ จะเป็นด้วยเหตุใดไม่ทราบ การปฏิบัติภารกิจด้านนี้ของคณะสงฆ์ในยุคใหม่อ่อนลง จึงเป็นที่สังเกตได้ว่าจากจุดเริ่มต้นของการเคลื่อนตัวของพระพุทธศาสนาเข้าไปยังตะวันตกต่างกับยุคโบราณ ที่ไม่ได้พึ่งพาคณะสงฆ์เป็นผู้บุกเบิกในช่วงต้น แต่เกิดจากความสนใจของชาวตะวันตกเอง ต่อมาคณะสงฆ์ก็เข้ามารับช่วงต่อเติมให้พระพุทธศาสนาในตะวันตกมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งคณะสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบันมี ๒ สาย คือ สายเถรวาทกับสายมหายาน ว่าโดยลักษณะการทำงานของคณะสงฆ์สองสายนี้มีวิธีการที่แตกต่าง

^๖ บรรจง โสคาตี, “การใช้ตรรกะในวิธีสอนของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท)”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๖.

กันตามลักษณะของนิยายทั้งสอง กล่าวคือ สายมหายานมีการปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เร็ว จึงสามารถสนองตอบหรือบริการชุมชนได้กว้างและรวดเร็วทันเหตุการณ์ ส่วนเถรวาทมีการเปลี่ยนแปลงช้าแต่หนักแน่น มั่นคง การเคลื่อนตัวเข้าไปในยุโรปของเถรวาทจึงเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่เหวือหวา สร้างความเข้มแข็ง มั่นคงขึ้นเรื่อยๆ การเติบโตของวัดพระพุทธรศาสนาเถรวาทแบบไทยในช่วงแรกๆ ต้องพึ่งพาสมาคมต่างๆ ที่มีอยู่ก่อนในการดำเนินการสนับสนุน ต่อมาก็ค่อยๆ พึ่งพึ่งน้อยลงและเริ่มอิสระเสรีมากขึ้น ในปัจจุบันบางวัดก็มีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ เช่น วัดพุทธประทีป วัดอมรวดี วัดศรีนครินทร์วราราม เป็นต้น การปรับตัวของคณะสงฆ์หรือกลุ่มองค์กรพุทธในตะวันตกอาจมีความกระตือรือร้นทั้งกันบ้างเป็นเรื่องราวธรรมดาในช่วงแรกของพัฒนาการ ซึ่งก็ไม่ได้ถือว่าเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการขยายตัวของพระพุทธรศาสนาในตะวันตกแต่อย่างใด ไม่ว่าจะ เป็นองค์กรสงฆ์ องค์กรพุทธฝ่ายฆราวาส องค์กรต่างๆ เหล่านี้ทำให้พระพุทธรศาสนาขยายตัว และมีความมั่นคงมากขึ้นการศึกษาอิทธิพลของพระพุทธรศาสนาในทวีปยุโรปและทวีปอเมริกา กำหนดขอบเขตการศึกษา ๓ ด้าน ได้แก่ อิทธิพลด้านสังคม อิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ และอิทธิพลทางด้านการเมือง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑. อิทธิพลด้านสังคม พระพุทธรศาสนาสนองความต้องการของชาวตะวันตกได้ เพราะมีหลักประพฤติปฏิบัติ แสวงหาความจริงบนพื้นฐานแห่งเหตุผล และพิสูจน์ให้เห็นผลได้ตามหลักธรรมชาติ เน้นความสุขสงบสุขทางจิตใจ ลดความรุนแรงของวัตถุนิยม ทำให้ชีวิตเรียบง่าย และทำให้ลดปัญหาทางสังคมลง วัดในพระพุทธรศาสนาเป็นศูนย์กลางศึกษา วัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธรศาสนา และเป็นที่พักของประชาชนในยุโรปและอเมริกาได้ มีชนชาวยุโรป และอเมริกาเข้ามาบรรพชาและอุปสมบท เพื่อศึกษาเล่าเรียนทางพระพุทธรศาสนาเป็นจำนวนมาก ช่วยเหลือสังคมชาวยุโรปอเมริกา และเอเชียมีความเป็นอยู่ผูกพันกัน สังคมแห่งชาวพุทธนั้น เป็นสังคมแห่งผู้มีเมตตาธรรม มีความกตัญญูทศเวทที่ต่อผู้มีอุปการะคุณ และยังเป็นผู้อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามทางศาสนาได้อย่างเหนียวแน่นและมั่นคง นอกจากนี้วัดยังเป็นแหล่งพบปะแลกเปลี่ยนและศึกษาวัฒนธรรมสำหรับประชาชนจากประเทศต่างๆ เปิดโรงเรียนพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์แก่ลูกหลานชาวไทย และชาวต่างประเทศที่สนใจจะเรียนภาษาไทย ดนตรีไทยศิลปวัฒนธรรมอีกด้วย

๒. อิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ กระบวนทัศน์ทางพระพุทธรศาสนา มีลักษณะขัดแย้งกับแนวคิดแบบวัตถุนิยม (Materialism) และแนวคิดแบบบริโภคนิยม (Consumerism) โดยสอนเรื่องการค้าในชีวิตด้วยความพอดี มีความสันโดษ ประหยัด ใช้จ่ายตามความจำเป็น ไม่ส่งเสริมการบริโภคตามปรารถนาทุกอย่าง ส่งเสริมให้เกิดแนวคิดแบบพอเพียง เน้นความจำเป็นในการสนองตอบต่อความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ชาวยุโรปและอเมริกาเข้ามาบวชในพระพุทธรศาสนาเป็นจำนวนมาก จึงมีส่วนในการช่วยลดความฟุ้งเฟ้อตามค่านิยมต่างๆ ในการดำรงชีพความเป็นอยู่ มีความสันโดษในการครอง

ชีพทางด้านเครื่องอุปโภค บริโภคต่างๆ คำสอนทางพระพุทธศาสนาเน้นถึงการเลี้ยงชีพให้สุจริต (สัมมาอาชีวะ) ไม่ประกอบอาชีพในทางทุจริต (มิฉฉาอาชีวะ) เน้นการผลิตและประกอบกิจกรรมด้านเศรษฐกิจที่ไม่เบียดเบียน ตลอดถึงการบริโภคอย่างรู้เท่าทันไม่เป็นทาง

๓. อิทธิพลทางการเมือง การสนับสนุนช่วยเหลือการก่อสร้างถาวรวัตถุและความร่วมมือต่างๆ ของกลุ่มพุทธศาสนิก ชนรรมสมาคมและองค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์ทั่วโลก ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ และได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิคการเผยแพร่ธรรม การปฏิบัติธรรมของกันและกันที่อธิบายธรรมด้านประยุกต์ เพื่อให้คนหนุ่มสาวเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา เป็นความสัมพันธ์ไมตรีทางศาสนาระหว่างประเทศ^๗

หากถามว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อชาวยุโรปอเมริกาอย่างไรอาจตอบได้ว่าพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดคุณค่าใหม่ในด้านศาสนาแก่ชาวตะวันตก ต่างไปจากศาสนาเดิมที่เขาพบเห็น เช่น การเปิดกว้างให้เสรีภาพทางความคิด ถือเป็นอาวุธที่สำคัญของพระพุทธศาสนา การเน้นสันติภาพ ฆราวาสภาพ มิตรภาพ หลีกเลียงความรุนแรงทุกประการ เป็นจุดแข็งของพระพุทธศาสนามาแต่อดีตที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป การเติมเต็มด้านจิตปัญญาให้ผ่านคลายและปล่อยวางมากกว่าข้อบัญญัติอันเข้มงวด เป็นสิ่งที่พบเห็นโดยทั่วไปในพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลด้านความคิด การปฏิบัติ ความสุข วิถีชีวิตของชาวตะวันตก มากกว่านั้นการศึกษาถึงการเติบโตของพระพุทธศาสนาในตะวันตกจะเป็นไปได้เพียงใด เงื่อนไขอะไรที่จะทำให้พระพุทธศาสนาในตะวันตกเฟื่องฟูขึ้นเป็นเรื่องที่จำเป็น

๕. แนวโน้มในอนาคต

มีเงื่อนไขหลายอย่างที่เป็นดัชนีบ่งชี้แนวโน้มของพระพุทธศาสนาในยุโรปได้แก่

๑. องค์กรสหประชาชาติให้การสนับสนุนโดยรับรองวันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของสหประชาชาติ ซึ่งถือว่าเป็นความหวังของชาวโลก ที่จะสร้างสันติภาพในการอยู่ร่วมกันได้ ดังสาส์นแสดงความยินดีและสนับสนุนของเลขาธิการองค์การสหประชาชาติว่า “มีงานสำคัญเร่งด่วน สำหรับผู้นำศาสนาทั่วโลกที่ต้องรวบรวมพลังกันให้เข้มแข็งยิ่งกว่าเดิมเพื่อที่จะให้พวกเราเข้าถึงปัญหาที่เป็นพื้นฐานของมนุษยปัญญาที่เราสั่งสมมาแต่ดั้งเดิม จำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ ช่วยเหลือครอบครัวมนุษยอย่างจริงจัง ให้อยู่เหนือความชิงชังและความแบ่งแยก”

การประชุมสุดยอดสันติภาพโลกได้เริ่มกระตุ้นให้ผู้นำศาสนาร่วมกับองค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการขจัดความรุนแรง และการเปลี่ยนความรุนแรงนั้นไปสู่สันติวิธีพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญที่จะทำการรณรงค์เพื่อสันติภาพของโลก นั้นอาจเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า มีวิญญูจักรแห่งการเบียดเบียนกันที่เกิดขึ้นในสังคมพุทธน้อยกว่าเกิดขึ้นในสังคมศาสนาอื่น เมื่อผู้นำยิวและผู้นำมุสลิมจากตะวันออกกลางมานั่งประชุมกัน

^๗ อ่างแล้ว, พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศต่างๆ, หน้า ๒๑๖-๒๑๘.

ข้าพเจ้าเชื่อว่าควรมีผู้นำชาวพุทธในไต้หวันด้วย ซึ่งเป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์อัน วุ่นวายนั้นและไม่มีพยายามแบบใช้อารมณ์ในภูมิภาค...ด้วยปัญญาทาง พระพุทธศาสนา จะช่วยเปลี่ยนความแปลกแยกที่เกิดขึ้นมายาวนานไปสู่แนวคิดแห่งความเป็นเอกภาพของ มนุษย์ในยุคใหม่^{๘๘}

การร่วมมือกันของกลุ่มชาวพุทธทั่วโลก ความเคลื่อนไหวล่าสุดเกี่ยวกับกลุ่ม ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาได้ร่วมมือกันประชุม หาแนวทางร่วมกันพัฒนาสร้างสรรค์ พระพุทธศาสนาให้เข้มแข็งและสอดคล้องกับสภาพการณ์ของโลกปัจจุบัน โดยประเทศไทยได้ เป็นศูนย์กลางประสานการร่วมมือของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและมหายาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นต้นมา ก่อให้เกิดการร่วมมือกันของชาวพุทธมากขึ้น เช่น “สมัชชา พระพุทธศาสนาแห่งโลก”^{๘๙} (The World Buddhism Conference) มีชื่อย่อว่า “สพล” (WBC) ประกอบด้วยสมาชิกภาพ ๑๖ ประเทศ ซึ่งเป็นหลักประกันความมั่นคงและ ความก้าวหน้าของพระพุทธศาสนาในระดับหนึ่ง นอกจากการประชุมเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๗ ดังที่มีการ แลกเปลี่ยนมีสาระเป็นข้อสรุปประเด็นหลักๆ จะมีการสร้างวัดและปราสาทที่สวยงาม เพื่อใช้จัดสัมมนาวิชาการเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระพุทธศาสนา การร่วมมือ กันขององค์กรชาวพุทธถือเป็นประเด็นสำคัญขององค์กรชาวพุทธ การศึกษาพระพุทธศาสนา การ เผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนากับสังคมสังเคราะห์ การรับรองวันวิสาขบูชาเป็นวัน สำคัญสากล^{๙๐}

๒. การประชุมกลุ่มชาวพุทธทั่วโลกในทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้องค์กรพุทธเข้มแข็ง ขึ้น การทำงานอย่างจริงจัง ทุ่มเท เสียสละของเหล่าบรรดาพุทธศาสนิก ทั้งที่เป็นบรรพชิต และคฤหัสถ์ การไม่ขัดแย้งหักล้างกันเองในเรื่องของลัทธินิกาย รวมถึง “ทิศทางการวางแผน เผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ ๒๑”^{๙๑} อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้การปฏิบัติภารกิจ ของพระธรรมทูตไทยสายต่างประเทศ นับว่ามีความสำคัญต่อพัฒนาการของพระพุทธศาสนา

^{๘๘} เดนา เมอร์เรียม, คำปราศรัยแสดงความยินดี, ในคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือ. การประชุมสุดยอดผู้ชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ ๒ ณ พุทธมณฑล จังหวัด นครปฐม ประเทศไทย ๙-๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓, หน้า ๔๐๓-๔๐๕.

^{๘๙} กุญัตร์สมัชชาพระพุทธศาสนาแห่งโลก, ในคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือ. การประชุมสุดยอดผู้ชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ ๒ ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย ๙-๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓, หน้า ๗๖๒-๗๗๒.

^{๙๐} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), วิสาขบูชาวันสำคัญสากลของโลก, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๖๗-๗๓.

^{๙๑} พระ ดร.บอบ-ฮอง, ทิศทางการวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ ๒๑, ใน คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือ, การประชุมสุดยอดผู้ชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ ๒ ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย ๙-๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓, หน้า ๗๒๗-๗๓๘.

ในยุโรปเป็นอย่างมาก จะเห็นว่ามี การปรับปรุงพัฒนาองค์กรอยู่เรื่อยๆ พระสงฆ์ไทยหลายรูปที่ปฏิบัติภารกิจเข้าถึงกลุ่มประชาชนท้องถิ่น มีความสามารถเผยแผ่พุทธธรรมได้ลึกซึ้งจนสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติชาวต่างชาติให้มานับถือพระพุทธศาสนาได้ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นชาวตะวันตกเองที่มีศรัทธาและมาฝึกปฏิบัติจากไทย พม่า ลังกา แล้วกลับไปสั่งสอนในประเทศของตนจนเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยอดเยี่ยม เช่น พระสุเมโธ ศิษย์หลวงพ่อบุชชา พระสันติกโร ศิษย์หลวงพ่อบุชชาทาส เป็นต้น

๓. โลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นสื่อ นำกระบวนการทัศน์แบบพุทธที่เน้นสันติภาพ มิตรภาพ ภารดรภาพ สอดรับกับสภาพการณ์ของโลกปัจจุบัน เข้าได้กับวิทยาการสมัยใหม่ ให้กระจายออกไปกว้างไกลอย่างไร้ขอบเขต เงื่อนไขเหล่านี้เป็นดัชนีชี้วัดว่า พระพุทธศาสนาในดินแดนยุโรปอาจ เจริญเติบโต รุ่งเรืองเฟื่องฟูขึ้นในเวลาอันใกล้นี้ ในส่วนของพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้มีกลุ่มคณะพุทธศาสนิกชนชาวไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ร่วมใจกันก่อตั้งพุทธสมาคมไทยอเมริกันขึ้น ที่นครลอสแอนเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย ได้ก่อตั้งสำนักสงฆ์ชั่วคราวที่นั่น พ.ศ.๒๕๑๕ ได้เริ่มสร้างวัดไทยแห่งแรกในอเมริกา เสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ.๒๕๒๕ เป็นที่เรียบร้อยเพื่อทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ชาวไทยในนครลอสแอนเจลิส เป็นสถานที่เริ่มต้นแห่งแรก เพื่อจะทำการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาขยายวงกว้างไปยังรัฐอื่นในสหรัฐอเมริกาต่อไป

๖. สรุป

พระสงฆ์ไทยที่เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอเมริกา ให้ทัศนะว่า “มีสำนักปฏิบัติกรรมฐานมากมายหลายสำนัก หลายครูบาอาจารย์ ผู้ปฏิบัติยังหาแนวทางตนเองไม่พบ มักชอบเปลี่ยนอาจารย์ เปลี่ยนแนวปฏิบัติลองปฏิบัติใหม่ไปเรื่อยๆ อาจารย์สอนกรรมฐานมากแต่คนทำกรรมฐานจริงๆ ไม่ค่อยมี”^{๑๒} จากทัศนะดังกล่าวส่งผลทั้งด้านลบด้านบวก ทั้งนี้เพราะความหลากหลายก็เป็นทางเลือกมากขึ้น หลากหลายรูปแบบ แต่ก็อาจสร้างความสับสนขาดความเป็นเอกภาพและอ่อนแอได้เช่นกัน

พระชาวอเมริกาที่บวชในสายมหายานให้ความเห็นว่า คลื่นพระพุทธศาสนาเข้าสู่ยุโรปได้อย่างไร พระพุทธศาสนาเป็นทางเลือกใหม่ ความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับชาวอเมริกาเป็นความสนใจช่วงต้น พระพุทธศาสนา มหายานเข้าถึง ใกล้ชิดเสรีกว่า เข้าถึงง่ายกว่า ส่วนพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทเข้าถึงยากแต่มีรายละเอียดลึกซึ้งมากกว่า

^{๑๒} พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท), **อุปถัมภ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๕๓๙.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑. หนังสือ :

พระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท). **อุปลมณี**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๔.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **วิสาขบูชาวันสำคัญสากลของโลก**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พอล เดนนิสสัน, ดร. **ความเป็นมาของสมาคมสมณะ**. ในมหาสมัยสูตร, รวบรวมโดยพระมหาเหล่า ประชากราชภูริ. วัดพุทธวิหารแอสตัน ประเทศอังกฤษ, ๒๕๔๘.

Edward Conze. **A Short History of Buddhism**. แปลโดยสมหวัง แก้วสุฟอง. เชียงใหม่ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ม.ป.ป.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

บรรจง โสดาดี. "การใช้ตรรกะในวิธีสอนของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทโท)". **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

(๒) เอกสาร :

กฎบัตรสมัชชาพระพุทธศาสนาแห่งโลก. ในคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือ. การประชุมสุดยอดผู้ชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ ๒ ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย ๙-๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓.

เดนา เมอร์เรียม. **คำปราศรัยแสดงความยินดี**. ในคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือ. การประชุมสุดยอดผู้ชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ ๒ ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย ๙-๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓.

พระดร.บอบ-ฮอง. **ทิศทางการวางแผนเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ ๒๑**. ในคณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือ. การประชุมสุดยอดผู้ชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งโลก ครั้งที่ ๒ ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย ๙-๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓.

ไวทย, พีแอล. **พุทธศาสนประวัติระหว่าง ๒๕๐๐ ปีที่ล่วงแล้ว**. รวมบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนาพิมพ์ขึ้นในคราวฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ณ ประเทศอินเดีย, ๒๔๙๙.

ฆราวาสธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศิลา
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นThe Virtues For Lay People With Effectiveness Of Administration In
Municipality Muengsila Amphurmueng Khon Kaen Province

พระไพรัตน์ วิชชาธโร (พระเนียงสุข)*

ผศ.ดร.บุรินทร์ ภูสกุล, ดร.เรียงดาว ทวะชาติ**

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมของผู้บริหารเทศบาลเมืองศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๒) เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๓) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างคือ บุคลากรในเขตเทศบาลเมืองศิลา จำนวน ๑๔๑ คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด ๒๒๖ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อธิบายข้อมูลการปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรม และประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารโดยใช้สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ๒ ตัว ที่เป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความเห็นของบุคลากรที่มีต่อการปฏิบัติตนของผู้บริหารเทศบาลเมืองศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตามหลักฆราวาสธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก

๒. ระดับความเห็นของบุคลากรที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้วยการบริหารงานตามหลัก 4M โดยรวม อยู่ในระดับมาก

๓. การปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ โดยรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก จึงเป็นไปได้ ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำสำคัญ: ฆราวาสธรรม, ประสิทธิภาพ, การบริหารงานของผู้บริหารเทศบาล

Abstract

The objective of this research aims : 1) to study levels to behave by virtues for lay people of administration in Municipality Muengsila Amphurmueng KhonKaen Province, 2) to study effectiveness of management of administration in Municipality Muengsila Amphurmueng KhonKaen Province, 3) to study the relationship between virtues for lay people of administration with effectiveness of management of administration in Municipality Muengsila Amphurmueng KhonKaen Province. This research is a qualitative research, the sample personel was the 141 personel, from population was the sum 226 personel. The tools used for this research was a questionnaire. The data was analysis using computer software for social science. Data was analysis to find the rates of frequency, percentage, mean, Standard Deviation. The data description levels to behave by virtues for lay people and effectiveness of management of administration, using statistical analysis, the relationship between the two variables, independently using simple statistical pearson's product moment correlation coefficient.

The results showed that:

1. The levels of personnel is to behave of administration in Municipality Muengsila Amphurmueng KhonKaen Province by virtues for lay people, overall in the high.
2. The levels of personnel is to effectiveness of management of administration in Municipality Muengsila Amphurmueng KhonKaen Province, by the administration according to 4M, overall in the high.
3. The behave by virtues for lay people is a positive correlation with effectiveness of management of administration in Municipality Muengsila Amphurmueng KhonKaen Province, significant 0.05, overall relationship is on very high level. Then according to the hypothesis.

Keywords: Virtues for Lay People, Effectiveness, Administration in Municipality

๑. บทนำ

หลักคำสอนของพระพุทธองค์ทรงสอนให้ชาวพุทธรู้จักการเสียสละเพื่อความสงบสุขของตนเองและประโยชน์ส่วนรวม หนึ่งในนั้น คือ ฆราวาสธรรม ซึ่งท่าน “พุทธทาสภิกขุ” ได้ให้ความหมายว่า คือธรรมธรรมดาที่จะต้องปฏิบัติสำหรับฆราวาส หรือ “คฤหัสถ์” เพิ่มขึ้นจากการรักษาศีล เพื่อให้เกิดความสุขในชีวิตการครองเรือนและการอยู่ร่วมกัน ในสังคม “ฆราวาสธรรม” ประกอบด้วย สัจจะ หมายถึง ความซื่อตรงต่อหน้าที่ ทมะ หมายถึง ข่มใจอย่าให้เกิดโทษะ ซันติ หมายถึง อดทนต่อความเหนื่อย ลำด่า จาคะ หมายถึง การให้ รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่^๑ เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติตนให้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขในสังคม “ฆราวาสธรรมธรรม ๔” เหมาะสมในการประยุกต์ใช้กับการบริหารงาน ถ้าผู้นำทำให้คนรอบข้างปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนได้เต็มความสามารถ การงานที่ทำก็จะออกมาดีประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเอาไว้^๒

ในประเทศไทยการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแบบกระจายอำนาจจากส่วนกลางเพื่อบริหารท้องถิ่นในด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ไขปัญหา สามารถพึ่งตนเองสร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ท้องถิ่น จากรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ บัญญัติให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานท้องถิ่นของตนเอง โดยแบ่งเป็น เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล เช่น บำรุงศิลปจารีตประเพณี ภูมิปัญญา วัฒนธรรมอันดี และการบริหารจัดการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม เพื่อลดความเดือดร้อน ตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง^๓

การบริหารงานของเทศบาลเมืองศิลา อำเภอมะนัง จังหวัดขอนแก่น มีองค์ประกอบในการบริหารงาน คือการออกแบบองค์การ วางแผน ควบคุม การตัดสินใจ หากผู้บริหารสามารถเรียนรู้ เข้าใจมิติทั้งสี่ด้านของการบริหารงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในองค์การ วิธีการที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อาจเป็น “แผนกลยุทธ์” และ “แผนยุทธวิธี” แผนยุทธวิธีเป็นแผนที่มีวิธีหลายแผนประกอบกัน องค์การควรพัฒนาระบบการควบคุมเพื่อตรวจสอบว่าแผนที่วางไว้บรรลุเป้าหมายหรือไม่ ในหลายกรณีการควบคุมจะแก้ไขจากสิ่งที่คลาดเคลื่อนจากแผนไปได้เองโดยอัตโนมัติและหลายๆ กรณีที่ผู้บริหารจะต้องคอยแก้ไขเอง

^๑ พุทธทาสภิกขุ, ฆราวาสธรรม, (กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๓), หน้า ๕๕.

^๒ ฝ่ายวิชาการ บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐-๒๕.

^๓ ถาวร เกียรติทับทิว, กฎหมายปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๒.

การควบคุมในระดับกลยุทธ์ และยุทธวิธี ผู้บริหารสามารถใช้วิธีการวางแผนการควบคุมเป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิผลในมิติด้านอื่นๆ ได้ด้วย^๔

ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของแผนยุทธวิธี โดยอาศัยความสามารถ และคุณธรรม^๕ เพื่อพัฒนาข้อดีของด้านการบริหารงานว่าประสบปัญหาในด้านใดบ้าง เช่น ด้านการสรรหา และธำรงรักษาพัฒนาบุคลากร ควรจะมีแนวทาง ดังนี้ ด้านการสรรหาบุคลากร ควรมีการสรรหาตามแผนอัตรากำลังและใช้ระบบคุณธรรม ด้านการธำรงรักษาบุคลากร รัฐบาลควรจัดสวัสดิการเพิ่มขึ้นเทียบเท่ากับพนักงานรัฐวิสาหกิจ ใช้ระบบคุณธรรมในการประเมินผลงานและควรกำหนดระเบียบการบริหารงานบุคคลของท้องถิ่น และข้าราชการพลเรือนให้มีมาตรฐานเดียวกัน ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรจัดฝึกอบรมเน้นการปฏิบัติจริง และควรเน้นด้านคุณธรรม จริยธรรมในหน่วยงาน มีการติดตามประเมินผลบุคลากรทุกๆ ครั้ง ผู้บริหารต้องมั่นตรวจสอบปรับปรุง รู้จักคิดทดลองแนวทางใหม่ๆ ัจจยที่ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น เช่น การเล็งเห็นความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงหรือนโยบายของนโยบายประเทศ^๖ ในการบริหารงานอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้หลักการบริหาร 4M ซึ่งประกอบด้วย ๑) ด้านคน (Man) ๒) ด้านเงิน (Money) ๓) ด้านวัสดุ (Material) ๔) ด้านการจัดการ (Management) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ให้ดียิ่งขึ้น^๗

ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า “หลักธรรมาธรรม” เหมาะสมที่ควรนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศิลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อส่งเสริมหลักธรรมในการปฏิบัติอย่างเหมาะสมให้แก่ผู้บริหารในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้นแก่หน่วยงาน และองค์กรอื่นๆ ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาธรรมของผู้บริหารเทศบาลเมืองศิลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น

^๔ สัมฤทธิ์ ยศสมบัติ, รัฐประศาสนศาสตร์ : แนวคิดทฤษฎี, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๖๑

^๕ เกษญา ผาทอง, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาธิปไตยภายใต้กระบวนการทัศน์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม, ๒๕๕๙) : หน้า ๒๖๘-๒๖๙.

^๖ เกษญา ผาทอง, บทบาทพระสงฆ์ไทยกับการพัฒนาภายใต้กระบวนการทัศน์ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, (๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘), หน้า ๒๘๓๕.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้งแอนด์แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๐.

๒. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น

๓. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย “ธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น” ในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการใช้วิธีการวิจัยแบบเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน และหลักธรรมจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย

๓. สร้างแบบสอบถามจากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น ๓ ตอน

๔. นำแบบสอบถามที่สร้างเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

๕. เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปทดลองใช้กับหน่วยการวัดที่ไม่ใช่ประชากรในการวิจัย แล้วนำมาหาความเชื่อมั่น

๖. หากพบว่าเครื่องมือในการวิจัยมีความเชื่อมั่นแล้ว จึงนำไปใช้จริง กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ดังนี้ ๑) ใช้สถิติจำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage) อธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล ๒) ใช้สถิติวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบายข้อมูลการปฏิบัติตามหลักธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น เสนอในรูปตารางประกอบ คำบรรยาย และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น

๔. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “ชมราวาสธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยพบประเด็นของผลการวิจัยที่สามารถนำมาเสนอเพื่อทำการสรุปผลการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การปฏิบัติตนกับประสิทธิผลการบริหารงานตามหลักชมราวาสธรรม ของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นของบุคลากรที่มีต่อการปฏิบัติตนกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ตามหลักชมราวาสธรรม โดยรวม อยู่ในระดับ

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักชมราวาสธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น การปฏิบัติตนตามหลักชมราวาสธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผล การบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ โดยรวม มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมากจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักชมราวาสธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น การปฏิบัติตนตามหลักชมราวาสธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผล การบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ โดยรวม มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมากจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่มีความสำคัญนำมาอภิปรายผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

๑. การปฏิบัติตนตามหลักชมราวาสธรรมของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเห็นของบุคลากรที่มีต่อการปฏิบัติตนของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ตามหลักชมราวาสธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารมีความจริงใจ ตั้งใจต่อหน้าที่ เสียสละเวลา และประโยชน์สุขส่วนตัว เพื่อส่วนรวมเป็นหลัก มีสติ รู้จักข่มใจ เมื่อประสบปัญหา การแก้ไขปัญหา มีความขยันหมั่นเพียร ไม่ทอดทิ้งงานและอุปสรรค ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของหลวงกถินอรรถโยธิน^๔ ได้กล่าวไว้ว่า ชมราวาสธรรมเป็นธรรมโดยตรง ของชมราวาสเป็นธรรมนำมาซึ่งความสุขความเจริญเป็นสามัคคีธรรมอันควบคุมบุคคลไว้ให้กลมเกลียวกันผู้ปฏิบัติย่อมเกิดความไพบุลย์ และตั้งตระกูลให้ถาวรมีความสุขเจริญ

^๔ กถินอรรถโยธิน, หลวง, อธิบายธรรมวิภาค น.ธ.ตรี, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมบรรณาคาร, ๒๕๑๑), หน้า ๒๒.

๒. ประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีความเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ด้วยการบริหารงานตามหลัก 4M โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมกับการบริหารงาน บริหารการจัดซื้อจัดจ้างด้วยความโปร่งใส สามารถจัดระบบอุปกรณ์สำนักงานไว้ใช้อย่างสะดวก และมีผลงานพร้อมให้ตรวจสอบจากภาครัฐและจากภายในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของสมใจ ลักษณะ^๕ ได้ให้ความหมาย ของคำว่าประสิทธิผล หมายถึง ประสิทธิภาพของบุคคล คือลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถปฏิบัติงานใดๆ หรือ ปฏิบัติกิจกรรมใดๆ แล้วประสบความสำเร็จทำให้บังเกิดผลตรงและครบถ้วนตามที่มีวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผลที่เกิดขึ้นมีลักษณะคุณภาพ เช่น ความถูกต้อง ความมีคุณค่า ความเหมาะสมตรงกับความคาดหวังและความต้องการของหมู่คณะ สังคม และผู้จะนำผลนั้นไปใช้เป็นผลที่ได้จากการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ คือเป็นการปฏิบัติด้วยความพอใจ ปฏิบัติเต็มความสามารถ ปฏิบัติด้วยการเลือกสรรกลวิธีและเทคนิควิธีการที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้บรรลุผลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ อย่างสูงสุดแต่ใช้ทุน ทรัพยากรและระยะเวลา น้อยที่สุดประสิทธิผลขององค์กร เน้นไปที่ผลรวมขององค์กร

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารปฏิบัติตนตามหลักธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติตนตามหลักธรรมชาวพุทธมีความสัมพันธ์ เชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ($r = ๐.๘๐๙$) ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ผู้บริหารเสียสละเวลาและประโยชน์สุขส่วนตัว เพื่อส่วนรวมเป็นหลัก เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมกับการบริหารงาน มีความขยันหมั่นเพียร ไม่ทอดทิ้งงานและอุปสรรค ผู้บริหาร บริหารการจัดซื้อจัดจ้างด้วยความโปร่งใส มีสติ รู้จักข่มใจเมื่อประสบปัญหา การแก้ไขปัญหา และผู้บริหาร มีความตั้งใจต่อหน้าที่หน้าที่ ด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ในระดับสูงสุด ได้แก่ ด้านจาคะ คือผู้บริหารมีความเสียสละเวลาส่วนตัว เพื่อส่วนรวมเป็นหลักด้วยจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเพื่อช่วยเหลือทุกคนในองค์กร และด้วยความใจกว้าง ไม่คับแคบกับด้านคน (Man) คือผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมกับการบริหารงานให้โอกาสบุคลากรกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี จัดฝึกอบรมบุคลากรเพื่อเพิ่มทักษะในการทำงาน และงานที่ถนัดตามความสามารถของบุคลากร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารได้นำหลักธรรมมาใช้กับหลักการบริหารงาน ด้วยหลัก 4M เพื่อประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของ

^๕ สมใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๕-๖.

เทศบาล จึงส่งผลให้ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชมราวาธรรมกับ ประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ด้วย หลัก 4M ทำให้เกิดประสิทธิผลเป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของยงยุทธ เกษสาคร^{๑๐} ได้กล่าวไว้ ในหนังสือการวางแผนและนโยบายทางด้านทรัพยากรมนุษย์ ว่า ความมุ่งหมาย สูงสุดด้านการบริหาร คือการที่สามารถนำองค์กรให้บรรลุถึงประสิทธิผลตามที่กำหนด วางแผน ตามวิธีการที่วางไว้ และการดำเนินการเป็นสิ่งสำคัญดังคำพูด “เริ่มต้นดีเริ่มต้นถูก ทำให้มีชัยไปกว่าครึ่ง”

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปบริหารงานให้เกิดประสิทธิผล

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตาม หลัก ชมราวาธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองศีลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก และในรายด้านที่มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ที่สุด คือด้านจาคะ มีความสัมพันธ์กับด้านคน (Man) หรือด้านการบริหารบุคลากร และ สัจจะ มีความสัมพันธ์ต่ำสุด กับด้านเงิน (Money) หรือด้านการบริหารงบประมาณ ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ระดับผู้บริหาร บริหารงานด้านงบประมาณ ใน ระดับองค์กรให้มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบการจذبงบประมาณของระดับ ผู้บริหารได้ เพื่อเป็นแบบอย่างในการบริหารงานให้กับองค์กรอื่นต่อไป

๒. ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ระดับผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วม ในการบริหารงาน และให้กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ทำให้เกิดวิธีการใหม่ๆ ที่ สร้างสรรค์และวิสัยทัศน์คนรุ่นใหม่ๆ เพื่อผลงานที่มีประสิทธิผลของทุกฝ่ายและตรงตาม วัตถุประสงค์ของแผนงานภายในองค์กร

๓. ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ระดับผู้บริหาร หรือทุกคนในองค์กร จัดกิจกรรม เข้าวัดปฏิบัติธรรม เพื่อปลูกฝังการเสียสละเวลาและประโยชน์สุขส่วนตัว เพื่อส่วนรวมเป็น หลัก สร้างความสามัคคีภายในองค์กร เพื่อการทำงานภายในองค์กรมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๔. ควรใช้หลักธรรมควบคู่กับหลักการบริหาร โดยเฉพาะหลักชมราวาธรรม ใน การสร้างความเป็นธรรม ซื่อสัตย์ โปร่งใส อันจะก่อให้เกิดวัฒนธรรมอันดีในการทำงาน และการอยู่ร่วมกันของทุกคนทุกระดับในองค์กร เพื่อผลของงานจะสำเร็จตามแผนงาน บรรลุ วัตถุประสงค์ อย่างมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

^{๑๐} ยงยุทธ เกษสาคร, การวางแผนและนโยบายทางด้านทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๕), หน้า ๘๘.

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมาธรรมกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการทำการศึกษา ดังต่อไปนี้

๑. ควรทำการศึกษาโดยแยกกลุ่มหน่วยงานของบุคลากรในองค์กรและเปรียบเทียบแต่ละหน่วยงาน ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ด้านใดบ้าง

๒. ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างจากหน่วยงาน หรือองค์กรอื่นเพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีระดับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมอยู่ในระดับใดแล้วส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานหรือไม่ เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ด้านใดบ้าง

๓. ควรทำการศึกษาโดยนำหลักธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนและประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหาร มาทำการศึกษาเพิ่มเติม เช่น หลักพรหมวิหาร ๔, อิทธิบาท ๔ เป็นต้น เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลงานการวิจัยครั้งนี้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

กถิน อรรถโยธิน, หลวง. **อธิบายธรรมวิภาค น.ธ.ตรี**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมบรรณาการ, ๒๕๑๑.

ถาวร เกียรติทัฬหี. **กฎหมายปกครอง**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๕๔.

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๔๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้งแอนด์โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

พุทธทาสภิกขุ. **ธรรมาธรรม**. กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๓.

ยงยุทธเกษสาค. **การวางแผนและนโยบายทางด้านทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๕.

สมใจ ลักษณะ. **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๕๒.

สัมฤทธิ์ ยศสมบัติ. **รัฐประศาสนศาสตร์ : แนวคิดทฤษฎี**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๙.

(๒) วารสาร :

เกษฏา ผาทอง. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาธิปไตยภายใต้กระบวนการทัศน์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙).

(๓) เอกสาร :

เกษฏา ผาทอง. “บทบาทพระสงฆ์ไทยกับการพัฒนาภายใต้กระบวนการทัศน์ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”. การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น (๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘).

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น
The Application Of The Buddhist Leadership Of Local Politiciansผศ.ดร.ธงชัย สิงอุคม*
ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา**

บทคัดย่อ

ผู้นำมีความสำคัญยิ่งในสังคมมนุษย์ เพราะเป็นผู้นำที่จะนำพาองค์กรและคนในองค์กรไปสู่ความสำเร็จในงานตามที่ได้วางเป้าหมายไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีเป้าหมายที่ชัดเจน รู้จักจัดลำดับความสำคัญของสิ่งต่างๆ คิดการใดก็จะไม่มองเพียงผลประโยชน์เฉพาะตน รับฟังและทำความเข้าใจผู้อื่นในลักษณะเอาใจเขามาใส่ใจเราอย่างปราศจากอคติใดๆแต่จะมองไปถึงผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมและประเทศชาติเป็นหลัก จึงจะสามารถนำพาสังคมไปสู่ความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรืองแล้วภารกิจที่สำคัญสำหรับผู้นำยังต้องนำสังคมไปสู่ความดีงามและยั่งยืนอีกด้วย เพราะถ้าผู้นำทางการเมืองมีภาวะความเป็นผู้นำที่มีหลักธรรมในการนำไปประยุกต์ใช้ให้ถูกต้องและเหมาะสมกับองค์กรหน่วยงานหรือสังคมที่ตนนำหรือปกครองอยู่เช่นหลักทศพิธราชธรรมหลักของพรหมวิหาร ๔ และหลักสัพบุริสัทธรรม ๗ ก็เป็นที่หวังได้ว่าประเทศชาติบ้านเมืองนั้นก็จะมีแต่ความร่มเย็นเป็นสุข ก็จักไม่ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้นำและจะเป็นผู้นำที่ดีที่พึงประสงค์

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม, ภาวะผู้นำ, นักการเมืองท้องถิ่น

Abstract

Leadership is of paramount importance in our society. It is to lead the organization and the people in our organization to success in as targeted especially leadership of local politicians. Must be a visionary. The goal is clear true able to prioritize things. Think it will not only benefit firsthand. Listen to and understand others in a thoughtful, clear mind us without any prejudice, but to look to the interests of society and the nation as a major. It can lead society towards success and prosperity, and mission-critical for leaders to be

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

brought into society goodness and sustainable as well. If the political leadership is leadership that principles applied in the correct and appropriate to the organization or the society in which they led or ruled as the Virtues of carpet Temple 4 and the week key ring. Sattrrm7, it is hoped that the nation will have peace. shall not give rise to issues of ethics and leadership is good leadership at desirable.

Keywords: Buddhism, leadership, local politicians

๑. บทนำ

ผู้นำเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งหากสังคมหรือองค์กรใดมีผู้นำที่มีความสามารถและมีประสิทธิภาพ สังคมหรือองค์กรนั้นๆ ย่อมสามารถฟันฝ่าวิกฤตหรืออุปสรรคต่างๆ และดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้หรือองค์กรไปสู่จุดหมายที่ตั้งใจสำเร็จลุล่วงตรงตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำความสุข ความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขมาสู่คนทั้งหลายที่อยู่ภายใต้การปกครองได้ในทางตรงกันข้ามถ้าสังคมมีผู้นำที่ไม่มีความสามารถหรือมีประสิทธิภาพก็อาจจะส่งผลให้สังคมหรือองค์กรนั้นๆ เกิดความวุ่นวาย เกิดการแย่งชิง หรือนำความหายนะมาสู่องค์กรได้โดยเฉพาอย่างยิ่งผู้นำในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ได้ให้ความสำคัญต่อผู้นำและภาวะผู้นำเช่นกันเพราะในทางพระพุทธศาสนาผู้นำจะต้องนำพาคนทั้งหลายไปสู่ความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรืองแล้วภารกิจที่สำคัญสำหรับผู้นำยังต้องนำสังคมไปสู่ความดีงามและยั่งยืนอีกด้วย

ซึ่งคุณลักษณะของผู้นำทางตะวันตกที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ ก็มีทั้งความคล้ายคลึง สอดคล้อง และมีความแตกต่างกับคุณลักษณะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา แต่แนวคิดทั้งหลายเหล่านี้ล้วนมีเป้าหมายเดียวกัน คือ เพื่อให้เกิดผู้นำที่สามารถนำพาสังคมและองค์กรไปสู่ความผาสุก และเกิดความเสมอภาคในสังคม

๒. ผู้นำและผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

ผู้นำหมายถึง บุคคลที่มีบารมีและมีบทบาทรวมทั้งมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น สามารถชักจูงสั่งการหรือชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงาน สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นผู้มีความสามารถจนได้รับความยกย่องยอมรับให้เป็นผู้นำในการปฏิบัติงานต่างๆซึ่งรับบทบาทเป็นผู้บริหารประสานประโยชน์ในกลุ่มมีอิทธิพลและอำนาจ สามารถบังคับบัญชาบุคคลในกลุ่มให้ปฏิบัติงานจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้ได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ หมายถึง ผู้ออกหน้า ผู้ไปข้างหน้า ผู้เริ่มต้นโดยมีผู้อื่นหรือสิ่งอื่นตามหรือทำตาม^๑ การที่มนุษย์เรามีการอยู่ร่วมกันมากมาย จึงจำเป็นผู้นำ ผู้นำจึงมีความสำคัญดุจเข็มทิศที่จำเป็นสำหรับคนเดินทาง และเสาเข็มที่มีความจำเป็นต่อการสร้างบ้านเรือน นอกจากนั้นผู้นำยังเป็นผู้สร้างหลักจริยธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมและองค์กรต่างๆ ถ้าจะเปรียบไปแล้ว ผู้นำก็เปรียบเหมือนหลักชัยของประเทศชาติ ราษฎรเปรียบเหมือนทรัพย์สิน ผู้นำคือผู้รักษาทรัพย์สิน ซึ่งหากต้องการทราบถึงความเจริญรุ่งเรืองของสังคม หน่วยงาน องค์กร บ้านเมือง ตลอดจนประเทศชาติ ต้องดูผู้นำเป็นหลัก

ผู้นำทางการเมืองหรือนักการเมืองเป็นบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะและการวินิจฉัยสั่งการ ซึ่งรวมผู้ดำรงตำแหน่งวินิจฉัยสั่งการในรัฐบาล และผู้ที่มุ่งดำรงตำแหน่งเหล่านั้น ไม่ว่าจะด้วยวิธีการเลือกตั้ง การสืบทอด รัฐประหาร การแต่งตั้ง การพิชิต หรือวิธีอื่น การเมืองไม่ใช่จำกัดอยู่เพียงวิธีการปกครองผ่านตำแหน่งสาธารณะเท่านั้น ตำแหน่งทางการเมืองอาจถืออยู่ในบริษัทก็ได้^๒ กล่าวคือ นักการเมืองหรือผู้ปฏิบัติงานทางการเมือง เป็นส่วนประกอบสำคัญของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีความสำคัญพอๆ กับผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งก็คือกติกากฎที่วางไว้ในรัฐธรรมนูญ และที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันก็คือ ในสังคมมีการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ในที่ทำงาน จนถึงสังคมโดยรวมมีคุณสมบัติ ๕ ประการดังต่อไปนี้^๓

ประการแรก นักการเมืองผู้นั้นต้องมีความผูกพันทางอุดมการณ์ (Ideological Commitment) โดยในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีความเชื่อและศรัทธาในระบบประชาธิปไตย มีจิตวิญญาณประชาธิปไตย และต้องเข้าใจว่าประชาธิปไตยนั้นเป็นกรรมวิธี (means) เพื่อจุดมุ่งหมายบางอย่าง และขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่มีเป้าหมายอันปลาย (end) ที่มีคุณค่าในตัวของมันเอง นักการเมืองที่ดีจึงเป็นนักการเมืองที่ปฏิบัติตามกรอบกติกาเพื่อรักษาไว้ซึ่งกระบวนการประชาธิปไตย โดยไม่ตะแบงละเมิด

ประการที่สอง นักการเมืองที่ดีจะต้องมีจริยธรรมทางการเมือง (Political Ethics) ในขณะที่อุดมการณ์ทางการเมืองมักจะรวมจริยธรรมอยู่ด้วย แต่จริยธรรมทางการเมืองอาจจะเป็นรายละเอียดที่อยู่นอกกรอบอุดมการณ์ทางการเมืองซึ่งเป็นกรอบใหญ่ ประเด็นเรื่องจริยธรรมทางการเมืองจะเกี่ยวข้องกับความถูกต้องตามกฎหมาย ความชอบธรรมทาง

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชัน, ๒๕๔๖), หน้า ๕๗๘.

^๒ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, นักการเมือง. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/> [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

^๓ ลิขิต ธีรเวคิน, คุณสมบัติสำคัญของนักการเมืองที่ดี. แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9490000061572> [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

การเมือง และความน่าเชื่อถือรวมทั้งศรัทธา การกระทำอันใดก็ตามถึงแม้จะถูกต้องตามกฎหมายจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงถ้าเกิดผลเสียตามมา จริยธรรมทางการเมืองจะเป็นเครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติ ในขณะที่อุดมการณ์ทางการเมืองจะทำหน้าที่เสมือนจิตวิญญาณของระบบการเมืองในภาพรวม

ประการที่สาม นักการเมืองที่ประสบความสำเร็จในฐานะนักการเมืองที่ทำประโยชน์ต่อประเทศชาติและสังคม ไม่ว่าจะในฐานะสมาชิกรัฐสภาหรือรัฐมนตรีจะต้องมีความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) ซึ่งความรู้ดังกล่าวนี้คือความรู้ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม มีวิชาหนึ่งวิชาที่เริ่มต้นในอังกฤษเป็นที่ทราบกันว่าเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการเมือง ความรู้เกี่ยวกับการเมืองและเศรษฐศาสตร์ หรือที่เรียกว่า PPE (Philosophy, Politics and Economic) วิชาดังกล่าวนี้มีแนวคิดที่ว่า การบริหารประเทศนั้นจะต้องกระทำโดยบุคคลที่มีความรู้ทางการเมือง อันรวมถึงความรู้ทางสังคมด้วย ขณะเดียวกันก็ต้องมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจและธุรกิจ ทั้งเศรษฐกิจภายในประเทศและระหว่างประเทศ แต่ที่สำคัญจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องปรัชญาทางการเมือง ซึ่งปรัชญาทางการเมืองนั้นจะรวมทั้งอุดมการณ์และจริยธรรมเพื่อเป็นเครื่องชี้นำในการปฏิบัติ นักการเมืองที่มีความรู้ ครึ่งๆ กลางๆ จะเป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้เกิดการตัดสินใจผิดพลาดเนื่องจากขาดข้อมูลและความรู้ ที่สำคัญขาดอุดมการณ์ที่จะเป็นเครื่องชี้นำ

ประการที่สี่ นักการเมืองที่ดีจะต้องมีประสาทสัมผัสทางการเมือง (Political Sense) ความสามารถในการเข้าใจนัยสำคัญทางการเมืองอันเกิดจากเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งจะส่งผลในทางลบหรือทางบวกนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการอ่านสถานการณ์ทางการเมืองที่ผิดพลาดอาจจะนำไปสู่ความสูญเสียอย่างมหาศาล กระบวนการทางการเมืองที่เริ่มต้นจากคนเพียงคนเดียวที่ดูเหมือนไม่สำคัญเนื่องจากการอ่านสถานการณ์ที่ผิดพลาดอาจจะนำไปสู่การขยายขอบข่ายอย่างกว้างขวาง เป็นผลร้ายทางการเมืองได้ ดังปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเร็วๆ นี้

ประการที่ห้า นักการเมืองที่ดีคือนักการเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอารมณ์ทางการเมือง (Political Mood) ของสังคม การขาดความเข้าใจอารมณ์ทางการเมืองของสังคมจะนำไปสู่ความเสียหายทางการเมืองอย่างหนัก อารมณ์ทางการเมืองสามารถจะกระตุ้นปลุกเร้าให้เกิดขึ้นโดยขบวนการทางการเมือง ความไม่เข้าใจอารมณ์ทางการเมืองย่อมบ่งชี้ถึงการขาดประสาทสัมผัสทางการเมือง เพราะทั้งสองส่วนนี้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างแน่นแฟ้น

ผู้นำในพระพุทธศาสนา มีพื้นฐานมาจากกลุ่มศัพท์หลายคำ กล่าวคือ “กษัตริย์” “ขัตติยะ” และ “ราชา” ผู้บริหารรัฐผู้ดูแลความสงบและสร้างสันติให้เกิดแก่ราษฎรเป็นหลัก ทั้งนี้ก็เพราะว่า บ้านเมืองจะอยู่เย็นเป็นสุขมีระเบียบวินัยก็เพราะมีผู้นำเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีผู้บริหารบ้านเมืองคอยเอาใจใส่ดูแล ดังหลักที่ว่า “พระราชาเป็นเครื่องปรากฏ

ของแวนแคว้น^๔ พระราชาเป็นประมุข ของมนุษย์ทั้งหลาย”^๕ ดังนั้น ผู้นำหมายถึง พระราชา เนื่องจากพระราชาทรงทำหน้าที่เป็นผู้นำคือผู้ปกครองดูแลแวนแคว้น และผู้คนที่ทั้งหลายในแวนแคว้น หรือในรัฐ หรือประเทศที่ตนปกครองนั้น ให้มีความสุขความเจริญ และความดีงาม พระราชาจึงถือว่าเป็นผู้นำสูงสุดของแวนแคว้นในฝ่ายอาณาจักร พระไตรปิฎกให้ความสำคัญกับพระราชาผู้ทำหน้าที่ปกครองรัฐให้มีความสุขเจริญรุ่งเรืองและประสบความสำเร็จ

ผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา หรือหลักพุทธธรรมได้อาศัยธรรมเป็นหลักการสำคัญในการปกครองดูแล และบริหารจัดการกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่หมู่คณะ มวลชน สังคมและประเทศชาติอย่างมั่นคง ยั่งยืนตลอดไป ผู้นำนั้นมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม หากผู้นำเป็นผู้รู้เหตุ รู้ผล หรือรู้จุดมุ่งหมาย จะทำอะไรต้องมีแผนการ หรือเป้าหมาย ย่อมจะทำให้หมู่คณะดำเนินไปได้โดยสวัสดิภาพ การวางแผนงานได้ก่อนแล้วเดินตามลำดับของงาน ผลก็คือ จะไม่มีข้อผิดพลาดไม่ติดขัดในการทำงาน หรือในการทำงานเป็นคณะ ทุกคนร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียง งานก็จะประสบความสำเร็จได้ผลดี มีประสิทธิภาพ ผู้นำเกิดความสบายใจที่มีส่วนช่วยให้งานส่วนรวมประสบผลสำเร็จ

ในทางพระพุทธศาสนาคุณสมบัติของผู้นำ หมายถึง คุณความดีประจำตัวของผู้นำ ดังนั้นผู้นำที่ดีจึงหมายถึงความเป็นผู้มีศักยภาพในตัวเองทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ และความสามารถพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างชาญฉลาดและประสบความสำเร็จได้ คุณสมบัติผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาต้องเป็นผู้นำที่ฉลาดมีปัญญา มีความสามารถปกครองหมู่คณะได้ หากไม่มีปัญญาที่ไม่สามารถจะปกครองหมู่คณะให้มีความสุขเจริญรุ่งเรืองและประสบสันติสุขได้

ผู้นำไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง ทำทุกอย่าง เพราะสามารถหาคนอื่นที่ชำนาญด้านนั้น ๆ มาช่วยงานได้ จากภาวะความเป็นผู้นำดังกล่าว สะท้อนถึงภาพลักษณ์ความเป็นผู้นำทุกระดับนับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะเป็นเรื่องความอยู่รอดและเสถียรภาพขององค์กรและประเทศชาติโดยรวมด้วย

การจะเป็นผู้นำหรือผู้นำทางการเมืองนั้นจะต้อง ใ้บุคคลอื่นทำตามหรือมีความเชื่อมั่น ผู้นำต้องสามารถนำการกระทำได้จะไม่ถูกตำหนิในภายหลัง หลักการดังกล่าวจึงเป็นการสอนให้คนมีภาวะผู้นำในตนเองหรือพัฒนาตนเองให้ก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำและการพัฒนาตนเองนั้น ต้องพัฒนาทั้งกาย วาจาและใจ คือ ไม่คิดชั่วพูดชั่วและทำชั่วที่เป็นเหตุแห่งความเดือดร้อนแก่ตนเองและสังคม ต้องทำในสิ่งที่ถูกและเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและส่วนรวมด้วยและการจะพัฒนาตนเองตามกระบวนการดังกล่าวได้ ต้องมุ่งเน้นที่การพัฒนา

^๔ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๗๒/๘๐.

^๕ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๐๐/๔๘๘.

จิตใจ ปลุกฝังคุณธรรมให้มีจิตสำนึก ควบคุมตนเองได้ พระพุทธศาสนาถือว่าผู้นำต้องเอาชนะใจของตนเองเสียก่อน เมื่อสามารถชนะใจของตนได้ ก็เชื่อว่าเอาชนะสิ่งอื่นได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลชนะหมู่มนุษย์ตั้งล้านคน ในสมรภูมิ ยังไม่ชื่อว่า เป็นผู้ชนะสงครามอย่างเด็ดขาด คนที่ชนะตนเองได้เพียงคนเดียวนี้สิ จึงชื่อว่าเป็นผู้ชนะสงครามได้อย่างเด็ดขาด”^๖

๓. ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น

ภาวะผู้นำ เป็นการมองโดยการเน้นไปที่ภาวะคือ คุณสมบัติหรือความสามารถของบุคคล หมายถึงคุณลักษณะภายในของผู้นำ อันเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้นำ

ภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะวิธีที่ผู้นำได้ประยุกต์ใช้ความรู้ ความสามารถ จนก่อให้เกิดอำนาจอิทธิพล หรือเกิดการยอมรับจนสามารถจูงใจผู้อื่นหรือชักนำพาผู้อื่นให้ปฏิบัติภารกิจ การงานของกลุ่มหรือองค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ผู้นำหรือองค์กรตั้งไว้

ภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะวิธีที่ผู้นำได้ประยุกต์ใช้ความรู้ ความสามารถ จนก่อให้เกิดอำนาจอิทธิพล หรือเกิดการยอมรับจนสามารถจูงใจผู้อื่นหรือชักนำพาผู้อื่นให้ปฏิบัติภารกิจ การงานของกลุ่มหรือองค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ผู้นำหรือองค์กรตั้งไว้

ภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธปรัชญาของนักการเมืองท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา นอกจากจากจะต้องมีความรู้ ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ และสามารถบริหารงานเพื่อตอบสนองความจำเป็นของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว จะต้องเป็นคนดีมีคุณธรรมตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาด้วย โดยเฉพาะทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นธรรมอันดีงามที่ผู้นำทางการเมืองควรมานำมาบูรณาการร่วมกับแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เล่าเรียนมา ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า KING MODEL เป็นหลักการหนึ่งที่เกิดจากการบูรณาการความรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ในด้านการปกครอง และเสริมสร้างภาวะผู้นำร่วมกับหลักทศพิธราชธรรม เพื่อให้ให้นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดฉะเชิงเทราได้ปฏิบัติตามเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธปรัชญาต่อไป ดังนั้น หากนักการเมืองท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการนำรูปแบบ KING MODEL มาใช้ตามนโยบายที่วางไว้ได้จริงแล้ว เชื่อว่า ย่อมสามารถเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ ตามแนวพุทธปรัชญาได้ ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดี เกิดความรัก ความไว้วางใจ และเชื่อใจ เพราะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น

^๖ พุ.ธ (ไทย) ๒๕/๑๐๓/๔๐.

จังหวัดฉะเชิงเทรา มีภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธปรัชญา อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่คนรุ่นหลังสืบต่อไป^๗

ดังนั้น หลักการ KING MODEL นี้ จึงเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่สามารถเสริมสร้างภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธปรัชญาขึ้นมาได้ ผู้วิจัยเชื่อว่า หากผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นจังหวัดฉะเชิงเทรา นำไปบูรณาการใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เราย่อมได้นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีความรู้ความสามารถและเป็นคนดีมีคุณธรรม มีภาวะผู้นำที่สามารถครองตน ครองคน และครองงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพสืบต่อไป

๔. หลักธรรมของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักธรรมของผู้นำเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาจริยธรรมของผู้นำ เนื่องจากเป็นหลักที่ทำให้เกิดการพัฒนาที่ดีแก่ผู้นำผู้ปกครองและผู้บริหารบ้านเมืองระดับต่างๆ ซึ่งผู้นำที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีหลักธรรมในการเป็นผู้นำและคุณสมบัติของผู้นำที่ดีนั้นหมายถึงความเป็นผู้มีศรัทธาในตัวเองทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ และความสามารถ พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างชาญฉลาดและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางเป้าหมายเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองในระบอบราชาธิปไตยในอดีตหรือผู้นำหรือผู้ปกครองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน จำต้องดำเนินตามทศราชธรรม หรือ ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. ทาน มีจิตในเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักแบ่งปัน คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองต้องไม่มีความออยากและความติดยึดในความมั่งคั่งและทรัพย์สินสมบัติ แต่จักต้องจำหน่ายแจกความมั่งคั่งและทรัพย์สินมัตินั้นเพื่อความกินดีอยู่ของประชาชน ข้อนี้ก็ยังหมายถึงการจัดสรรค่านิยมทางสังคมอย่างยุติธรรม อันจะส่งผลให้เกิดการกระจายความมั่งคั่งไปทั่วทั้งทุกภาคส่วนของสังคม

๒. ศีล มีลักษณะทางศีลธรรมที่สูง คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองอย่างน้อยต้องรักษาศีล ๕ ให้ได้ กล่าวคือ ๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ๒) เว้นจากการถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ๓) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ๔) เว้นจากการพูดปด และ ๕) เว้นจากการเสพเครื่องดองของเมา

๓. ปริจาคะ การเสียสละได้ทุกสิ่ง เพื่อความดีของประชาชน คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องเตรียมตัวที่จะเสียสละความสะดวกสบาย เสียสละชื่อเสียง เกียรติภูมิส่วนตนทุกสิ่งทุกอย่าง และแม้กระทั่งยอมเสียชีวิตเพื่อผลประโยชน์และความสุขของประชาชน

^๗ จันทรามาศ สุริเย, ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธปรัชญาของนักการเมืองท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๔๕.

๔. อาชวาระ มีความเชื่อตรงดั่งรังสัจย์ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องปลอดพ้นจากกลัวหรืออคติใดๆในการปฏิบัติหน้าที่การงาน จักต้องมีความจริงจังในการทำงาน และจักต้องไม่หลอกลวงประชาชน

๕. มัททวะ มีความกรุณาและความสุภาพ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องมีความอ่อนโยนละมุนละไม ไม่ทำตัวกระด้าง แสดงตนออกมาในทางกว้างวงกล้ำจนถึงน่าเกลียด

๖. ตปะ มีความแผดเผาจิตใจให้คลายจากความชั่ว คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องนำเดินชีวิตแบบง่าย จักต้องไม่ดำเนินชีวิตแบบฟุ้งเฟ้อต้องรู้จักควบคุมตนเองในเรื่องนี้ให้ได้

๗. อักโกรธ ไมโกรธ ไม่ประสงค์ร้าย ไม่เป็นปฏิปักษ์ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องไมโกรธแค้น ไม่อาฆาตมาดร้ายต่อผู้ใด

๘. อวิหิงสา การไม่ใช้ความรุนแรง คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องไม่เพียงแต่จะไม่ทำร้ายผู้อื่นเท่านั้น แต่จักต้องพยายามส่งเสริมสันติภาพด้วยการงดเว้นการใช้สงครามเป็นเครื่องมือในนโยบายต่างประเทศและป้องกันมิให้เกิดสงคราม ตลอดจนทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงและการทำลายล้างชีวิต

๙. ชันตี ความอดทน ความอดกลั้น ความเข้าอกเข้าใจผู้อื่น คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องมีความอดทนต่อความยากลำบากและรวมไปถึงการคำพูดที่ว่าแตกตันที่ออกมาจากปากของผู้อื่นให้ได้

๑๐. อวินนระ ความไม่ขัดขวาง ความไม่เป็นอุปสรรค คือ ผู้นำหรือผู้ปกครองจักต้องไม่ขัดขวางเจตจำนงของประชาชน จักต้องไม่ขัดขวางมาตรการใดๆอันจะนำไปสู่สวัสดิภาพของประชาชน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือจักต้องปกครองโดยสอดประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับประชาชนเท่านั้น

ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก หลักสัปปุริสธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ พระพุทธศาสนา อธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า พบได้ในสังคมมนุษย์ หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ เพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์การที่ดีได้ สำหรับในส่วน ของ หลักการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการ โดยแสวงหากำไร และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุ สู่เป้าหมาย ตามแบบของทุนนิยม แต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบ หรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารใน

การบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยอีกโสดหนึ่งด้วยมี ๗ ประการ^๔ คือ

๑. ฉัมมัญญตา (Knowing the Law, Knowing the Cause) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผล รวมความว่า การบริหารจัดการในองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รู้จักการวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ อันว่า “สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป เป็นธรรมดา” โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมาบริหารจัดการองค์กร

๒. อัตถัญญตา (Knowing the Meaning, Knowing the Purpose) ความเป็นผู้รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย คือรู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการกระทำตามหลัก หมายถึง การบริหารงานองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ และรู้ถึงประโยชน์ของ องค์กรที่นำไปสู่ความมั่นคง และไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อองค์กร ในที่นี้หมายถึงการมีแผนงานที่ดี การวางแผนที่วิเคราะห์ผลกระทบด้านต่างๆ

๓. อัตตัญญตา (Knowing Oneself) ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และทำไต่ แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป ในที่นี้หมายถึง รู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีดความสามารถอย่างไร และรู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบ รวมทั้งการบริหาร ความแตกต่างที่จะทำให้องค์กรเป็นเลิศ มีประสิทธิภาพ และมั่นคงถาวร

๔. มัตตัญญตา (Moderation Knowing how to be temperate) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดีในการจ่ายโภคทรัพย์ ในที่นี้หมายถึงการบริหารการเงิน หรือการขยายกิจการ ต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กร ขีดความสามารถขององค์กร ขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร รวมทั้งการแข่งขันที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

๕. กาลัญญตา (Knowing the Propertime) ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม การสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ในเวลานั้นๆ ว่า ควรจะดำเนินการอย่างไร อะไรควรงด อะไรควรกระทำ เวลาใดควรขยายกิจการ หรือช่วงเวลาใดที่จะบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จต่อองค์กรมากที่สุด

^๔ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์. แหล่งที่มา : <http://mahathera.org/detail.php?module=article&id=7&title=03> [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

๖. ปรินส์ยูธดา (Knowing the Assembly, Knowing the Society) ความเป็นผู้รู้จัก ชุมชน คือ รู้กริยาที่จะประพัตต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะทำเนนการอย่างไร การบริหารจัดการ จำเป็นต้อง ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่างๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร และคู่แข่ง การสร้างสรรค์หรือการประสานงานกับชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กร ก็คือเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เป็นการบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชนหรือสาธารณะชน จะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

๗. บุคคลัญญาตา (Knowing the individual, Knowing the different individuals) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอัยาศัยความสามารถ และคุณธรรม ตลอดถึงรู้ในความสามารถของบุคคล และใช้มอบงานที่เหมาะสมให้การบริหารจัดการในการรู้บุคคล เปรียบเสมือนการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องมีการพัฒนา และบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถ และภักดีต่อองค์กร มีความสามัคคี สร้างความเป็นธรรม และเสมอภาคให้แก่ บุคลากรในองค์กร รวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะ การติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่างๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรีรวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน

และหลักผู้นำในพระพุทธศาสนาที่สำคัญอีกหลักคือหลักพรหมวิหาร ๔ ประการ ซึ่งถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ผู้บริหารจะต้องมีอยู่ประจำในจิตใจ เพื่อนำไปสู่การแสดงออกที่ดีและเหมาะสม สำหรับตัวผู้นำ ถ้าสามารถแสดงออกได้อย่างดีและเหมาะสมแล้ว ก็จะนำไปสู่ศรัทธาจากบุคคลต่างๆ ในองค์กร และทำให้สามารถนำพาทุกคนไปในทิศทางเดียวกันได้ พรหมวิหาร ๔ นั้นประกอบด้วย ๑) เมตตา ความเป็นมิตรไมตรีต่อผู้อื่น มีน้ำใจ ปรารถนาดีต่อผู้อื่น ๒) กรุณา คือ ความต้องการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน โดยเมื่อผู้อื่นมีทุกข์นั้นผู้นำจะต้องมีกรุณา ช่วยบำบัดทุกข์ให้ ๓) มุทิตา คือ เมื่อพนักงาน เพื่อนร่วมงานมีความสุข ความสำเร็จมากขึ้น ผู้นำก็ต้องพลอยยินดี ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และ ๔) อุเบกขา คือ การรักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง

ซึ่งหลักพรหมวิหาร ๔ นั้นเป็นสิ่งที่ผู้นำควรจะมีติดเป็นหลักธรรมในการบริหารงาน เป็นระจำวันทั่วไป โดยเฉพาะกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็เพื่อนร่วมงาน ลูกน้อง หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ กับองค์กร โดยเมื่อบุคคลอื่นมีปัญหา มีทุกข์ เดือดร้อน ผู้นำก็ต้องมีความกรุณาที่จะแก้ไขปัญหา ในขณะเดียวกัน เมื่อบุคคลอื่นประสบความสำเร็จ มีความสุข ก็ต้องมีมุทิตา ที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุน และยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ในช่วงสถานการณ์ปกติ นั้นก็ต้องคอยดูแล เอาใจใส่ให้บุคคลต่างๆ ในองค์กรมีความสุขในการทำงาน และสุดท้าย ในการบริหารงานทุกอย่างผู้นำต้องมีและสามารถรักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง เข้าข้างใดข้างหนึ่ง ซึ่งหลักของอุเบกขานั้นจะคุมเมตตา กรุณา มุทิตา ไว้อีกด้วย โดยการปฏิบัติหรือช่วยเหลือผู้อื่นนั้น ก็จะต้องมีความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ปัจจุบันเรารับอิทธิพลในแนวคิดทางด้านการบริหารจากโลกตะวันตกมามากขึ้น ทำให้เรามักจะละเลยการนำหลักธรรมตาม

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้กับการนำองค์กรของเราแต่จริงๆ แล้ว การนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้กับการบริหารองค์กรนั้น น่าจะเหมาะกับบริบทของประเทศไทยมากกว่าการนำหลักของตะวันตกมาใช้แต่เพียงอย่างเดียว

๕. สรุป

นักการเมืองท้องถิ่นจะต้องเป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นบัณฑิต เป็นสัตบุรุษ มีศีลธรรมอันดี มีความประพฤติดีงาม สามารถนำพาตนให้ดำรงชีวิตตามครรลองครองธรรมได้ และเมื่อต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำ ก็สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำที่ดี นำพาสังคมและคนในสังคมไปสู่ความสำเร็จ และความเจริญรุ่งเรืองและความสุขตามที่ได้วางเป้าหมายไว้ได้โดยแท้ถ้าหากผู้นำยึดมั่นหลักในการดำรงตน ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมตามที่กล่าวมา เพื่อการบริหารนำพาหน่วยงาน องค์กร ชุมชนหรือว่า หน่วยราชการอย่างไม่ขาดตกบกพร่องแล้ว ก็จะได้ชื่อว่า เป็นผู้นำที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ มีทักษะ และทัศนคติได้อย่างเกิดผลอย่างจริงจังกับผู้ตามและตนเอง ระบบหรือว่าองค์กรก็จะไม่เสียหายเพราะว่ามีผู้นำ นำไปในทางดี สอดคล้องกับนโยบายและแผนการพัฒนาข้าราชการต้งเจตนารมณ์ของรัฐบาลและเลขาธิการ ก.พ.ได้โดยไม่ต้องสงสัย เพราะในปัจจุบันนี้การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นระบบย่อยของระบบใหญ่ที่สำคัญๆหลายระบบด้วยกันและได้รับการพัฒนามาก เพราะว่าภาวะผู้นำนั้นถือได้ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งของการใช้อิทธิพล ด้วยการสั่งการกิจกรรมที่สัมพันธ์เพราะว่ามีความสำคัญที่จะต้องติดต่อกับสมาชิกในองค์กรเพื่อการบริหารจัดการ กับสมาชิกในกลุ่มหลายคนอาจจะยกย่อง หรือว่าอาจจะเกรงกลัวกับภาวะผู้นำหรือ ไม่ยอมรับศรัทธาภาพของภาวะผู้นำของตัวเอง ผู้นำหลายคนประสบความสำเร็จโดยการที่ปราศจากทักษะการเป็นผู้นำนั้น น้อยที่จะไม่มีเลย ที่ผู้นำจะปราศจากความสามารถหรือว่า ความเชี่ยวชาญพฤติกรรมที่น่า เชื่อถือได้ และการไม่ให้รางวัลจนเกินไป ประเทศไทยนั้นโชคดีที่มีพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นบ่อเกิดวัฒนธรรมประเพณี แห่งความดีงามในสังคมที่สอนให้ผู้คนเคารพกันตามลำดับความอาวุโส

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ**(๑) หนังสือ :**

จันทร์มาศ สุริเย. **ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธปรัชญาของนักการเมืองท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา.** นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๖.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๕๒.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ลิขิต ธีรเวคิน. **คุณสมบัติสำคัญของนักการเมืองที่ดี.** แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9490000061572> [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **นักการเมือง.** แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/> [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์.** แหล่งที่มา : <http://mahathera.org/detail.php?module=article&id=7&title=03> [๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙].

พรรคการเมืองกับการพัฒนาการเมืองไทย
Political Party And Political Development Of Thailandดร.สุรพล พรหมกุล^{*}
จิระ ศรีเสนา^{**}
ดร.จรัญ สายปิ่น^{***}

บทคัดย่อ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยถือว่า เป็นการปกครองที่ยอมให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในรัฐมากที่สุด และเป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากที่สุด แต่โดยความเป็นจริงแล้วประชาชนทุกคนในประเทศไม่สามารถจะเข้าไปบริหารประเทศได้ด้วยกันทั้งหมด เมื่อเป็นเช่นนั้นประชาชนจะเลือกผู้แทนของตนเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในสภา แต่การที่จะเลือกใครเข้าไปในั้น ผู้มีสิทธิในการเลือกจะต้องเลือกเอาบุคคลที่มีแนวความคิด มีนโยบายบริหารประเทศตรงกับความต้องการหรือเจตจำนงของตน และผู้ที่สมัครเข้าไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นจะสังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง เมื่อสมาชิกพรรคการเมืองใดได้เสียงข้างมากพรรคการเมืองนั้นก็จะมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศต่อไป ฉะนั้นพรรคการเมืองจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อระบอบการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ: พรรคการเมือง, พัฒนาการทางการเมือง

Abstract

The democratic government treats A rule that allows freedom to the people of the state. And a political system that allows people to participate in politics as possible. But in reality, all the people in the country can not afford to get into the country all together. As such, the public will choose their representatives to serve on the council. But to choose who enters it. The right to choose is to choose the person with the idea. Policy administration Needs or their intent. And those who apply to be a member of

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

** อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

*** อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Parliament then. Affiliated to any political party, one political party When a member of a political party has a majority. Political parties will have the opportunity to form a government. For the country to a political party, therefore it is necessary and vital to the country's democratic regime.

Keywords: Political Party, Political development of Thailand

๑. บทนำ

เป็นที่เชื่อกันว่า “พรรค” ในความหมายของกลุ่ม หรือองค์กรทางการเมืองเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสังคมตะวันตก ทั้งนี้ เพราะมีหลักฐานยืนยันว่า คำว่า “พรรค (party)” ได้นำมาใช้ ในวงการการเมืองของยุโรปมาตั้งแต่ตอนปลายของสมัยกลาง แต่ในระยะนั้นคำๆ นี้มีความหมายที่ส่อไปในทางลบและไม่เป็นที่ยอมรับกันในหมู่คนส่วนใหญ่ เนื่องจาก องค์กรประเภทนี้มักเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อความวุ่นวายและการสร้างความขัดแย้งทางการเมืองอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงในสังคมตะวันตกในระยะต่อมา ได้ทำให้ผู้คนเห็นความสำคัญ และยอมรับบทบาทของพรรคการเมืองในฐานะ ที่เป็นตัวแทนของประชาชนมากขึ้น

ส่วนพรรคการเมืองไทยมีลักษณะและสภาพของความเป็นพรรคการเมืองอย่างชัดเจนในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่เพื่อให้เห็นความเป็นมาและพัฒนาการของพรรคการเมืองไทย จึงขอแยกพิจารณาออกเป็น ๒ ยุคสมัยใหญ่ๆ ตามสาระสำคัญทางการเมืองไทย ดังนี้ คือ ๑) ยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ และ ๒) ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

๒. ยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

ยุคนี้เป็นยุคของการเมืองสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) หรือโครงสร้างทางสังคมมีสองส่วนใหญ่ๆ คือ ฝ่ายของชนชั้นปกครองที่มีอำนาจและผูกขาดทางการเมืองกับสามัญชนหรือไพร่และทาสที่อยู่ภายใต้การควบคุมชนชั้นผู้ปกครอง พรรคการเมืองตามแนวคิดสมัยใหม่จึงยังไม่เกิดขึ้น

ยุคกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อไทยเริ่มได้รับอิทธิพลในหลายๆ ด้านจากประเทศตะวันตก แนวคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงได้เริ่มปรากฏขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของเจ้านายและขุนนางจึงเป็นชนชั้นผู้ปกครองที่ติดต่อกับใกล้ชิดโดยตรงกับชาวยุโรปและอเมริกา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงปฏิรูปการปกครองครั้งสำคัญตามแบบอย่างและอิทธิพลของประเทศยุโรป แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยรวมทั้งเรื่องของพรรคการเมือง ได้มีการพูดถึงการวิพากษ์วิจารณ์กันมากในกลุ่มชนชั้น

ผู้ปกครอง และมีความสนใจในประเด็นเหล่านี้ต่อเนื่องมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน พ.ศ. ๒๔๗๕

อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ ยังมีความชัดเจนมากพอและยังมีข้อสงสัยและแนวคิดต่อต้านแนวคิดสมัยใหม่ที่มาจากยุโรป อยู่ในกลุ่มชนชั้นผู้ปกครองของไทยอยู่มาก โดยเห็นว่าการให้สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ในขณะที่ประชาชนหรือราษฎรยังไม่มีความพร้อม และยังคงต้องการศึกษาค้นคว้าหรือคนบางกลุ่มที่มีความคิดฉ้อฉลและใช้วิธีการ “พวกมากลากไป” ก็จะเป็นฝ่ายได้ประโยชน์ฝ่ายเดียวแต่แอบอ้างว่าทำเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ โดยคนเหล่านี้จะทำการควบคุมอำนาจไว้ทั้งหมดจนทำให้สาระทางการเมืองกลายเป็นระบอบเผด็จการ (Dictatorship) และหรือคณาธิปไตย (oligarchy) ในรูปแบบต่างๆ ขึ้นมาแทนที่ประชาธิปไตย^๑ (ชนชั้นผู้ปกครองของไทยในยุคนี้ใช้คำว่า “ประชาธิปไตย” เป็นศัพท์ที่มีความหมายว่าเป็นประชาธิปไตย ส่วนคณาธิปไตยก็ใช้ศัพท์คำว่า “อัลปชนาธิปไตย” แทน และ dictatorship ก็คือ ดิกเตเตอร์ หรือ “เอกาธิปไตย”)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงวินิจฉัยการคาดการณ์ว่าถ้าสามารถจัดการศึกษาให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึง และใช้หลักการทางกฎหมายสังคมมาควบคุมทางสังคมอย่างค่อยเป็นค่อยไปอีกราว ๓๐ ปีข้างหน้า ซึ่งอยู่ในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอาจจะเริ่มต้นการปกครองในรูปแบบรัฐสภา หรือ “ปาลิเมนต์” (Parliament) และมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักสำหรับการปกครองได้ ต่อมาในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวการปกครองตามแบบประชาธิปไตยและพรรคการเมืองก็ยังไม่เกิดขึ้น มีเพียงการจัดทำ “เมืองสมมติ” ที่เรียกชื่อว่า “ดุสิตธานี” ขึ้นเพื่อเป็น “การเล่น และ/หรือทดลอง” ตามแนวทางที่พระองค์ได้ทรงศึกษาเรียนรู้มาตั้งแต่สมัยเสด็จฯ ไปประทับและเข้ารับการศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ และแม้ว่าจะจัดให้มีถนนชื่อ “ประชาธิปไตย” วัดชื่อ “ธรรมาธิปไตย” และมีพรรคโบว์น้ำเงินและพรรคโบว์แดง ตลอดจนถึง “ธรรมนูญลักษณะการปกครองนครภิบาล” พ.ศ. ๒๔๑๖ ขึ้นในดุสิตธานี^๒ แต่ดุสิตธานีก็ไม่ได้พัฒนาไปสู่การปกครองที่แท้จริงของสังคมไทยแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามการมีพรรคโบว์น้ำเงินและพรรคโบว์แดงขึ้นก็ทำให้คำว่า “พรรค” และการแบ่งฝ่ายเป็นที่รู้จักกันเกือบทั่วไปในหมู่ชนชั้นผู้ปกครองของไทย

^๑ พ.ณ. ประมวลมารค, รวบรวม สิบสองกวี (หนังสือกวีเปลี่ยนแปลง), พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พระนคร : แพร่พิทยา, ๒๕๑๑), หน้า ๕๖๑-๕๖๕.

^๒ ประพัฒน์ ตริณรงค์, ชีวิตและงานของอศวกพานู (พระมหาธีรราชเจ้า), (พระนคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๐๖), หน้า ๒๓๓-๒๕๒.

เหตุการณ์ที่เจ้านายและขุนนางบางกลุ่มได้เสนอและเรียกร้องให้มีการจัดการปกครองในรูปแบบรัฐสภาและมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญถึง ๒ ครั้งในสมัยของสองราชการดังกล่าวข้างต้นที่รู้จักกันทั่วไปในเวลาต่อมาว่า คือ “กบฏ ร.ศ. ๑๐๓ (พ.ศ. ๒๔๒๘)” และ “กบฏ ร.ศ. ๑๐๓ (พ.ศ. ๒๔๕๔)” ก็ไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด จนกระทั่งขุนนางกลุ่มหนึ่งที่กำลังศึกษาอยู่ในยุโรปได้รวมตัวกันขึ้นในราว พ.ศ. ๒๔๖๗-๒๔๖๙ หรือในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อเนื่องถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง “กลุ่มการเมือง” ในการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงในการปกครองครั้งนี้สำคัญ ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ และคณะนี้ก็เป็นกลุ่มการเมืองที่มีอิทธิพลทางการเมืองต่อเนื่องมาอีกหลายปี^๓

๓. ยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

ประวัติและความเป็นมาของพรรคการเมืองกลุ่มนี้ สัมพันธ์กับความเป็นจริงทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอยู่เป็นช่วงๆ ทำให้พรรคการเมืองเกิดขึ้น เปลี่ยนแปลงและยุติบทบาทไปหลายครั้งโดยสามารถแยกความเป็นมาของพรรคการเมืองไทยออกได้เป็นช่วงๆ ดังต่อไปนี้^๔

๑. ความพยายามที่จะก่อตั้งพรรคการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ การก่อตัวของพรรคการเมืองไทยเริ่มต้นจากการที่กลุ่มทหารและพลเรือนที่เรียกว่า คณะราษฎร ได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. ๒๔๗๕ สมาชิกจำนวนหนึ่งของคณะราษฎร พยายามเปลี่ยนสภาพของกลุ่มที่ตนเองสังกัด ให้เป็นพรรคการเมืองอย่างเต็มตัว และเปิดรับสมัครจากประชาชนทั่วไปตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ นอกจากนั้น ในปีถัดมา หลวงวิจิตรวาทการ นักการเมืองในสมัยนั้นก็ขอจัดตั้งพรรคคณะชาติขึ้นมาบ้าง แต่รัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดาในขณะนั้น ไม่ยินยอม และห้ามไม่ให้มีพรรคการเมือง เพราะเกรงว่า จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง และความวุ่นวายทางการเมืองขึ้น ความพยายามที่จะจัดตั้งพรรคการเมือง จึงถูกระงับไปชั่วคราว

^๓ ดูรายละเอียดในประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบที่สิบสองปี ๒๔๗๕-๒๕๑๗. (กรุงเทพฯ: ช.ชุมนุมการช่าง, ๒๕๑๗), หน้า ๑-๔๘ และประยูร ภมรมนตรี. “การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕” ในการค้นลัมระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ม.ป.ท. ม.ป.ป. หน้า ๖๔-๖๖ บางคนก็เรียก “คณะราษฎร” เป็นพรรคการเมืองและถือว่าคณะราษฎรเป็นพรรคการเมืองพรรคแรกของไทยโปรดดู นรนิติ เศรษฐบุตร. เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชุมช่าง จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๓๗๙-๓๘๒.

^๔ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. พรรคการเมืองไทย, แหล่งที่มา : <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=31&chap=4&page=t31-4-infodetail02.html>. [๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๙].

๒. การเกิดพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๙ จากบทบัญญัติในมาตรา ๑๔ ของรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งนับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่สามของไทยที่อนุญาตให้ประชาชนสามารถจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้^๕ จึงมีผู้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นรวมแล้ว ๑๑ พรรค จนถึงก่อนการรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยส่วนใหญ่ตั้งขึ้นโดยสมาชิกสภาและเพื่อให้การสนับสนุนผู้นำทางการเมืองสำคัญคนใดคนหนึ่ง

พรรคการเมืองเหล่านี้ ได้แก่ ๑) พรรคก้าวหน้า ๒) พรรคสหชีพ ๓) พรรคแนวร่วมรัฐธรรมนูญ ๔) พรรคประชาธิปไตย ๕) พรรคธรรมาธิปไตย ๖) พรรคอิสระ ๗) พรรคประชาชน ๘) พรรคสหพรรค ๙) พรรคชาติสังคมประชาธิปไตย ๑๐) พรรคกสิกรรมกร ๑๑) พรรคกสิกรเมื่อเกิดการรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๘๔ พรรคเหล่านี้ต่างสิ้นสุดลง จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรก พ.ศ. ๒๔๙๘^๖ จึงมีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาอีกครั้ง

๓. พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๘ ในช่วงนี้ไปจนถึงก่อนการรัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๑๐ พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นมีจำนวนมากกว่าในช่วง พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๔ คือ มีจำนวนทั้งสิ้น ๓๐ พรรค ได้แก่ ๑) พรรคเสริมนั่งคศิลา ๒) พรรคประชาธิปไตย ๓) พรรคชาติประชาธิปไตย ๔) พรรคเสรีประชาธิปไตย ๕) พรรคเศรษฐกิจ ๖) พรรคกรรมกร ๗) พรรคชาวนา ๘) พรรคสังคมประชาธิปไตย ๙) พรรคสังเคราะห์อาชีพและการกุศล ๑๐) พรรคชาตินิยม ๑๑) พรรคสหประชา ๑๒) พรรคสังคมนิยม ๑๓) พรรคกระบวนการไฮปาร์ค ๑๔) พรรคหนุ่มไทย ๑๕) พรรคสหพันธ์เกษตรกร ๑๖) พรรคราษฎร ๑๗) พรรคคนดี ๑๘) พรรคอิสระ ๑๙) พรรคประชาชน ๒๐) พรรคศรีอารียเมตไตรย ๒๑) พรรคไทยมุสลิม ๒๒) พรรคสยามประเทศ ๒๓) พรรคสหภูมิ ๒๔) พรรคชาติสังคม ๒๕) พรรคขบวนการสหพันธ์รัฐสภาถนียม ๒๖) พรรคอีสาน ๒๗) พรรคปิฎกภูมิ ๒๘) พรรคประชาธิปไตย ๒๙) พรรคธรรมาธิปไตย และ ๓๐) พรรคสหประชาธิปไตย โดยพรรคสำคัญที่ได้รับเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จำนวนมาก ก็คือ พรรคเสริมนั่งคศิลาที่ได้รับการสนับสนุน นายควง อภัยวงศ์ โดยเป็นผู้นำคนสำคัญของคณะราษฎร และพรรคชาติสังคมที่มีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าพรรค

พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นในช่วงนี้ได้เข้าร่วมในการเลือกตั้งครั้งทั่วไป ๒ ครั้งใน พ.ศ. ๒๕๐๐ แต่ก็ต้องสิ้นสุดลงหลังจากเกิดการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ โดยคณะปฏิวัติที่มีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าคณะและต้องยุติบทบาททางการเมืองต่อเนื่องกันไปถึง ๑๐ ปี

^๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๓ ตอนที่ ๓๐ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๙ : ๓๑๘ - ๓๖๘

^๖ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรกใน พ.ศ. ๒๔๙๘. แหล่งที่มา : [https://th.wikipedia.org/wiki/\[๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๙\]](https://th.wikipedia.org/wiki/[๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๙]).

๔. พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๔ หลังจากมีการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๑๑ และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๑๑ พรรคการเมืองจึงได้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งรวมแล้วมีจำนวน ๑๙ พรรค โดยพรรคสำคัญคือ พรรคสหประชาไทยที่มีจอมพลถนอม กิตติขจร ผู้นำทหารและนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าพรรค พรรคนี้ได้เลือกตั้งมี ส.ส. มากที่สุดและเป็นพรรคฝ่ายรัฐบาล และอีกพรรคหนึ่งคือ พรรคประชาธิปไตยที่เคยก่อตั้งเพื่อสนับสนุน นายควง อภัยวงศ์ มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๙ แต่ในครั้งนี้ นายควง ได้ถึงแก่อนิจกรรม ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช อดีตรองหัวหน้าพรรคได้รับตำแหน่งหัวหน้าพรรคแทน พรรคประชาธิปไตยได้เลือกตั้งมี ส.ส. มากเป็นอันดับที่สอง ได้ทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้าน

อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดรัฐประหาร โดยคณะปฏิวัติที่มี จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้าใน พ.ศ. ๒๕๑๔ พรรคการเมืองทั้งหมดก็ต้องสิ้นสุดลง จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองครั้งสำคัญที่เรียกว่า “เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖” ที่ทำให้ผู้นำทหารที่มีอำนาจทางการเมืองอยู่ในขณะนั้นต้องลาออกจากตำแหน่งและเดินทางไปยังต่างประเทศ พรรคการเมืองจึงมีโอกาสจัดตั้งขึ้นมาใหม่

๔. สถานภาพของพรรคการเมืองไทย

โดยทั่วไปนั้นพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ และได้มีบทบาททางการเมืองอยู่ในช่วงเวลานั้นๆ มีสถานภาพที่ชัดเจนแยกได้หลายประเด็นคือ

๑. เป็นระบบหลายพรรค (multi-party system) กล่าวคือ มีพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นเป็นจำนวนมากคือมากกว่า ๑๐ พรรคในแต่ละช่วงเวลาหรือยุคสมัยที่สามารถจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้ และมีหลายพรรคที่ได้รับเลือกตั้งมี ส.ส. ในสภาผู้แทนราษฎร และแม้ว่าจะมีพรรคการเมืองที่มี ส.ส. จำนวนมากอยู่ระหว่าง ๓-๕ พรรค แต่การจัดตั้งรัฐบาลต้องร่วมกันหลายพรรค โดยปกติแล้วจะมีตั้งแต่ ๒ พรรคขึ้นไป หรือในบางครั้งก็มีมากถึง ๑๖ พรรค เช่น สมัยรัฐบาลที่มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม เป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นต้น ทำให้รัฐบาลที่ตั้งขึ้นมีลักษณะเป็นรัฐบาลผสม (coalition government) และมักเกิดปัญหาด้านประสิทธิภาพในการทำงานติดตามมา

๒. เป็นพรรคการเมืองที่มีอายุสั้น หรือไม่มั่นคง แข็งแรง (unstable parties) พรรคการเมืองไทยเกือบทั้งหมดที่ก่อตั้งขึ้น มักมีอายุไม่ยืนยาวหรือล้มเลิกได้ง่าย เพราะความไม่มั่นคง เข้มแข็งของพรรค และสาเหตุจากการรัฐประหารหรือการแทรกแซงทางการเมืองของผู้นำทหารและข้าราชการ

เมื่อเกิดการรัฐประหาร พรรคการเมืองทุกพรรคที่มีอยู่ก็ต้องหมดบทบาททางการเมืองลงอย่างสิ้นเชิง หรือเกือบสิ้นเชิงทุกครั้ง โดยที่พรรคการเมืองไม่สามารถดำเนินการเข้ายึดอำนาจทางการเมืองของฝ่ายทหารและข้าราชการได้แต่อย่างใด การรัฐประหารจึงทำให้พรรคการเมืองไทยดำรงอยู่เป็นช่วงๆ และต้องสิ้นสุดสถานภาพติดต่อกัน

๓. เป็นพรรคของชนชั้นนำหรือเป็นพรรคที่มีสมาชิกจำนวนน้อย (cadre party or party of the elites) และพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่มักก่อตั้งขึ้นโดยสมาชิกรัฐสภาหรือกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองและมักเป็นการรวมกลุ่มกันของจำนวนเพียงไม่กี่คน พรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นโดยบุคคลระดับล่างมีอยู่ไม่กี่พรรค และมักจะมีการรวมตัวกันของญาติพี่น้องหรือคนใกล้ชิดกันเพียงไม่กี่คนและมีบทบาททางการเมืองอย่างจำกัด

๔. เป็นพรรคการเมืองตามกฎหมาย (legal creature) และสัมพันธ์กับการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (Democracy) พรรคการเมืองไทยเกือบทั้งหมด ไม่เกิดขึ้นโดยพลอตจากกฎหมายหรือตามธรรมชาติทางสังคม (natural creature) ยกเว้นเพียงพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) แต่ก็ถือว่าเป็นพรรคคนอกกฎหมาย (outlaw party) เพราะแนวคิดของชนชั้นนำทางการเมืองไทยในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองบางส่วนยังไม่ยอมรับการจัดตั้งพรรคการเมืองและการรวมกันตามธรรมชาติที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง การเกิดขึ้นของพรรคการเมืองไทยในเวลาต่อมา จึงต้องมีบัญญัติของรัฐธรรมนูญรับรองไว้และส่วนใหญ่ต้องมีกฎหมายพรรคการเมืองออกประกาศใช้ด้วย

๕. มีลักษณะเป็นตัวแปรตาม (dependent variables) หรือเปลี่ยนแปลงไปตามผลกระทบจากสภาพแวดล้อมมากกว่าจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เพราะปัจจัยจากสภาพแวดล้อมบางอย่าง เช่น การรัฐประหารและอิทธิพลทางการเมืองของผู้นำทหารและข้าราชการเป็น มีผลกระทบต่อพรรคการเมืองอย่างมากทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ปัจจัยเหล่านี้จึงมีลักษณะเป็นตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ (independent variables) ที่มีอิทธิพลต่อพรรคการเมือง

นอกเหนือจากอิทธิพลของทหารและระบบราชการแล้ว สภาพแวดล้อมอื่นๆ ล้วนมีอิทธิพลต่อพรรคการเมืองทั้งสิ้น ทั้งสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เช่น การที่นักธุรกิจเข้าไปเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองมาตั้งแต่หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา ก็เพราะเงื่อนไขทางการรักษาผลประโยชน์ของธุรกิจเหล่านี้ หรือการที่คนไทยส่วนใหญ่ยังขาดโอกาสทางการศึกษา ยังยึดถือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject political culture) หรือการยอมรับอำนาจของผู้ปกครอง ก็ล้วนมีผลให้พรรคการเมืองไม่มีรากฐานระดับรากหญ้า (grass root) หรือขาดการสนับสนุนจากประชาชน เหล่านี้เป็นต้น

สถานการณ์ของพรรคการเมืองไทยในปัจจุบัน คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) คงได้พิจารณาในประเด็นกฎหมายแล้วพบว่า พรรคการเมืองสิ้นสภาพไปแล้วโดยประกาศคสช. ฉบับที่ ๑๑ จึงได้ทำหนังสือแจ้งไปยังพรรคการเมืองทุกพรรคให้คืนเงินจากกองทุนเพื่อ

พัฒนาพรรคการเมือง และขอให้ทุกพรรคงดการประชุมสมาชิกพรรคและกรรมการบริหารพรรคอีกด้วย^๗

๕. พัฒนาการของพรรคการเมืองไทยลักษณะของการพัฒนาของพรรคการเมืองไทย

จากการก่อเกิดพรรคการเมืองไทยตั้งแต่ช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา สามารถสรุปลักษณะของพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงโดยทั่วไปของพรรคการเมืองไทย

๑. พัฒนาการเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่องเพราะพรรคการเมืองไทยต้องยุบบทบาทหรือสิ้นสุดลงอยู่เสมอจากหลายสาเหตุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเกิดรัฐประหาร บางครั้งพรรคการเมืองติดต่อกันนานนับสิบปี ทำให้พัฒนาการของพรรคการเมืองไทยเกิดขึ้นอย่างจำกัดในช่วงเวลาสั้นๆ เป็นช่วงๆ บางช่วงมีระยะเวลาเพียง ๒-๓ ปีเท่านั้น

๒. พัฒนาการของพรรคการเมืองไทยเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างมากกับระบบการเมืองของประชาธิปไตยซึ่งแนวทางการครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยก็คือ การเปลี่ยนแปลงสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไปสู่การเปิดกว้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น กล่าวคือ รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติยอมรับสิทธิและรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง (ถ้าไม่ทั้งหมดเป็นบางส่วน เช่น ในรัฐสภา วุฒิสภาที่มาจาก การเลือกตั้ง แต่สภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง เป็นต้น)

๓. การรัฐประหารหรือการเปลี่ยนแปลงและสาระทางการเมืองไปสู่แนวทางเผด็จการอำนาจนิยมมีผลกระทบโดยตรงต่อพัฒนาการของพรรคการเมืองไทยคือทำให้พรรคการเมืองทั้งหมดที่มีอยู่ในขณะนั้นต้องสิ้นสุดลงและต้องยุบบทบาททางการเมืองติดต่อกันหลายปี หรือตั้งแต่ ๑-๑๐ ปี จนกว่าจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่มีบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนและอนุญาตให้ประชาชนสามารถจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้

๔. พัฒนาการของพรรคการเมืองไทยเกิดขึ้นจากการผลักดันและดำเนินการของชนชั้นนำทางการเมืองแต่ไม่มีฐานสนับสนุนอย่างแท้จริงจากกลุ่มพลังทางสังคม (social forces) และมวลชน จากข้อเท็จจริงในการก่อเกิดหรือการจัดตั้งพรรคการเมือง และการบริหารจัดการพรรคการเมืองจากสาเหตุหรือเหตุผลภายในพรรคการเมืองเองนั้นพรรคการเมืองไทยเกือบทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พรรคที่ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งสูงและมีบทบาทในทางการเมืองหรือผู้นำกับพวกพ้องที่ใกล้ชิดกันในกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองนับตั้งแต่ผู้นำและกลุ่มชนชั้นนำในคณะรัฐประหาร มาจนถึงผู้นำฝ่ายทหาร ข้าราชการ และบรรดาชนชั้น

^๗ สำนักข่าวพีเพิลยูนิตี, วิเคราะห์ // หากจะปฏิรูปการเมือง ต้อง SET ZERO พรรคการเมือง. แหล่งที่มา : <http://www.peopleunitynews.com/web02/> [๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๙].

นำทางการเมืองในรัฐสภา และภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ก็มีชนชั้นนำจากภาคธุรกิจเอกชนหรือกลุ่มทุนเข้าไปจัดตั้งและดำเนินการในพรรคการเมืองมากขึ้น จนกลายเป็นกลุ่มสำคัญที่มีบทบาทอยู่ในพรรคการเมืองสำคัญๆ หลายพรรคมาจนถึงปัจจุบัน

๕. พัฒนาการของพรรคการเมืองไทยมักสัมพันธ์กับกรอบของกฎหมายหรือกติกาทางการเมือง กล่าวคือ กฎหมายมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเกิดขึ้นดำรงอยู่ และการสิ้นสุดของพรรคการเมือง ในช่วงเวลาใดหรือยุคสมัยใดที่รัฐธรรมนูญไม่มีบทบัญญัติอนุญาตให้จัดตั้งพรรคการเมืองไว้ และไม่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พรรคการเมืองไทยก็ไม่มี การก่อตั้งขึ้นเช่นภายใต้รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕ พ.ศ. ๒๕๑๕ และ พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นต้น แต่ถ้าในยุคสมัยใดที่รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติอนุญาตให้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นได้ และบางครั้งก็มีการจัดทำและประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองด้วย พรรคการเมืองก็จะเกิดขึ้นจำนวนมากและมักจะต้องจัดองค์พรรคและดำเนินบทบาทให้สอดคล้องกับกฎหมาย ตั้งแต่ขั้นตอนการก่อตั้งพรรค การหาสมาชิกพรรค การจัดตั้งสาขาพรรค การจัดส่งสมาชิก เข้าร่วมกับการเลือกตั้ง การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารพรรค ไปจนถึงการยุบเลิกพรรค

๖. ผลของการพัฒนาการของพรรคการเมือง

ในรอบกว่า ๘๔ ปี ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ มาจนถึงปัจจุบัน พรรคการเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีการพัฒนาแตกต่างไปจากพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเริ่มแรกในหลายมิติหรือในหลายประเด็นที่สำคัญ โดยอาจสามารถสรุปออกเป็น ๒ ด้านใหญ่ๆ คือ

๑. พัฒนาการในด้านบวก หรือในด้านที่สนับสนุนให้พรรคการเมืองเข้มแข็ง และมั่นคง และมีโอกาสพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองได้มากขึ้น สาธารณชนของพัฒนาการพรรคการเมืองไทยในด้านนี้ก็ได้แก่

๑.๑ การเพิ่มปริมาณกลุ่มชนชั้นนำในพรรคการเมือง คือมีชนชั้นนำจากกลุ่มพลังทางสังคมและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคมเข้าไปมีบทบาทหรือเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมขอพรรคการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา

พรรคการเมืองไทย เริ่มต้นจากชนชั้นนำเพียงไม่กี่คนในคณะราษฎรก่อน ต่อมาจึงมีชนชั้นนำฝ่ายทหาร และข้าราชการไปมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ก็ยังจำนวนจำกัด และคนเหล่านี้บทบาททางการเมืองโดยตรงติดต่อกันไม่ยาวนานกว่า ๔๑ ปี จนถึงเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หลังจากนั้น ชนชั้นนำจากภาคธุรกิจ ตลอดจนกลุ่มอาชีพอื่นๆ รวมทั้งนักวิชาการ และปัญญาจึงได้เข้าไปร่วมก่อตั้งและมีส่วนร่วมในพรรคการเมืองมากขึ้น และมีจำนวนนักธุรกิจและชนชั้นนำจากหลายสาขาอาชีพเข้าไปร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมือง

เพิ่มขึ้นเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักจากการรัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๓๔ และเหตุการณ์ ๑๗-๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๕ เมื่อพรรคการเมืองเริ่มมีบทบาทต่อเนื่องยาวนานมากขึ้น

การมีชนชั้นนำกลุ่มใหม่ๆ เข้าไปมีบทบาทในพรรคการเมืองต่างๆ ทำให้เห็นแนวโน้มของพัฒนาการพรรคการเมืองไทยว่า องค์กรพรรคมีลักษณะเปิดกว้างมากขึ้น กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ สามารถเข้าไปเรียกร้องผ่านกลไกและกระบวนการของพรรคการเมืองมากกว่าในอดีต เพราะในยุคแรกเริ่มนั้นมีเพียงชนชั้นนำจากระบบราชการเท่านั้น ที่ผูกขาดการมีอำนาจตัดสินใจอยู่ในพรรคการเมือง และใช้พรรคการเมืองเป็นเครื่องมือเพื่ออ้างความชอบธรรมในการมีอำนาจทางการเมือง และใช้แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องกลุ่มเล็กๆ เป็นด้านหลัก

๑.๒ การพยายามสร้าง “เครือข่าย” ทางการเมือง เพื่อระดมการสนับสนุนจากประชาชนและเพื่ออ้างความชอบธรรมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ระบบการเมืองเริ่มเปิดกว้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น มีการเลือกตั้งทั่วไปเกิดขึ้นติดต่อกัน นับตั้งแต่หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้น

เมื่อมีการเลือกตั้งตามแนวทางของการปกครองระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองก็จำเป็นต้องแสวงหาความสนับสนุนจากประชาชน เพื่อรวบรวมคะแนนเสียงให้มากที่สุด เพื่อชนะการเลือกตั้งและเข้าไปใช้อำนาจทางการเมือง ตัดสินใจนโยบายสาธารณะ และถ้ามีการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอและเลือกตั้งมีในระดับ คือ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนระดับชาติ และกระบวนการเลือกตั้งมีความชอบธรรมหรือบริสุทธิ์ ยุติธรรม เป็นที่พอใจของทุกฝ่ายในสังคม พรรคการเมืองก็ยิ่งมีความจำเป็นต้องเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานของพรรคการเมืองมากขึ้น เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นที่พอใจของคนมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งให้มากที่สุด

กระบวนการจัดสร้างเครือข่ายทางการเมืองของพรรคการเมืองไทยยังอาจเป็นเพียงการเริ่มต้น เพราะการเลือกตั้งเริ่มจะขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นต้นมา และกระบวนการควบคุมและตรวจสอบการเลือกตั้งโดยกฎหมายยังไม่ส่งเสริมให้เกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรม และความชอบธรรมของการเลือกตั้งได้มากพอ พรรคการเมืองที่มีทุนมากและมีกลุ่มชนชั้นนำที่เข้มแข็งอยู่ในพรรคมาก ยังเป็นพรรคที่ได้เปรียบพรรคเล็กที่ขาดแคลนเงินทุนในการเลือกตั้ง แต่พรรคการเมืองทุกพรรคต้องแข่งขันกันในสมาชิก จัดตั้งสาขาหรือกลุ่มผู้สนับสนุนผู้สมัครของพรรคขึ้นในเขตเลือกตั้งต่างๆ หรือต้องพยายามสร้างเครือข่ายทางการเมืองเพื่อระดมความสนับสนุนจากประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะต่างมีเป้าหมายว่าต้องชนะการเลือกตั้งเพื่อเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง กระบวนการดังกล่าวนี้ จึงเป็นขั้นตอนของการพัฒนาพรรคการเมืองให้มีรากฐานมั่นคงต่อไปในอนาคต ถ้าสถาบันและกระบวนการทางการเมืองโดยรวมของไทย พัฒนาไปในแนวทางเดียวกันนี้ด้วย

๑.๓ การพยายามปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ทางการเมืองและกรอบของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จากการที่พรรคการเมืองไทยต้องสิ้นสุดลงทุกครั้งเมื่อเกิดการรัฐประหาร และบางครั้งต้องยุติบทบาททางการเมืองติดต่อกันนานนับสิบปี เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองมีความโน้มเอียงไปในทางเผด็จการอำนาจนิยม แต่เมื่อใดที่สถานการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนมาสู่แนวทางประชาธิปไตยมากขึ้น พรรคการเมืองก็จะเกิดขึ้นใหม่ และเริ่มมีบทบาททางการเมืองอีกครั้ง พอมาถึงยุคการเมือง “กึ่งประชาธิปไตย” ในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๑ พรรคการเมืองต่างๆ ก็ปรับตัวไปในทางประนีประนอมในการร่วมใช้อำนาจทางการเมืองกับชนชั้นนำทางทหารและข้าราชการ ด้วยการร่วมจัดตั้งรัฐบาลกับฝ่ายข้าราชการที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง

ภายหลังในการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นต้น พรรคการเมืองก็ต้องพยายามปรับตัวเข้ากรอบกฎหมายที่มีลักษณะเข้มงวดมากขึ้น กล่าวคือ ต้องมีการจัดหาสมาชิกให้ครบ ๕,๐๐๐ คน ที่กระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ ตามที่กฎหมายกำหนด และต้องส่งสมาชิกลงสมัครแข่งขันในการเลือกตั้งเป็นจำนวนมากขึ้นตามกรอบของกฎหมาย พอมาถึงกรอบกฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ พรรคการเมืองจำนวนมากได้พยายามปรับตัวตามกรอบของกฎหมายอย่างมาก โดยหลายพรรค ได้อ้างมีสมาชิกพรรคทั่วประเทศหลายแสนหรือหลายล้านคน และต้องมีการจัดตั้งสาขาพรรคขึ้นทุกพรรครวมทั้งต้องทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด หลังจากรับเงินสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาพรรคการเมืองโดยการควบคุมของ ก.ก.ต. แล้ว

การตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการรัฐประหาร การแทรกแซงทางการเมืองของผู้นำทหารและข้าราชการและควบคุม ตรวจสอบของกฎหมาย สะท้อนถึงความเข้มแข็งของพรรคการเมืองไทย แต่ความสามารถในการปรับตัว (adaptability) ถือเป็นลักษณะเด่นของพรรคการเมืองไทยและทำให้พัฒนาการอยู่ในระบบการเมืองมาโดยตลอด ในช่วงที่มีการเลือกตั้งไปต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นต้นมา และพรรคการเมืองก็ยังคงมีบทบาททางการเมืองอย่างกว้างภายใต้บริบททางการเมืองที่โน้มเอียงไปสู่แนวทางประชาธิปไตยดังกล่าว

๑.๔ การพัฒนาด้านองค์กรพรรค จากพรรคการเมืองที่ไม่มีสถานที่ตั้งทำการพรรคและจัดองค์กรพรรค (party organization) ที่แน่นอนและไม่ชัดเจนในระยะแรกเริ่มมาเป็นพรรคการเมืองที่มีที่ทำการพรรคมีที่ตั้งสำนักงานใหญ่ มีสาขาพรรค มีการจัดตั้งคณะทำงานฝ่ายต่างๆ ภายในพรรค และการดำเนินกิจกรรมหลายๆ ด้านอย่างต่อเนื่องในปัจจุบันทำให้พรรคการเมืองไทยมีพัฒนาการในเชิงบวกมากขึ้นในการจัดการองค์กร และมีโครงสร้างพรรคที่ชัดเจนมากขึ้น แม้ว่าองค์กรพรรคยังไม่มี ความเข้มแข็งมากเพียงพอ เพราะอยู่ในขั้นตอนเริ่มต้นของการพัฒนาองค์กรพรรคเท่านั้น

๒. พัฒนาการในด้านลบ หรือในด้านที่เป็นปัญหาและสะท้อนถึงความไม่เข้มแข็ง และมั่นคงของพรรคการเมืองไทย สาธารณะสำคัญของพรรคการเมืองไทยในด้านนี้ สามารถแยกออกได้ดังนี้

๒.๑ เน้นการใช้ตัวบุคคลและเงินในการดำเนินกิจกรรมสำคัญของพรรคการเมืองเพียงด้านเดียวมากเกินไป หรือผู้นำพรรคและปัจจัยด้านการเงิน ถือเป็นปัจจัยที่ชี้้นำพรรคการเมืองไทยมาโดยตลอด นับตั้งแต่เริ่มต้นมีพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการในระบบการเมืองไทย และตั้งแต่หลังยุคเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา อิทธิพลของชนชั้นนำในพรรคและปัจจัยด้านการเงินยังมีบทบาทเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

สาเหตุดังกล่าว เกิดมาจากพื้นฐานวัฒนธรรมการรวมกลุ่มทางการเมืองของคนไทย และความจำเป็นที่พรรคการเมืองต้องเร่งสร้างความนิยมในหมู่ประชาชนหรือความต้องการอยากได้คะแนนเสียงในช่วงเวลาจำกัด เมื่อมีการเลือกตั้งจากภายหลังจากที่มีการจัดตั้งพรรคการเมืองเพียงไม่นาน เพราะพรรคการเมืองไทยมีเวลาดำรงชีวิตอยู่ในการเมืองอย่างจำกัด และมีสถานการณ์ไม่มั่นคงทางการเมืองสูงอยู่เกือบตลอดเวลา

การเน้นใช้ตัวบุคคลและปัจจัยด้านการเงินเป็นหลัก ทำให้พรรคการเมืองขาดความสนใจในพัฒนาองค์ประกอบด้านอื่นๆ ของพรรคที่สำคัญ คือ แนวนโยบาย สาขาพรรคองค์กรพรรค และสมาชิกพรรค ปัจจัยดังกล่าวนี้จึงอ่อนแอ หรือมีการพัฒนาน้อย ขณะที่ชนชั้นนำพรรคกลับได้รับการพัฒนาจนมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

๒.๒ การเกิดพวกแยกย่อยภายในพรรค (fragmented) ทำให้พรรคขาดเอกภาพและไม่มั่นคง จากการเน้นให้ความสำคัญจากชนชั้นนำและเงิน และการยึดถือความสัมพันธ์ส่วนตัวในเชิงอุปถัมภ์ (patron-client relationship) ของบรรดาชนชั้นนำและสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญภายในพรรค ซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลักในการรวมกลุ่มและจัดตั้งพรรคการเมืองของคนไทยที่ดำเนินต่อเนื่องมาทุกยุคทุกสมัย ส่งผลให้เกิดการแบ่งกลุ่มย่อยๆ ตามระดับของความสัมพันธ์ส่วนตัวขึ้นหลายพวกหลาย “มุ้ง” ภายในพรรค ทั้งพรรคใหญ่มี ส.ส. มาก และพรรคเล็กก็มี ส.ส. น้อย

พัฒนาการในลักษณะนี้ของพรรคการเมืองไทย ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและความไม่มั่นคงอยู่ตลอดเวลา พรรคจึงเป็นเอกภาพอยู่ภายใน และมักเกิดขึ้นเสมอทั้งพรรคเก่าและพรรคใหม่

๒.๓ การให้ความสำคัญกับเป้าหมายในการเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลเป็นเรื่องหลัก หรือเป็นความสำคัญในลำดับต้นๆ ของพรรค ทำให้พรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ดำเนินการจัดตั้งพรรค มีการจัดองค์กร การบริหารจัดการภายในพรรค และทুমเทรียการของพรรคไปเพื่อให้ได้รับโอกาสมากที่สุดจะได้เข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล หรือทำให้สมาชิกระดับชนชั้นนำของพรรคได้รับตำแหน่งทางการเมือง เพราะมุ่งหวังว่าพรรคจะได้รับผลประโยชน์ด้านต่าง ๆ และมีโอกาสมากขึ้นที่จะได้รับเลือกตั้งในครั้งต่อไป

การมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับเป้าหมายดังกล่าวนี้มากเกินไปทำให้พรรคการเมือง ถูกมองว่าเป็นพรรคเพื่อการเลือกตั้งบ้าง พรรคเฉพาะกิจ (เพื่อหาทางเข้าร่วมรัฐบาล) บ้าง และเป็นพรรคเพื่อรอร่วมรัฐบาล (ไม่ใช่พรรคฝ่ายค้าน) พรรคเหล่านี้เป็นต้น พรรคการเมืองส่วนใหญ่จึงจะเลยในการพัฒนาโครงสร้างและองค์กรพรรคเพื่อสนองตอบข้อเรียกร้องและการต้องการของสังคม เพื่อสร้างรากฐานของพรรคและสร้างความชอบธรรมในการดำเนินบทบาททางการเมืองของพรรคการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นเป้าหมายสำคัญของพรรคการเมืองในระบอบการเมืองประชาธิปไตย

๒.๔ ฐานระดับล่างของพรรคอ่อนแอหรือการขาดการวางรากฐานของพรรคการเมืองไทย จากการที่พรรคการเมืองไทยมักเกิดขึ้นมาจากกลุ่มชนชั้นนำในสังคม และเน้นที่ตัวบุคคลคือผู้นำคนสำคัญของพรรคละปะจายด้านการเงินเพื่อหาทางเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลเป็นหลัก พรรคการเมืองจึงให้ความสนใจกับการตั้งสาขาพรรคและการขยายสมาชิกที่จงรักภักดีต่อพรรคในระดับล่างหรือระดับท้องถิ่นโดยทั่วไปน้อย หรือบางพรรคไม่ให้ความสนใจด้านนี้เลย ยกเว้นจะต้องดำเนินการไปตามกรอบของกฎหมายที่บังคับและควบคุมไว้เท่านั้น

พรรคการเมืองไทยจึงเป็นพรรคที่มีแต่โครงสร้างส่วนบน คือองค์กรของชนชั้นนำพรรคแต่ไม่มีโครงสร้างในระดับล่างที่ชัดเจน หรือให้ความสำคัญกับสาขาพรรคสมาชิกระดับล่างน้อยพัฒนาการที่รากฐานอ่อนแอหรือขาดฐานรากของพรรคดังกล่าวนี้ ทำให้พรรคการเมืองไทยมีสถานภาพที่ไม่มั่นคงและไม่มีความเห็นชอบธรรมทางการเมืองมากพอในระดับการเมือง

๗. สรุป

สถานภาพพรรคการเมืองไทย ระบบหลายพรรค ไม่มั่นคง เน้นที่ตัวบุคคลหรือชนชั้นนำ เกิดขึ้นจากผลของกฎหมายและมีลักษณะเป็นตัวแปรตาม หรืออยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางการเมือง ส่วนพัฒนาการของพรรคการเมืองไทย มีลักษณะของพัฒนาการที่ไม่ต่อเนื่องจากอิทธิพลของกฎหมายสำคัญ การรัฐประหาร และการเปลี่ยนแปลงของระบบการเมือง ๒ ด้าน คือ เผด็จการอำนาจนิยมและระบอบประชาธิปไตย และมักขึ้นอยู่กับบทบาทของชนชั้นนำเป็นสำคัญ ผลจากการพัฒนาดังกล่าวจึงทำให้พรรคการเมืองไทยมีพัฒนาในด้านบวกและด้านลบ แต่โดยภาพรวมแล้วพรรคการเมืองไทยยังอ่อนแอ และยังมี ความชอบธรรมทางการเมืองไทยไม่มากนัก

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

พ.ณ. ประมวลมารค. รวบรวม สิบสองกวี (หนังสือกวีเปลี่ยนแปลง). พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร : แพร่พิทยา, ๒๕๑๑.

ประพัฒน์ ตรีณรงค์. **ชีวิตและงานของอัครพาทู (พระมหาธีรราชเจ้า)**. พระนคร : โรงพิมพ์
วัฒนาพานิช, ๒๕๐๖.

นรนิติ เศรษฐบุตร. **เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย**.
กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชุมช่าง จำกัด, ๒๕๓๙.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรกใน พ.ศ. ๒๔๙๘**.
แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/> [๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๙].

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. **พรรคการเมืองไทย**. แหล่งที่มา : [http://kanchanapisek.
or.th/kp6/sub/book/book.php?book=31&chap=4&page=t31-4-infod
etail02.html](http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=31&chap=4&page=t31-4-infodetail02.html). [๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๙].

สำนักข่าวพีเพิลยูนิตี. **วิเคราะห์ // หากจะปฏิรูปการเมือง ต้อง SET ZERO พรรค
การเมือง**. แหล่งที่มา : <http://www.peopleunitynews.com/web02/> [๒๘
ธันวาคม ๒๕๕๙].

ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง
กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
Democratic stability of the community along the Mekhong River Bank A
case Study in local administration Nongkhai District, Nongkhai Province

ดร.คิต วรณดี*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงในการปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๒) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงในการปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงในการปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

ขอบเขตของการวิจัย คือ เขตพื้นที่อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย และประชากรที่อยู่ในอำเภอเมืองหนองคาย ในการศึกษาการวิจัยครั้งนี้คือ ประชากรในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งทั้งหมดอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยกำหนดเนื้อหาของการวิจัยเป็นการศึกษาเรื่องความมั่นคงด้านประชาธิปไตยในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงในการปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตที่ไม่มีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย มีการรณรงค์ในการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย และได้พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนและประชาชนได้แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะการไปเลือกตั้งและ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก โดยมีการประชาสัมพันธ์เพื่อการรณรงค์การเลือกตั้งและหาเสียงและปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนคือการรับฟังจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับสถานการณ์ของบ้านเมืองที่ทำให้ประชาชนได้รับรู้ถึงความไม่เป็นธรรมและปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของชุมชนและการปกครองส่วนท้องถิ่นคือ ความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงมีการแบ่งฝ่ายและขาดความสามัคคีในชุมชน

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

แนวทางในการพัฒนาความมั่นคงด้านประชาธิปไตยคือให้หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนมากขึ้นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางการเมืองทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะผู้นำชุมชนควรให้ความสำคัญต่อชุมชนทุกพื้นที่อย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมให้เยาวชน นักศึกษา คนวัยทำงาน ที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์เลือกตั้งและให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีโอกาสแสดงบทบาทของตนเองเพิ่มมากขึ้น ผู้นำชุมชนและนักการเมืองท้องถิ่นควรตระหนักในการรับฟังความคิดเห็นหรือปัญหาของประชาชนอย่างทั่วถึงและนำไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผลและควรตระหนักเสมอว่า การจัดกิจกรรมใด ๆ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกอาชีพมีความเสมอภาค ยุติธรรมและเพื่อให้การปฏิบัติมีความสอดคล้องกันควรพัฒนารูปแบบของการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้มีสภาท้องถิ่นโดยมีการคัดเลือกจากผู้นำชุมชนและให้มีคณะกรรมการเหมือนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการบริหารโครงการส่วนท้องถิ่นได้โดย วิธีการมีส่วนร่วมคือให้สภาองค์กรมีส่วนร่วมให้ภารกิจของสภาขององค์กรชุมชนสามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายเหมือนการผ่านแผนพัฒนาองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ: ความมั่นคงด้านประชาธิปไตย, การปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง

Abstract

The main purposes of this study aim to (1) study the influential factors to democratic stability of the communities along the Mekhong River bank in the part of local administration in Nongkhai District, Nongkhai Province (2) analytical study the democratic stability of the communities along the Mekhong River bank in the part of local administration in Nongkhai District, Nongkhai Province (3) Present the guidance of democratic stability development of the communities along the Mekhong River bank in the part of local administration in Nongkhai District, Nongkhai Province.

The Scope of this research is in the area of Nongkhai District, Nongkhai Province and the population in the communities along the Mekhong River bank in municipal part and Phochai administration organization Tumbol Part. The substance of the research is to study the democratic stability of the communities along the Mekhong River bank in the part of local administration in Nongkhai District, Nongkhai Province. The research tools are non – structural observation form and structural interview form.

The research result found that: there were democratic election campaigns in the part of local administration in Nongkhai District, Nongkhai

Province. The community leaders population expressed political participating for election. The government sector provided high support of public relation for election campaigns. The influential factors to political participating of the communities were political situation information and news from mass media which made the people in the communities had known the injustice done in political practice. And the obstacle problem of political participating and local administration are severely faction distribution and disharmony in the communities.

The concoction of research result found that the way of democratic stability development are more support from government sector to promote the political participating activity of the communities and the community leaders should pay more attention to all aspects in the communities continuously. The youth, students and people in working age who qualify for diction should be promoted to pay more own role in political participating in the communities. The community leaders and local politicians should realize in listening to the opinion and problem throughout the communities and lead them to actual practice for the achievement. The leaders should always realize that all people should have equality and justice in all activity in the communities. For the harmony in practice the form of local administration should be developed by setting local council which consist of community leader and setting committee just like the local administration organization. The local council and the committee will have right to participate the local administration project and take action in the part of the council for the achievement as the local administration organization development plan.

Keywords: Democratic stability, Local administration the communities the Mekhong River Bank A case Study in local administration Nongkhai District, Nongkhai Province

๑. บทนำ

ภายใต้สถานการณ์ในปัจจุบัน ขอบเขตของการรวมอำนาจมีขีดจำกัด เนื่องจากในปัจจุบันมีประชากรเพิ่มขึ้นมากมายและพื้นที่มีมากขึ้นทำให้ขอบเขตของศูนย์กลางแค่เพียงสถาบันเดียว จึงทำให้เป็นไปได้ยากที่จะปกครองพื้นที่และประชากรทั้งหมด จึงมีความ

จำเป็นต้องถ่ายเทหรือขยายอำนาจในทางการเมืองการปกครองให้อยู่ในองค์กรที่อยู่นอกศูนย์กลางออกไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง และกำหนดให้การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำเท่าที่จำเป็นและต้องเป็นไปตามความคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม ซึ่งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระและโดยการตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาระบบในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นทางด้านการศึกษา โดยจัดให้มีการบริการสาธารณะได้อย่างครบถ้วนตามหน้าที่ จัดตั้งหรือร่วมกันจัดตั้งองค์การเพื่อให้การจัดตั้งองค์การสาธารณะตามอำนาจหน้าที่เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเป็นประโยชน์และให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง (มาตรา ๒๘๒ มาตรา ๒๘๔)

การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือการปกครองท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครองของชุมชนต่างๆ เฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีการปกครองระบบประชาธิปไตย จะเห็นได้ว่า รัฐบาลซึ่งเป็นกลไกในการบริหารการปกครองของภาครัฐนั้น ย่อมมีภาระหน้าที่มากมายในการบริหารประเทศให้ประชาชนได้รับความสุข ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต อีกทั้งความมั่นคงแห่งชาติทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่รัฐบาลจะดูแลและจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนทั่วประเทศ เพราะอาจจะเกิดปัญหาความล่าช้าในการดำเนินงาน การที่ไม่อาจจะตอบสนองความต้องการของแต่ละชุมชนได้ รวมไปถึงข้อจำกัดของงบประมาณ และรวมไปถึงเจ้าหน้าที่ดำเนินงานไม่สามารถเข้าถึงประชาชนแต่ละบุคคลได้ ดังนั้นการลดภาระของรัฐบาลคือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และตรงกับความต้องการของชุมชนนั้นๆ จึงเป็นผลให้การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทและความสำคัญเกิดขึ้น

ดังนั้น จึงทำให้เกิดแนวความคิดในการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเกิดขึ้น เพื่อให้ท้องถิ่นได้มีอิสระในการปกครองตนเอง มีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง มีสิทธิมีเสียงดำเนินการปกครองกันเองอันเป็นรากฐานและวิถีทางของการปกครองตามระบอบการปกครองของประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณได้มีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมทางการเมือง เช่น การไปเลือกตั้ง การไปหาเสียงสนับสนุนรับเลือกตั้ง เป็นต้น ทำให้เกิดความรับผิดชอบ ห่วงแหนและปกป้องสิทธิประโยชน์ที่ควรได้รับซึ่งเป็นเครื่องมือที่ดีที่จะพัฒนาเมืองระดับชาติต่อไป แต่ประโยชน์ของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เห็นเป็นรูปธรรมก็ด้วยเหตุผลที่ว่าไม่มีผู้ใดที่จะรู้ถึงปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ดีที่สุด ซึ่งในการที่จะ

ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ได้เรียนรู้กระบวนการเมือง การปกครอง การบริหารท้องถิ่น อันจะก่อให้เกิดผู้นำท้องถิ่นที่จะก้าวมาเป็นผู้ในระดับชาติต่อไป และยังเป็นการแบ่งเบาภาระรัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักรัฐศาสตร์เสรีนิยม ซึ่งสนับสนุนการปกครองตนเองของท้องถิ่นด้วยทัศนะที่ว่าเป็นการสนับสนุนประชาชนให้มีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิมีเสียงดำเนินการปกครองตนเองอันเป็นรากฐานและวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย^๑

เทศบาลตำบล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับเมืองขนาดเล็ก โดยทั่วไปเทศบาลตำบลมีฐานะเดิมเป็นสุขาภิบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) การจัดตั้งเทศบาลตำบลกระทำโดยประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาลตำบลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.๒๔๙๖ เทศบาลตำบลมีนายกเทศมนตรีคนหนึ่งทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริหารและสภาเทศบาล ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๑๒ คนที่ราษฎรในเขตเทศบาลเลือกตั้งมาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ นายกเทศมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของราษฎรเขตเทศบาล เทศบาลตำบลมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและความสะอาด สร้างและบำรุงถนน ดับเพลิงและจัดการศึกษา ให้บริการสาธารณสุข ส่งเสริมเศรษฐกิจ และรักษาวัฒนธรรมอันดีในท้องถิ่นนอกจากนี้ยังอาจจัดให้มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอื่นๆ ได้ตามสมควรหากท้องถิ่นที่เป็นเทศบาลตำบลเจริญเติบโตขึ้นจนมีประชากรถึง ๑๐,๐๐๐ คน และมีรายได้พอควรอาจได้รับการยกขึ้นเป็นเทศบาลเมือง (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับเมืองขนาดกลาง) ซึ่งจะมีอำนาจหน้าที่และความเป็นอิสระมากขึ้น และเขตเทศบาลก็อาจขยายออกไปตามชุมชนเมืองที่ขยายตัวโดยยุบองค์การบริหารส่วนตำบลข้างเคียงที่กลายเป็นสภาพจากการเป็นชนบทเป็นเมืองเข้ามารวมด้วย แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ ในสภาวะการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมการเมืองในปัจจุบันทำให้ประชาชนขาดความสำนึกในการปกครองตนเองและทัศนะคติเกี่ยวกับการปกครองว่าเป็นของเบื้องบนหรือรัฐบาล หาใช่หน้าที่ของตนที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นประชาชนคนหนึ่ง ในอำเภอเมืองหนองคาย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญในเรื่องที่ประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลตำบลในรูปแบบต่างๆ เช่น โครงสร้างของเทศบาล อำนาจหน้าที่ของเทศบาล การเลือกตั้งเทศบาล และการติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงานของเทศบาล จึงเป็นปัญหาในการทำการวิจัยดังนี้

^๑ ชวงศ์ ฉายะบุตร, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร : ส่วนท้องถิ่น : ๒๕๓๙), หน้า ๔

๑. ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการปกครองอย่างแท้จริงและชัดเจน
๒. การเงินการงบประมาณที่จะใช้จ่ายในการบริหารการปกครองและการพัฒนาท้องถิ่น
๓. เจ้าหน้าที่บุคคลที่เข้ามาสู่ตำแหน่งนั้นๆ ทั้งฝ่ายประจำและฝ่ายมาจากการเลือกตั้งไม่เข้าใจเรื่องของการอบระยะเวลาดำเนินการ
๔. การกระจายอำนาจมาให้แก่นั้นยังไม่ให้ความเป็นอิสระต่อการปกครองและการบริหารตนเองอย่างเต็มรูปแบบ

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
๒. ศึกษาวิเคราะห์ความมั่นคงด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนเทศบาลในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
๓. เสนอแนวทางการพัฒนาความมั่นคงด้านประชาธิปไตยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๔ ชุด
แบบสัมภาษณ์ชุดที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ด้านความเข้าใจทางการเมืองของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๗ ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ลักษณะคำถามเป็นแบบสัมภาษณ์ภาคสนาม
- แบบสัมภาษณ์ชุดที่ ๒ เป็นแบบสอบถามด้านค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย สำหรับประธานชุมชนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่สถานภาพในชุมชน และการเข้าร่วมกลุ่มต่างๆในชุมชน ลักษณะคำถามเป็นแบบภาคสนาม
- แบบสัมภาษณ์ชุดที่ ๓ เป็นแบบสอบถามด้านอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสำหรับประชาชนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย
- แบบสัมภาษณ์ชุดที่ ๔ การกล่อมเกลากองกำลังทางการเมืองในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ประการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย

๒. แบบสังเกต ประกอบไปด้วย ๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ ๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ ๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

๔. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายผู้ทำการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ขั้นตอนนี้เป็นสรุปผลเกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน และ ปัจจัยสภาพแวดล้อม คือ สถานภาพในชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน ดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล ประชากรที่เข้าร่วมในการบริหารชุมชนส่วนมาก มีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และรวมถึงผู้เกษียณอายุราชการ มีระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า ๑๐ ปีขึ้นไป ส่วนในด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม ประชากรที่เข้าร่วมในการบริหารชุมชนส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นประธานชุมชน ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด ๔๓ คน

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคายในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย” ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัย ในภาพรวมตามลำดับ ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย เมื่อพิจารณาจากการวิจัยพบว่า มีด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน และรวมถึงด้านการสรุปและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง

การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ในส่วนของการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ประชาชนในชุมชนต่างให้ความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการกำหนดให้มีประธานชุมชน เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย โดยการนำนโยบายมาขยายผล เพื่อให้เกิดผลร่วมกันทุกด้าน ส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย โดยภาพรวมและมีความหลากหลาย มีรายละเอียดดังนี้โดยภาพรวม ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย โดยภาพรวม ไม่ต่างกัน ส่วนประชาชนที่มี ปัจจัยส่วนบุคคล คือ รายได้ ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน และปัจจัยสภาพแวดล้อม คือ สถานภาพในชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน

ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคายที่ต่างกัน และเมื่อจำแนกแต่ละด้านมีผลการวิเคราะห์สรุปดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน ต่างกัน ในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ต่างกันที่ หน้าที่การเป็นอยู่ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคลคือ เพศ อายุ อาชีพ และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ไม่ต่างกันขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้านปัจจัย ส่วนบุคคลคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน ในด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ต่างกันขึ้นอยู่กับการทำงานของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ประชาชนที่มีสถานภาพทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคลคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกันเพราะส่วนมากขึ้นอยู่กับความเข้าใจของชุมชน

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย” ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ตามการมีส่วนร่วม ๔ ด้าน ได้ดังนี้

๑.๑ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดในเรื่องของเวลา เนื่องจาก ประชาชนในชุมชนโดยมากประกอบอาชีพเกษตรกร และต่างมีภาระหน้าที่ การงานอยู่ ทำให้โอกาสที่สมาชิกในชุมชนจะมีเวลาได้พบปะกันน้อย และ บทบาทการตัดสินใจ ในกิจกรรมต่างๆส่วนมากจะเป็นประชาชนกลุ่มคนอายุ ๔๐-๖๐ปี มากกว่า เยาวชน เนื่องจากประชาชนกลุ่มนี้มีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนมากกว่า การเข้าถึงนโยบายของเทศบาลเมืองหนองคาย ผู้บริหารในเขตเทศบาลเมืองหนองคายจึงได้จัดทำวาระการประชุม ซึ่งจะขึ้นอยู่กับนโยบายที่กำหนด และกลุ่มกิจกรรมต่างๆในชุมชนนำโดยประธานชุมชน จะได้นำนโยบายที่ได้รับมาเพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนของตนเองต่อไป ซึ่งกำหนดเวลาขึ้นอยู่กับความพร้อมของสมาชิกในชุมชน ส่วนมากจะกำหนดในช่วงเย็น ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิก มีส่วนร่วมรับรู้ เสนอแนะ และนำข้อมูล ข่าวสาร ผ่านเครือข่ายกลุ่มต่างๆ และ มีการเปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอแผนงาน / โครงการที่เกี่ยวกับการให้การศึกษา และรับข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายกลุ่มกิจกรรม รวมทั้งการส่งเสริมให้ ประชาชนมีคุณธรรมจริยธรรม สร้างจิตสำนึกรักชุมชนร่วมกัน รวมถึงมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกช่วงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือ แสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมหรือแสดงความต้องการผ่านกลุ่มกิจกรรมต่างๆ รวมถึงมีการ รายงานปัญหา หรือข้อเสนอแนะต่างๆ

๑.๒ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวในส่วนนี้ เป็นแต่เห็นด้วยกับแนวทางการดำเนินงานของผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่ม และประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตนในการมีส่วนร่วมดำเนินงานในบางกิจกรรมไม่เพียงพอ ข้อเสนอแนะองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้า ไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคและเสนอข้อคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้ชุมชนเจริญมากยิ่งขึ้นในระหว่างดำเนินการจัดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

๑.๓ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ปัญหา อุปสรรค ประชาชนบางกลุ่มมองเห็นผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับเป็นตัวเงินมากกว่าสิ่งอื่นที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนในด้านอื่นๆ จึงมองว่าการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมไม่สามารถสร้างรายได้แก่ตนเองได้เพียงพอและเสียเวลาในการประกอบอาชีพ ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้และกระตุ้นความสนใจร่วมถึงแสดงประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน ประโยชน์ที่จะเกิดแก่ชุมชนมากกว่าตัวเงิน เช่น ความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจ โดยมีสื่อกลาง ประสานให้ประชาชนในชุมชนเรียนรู้การทำงานร่วมกันเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้รับผลจากกระทำของตนเองหรือจากการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ องค์กรบริหารท้องถิ่นในส่วนของเทศบาลเมืองหนองคายควรให้ประชาชนเข้า ไปมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อวิเคราะห์การกำหนดงบประมาณและจัดทำแผนงาน/โครงการต่างๆ ตลอดจนความเป็นไปได้ในการดำเนินการของแผนงาน/โครงการร่วมกับ องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองหนองคายมากกว่าที่เป็นอยู่และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ศึกษา พัฒนาวินิจฉัยทัศนคติจากการเยี่ยมชมกิจกรรมของชุมชนอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จหรือที่ประชาชนในชุมชนสนใจเพื่อนำมาปรับปรุง พัฒนาใช้ในชุมชนของตน

๑.๔ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ปัญหา อุปสรรค ประชาชนในชุมชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในระบบการประเมินผลของกิจกรรมต่างๆ ที่ ระบบ ระเบียบที่ชัดเจน ข้อเสนอแนะ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาตามความเร่งด่วนในการพัฒนาชุมชน รวมถึงควรให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการสำรวจข้อมูลเพื่อค้นหาปัญหาในการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพื่อให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังและตรงประเด็นความต้องการ รวมถึงการรับฟังการแถลงผลการดำเนินงานและให้ข้อเสนอในโครงการ หรือกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ แล้วนำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากประชาชนไปปรับปรุงให้ชัดเจนยิ่งขึ้นการ

๕. อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผล จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย” ประเด็นที่นำมา

อภิปรายผลโดยรวมคือ อภิปรายผลโดยภาพรวม ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความมั่นคงด้านประชาธิปไตยของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง กรณีศึกษา การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมืองหนองคาย” โดยภาพรวมพบว่า ทั้ง ๔ ด้านอยู่ในระดับที่เหมือนกันทั้งหมด เรียงลำดับจากด้านที่มากไปหาน้อย คือด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ตามลำดับ

๖. ข้อเสนอแนะ

เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคายคือประชาชนควรเข้าร่วมติดตามตรวจสอบโครงการหรือกิจกรรมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น ร่วมเสนอแผนงาน โครงการที่เกี่ยวกับการให้การศึกษา รับข้อมูล ข่าวสาร ร่วมประชุมวิเคราะห์กำหนดงบประมาณและจัดทำรายงานของแผนงาน กิจกรรมโครงการต่างๆ ร่วมสำรวจข้อมูลเพื่อปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ให้เกิดการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น นำปัญหาที่ประชาชนเสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือส่วนราชการ เห็นความต้องการ ความเดือดร้อนของประชาชนที่ตรงประเด็นมากที่สุด เพื่อพัฒนาปรับปรุงแก้ไข และมีการสนับสนุนการรวมกลุ่มทำกิจกรรม เพื่อให้เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : ส่วนท้องถิ่น : ๒๕๓๙.

การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามหลักพระพุทธศาสนา
Awareness of citizenship Buddhismดร.จ่านอง วงศ์คง*
ดร.ทัชชววัฒน์ เหล่าสุวรรณ**

บทคัดย่อ

การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามหลักพระพุทธศาสนา การทำการสิ่งใดจะต้องทำด้วยจิตวิญญาณ มีความรัก เอื้ออาทรต่อสังคมและคนรอบๆ ตัว ตลอดจนถึงประเทศชาติบ้านเมือง ซึ่งรวมความหมายถึงคุณธรรมจริยธรรมและไม่ทำความเสื่อมเสียหรือสร้างปัญหาต่อสังคมและประเทศชาติ มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีความเสียสละ ความเป็นพลเมืองจึงต้องเริ่มต้นที่คนก่อน คนนับว่าเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมก่อนสิ่งอื่นใดเป็น “พลังแผ่นดิน” การสร้างคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสังคมส่วนรวมการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มีความเสียสละ สามัคคี มีปัญญาธรรม เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ประเทศชาติและบ้านเมืองต่อไป การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามหลักพระพุทธศาสนานับว่ามีความสำคัญต่อสังคมในศตวรรษที่ ๒๑ นี้

คำสำคัญ: การสร้างจิตสำนึก, ความเป็นพลเมือง, พระพุทธศาสนา

Abstract

Awareness of citizenship Buddhism. Doing anything to do with the spirit of love and generosity toward the people around the nation as well. This includes the definition of morality and not corrupted or create problems for the society and the nation. For the common good over personal gain. Reestablished a liberal to another human being. A sacrifice Citizenship must start at the first. It is the foundation of social development before anything else is "dynamic ground plan" to create the quality. Ethics Are honest Unity Leniency to society through the creation of awareness of good citizenship,

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

family, community, society and nation. A sacrifice harmony wise fairly good citizen of society and the country. Awareness of citizenship in Buddhism that are important to society in the 21st century, this very awareness of citizenship values 12 Commandments of the head of the NSO. Maj. Donna Prayut Chano-cha that brings. used today to stimulate awareness of citizenship to happen to the people of the country to have social responsibility values are 12 to raise awareness to the youth of the nation to be good citizens in the future.

Keywords: Awareness, citizenship, Buddhism

๑. บทนำ

คนนับว่าเป็นรากฐานของสังคมเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาสังคมก่อนสิ่งอื่นใดให้มีความเข้มแข็งเป็น “พลังแผ่นดิน” ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและรับผิดชอบชีวิตของตนเองได้เป็นอย่างดี มีคุณภาพ มีคุณธรรมภายในกรอบกติกาของสังคมอย่างมีความสุข การพัฒนาคนก่อนแล้วจึงพัฒนาสังคมจะได้มีความยั่งยืน รากฐานการพัฒนาคนอยู่ที่คนมีความเป็นอยู่อย่างสงบสุขในสังคมนั้นๆ คือสามารถใช้ชีวิตกับคนอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข กระแสโลกาภิวัตน์และเศรษฐกิจฐานความรู้ในสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศมีผลกระทบต่อสังคมไทยทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงปรารถนา การพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่พัฒนาคนและสังคมย่อมส่งผลเสียในด้านต่างๆ ซึ่งนำไปสู่คุณภาพชีวิตของคนไทยที่ตกต่ำสังคมไทยในปัจจุบันมีความเปราะบางทางด้านคุณธรรมจริยธรรมมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วสู่วิถีโลกปัจจุบันโดยเด็ดขาดการตรึงตรองอย่างรอบคอบของการก้าวเดินไปข้างหน้า^๑ ภาพที่ชัดก็คือ การทุจริต คอร์รัปชัน การก่ออาชญากรรม การแสพแลการค้ายาเสพติดของวัยรุ่น จากสภาพการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น เด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบโดยตรง ทำให้มีค่านิยมทางด้านวัตถุ ขาดระเบียบวินัยขาดความรับผิดชอบและจริยธรรมในสังคม^๒ ตามหลักพระพุทธศาสนาจะต้องมี คารวธรรม^๓ ความสามัคคี ปัญญาธรรม

คำว่า “พลเมือง” ปรากฏมาตั้งแต่สมัยกรีก และมักเกี่ยวข้องกับอำนาจอธิปไตย (sovereignty) ของรัฐ (State) ซึ่งลักษณะรัฐสมัยใหม่ (Modern State) ที่ว่านี้ ต้องมีองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) ประชาชน ๒) ดินแดนที่แน่นอน ๓) รัฐบาล และ ๔)

^๑ ประเวศ วะสี, วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ สู่พหุภูมิใหม่แห่งการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔.

^๒ อองอาจ ชุมสาย ณ อยุธยา, คุณธรรมนำความรู้, (กรุงเทพมหานคร : พริ้นท์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓.

^๓ ปัญญา ใช้บางยาง, อธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๔.

อำนาจอธิปไตยสังคม จวบจนกระทั่งในยุคหลังสงครามเย็น (Post-Cold War) ทำให้เกิดพลังพลเมืองในสังคมยุคใหม่ ที่มีมิติความอิสระและเสรีภาพมากขึ้น บุคคลแต่ละคนสามารถแสดงพลังอธิปไตยในตนเองให้ประจักษ์ แก่การดำรงชีวิตของตนเอง หรือเรียกว่า ความเป็นประชาธิปไตย นั่นหมายถึง ประชาชนมีความพร้อม จะปกป้องและเรียกร้องความเสมอภาค และยุติธรรมต่อการดำรงอยู่จนเกิดเป็นพลังแห่งความเป็น พลเมือง จนนำไปสู่ความเป็นชาตินิยม (nationalism) สร้างเงื่อนไขเรียกร้องความเป็นตัวตน ซึ่งเป็น ปัญหาสำคัญในสังคมร่วมสมัย^๔

คำว่า “พลเมือง” (Citizens) หมายถึง พลังหรือกำลังคนของประเทศซึ่งอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของประเทศต่างจากชาวต่างด้าวเข้าเมืองซึ่งเข้ามาในประเทศเพียงชั่วคราว เมื่อกล่าวถึงพลเมืองของประเทศใด ย่อมหมายถึงบุคคลทั้งหลายอยู่ในประเทศนั้นๆ ตามกฎหมายแต่ละประเทศ เช่น เมื่อกล่าวถึงพลเมืองของประเทศไทยย่อมหมายถึงคนทั้งหลายที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมายไทย พลเมืองของแต่ละประเทศย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของประเทศนั้น บุคคลต่างสัญชาติที่มาอาศัยอยู่เรียกว่าคนต่างด้าว ไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับพลเมืองและหน้าที่แตกต่างกันออกไป อาจมีหน้าที่เสียภาษีหรือค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นตามที่กฎหมายของแต่ละประเทศบัญญัติไว้ สิทธิและหน้าที่เป็นสิ่งที่คู่กัน เมื่อมีสิทธิก็ต้องมีหน้าที่พลเมืองของทุกประเทศมีทั้งสิทธิและหน้าที่ แต่จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกฎหมายของประเทศนั้นๆ ความเป็นพลเมืองมีความหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบของสมาชิกทางสังคมที่มีต่อรัฐต่อประเทศ

พลเมืองคือรากฐานของประชาธิปไตย จิตสำนึกประชาธิปไตยก็คือจิตสำนึกความเป็นพลเมือง รัฐธรรมนูญที่มักการแบ่งแยกอำนาจ และการตรวจสอบถ่วงดุล (checks & balances) ที่ดีเป็นเรื่องของระบบที่จำเป็นจะต้องมีการแก้ไข แต่เรื่องของคนเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กันอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ประชาธิปไตยของประเทศไทยมีรากฐานที่มั่นคง ไม่เดินหน้าไปสู่การเผชิญหน้าความรุนแรง และจบลงด้วยรัฐประหารและการนองเลือดกันอีก การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง หรือ Civil Education เปรียบเทียบประชาชนให้เป็นพลเมือง จึงเป็นทางรอดของประชาธิปไตยของประเทศไทย ซึ่งสามารถเรียนรู้เทคนิคและวิธีการได้จากประเทศต่างๆ ในอเมริกาและยุโรปที่ประสบความสำเร็จในเรื่องนี้มาแล้ว ประเทศไทยผ่านเหตุการณ์ต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยมาหลายเหตุการณ์ ทั้งยังมีการเมืองภาคพลเมืองที่มีความเข้มแข็งพอสมควร ประเทศไทยจึงมิได้ริเริ่มจากศูนย์ในการเปลี่ยนประชาชนให้เป็นพลเมือง ถ้าหากสามารถเชื่อมประสานกลุ่มองค์กรภาคเอกชนรวมถึงภาครัฐที่พยายามจะเผยแพร่ประชาธิปไตย หรือทำงานภาคประชาชน ให้รวมตัวกันภายใต้

^๔ ทรงสิริ วิชิรานนท์, แหล่งที่มา : http://repository.rmutp.ac.th/bitstream/handle/123456789/1357/Larts_56_14.pdf?sequence=1 [๗ กันยายน ๒๕๕๘].

ยุทธศาสตร์เดียวกัน คือการเปลี่ยนแปลงประชาชนเป็นพลเมือง ด้วยวิธีการอันหลากหลายที่มีเป้าหมายเดียวกันคือการสร้างพลเมือง โอกาสของประเทศไทยก็จะมีประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและมั่นคง ไม่ล้มเหลว หรือไม่ไร้ความหวัง จะเป็นสิ่งที่ไปได้ในอนาคต

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง หรือการเปลี่ยนแปลงประชาชนให้เป็นพลเมือง เป็นเรื่องที่จะต้องใช้เวลา โดยปกติคือคนหนึ่งรุ่น ประเทศเยอรมันนี้ใช้เวลา ๑๕ ปี สำหรับประเทศไทยด้วยต้นทุนที่เรียนร้องประชาธิปไตย การตื่นตัวของประชาชน และเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย ที่เรามีอยู่ตอนนี้ ถ้าเราเริ่มต้น ณ บัดนี้ เราอาจจะใช้เวลาเพียงแค่สิบปี หรือจะสั้นกว่านั้นก็ได้ หากมีการดำเนินการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองอย่างจริงจังนับแต่บัดนี้เป็นต้นไป ในเวลาไม่ช้าประเทศไทยก็จะมีพลเมืองมากพอที่จะถึงจุดเปลี่ยนแปลงได้ ประชาธิปไตยของประเทศไทย จะเปลี่ยนแปลงไปเป็นประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยประชาชนอย่างแท้จริง สังคมไทยก็จะกลายเป็นสังคมพลเมือง (Civil Society) เมืองถึงจุดนั้นสังคมก็จะเข้มแข็ง ปัญหาการเมือง ปัญหาสังคม ปัญหาศีลธรรม ปัญหาเยาวชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม แม้แต่ปัญหาเศรษฐกิจ ก็แก้ไขได้ทั้งหมด ไม่มีระบอบการปกครองอื่นใดนอกจากระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ไม่มีระบอบอื่นใดนอกจากระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและมีความเสมอภาคกัน ที่ผ่านมามีประชาธิปไตยของประเทศไทยล้มเหลวเพราะไม่เคยสร้างประชาธิปไตยที่คน การสร้าง”พลเมือง”หรือประชาชนให้เป็น “พลเมือง”จึงเป็นหนทางในการพัฒนาประชาธิปไตยที่รากฐาน ที่เราจะต้องเริ่มดำเนินการแต่บัดนี้เป็นต้นไป เพื่อให้ประเทศไทยมีประชาธิปไตยที่มั่นคง และประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยประชาชน ของประชาชน และเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง^๕

ความเป็นพลเมือง (อังกฤษ: citizenship) คือ สถานภาพของบุคคลที่จารีตประเพณีหรือกฎหมายของรัฐรับรองซึ่งให้แก่สิทธิและหน้าที่แห่งความเป็นพลเมืองแก่บุคคล (เรียก พลเมือง) ซึ่งอาจรวมสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศ สิทธิกลับประเทศ สิทธิครอบครองอสังหาริมทรัพย์ การคุ้มครองทางกฎหมายต่อรัฐบาลของประเทศ และการคุ้มครองผ่านกองทัพหรือการทูต พลเมืองยังมีหน้าที่บางอย่าง เช่น หน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ จ่ายภาษี หรือรับราชการทหาร บุคคลอาจมีความเป็นพลเมืองมาก และบุคคลที่ไม่มีความเป็นพลเมือง เรียก ผู้ไร้สัญชาติ (stateless)

สัญชาติมักใช้เป็นคำพ้องกับความเป็นพลเมืองในภาษาอังกฤษ ที่สำคัญในกฎหมายระหว่างประเทศ แม้คำนี้บางครั้งเข้าใจว่าหมายถึงการเป็นสมาชิกชาติ (กลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่) ของบุคคล ในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สัญชาติและความ

^๕ ปริยญา เทวานฤมิตรกุล, การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่ “คน”. แหล่งที่มา : <http://www.fnfthailand.org/blogs/admin>. [๒๑ มกราคม ๒๕๕๘].

เป็นพลเมืองมีความหมายต่างกัน^๖ สังคมใน ศตวรรษที่ ๒๑ ก็ยังมีผู้นำในรัฐต่างๆ หยิบยกเอา “ความเป็นพลเมือง” เป็นเครื่องมือพัฒนาการอยู่ ร่วมกัน และส่งเสริมให้ระบบการเมืองการปกครองจนก้าวไปสู่ความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย มากเท่าใด ก็ย่อมได้รับการยอมรับและช่วยเหลือเกื้อกูลให้สังคมนั้นก้าวไปสู่การพัฒนาประเทศภายใต้ ระเบียบโลกใหม่ โดยง่าย ทำนองเดียวกันประเทศอื่นๆ ต้องปลูกฝังรากฐานความรู้ความเป็นพลเมืองให้ สืบทอดได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน^๗

ดังนั้น คนนับว่าเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมก่อนสิ่งอื่นใดเป็น “พลังแผ่นดิน” การสร้างคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสังคมส่วนรวมการสำนึกสาธารณะของความเป็นพลเมืองดีต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ เป็นพลเมืองที่ของสังคมประเทศชาติและบ้านเมืองต่อไป การสร้างจิตสำนึกสาธารณะของความเป็นพลเมืองนับว่ามีความสำคัญต่อสังคมในศตวรรษที่ ๒๑ นี้อย่างมาก การสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองตามค่านิยม ๑๒ ประการของหัวหน้า คสช. พล.เอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่นำมาใช้ปัจจุบันนี้เป็นการกระตุ้นการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับประชาชนของประเทศให้มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม ค่านิยม ๑๒ ประการ

๒. การส่งเสริมค่านิยมไทย ๑๒ ประการ

การสร้างค่านิยมหลักของคนไทย ตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เพื่อสร้างสรรค์ประเทศไทยให้เข้มแข็ง โดยต้องสร้างคนในชาติ ให้มีค่านิยมไทย ๑๒ ประการ

๑. มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นพลเมืองดีของชาติ พฤติกรรมบ่งชี้ เช่น ยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติและอธิบายความหมายของเพลงชาติได้ถูกต้อง อารมณ์ดีซึ่งความเป็นไทย พฤติกรรมบ่งชี้ เช่น เข้าร่วม ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีปรองดองที่เป็นประโยชน์ต่อ โรงเรียน ชุมชนและสังคม ศรัทธา ยึดมั่น ปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา พฤติกรรมบ่งชี้ เช่น เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนเองนับถือ (ศาสนาพุทธ) และปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาที่ตนนับถือ และเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ พฤติกรรมบ่งชี้ เช่น มีส่วนร่วมหรือจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์

๒. มีความซื่อสัตย์สุจริต ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งท่ายกาย วาจา ใจ พฤติกรรมบ่งชี้ เช่น ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริงปราศจากความลำเอียง และปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้องละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิดและปฏิบัติตาม

^๖ วีทีพีเดีย สารานุกรมเสรี, ความเป็นพลเมือง, แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki>. [๒๑ มกราคม ๒๕๕๙].

^๗ เอกสารประกอบการสอนวิชา ศท. ๑๒๑, การดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่และประชาคมอาเซียน. แหล่งที่มา : http://ge.kbu.ac.th/Download_files/img/07.pdf [๒๒ มกราคม ๒๕๕๙].

คำมั่นสัญญาประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งท่ายกาย วาจา ใจ พฤติกรรม บ่งชี้ เช่น ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรงและไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง

๓. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และ สังคม พฤติกรรมบ่งชี้ เช่น ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวันและรับผิดชอบในการทำงาน

๔. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ตั้งใจเพียรพยายามในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้พฤติกรรมบ่งชี้ เช่น ตั้งใจเรียน เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้ และสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์สรุปเป็นองค์ความรู้ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ พฤติกรรมบ่งชี้ เช่น ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อ เทคโนโลยีต่างๆ แหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน และเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบจากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิธีการต่างๆเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๕. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญูต่อบุคคล พฤติกรรมบ่งชี้ เช่น แต่งกายและมีมารยาทงดงามแบบไทย มีสัมมาคารวะ กตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณ ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย และชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นตามขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม พฤติกรรมบ่งชี้ เช่น ใช้ภาษาไทยและเลขไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย พฤติกรรมบ่งชี้ พฤติกรรมบ่งชี้ เช่น นำภูมิปัญญาไทยมาใช้ให้เหมาะสมในวิถีชีวิต ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยและแนะนำ มีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาไทย

๖. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หัวดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเสียหาย พร้อมกันนั้นก็สร้างประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นด้วย

๗. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง เช่น การไปใช้สิทธิออกเสียงในการลงคะแนนเลือกตั้งตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่เป็นปากเสียงแทนประชาชน จะต้องเลือกคนดีมีคุณธรรม ไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง ไม่เห็นเงินเป็นพระเจ้า

๘. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ คนไทยต้องซื่อสัตย์จากการเข้าแถว เคารพในการมีระเบียบวินัย จะสร้างการเรียนรู้ไปถึงการเคารพบุคคลอื่น จากนั้นเราก็จะหนักแน่นในการเคารพกฎหมาย

๙. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตั้งใจ และรับผิดชอบ มีสติ คิตรอบคอบ ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ในการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน พุทธกรรมบ่งชี้ เช่น เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจและรับผิดชอบต่อการทำงานให้สำเร็จ และปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย พุทธกรรมบ่งชี้ เช่น ทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ และชื่นชมผลงานด้วยความภาคภูมิใจ

๑๐. รู้จักดำรงตนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม พุทธกรรมบ่งชี้ เช่น ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน สิ่งของเครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คุ่มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ่มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบมีเหตุผลและไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้อีกผู้อื่นเดือดร้อน พร้อมให้อภัยเมื่อผู้อื่นกระทำผิด มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข พุทธกรรมบ่งชี้ เช่น วางแผน การเรียน การทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน บนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

๑๑. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจใฝ่ต่ำ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอาย เกรงกลัวต่อบาป ตามหลักของศาสนา ย้ำตรง ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอาย เกรงกลัวต่อบาป" ตัวอย่างผ่านไปหมาดๆ กรณีผู้ว่าการรถไฟคนที่แล้ว

๑๒. คำนี้ถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจโดยไม่หวังผลตอบแทน พุทธกรรมบ่งชี้ เช่น ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ อาสาทำงานให้ผู้อื่น ด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทนและแบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่นๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม พุทธกรรมที่บ่งชี้ เช่น ดูแลรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดลอมด้วยความเต็มใจ เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม และเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

ดังนั้น การยึดเอาหลักค่านิยม ๑๒ ประการ นำมาใช้ในสังคมไทยก็จะทำให้คนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ชุมชน สังคมส่วนรวม และประเทศชาติบ้านเมือง ถ้าสังคมส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติหลักค่านิยม ๑๒ ประการนี้แล้ว ปัญหาความวุ่นวายก็จะไม่เกิดขึ้นในบ้านเมือง

เรา ก็จะเกิดความสงบสุข เพราะค่านิยม ๑๒ ประการจะเป็นพื้นฐานที่จะการสร้างสังคมไทย ให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งและเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์

๓. หน้าที่พลเมืองตามหลักพระพุทธศาสนามีอยู่ ๓ ประการคือ

๑. การวธธรรม คือความเคารพซึ่งกันและกันการประพฤตินเป็นผู้มีคารวธรรม อาจารย์ประเวศ วสี ได้กล่าวถึงความเป็นพลเมือง จะสร้างกายและจิตของประชาธิปไตย คำว่าพลเมือง (citizen) บ่งบอกถึงคุณภาพ พลเมืองหมายถึงคนที่มีศักดิ์แห่งความเป็นคน มีอิสระ มีความรู้ มีเหตุผล มีส่วนร่วมในกิจการของส่วนรวม หรือกระบวนการทางนโยบาย ดังนั้น ความเป็นพลเมือง คือหัวใจของประชาธิปไตย เมื่อในประเทศมีความเป็นพลเมือง มากๆ จะเกิดโครงสร้างและจิตใจประชาธิปไตย เริ่มจากแต่ละบุคคลศักดิ์แห่งความเป็นคน พากันทำเรื่องดีๆ และมีการรวมกลุ่มกันค้นหาความรู้ ทำเรื่องดีๆ จนสามารถเชื่อมโยง เครือข่าย เกิดโครงสร้างใหม่ในสังคม ซึ่งเป็นโครงสร้างทางราบ ที่ไม่ใช่โครงสร้างอำนาจ แต่เป็นสัมพันธ์ภาพด้วยใจ ด้วยการเรียนรู้ ด้วยความร่วมมือตามหลักบริหารนิยธรรม หรือธรรม เพื่อความเจริญ สังคมที่มีโครงสร้างทางราบนี้เรียกว่า Civil Society หรือสังคมแห่งความเป็นพลเมืองหรือประชาคม หรือสังคมสันติประชาธรรม หรือมีความเป็นประชาธิปไตยโดยสาระ สังคมใดเป็นสังคมแห่งความเป็นพลเมือง เศรษฐกิจดี การเมืองจะดี และศีลธรรมจะดี โดยต้องยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต^๕

๔. พลเมืองตามหลักพระพุทธศาสนามี ๓ ประการคือ

๑. การวธธรรม คือ การมีเคารพซึ่งกันและกัน การประพฤตินเป็นผู้มีคารวธรรม ปฏิบัติได้ดังนี้ ๑) มีความเคารพบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยบิดารมารดาซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด เคารพ ญาติผู้ใหญ่ เช่นปู่ ย่า ตา ยาย และผู้สูงอายุ การให้ความเคารพครู อาจารย์ เพื่อนๆ โดยการ ทักทายด้วยคำสุภาพ ๒) เคารพระเบียบกฎกติกาของสังคม กฎหมายบ้านเมือง เช่น จารีต ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศชาติ ๓) เคารพสิทธิ ของผู้อื่น เช่น ไม่รบกวนทรัพย์ของผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต ไม่ทำร้ายผู้โดยเจตนา ไม่ทำ ให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียงเป็นต้น ๔) เคารพความคิดเห็นของผู้อื่นว่าทุกคนสามารถแสดงความ คิดเห็นได้โดยการรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นด้วยความเคารพด้วยอย่างตั้งใจ และไตรตรอง เสียก่อน ก่อนที่จะตัดสินใจที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ ๕) เคารพในสถาบันชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันที่สำคัญและสูงสุดของประเทศ และ ๖) สามัคคีธรรม คือ ให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ให้เกิดประโยชน์

^๕ ประเวศ วสี, การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก ของความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย. แหล่งที่มา : <http://library2.parliament.go.th/ebook/content-er/2555-mingkwon.pdf> [๒๘ กันยายน ๒๕๕๘].

สูงสุดแก่ส่วนรวม การประพฤตินเป็นผู้มีสัมมาศีลธรรม ดังนี้ ๑) ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันวางแผนด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถ ๒) ร่วมกันรับผิดชอบการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ๓) ร่วมกันติดตามประเมินผลงานอย่างต่อเนื่องเสมอ ๔) ร่วมกันปรับปรุง การแก้ไข และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ ๕) ร่วมกันทำงาน โดยการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ๖) ปัญญาธรรม คือ มีความใช้สติปัญญาในการเดินชีวิต คือ การประพฤตินผู้มีปัญญาธรรม ดังนี้ ๑) มีความคิดกว้างไกล มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยการรับฟังข่าวสารและความคิดเห็นของผู้อื่น ๒) ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่นำอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวมาตัดสินปัญหา ๓) การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลปราศจากอคติ ๔) รู้คิดวิเคราะห์ปัญหา วิพากษ์ วิจาร์ณ อย่างมีเหตุผลตรงไปตรงมา ๕) รู้จักโต้แย้งด้วยเหตุผล ให้ใช้เหตุผลในการโต้แย้ง ถ้ามีการโต้แย้งในหมู่คณะ อย่างมีสติ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับ ไม่ใช่ใช้อารมณ์ในการโต้แย้งให้มีสติและเหตุผลความเป็นพลเมืองตามหลักพระพุทธานุสสา โดยจะต้องมีคุณธรรมในการสามารถลดปัญหา และแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับบุคคล สังคมและประเทศชาติได้ในที่สุด

๕. สรุป

ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามหลักพระพุทธศาสนา จึงหมายถึง การทำการสิ่งใดจะต้องทำด้วยจิตวิญญาน มีความรัก เอื้ออาทรต่อสังคมและคนรอบๆ ตัว ตลอดจนจนถึงประเทศชาติบ้านเมือง ซึ่งรวมความหมายถึงคุณธรรมจริยธรรมและไม่ทำความเสื่อมเสียหรือสร้างปัญหาต่อสังคมและประเทศชาติมอง เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีความเสียสละ

ความเป็นพลเมืองจึงต้องเริ่มต้นที่คนก่อน คนนับว่าเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมก่อนสิ่งอื่นใดเป็น “พลังแผ่นดิน” การสร้างคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสังคมส่วนรวมการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดีต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ประเทศชาติและบ้านเมืองต่อไป การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองตามหลักพระพุทธศาสนา นับว่ามีความสำคัญต่อสังคมในศตวรรษที่ ๒๑ นี้เป็นอย่างมาก การสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองตามค่านิยม ๑๒ ประการของหัวหน้า คสช. พล.เอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่นำมาใช้ปัจจุบันนี้เป็นการกระตุ้นการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับประชาชนของประเทศให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ค่านิยม ๑๒ ประการ เป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนของชาติที่จะเป็นพลเมืองที่ดีต่อไปในอนาคต

การระบอบธรรม คือ การมีเคารพซึ่งกันและกัน การประพฤตินเป็นผู้มีคารวะธรรมมีความเคารพบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยบิดามารดาซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด เคารพญาติผู้ใหญ่ เช่นปู่ ย่า

ตา ยาย และผู้สูงอายุ การให้ความเคารพครู อาจารย์ เพื่อนๆ โดยการทักทายด้วยคำสุภาพ เคารพพระเบียดภักติกาของสังคม กฎหมายบ้านเมือง เช่น จารีตประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม
สามัคคีธรรม คือ ให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม การประพฤติตนเป็นผู้มีสามัคคีธรรม ปัญญาธรรม คือ มีความใช้สติปัญญาในการเดินชีวิต คือการประพฤติตนผู้มีปัญญาธรรม มีความคึกกว้างไกล มีการพัฒนาตนอยู่เสมอ โดยการรับฟังข่าวสารและความคิดเห็นของผู้อื่นใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ประเวศ วะสี. **วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑** กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี, ๒๕๔๖.

ปัญญา ใช้บางยาง. **อธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร :

ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘.

องอาจ ชุมสาย ณ อยุธยา. **คุณธรรมนำความรู้**. กรุงเทพมหานคร : พรีเมียร์, ๒๕๕๓.

(๒) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ทรงสิริ วิชิรานนท์. แหล่งที่มา : http://repository.rmutp.ac.th/bitstream/handle/123456789/1357/Larts_56_14.pdf?sequence=1 [๗ กันยายน ๒๕๕๘].

ประเวศ วะสี. **การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก**

ของความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย. แหล่งที่มา : <http://library2parliament.go.th/ebook/content-er/2555-mingkwon.pdf> [๒๘ กันยายน ๒๕๕๘].

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่ “คน”**. แหล่งที่มา : <http://www.fnfthailand.org/blogs/admin>. [๒๑ มกราคม ๒๕๕๘].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, **ความเป็นพลเมือง**. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki>. [๒๑ มกราคม ๒๕๕๘].

เอกสารประกอบการสอนวิชา ศพ. ๑๒๑. **การดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่และประชาคมอาเซียน**. แหล่งที่มา : http://ge.kbu.ac.th/Download9_files/img/07.pdf [๒๑ มกราคม ๒๕๕๘].

วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองของผู้นำในศตวรรษที่ ๒๑
Cultural, Political Leaders in the 21st Century

ศตวรรษ สงกาพันธ์*

บทคัดย่อ

การเมืองแบบประชาธิปไตยในท้องถิ่นชุมชนคนในสังคมปัจจุบันจะมีการพัฒนาเจริญก้าวหน้าทางความคิดทั้งสติปัญญาผู้คนมากมายหลากหลายชนชั้นมีความตื่นตัวในทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาคโดยเฉพาะระดับท้องถิ่นที่มีความเป็นอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลระดับต่างๆ รวมไปถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งโครงสร้างอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นเหล่านี้ถูกปลูกฝังมาจากผู้นำที่มีอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นเรื่อยมา จึงทำให้เกิดความผูกพันระหว่างชนชั้นทางสังคมทำให้คนในสังคมมีความตื่นตัวทางการเมืองจึงเกิดการกลมกลืนทางการเมืองท้องถิ่น จนกลายเป็นวัฒนธรรม

วัฒนธรรมทางการเมืองในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมทางการเมืองกับสังคมการเมืองในเชิงจิตวิทยา โดยวัฒนธรรมทางการเมืองใดที่สังคมการเมืองต้องการก็มักถูกปลูกฝังให้เป็นความคิดอุดมการณ์ ความเชื่อของสมาชิกในสังคมการเมืองนั้นๆ ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อที่ขึ้นตรงกับกระบวนการสร้างความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อ จากสถาบันในทางการเมืองต่างๆ ที่แปรผันต่างกันไปตามแต่ละสังคมการเมือง

คำสำคัญ: วัฒนธรรม, การเมือง, การปกครอง, ผู้นำ

Abstract

Democratic local community, people in today's society will develop advanced conceptual understanding of many diverse political elite has been active in both the local and regional level, particularly at the local level there is close. with most public example. Sub district Administration Organization Municipal levels The Provincial Administration. The local political power structure were cultivated by local leaders with political power ever

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

since. As a result, the bond between social classes. People in society are politically active, so the local Political. Into culture

The political culture in the 21st century is about the relationship between members of the social, political, social, political and psychological. The political culture of any society always wanted to be indoctrinated into the idea of ideological beliefs in society itself. The political culture is the idea that ideological beliefs match up with the idea of ideological faith in political institutions, which vary according to the different social, political.

Keywords : Culture, Politics, Governance, Leaders

๑. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยในยุคศตวรรษที่ ๒๑ เพิ่งจะมีปรากฏแน่ชัดในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในครั้งที่ท่านได้เสด็จเยี่ยมชมประเทศยุโรปตะวันตก และพระองค์ท่านก็ได้เห็นวิวัฒนาการในการพัฒนาของประเทศตะวันตกในด้านต่างๆ จึงมีแนวความคิดที่จะนำระบบต่างๆเหล่านั้นมาพัฒนาประเทศไทยในด้านต่างๆ ให้เจริญทัดเทียมกับประเทศยุโรปตะวันตก มีหลายๆด้าน เช่น ด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยเฉพาะด้านการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่อไปสู่ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ส่วนประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมท้องถิ่นก่อนหน้านี้นั้นเป็นเพียงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน และการสร้างบ้านแปลงเมืองซึ่งเป็นเมืองโบราณในท้องถิ่น

ซึ่งปัจจุบันหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านและเมืองเหล่านี้ก็เป็นหลักฐานที่ได้จากคำบอกเล่าสืบต่อกันมาโดยอาจได้รับการบันทึกไว้ในรูปของสมุดข่อย คัมภีร์ใบลานรวมทั้งพงศาวดารซึ่งย่อมจะมีสาระรายละเอียดที่ไม่ตรงกันนักเพราะเป็นการบันทึกจากคำบอกเล่าสืบต่อกันมาหลายชั่วคนตลอดทั้งหลักฐานประเภทจารึกเช่นศิลาจารึก เป็นต้นมา สังคมไทยเป็นสังคมที่ได้มีการรับวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาปรับปรุงและนำมาผสมผสานอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย และสังคมคนท้องถิ่นก็เป็นเพียงการได้รับวัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามาปรับเปลี่ยนทุกยุคทุกสมัยอย่างต่อเนื่องเช่นกับท้องถิ่นอื่นๆ ในภูมิภาค แต่ท้องถิ่นที่ผู้เขียนในบทความชิ้นนี้จะมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่ชัดเจนอันเกิดจากการมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาและความเป็นเชื้อชาติลาวที่ส่งผลทำให้มีการสร้างวัฒนธรรมทั้งในเชิงศิลปวัตถุและสิ่งที่เป็นนามธรรมเช่นความเชื่อทัศนคติ อุปนิสัยความศรัทธาร่วมกันของคนในจังหวัดเลย

ส่วนวัฒนธรรมประเพณีที่มีความสำคัญและเป็นที่ยึดมั่นในระดับประเทศคือ ประเพณีผีตาโชนประเพณีผีขนน้ำและประเพณีแห่ดอกไม้รวมไปถึงประเพณีแห่ดอกไม้เมืองเลยประเพณีเหล่านี้ถือว่าเป็นความเชื่อความศรัทธาและเป็นวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานทางการเมืองการปกครองที่โดดเด่นของชาวจังหวัดเลยที่มีความสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ดังที่ลูเซียน พาย (Lucian Pye)^๑ ได้ชี้ให้เห็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นทัศนคติ เป็นความเชื่อถือ และเป็นความรู้สึกของคน ทัศนคติหรือความเชื่อดังกล่าว จะเป็นตัวกำหนดว่าเขาควรจะมีบทบาทอย่างไรและแค่ไหนในระบบการเมืองและการปกครองของชุมชน พฤติการณ์ทางการเมืองของบุคคลจะเป็นไปในลักษณะใดหรือมีเรื่องอะไรมาอย่างน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองที่เขาผู้นั้นเอง

ดังนั้นวัฒนธรรมการจัดโครงสร้างอำนาจทางการเมืองและการปกครองของจังหวัดเลยจะมีความเชื่อ ทัศนคติ อุปนิสัยและความศรัทธาเข้ามาเกี่ยวข้องโดยตลอด เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองในด้านการรับฟังข่าวสารเหตุบ้านการเมืองของคนในจังหวัดเลย การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ การสนทนากันในเรื่องของการเมืองมีการชักชวนให้ผู้อื่นออกเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งหรือพรรคการเมืองที่ตนนิยมชมชอบ มีการหาเสียงให้พรรคการเมืองหรือพรรคพวกที่สมัครรับเลือกตั้ง มีการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยการออกเงินช่วยเหลือ ซึ่งจะพบเห็นในกลุ่มกตัญญูกลุ่มผู้มีผลประโยชน์และกลุ่มผู้มีอิทธิพลทางการเมือง โดยมีการติดตามความเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองต่างๆและมีการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือสมัครเป็นเจ้าของที่ของพรรคการเมืองตลอดจนการจัดตั้งพรรคการเมืองรวมถึงการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายของพรรคการเมืองหรือรัฐบาล ที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนแต่เป็นสิ่งที่ได้รับการปลูกฝังให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติจนกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของคนจังหวัดเลยและมีวิวัฒนาการพัฒนาจากอดีตจากกลุ่มคนยุคหนึ่งไปยังอีกกลุ่มสังคมรุ่นหนึ่งอย่างนี้เรื่อยมาจนมาถึงทุกวันนี้

ส่วนประเด็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองในศตวรรษที่ ๒๑ ภายใต้โครงสร้างอำนาจของผู้นำท้องถิ่นจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการเป็นประชาธิปไตยนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะคลอบคลำให้ประชาธิปไตยได้เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมในแง่ที่เป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมทางการเมืองคือแบบฉบับการครองชีวิตของคน รวมทั้งทัศนคติ ความรู้สึก และความเชื่อถือของคนในชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการเมืองและการปกครองว่าจะมีความโน้มเอียงไปในทิศทางใด กล่าวคือ จะชอบเผด็จการ คอมมิวนิสต์ หรือประชาธิปไตย ถ้าคนในท้องถิ่นมีทัศนคติและความเชื่อในลัทธิคอมมิวนิสต์ ก็จะทำให้คนในท้องถิ่นนั้นกลายเป็นสังคมท้องถิ่นคอมมิวนิสต์ได้รวดเร็วขึ้น แต่ถ้าคนในท้องถิ่นมีทัศนคติ

^๑ อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์ทางรัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ม.ป.ป.), หน้า ๕๒๔.

และความเชื่อในลัทธิประชาธิปไตยและปฏิบัติตามวิถีทางประชาธิปไตยแล้ว ประชาธิปไตยก็เจริญงอกงามได้รุ่งเรือง ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็จะมีทางที่จะรุ่งเรืองได้

ทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตย รวมทั้งวิถีชีวิตของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ชุมชนคนในสังคมจะมีการพัฒนาเจริญก้าวหน้าทางความคิดทั้งสติปัญญาผู้คนมากมาย หลากหลายชนชั้นมีความตื่นตัวในทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค โดยเฉพาะระดับท้องถิ่นที่มีความเป็นอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดอาทิ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลระดับต่างๆ รวมไปถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งโครงสร้างอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นเหล่านี้ถูกปลูกฝังมาจากผู้นำที่มีอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นเรื่อยมา และปัญหาที่พบบ่อยๆมากที่สุดในวัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่นที่มีการสั่งสมมายาวนานยากที่จะหาทางแก้ไขได้คือการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคอร์รัปชันเชิงนโยบายมีผลประโยชน์ร่วมของผู้นำท้องถิ่นรวมไปถึงการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองโดยการซื้อสิทธิ์ขายเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นต้นมา

จะเห็นได้ว่าการสร้างวัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างต้นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดล้วนจะเป็นระดับของผู้นำที่มีอำนาจและผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ซึ่งไม่มีวันที่จะเสื่อมสลายไปในสังคมท้องถิ่นที่มีค่านิยมความขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยตราบดีที่ยังมีการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่นที่ไร้ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึกที่ดีต่อชาติและสังคมท้องถิ่นและก็จะทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองต่อเนื่องในเชิงผสมกลมกลืนกับผลประโยชน์ที่บรรดาท่านทั้งหลายมุ่งแสวงหาอำนาจโดยการผูกขาดทางการเมืองโดยส่งทายาทเข้าสู่ระบบและมีความสัมพันธ์ทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดการผูกขาดทางการเมือง ส่งผลให้การดำเนินการทางการเมืองเกิดช่องโหว่ในการตรวจสอบอย่างจริงจังจึงมีการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ของกฎระเบียบข้อบังคับของท้องถิ่นว่าด้วยการส่งเสริมคุ้มครองหรือกำกับดูแล เป็นต้น

ซึ่งรวมถึงการให้ช้อยกเว้นหรือการจงใจละเว้นที่จะบังคับใช้กฎหมายเพื่อเอื้อผลประโยชน์ให้แก่ธุรกิจที่ตนหรือครอบครัวหรือญาติมีส่วนได้เสียด้วย และมีการจัดสรรทรัพยากรของรัฐให้แก่ธุรกิจที่มีส่วนได้เสีย เช่น งบประมาณในการส่งเสริมธุรกิจ สัมปทานผูกขาดที่ทำให้ธุรกิจมีกำไรส่วนเกินมาก เงินอุดหนุนที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าหรือให้บริการ การจัดสรรโควตาดำเนินเข้าหรือส่งออก ฯลฯ มีการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางบริหารหรือทางปกครองในการแสวงหาหรือรักษาผลประโยชน์ทางธุรกิจส่วนตัว เช่น การใช้ตำแหน่งหน้าที่ในการบริหารท้องถิ่นเจรจาต่อรองในการประกอบธุรกิจส่วนตัวหรือในการเรียกระดมทุนจากธุรกิจเอกชนที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของตน เป็นต้น

แม้การใช้อำนาจดังกล่าวไม่ได้ทำให้เกิดกฎเกณฑ์ของรัฐที่บิดเบือนหรือสูญเสียงบประมาณ แต่การใช้ตำแหน่งหน้าที่ที่เป็นสาธารณะเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวไม่ว่าจะใน

ลักษณะใดก็คือว่าเป็นการคอร์รัปชันโดยทั้งสิ้นทั้งหมดทั้งมวลล้วนเป็นการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองและการปกครองที่มีมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ดังที่หลักรัฐธรรมนูญที่ผิดปกติวิสัยย่อมมุ่งหวังผลบั้นปลายอย่างผิดเป้า ผู้นำจึงมีความเห็นแก่ตัวเป็นที่ตั้ง เช่น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมุ่งการเกิดโดยเสรีเป็นที่ตั้งชนชั้นปกครองคือมหาชนที่เป็นคนจน ส่วนการปกครองในระบอบกษัตริย์โดยจะมุ่งทรัพย์เป็นที่ตั้งชนชั้นปกครองคือพวกเศรษฐี และการปกครองในระบอบทระราชธิปไตยจะมุ่งหวังอำนาจดขี่ข่มเหงและการหลอกลวงราษฎรเป็นที่ตั้ง คนๆเดียวเผด็จการโดยปราศจากคุณธรรมใดๆ^๒

๒. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำทางการปกครอง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำทางการปกครอง ผู้นำทางการปกครองจะมีลักษณะของกระบวนการที่ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนและสังคมของตนแบบอย่างใดอย่างหนึ่งที่ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรของรัฐได้นำมาใช้เป็นเครื่องสำหรับการบริหารงานซึ่งได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ คือ การกำเนิดผู้นำ ๔ แบบ คือ ๑) ผู้นำโดยกำเนิด ๒) ผู้นำที่มีความอัจฉริยะ ๓) ผู้นำที่เกิดขึ้นตามสายงาน ๔) ผู้นำตามสถานการณ์

ผู้นำที่กำเนิดจากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความกล้าหาญหรือบุคคลนั้นมีคุณสมบัติพิเศษต่างๆ ผู้ซึ่งพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนด เป้าหมายไว้มีศิลปะมีอิทธิพลต่อกลุ่มชนกล่าวได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำทางการปกครองจะมีความสามารถ ทักษะศักยภาพและคุณลักษณะมากมายจึงจะสามารถก้าวไปสู่หนทางแห่งความสำเร็จและเป้าหมายที่ตั้งไว้เป็นประการที่สำคัญเพราะการเป็นผู้นำทางการปกครองได้นั้นไม่ว่าจะมีเงินเพียงต่อคำสั่งที่ต้องการให้บุคคลอื่นคล้อยตามแต่ยังต้องรู้จักการสร้างความสัมพันธ์การสร้างความสุขและความปลอดภัยในชีวิตของผู้ตามโดยเฉพาะการทำให้ผู้ตามเห็นด้วยกับแนวทางการกระทำและการปฏิบัติตนเพื่อการเสียสละต่อผู้อื่นไม่ยอมสิ้นหวังต่อปัญหาและอุปสรรคที่จะเข้ามาพร้อมที่จะต่อสู้ฟันฝ่าไปด้วยกัน

นักวิชาการหลายท่านอาจมองว่าภาวะผู้นำเป็นกระบวนการซึ่งผู้นำจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับความคาดหวังค่านิยมของสังคมและกลุ่มองค์กรนั้นๆ ได้รับความมั่นใจและเชื่อถือต่อความคิดและการกระทำต่างๆ อย่างนอกจากนี้การเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่ทุกๆ สังคมต้องการนั่นก็คือ แบบอย่างที่ดี หรือการเป็นตัวอย่างในความกล้าที่จะกระทำความดี ความกล้าที่จะพูดดี และความกล้าที่จะคิด รวมทั้งความกล้าในการปฏิเสธความผิดทั้งปวง และนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องถูกระบบเพื่อชี้แนะให้สังคมได้มีแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตให้มีความสุขต่อไปอัลมอนด์และเพาเวลล์ (Gabriel A. Almond & Bingham G. Powell) ได้ให้คำจำกัดความวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองคือแบบอย่างของทัศนคติ

^๒ สุลักษณ์ ศิวรักษ์, **ปรัชญาการเมือง**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๐.

(Attitude) และแนวความโน้มเอียงซึ่งบุคคลในฐานะสมาชิกของระบบการเมืองแบบใดแบบหนึ่ง การศึกษาวัฒนธรรมการเมืองเป็นการมุ่งตีความว่าคนมีความเชื่อ (Beliefs) อย่างไรเกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองรวมถึงวัฒนธรรมทางการเมือง ประเทศใดประเทศหนึ่งคือลักษณะการกระจาย (Distribution) ของความโน้มเอียงทางด้านความรู้ความรู้สึกและความประเมินค่าต่อวัตถุทางการเมือง (Political Objects) ที่มีอยู่ในบรรดาสมาชิกของสังคมซึ่งได้แก่องค์ประกอบต่างๆของระบบทางการเมืองเช่นฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติพรรคการเมืองและทัศนคติของบุคคลเกี่ยวกับตัวเขาเอง

ในฐานะผู้กระทำทางการเมือง (Political Actor) และทัศนคติของเขาต่อบทบาททางการเมืองของผู้อื่นซึ่งคล้ายกับลูเซียนพายได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ว่าหมายถึงกลุ่มหรือแผนของทัศนคติความเชื่อความรู้สึกหรือจิตใจซึ่งจะมีผลทำให้กระบวนการทางการเมืองมีระเบียบและมีความหมายหรือเป็นสิ่งที่มื่ออิทธิพลต่อกระบวนการหรือระบบการเมือง

๓. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นและสั่งสมมาเป็นระยะเวลา ยาวนาน ตั้งแต่ภาษาศาสนาขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย ศิลปะ จริยธรรม ตลอดจน วิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ จนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่คนในสังคมได้ เลือกรับปรับปรุงแก้ไขจนถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมายาวนานก่อให้เกิดความภาคภูมิใจร่วมกันและสามารถ ประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งการพัฒนารูปแบบวัฒนธรรมการ ปกครองเกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตการประกอบอาชีพ เนื่องจากการเข้ามาของความทันสมัยและนโยบายของรัฐ ในการส่งเสริมสืบสานประเพณี วัฒนธรรมและที่สำคัญได้ส่งผลให้ประชาชนปรับเปลี่ยนบริบทความเป็นดั้งเดิมตามความทันสมัยใหม่ๆ ที่เข้ามาแต่ก็ยังคงรูปแบบวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจดังนั้น

วัฒนธรรม คือ วิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถีจราจรและขนส่ง วิถีการอยู่ร่วมกันเป็น หมู่คณะ วิถีการความสุขทางใจและหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงออกถึง วิถีชีวิตนั้น อาจเริ่มมาจากเอกชนหรือคณะบุคคลทำเป็นต้นแบบแล้วต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ ปฏิบัติสืบทอดกันมาและอาจมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือพัฒนาให้วัฒนธรรมเป็นไปตาม ความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ^๑

^๑ อรุณี ตันศิริ, วัฒนธรรมถิ่นวัฒนธรรมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ วัฒนาพานิช, ๒๕๔๙), หน้า ๒๓.

๔. วัฒนธรรมประชาธิปไตย คือ

๑. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจะต้องมีเวทีทางการเมืองให้กับประชาชนทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆ ระดับในทุกภาคส่วนของการกระจายอำนาจหรือกำหนดนโยบายในทุกๆ ระดับทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่ต้องอาศัยการสร้างวัฒนธรรมในเรื่องเหล่านี้วัฒนธรรมในการสร้างความรู้ความรู้นี้มีใช้ความรู้ประเภทสองที่ได้จากห้องเรียนหรืออ่านจากตำราความรู้ที่สร้างขึ้นจะต้องอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการค้นคว้าสังเกตศึกษาเฝ้ามองมีที่มามีแหล่งอ้างอิงจนได้ข้อค้นพบที่เป็นความจริงที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งหมายถึงการวิจัยนั่นเองการสร้างความรู้และนำความรู้มาใช้จะให้ประโยชน์มากกว่าการใช้ความเห็นที่ขาดความรู้เพราะความเห็นเพียงอย่างเดียวจะทำให้เกิดอารมณ์ขาดเหตุและผล

๒. วัฒนธรรมการรวมกลุ่มทางสังคมเป็นการจัดการโดยการรวมกลุ่มคนที่มีจิตสำนึกร่วมกันในการทำกิจกรรมใดๆ ที่เป็นกิจกรรมสาธารณะจึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการระดมพลังสมองเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนคติสร้างวิสัยทัศน์ด้วยกันหาทิศทางร่วมกันให้ได้การมองอนาคตร่วมกันต้องเร่งทำให้เกิดแม้เป็นเรื่องยากก็ต้องทำต้องสร้างเป็นการสร้างเครือข่ายกับองค์กรต่างๆ ทั้งองค์กรประชาชนระดับล่างตลอดจนชนชั้นระดับกลางในเมืองเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงมีพลังทั้งในแนวดิ่งและแนวราบ

๓. วัฒนธรรมในการติดตามตรวจสอบเพื่อให้การทำงานของภาครัฐทุกภาคส่วนตรงกับจุดประสงค์ตรงกับความต้องการของชุมชนและป้องกันการทำผิดเป็นการช่วยเหลือตัวแทนของตนได้อีกแนวทางหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมหลายๆ ฉบับปรากฏว่าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์และการวางแผนเท่านั้นเมื่อถึงขั้นการปฏิบัติมีปัญหาในเรื่องการเบิกจ่ายงบประมาณไม่โปร่งใสแต่ประชาชนไม่สามารถเข้าไปติดตามตรวจสอบได้

๔. วัฒนธรรมในการจัดการให้มีการแบ่งงานตามภาระหน้าที่ตามความถนัดกระตุ้นให้มีส่วนร่วมและมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะการเรียนรู้เรื่องการเมืองในระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมภาคประชาชนจะต้องมีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อยกระดับความรู้และการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนอันจะนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์

๕. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง^๔

วัฒนธรรม คือ กระบวนการเรียนรู้และอบรมหล่อหลอมเกลาทางการเมือง (Political Socialization) ของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองนั้น จะเริ่มต้นจากการรับรู้และความเข้าใจต่อระบบการเมืองเป็นเบื้องต้นแรก เมื่อบุคคลมีความรู้ ความเข้าใจอย่างต่อระบบการเมืองและส่วนต่างๆ ของระบบการเมืองอย่างไรแล้วจะพัฒนาต่อไปเป็นความรู้สึก อาจจะเป็นได้ทั้งความพอใจและไม่พอใจเห็นไม่หรือไม่เห็นด้วย จากนั้นจะพัฒนาเป็นความเชื่อ และนำไปสู่การใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจว่าจะมีบทบาทอย่างไรหรือไม่ต่อระบบการเมือง ซึ่งเป็นผลจากการประเมินค่าของระบบการเมืองในขั้นสุดท้ายนั่นเอง

Almond และ Verba ได้เปรียบเทียบลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มคนในสังคมต่างๆ และพบว่ามีความแตกต่างที่ต่างกัน ๓ ลักษณะ

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบคือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ประชาชนแทบไม่มีความสัมพันธ์กับระบบการเมืองและขาดสำนึกความเป็นพลเมืองของรัฐ เขาไม่คิดว่าการเมืองระดับชาติจะกระทบเข้าได้ และเขาไม่หวังว่าระบบการเมืองระดับชาติจะตอบสนองความต้องการอะไรของเขาได้เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเลยไม่มีการรับรู้ไม่มีความเห็น และไม่ใส่ใจต่อระบบการเมืองไม่คิดว่าตนเองมีความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองจะพบได้ในกลุ่มคนที่ยากจนและไร้การศึกษาเป็นกลุ่มคนที่ขาดโอกาสในการรับรู้และเข้าใจบทบาทของตนต่อระบบการเมือง

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟร์ฟ้า คือวัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบนี้ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมรู้จักสถาบันทางการเมืองและมีความรู้สึกต่อระบบการเมืองโดยทั่วๆ ไปไม่ว่าในแง่บวกหรือลบ ประชาชนเริ่มมีความสนใจและความสัมพันธ์กับระบบการเมือง คือ เขารู้ว่าระบบการเมืองสามารถจัดสรรและจัดการผลประโยชน์ให้เขาได้ แต่เขาไม่สามารถมีบทบาทหรืออิทธิพลต่อระบบการเมืองนั้นได้ เขารู้เรื่องราวเกี่ยวกับอำนาจรัฐและการเมืองและยอมรับกับระบบนั้นๆ แต่ไม่รู้ว่าตนจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมผ่านช่องทางหรือกลไกใดจะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลางเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่มีความเชื่อว่าอำนาจรัฐเป็นของผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไปควรมีหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม คือวัฒนธรรมการเมืองแบบนี้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือลบ ประชาชนมีสำนึกและตระหนักถึงบทบาทของตนในการเข้าไปมีส่วนร่วม

^๔ สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐๔-๓๐๗.

ทางการเมือง พวกเขาเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถมีอิทธิพลต่อการเมืองได้และมีอำนาจที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะพบเห็นได้ในชนชั้นกลางส่วนใหญ่ของประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งนี้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงวัฒนธรรมทางการเมืองไทยในยุควัฒนธรรมทางการเมืองของไทยเกิดขึ้นและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมการเมืองที่มีมาก่อน วัฒนธรรมทางการเมืองมีลักษณะไม่หยุดนิ่งและลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองบางอย่างก็สืบทอดถึงปัจจุบัน ผ่านการศึกษา สื่อ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน

๓.๑ ไทยโบราณ (ก่อน ร.๕) สังคมสมัยนั้นอำนาจกระจายอยู่ในชนชั้นปกครอง มีการต่อรองและเล่นการเมืองระหว่างขุนนางเกิดลักษณะความสัมพันธ์แบบพึ่งพาหรือระบบอุปถัมภ์ เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พึ่งพากันและกัน

๓.๒ สมบูรณาญาสิทธิราชย์วัฒนธรรมการเมืองแบบรวมศูนย์ หลัง ร.๕ สถาปนารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยรวมอำนาจทั้งหลายอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมของกษัตริย์ การเมืองเป็นเรื่องของชนชั้นนำเท่านั้นเป็นเรื่องเฉพาะของชนชั้นนำ ที่มีความรู้และฐานะทางเศรษฐกิจ มองว่าการเมืองเป็นเรื่องของความรู้และการใช้เทคนิคขั้นสูงในการบริหาร ให้คุณค่ากับการเมืองที่มีความสงบเรียบร้อย ฉะนั้นความหวาดกลัวต่อความไม่มั่นคงของชนชั้นตนเองจึงมีอยู่ เป็นเหตุให้การจัดการทางการเมืองมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงอย่างมาก (เช่น รัฐใช้ความรุนแรงในการปราบปรามกลุ่มกบฏกลุ่มที่คิดต่าง) พัฒนาการของชนชั้นกลางไทยมาตั้งแต่ช่วงสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พวกพ่อค้า ข้าราชการ

๓.๓ ในระบอบการเลือกตั้งและรัฐประหารวัฒนธรรมการเมืองที่ใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือยังมีอยู่แต่อาจมีสมรรถภาพในการใช้ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นวัฒนธรรมทางการเมืองของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ยังคงอยู่ในขณะเดียวกันชนชั้นกลางยังสามารถควบคุมอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ผ่านอำนาจทากฎหมายและสื่อคนชนชั้นกลางนอกระบบราชการมีเพิ่มมากขึ้นซึ่งพัฒนาวัฒนธรรมของสังคมใหม่ๆ ขึ้นและสถาปนาวุฒิสภาทางการเมืองใหม่ผ่านการวางกฎเกณฑ์มาตรฐานวิถีชีวิตแทนชนชั้นสูงในระบบเก่า

๖. แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง

การเมือง คือความคิดความเข้าใจในเรื่องการเมืองของบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่แสดงออกมาเพื่อทำความเข้าใจว่าสิ่งๆ นั้นคืออะไรและควรเป็นไปอย่างไรอุดมการณ์ทางการเมืองคือความเชื่อมั่นที่มีต่อระบอบการเมือง หรือต่อผู้นำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อค่านิยม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนหรือเป็นระบบความคิดความเชื่อหรือความศรัทธาของกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่งที่มีต่อระบอบการเมืองการปกครองซึ่งระบบความเชื่อต่างๆนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของการเมืองหลักการในการปกครองวิธีดำเนินการปกครองของสังคมนั้นช้อยอนันต์ สมุทรวณิช อธิบายว่า อุดมการณ์เป็นเรื่องของความเชื่อโดยไม่จำเป็นว่าความเชื่อนั้นจะเป็น

ความเชื่อที่ถูกตั้งด้วยเหตุผล หรือสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงเสมอไปแต่ความเชื่อ (belief) โดยทั่วไปอาจไม่มีลักษณะเป็นอุดมการณ์ก็ได้ ความเชื่อที่จะเรียกว่าเป็น อุดมการณ์นั้นจะต้องเป็นระบบความคิดที่มีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้ ๑) ความเชื่อนั้นได้รับการยอมรับร่วมกันในกลุ่มชน ๒) ความเชื่อนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความสำคัญต่อกลุ่มชน เช่น หลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ๓) ความเชื่อนั้นจะต้องเป็นความเชื่อที่คนหันเข้าหาและใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตัวและดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและในหลายๆ โอกาส และ ๔) ความเชื่อนั้นต้องมีส่วนช่วยในการยึดเหนี่ยวในกลุ่มเข้าไว้ด้วยกัน หรือช่วยสนับสนุน หรือให้คนนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการทำกิจการต่างๆ ได้

๗. แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลง (change) หมายถึง ความแตกต่างที่เกิดขึ้นต่อเนื่องในช่วงเวลาหนึ่งขององค์กรหนึ่งซึ่งยังคงตัวอยู่ได้ในปัจจุบันไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าทุกสิ่งในโลกนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีสภาพมั่นคง หากแต่ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สังคมและวัฒนธรรมก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ไม่มีสังคมและวัฒนธรรมใดหยุดอยู่กับที่ โดยแท้จริงตลอดเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเสมออันเป็นลักษณะธรรมดาของสังคม มนุษย์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกันเป็นการเปลี่ยนแปลงในกรอบกำหนดขอบเขตสิทธิและหน้าที่ที่บุคคลจะปฏิบัติต่อกันได้จากที่เคยกำหนดอยู่ก่อน

การเปลี่ยนแปลงของสังคมมีทั้งในระดับจุลภาค ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นอยู่เป็นปกติ แต่ในอัตราและความมากน้อยแตกต่างกันตามท้องถิ่นแล้วแต่โอกาสหรือกาลเวลา เช่น ในเรื่องค่านิยมหรือคุณค่าทางจริยธรรม การแต่งกาย มารยาท และการใช้ภาษา การเปลี่ยนแปลงในระดับนี้จะเปลี่ยนไปอย่างช้าๆ ในระดับมหภาค คือการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของสังคม การเปลี่ยนแปลงในระดับนี้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสะสมในระดับจุลภาค^๕ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างและหน้าที่ของสังคม มักจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างหรือของรูปแบบของความสัมพันธ์ และการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาท ระเบียบแบบแผน ค่านิยมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนมาก และเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ในโครงสร้างสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ไม่ใช่ทางสังคมด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยา ประชากรและเทคโนโลยี

^๕ สนิท สมัครการ, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงระดับโลกทฤษฎีพื้นฐานที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบ่งออกได้เป็นทฤษฎีใหญ่ๆ หลายทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (evolutionary theories of social change) ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไปทฤษฎีพัฒนาการ(developmental theories) อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนาเข้าสู่การพัฒนาเกิดมาจากผลกระทบของโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศตะวันตกที่มีต่อประเทศกำลังพัฒนา ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม (conflict theories) อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าเป็นผลมาจากการขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชนชั้นหรือกลุ่มบุคคลในสังคม ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของสังคม (structural functional theories) ซึ่งโครงสร้างของสังคมคือรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มสังคม

หน้าที่ของสังคมกล่าวถึงผลที่ได้จากรูปแบบของความสัมพันธ์เหล่านั้น ยิ่งสังคมมีขนาดใหญ่เท่าใดความแตกต่างทางด้านโครงสร้างและหน้าที่ของประชากรในสังคมน่าจะมากขึ้นด้วย ความแตกต่างนี้หมายถึงความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนาระดับการศึกษา อายุ ระดับรายได้ ภูมิหลังของครอบครัว เป็นต้น และทฤษฎีจิตวิทยาสังคม (social psychology theories) มีรากฐานมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความคิดว่าการนำไปสู่ความทันสมัยจะสำเร็จได้โดยผ่านการกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม แนวความคิดสำคัญของกลุ่มนี้คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล เช่น บุคลิกภาพ ค่านิยมและทัศนคติ จะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม^๖ หากพิจารณาถึงความหมายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละเรื่อง อาจเกิดขึ้นในส่วนตัวหรือส่วนใหญ่ของความสัมพันธ์ทางสังคมก็ได้หรือการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความแตกต่างกันขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งแล้ว ไม่ว่าจะการเปลี่ยนแปลงจะเปลี่ยนเล็กน้อยหรือใหญ่โตเพียงไรก็ตาม ย่อมถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ทั้งสิ้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนของการดำเนินชีวิตของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งย่อมจะมีวิถีชีวิตเป็นของตนเอง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น ในทางปฏิบัติแล้วยากที่จะแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ท้ายที่สุดการเปลี่ยนแปลงก็จะมีผลกระทบถึงสองลักษณะดังกล่าวเสมอ^๗

^๖ ผจจจิตต์ อธิคมนันท์, การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า๑๑-๑๓.

^๗ นิเทศ ดินณะกุล, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : แอ็คทีฟพริ้นท์, ๒๕๔๓), หน้า ๖-๒๗.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

- นิเทศ ตินณะกุล. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : แอ็คทีฟพริ้นท์, ๒๕๔๓.
- ผจญจิตต์ อธิคมนันท์. การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. ปรัชญาการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๖.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๕.
- สนิท สมัครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ, ๒๕๔๒.
- อุทัย หิรัญโต. สารานุกรมศัพท์ทางรัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, มป.ป.
- อรุณี ตันศิริ. วัฒนธรรมถิ่นวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๙.

ศรัทธาในการบริจาคทานของกลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
A Study Of Faiths To Donation Of Merchants At Poonsap Market, Muang
District, Pathumthanee Province

กรกมล เจริญพิศุทธิ์*

พระเทพวิสุทธิโสภณ ดร., ดร. บุญชญา วิวิชจร**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาศรัทธาในการบริจาคทานของกลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี และ ๒) ศึกษาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริจาคทาน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มจากกลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์ จำนวน ๓๒ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๐ สถิติที่ใช้ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน

ผลการศึกษาพบว่า การบริจาคทานของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นของแห้ง คิดเป็นร้อยละ ๕๐ รองลงมาเป็นปัจจัย และของสด คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๗๕ และ ๖.๒๕ ตามลำดับ และพบว่าส่วนใหญ่เป็นการบริจาคด้วยศรัทธาด้านตถาคตโพธิ์ศัทธา รองลงมาเป็นศรัทธาด้านวิปากสัทธา ด้านกัมมสัทธา และด้านกัมมัสสกตาสัทธา ตามลำดับ ศรัทธาต่อการบริจาคทานโดยจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในทุกตัวแปรกลุ่มตัวอย่างที่บริจาคทาน มีข้อเสนอแนะจากความคิดเห็นที่สำคัญ คือ การจัดหาสินค้าที่ดีที่สุดเพื่อร่วมในการบริจาคทานเป็นการได้บุญ และช่วยให้กิจการค้าขายเจริญรุ่งเรือง หากได้มีโอกาสได้ร่วมเดินทางด้วยจะได้บุญมากยิ่งขึ้น

อุปสรรคและข้อเสนอแนะผู้ค้าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สุขภาพที่ไม่แข็งแรงหรือสุขภาพที่เกิดความชราเป็นอุปสรรคในการเดินทาง การรวมตัวกันของกลุ่มผู้ค้าได้ยากเนื่องจากติดภารกิจการค้าขาย ด้านปัจจัยหรือสิ่งของที่จะร่วมทำบุญหรือบริจาคในแต่ละครั้งไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สถานที่ในการเดินทางไปทำบุญหรือบริจาคทานอยู่ห่างไกล ทำให้ไม่สะดวกในการเดินทาง

คำสำคัญ: ศรัทธา, ทาน

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

** อาจารย์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

Abstract

This thesis has the objectives for 1) to study faiths to donation of merchants at Poonsap Market, Muang District, Pathumthanee and 2) to study the obstacles and suggestions on faiths to donation . Selected group sample by random from 32 merchants at Poonsap Market . Mostly are female age between 41-50 years old. Research instruments are questionnaire with the coefficient confidence equal to 0.80. The statistics used compose of both Descriptive Statistacs and Inference Statistics.

The result of the studies found that donation of sample group mostly are dry items at the percentage of 50, lower are money and fresh items at the percentage of 43.75 and 6.25 respectively, and found that mostly donate with faiths on TathakataBhodhisatta, then faiths on Vipakasatta, Kammasatta and Kammakatasatta respectively. Faiths to donation divided by studied variables found the difference with no significant on statistics ta level of 0.05 in every variable sample group donated. The suggestions from important opinions are finding the best goods to join donation to get merit and help business grown up. The opportunity of joining together will bring greater merit.

Obstacles and suggestions most of merchants thought that unhealthy or health occurred from oldness are the obstacles to travelling. It is difficult for merchants to join together due to business busy. Money or items to donate each time cannot achieve the desired target. Travelled places to make merit or donation are not as projected goal, Travelled places to make merit or donation are very far, thus cause inconvenient to travel.

Keywords: Saddha, Dana

๑. บทนำ

ศรัทธา เป็นพื้นฐานในการพัฒนาปัญญา และในพระพุทธศาสนาจะมุ่งไปที่ปัญญา คือ มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงถึงการกระทำกรรมดี กรรมความชั่ว คนมีศรัทธาย่อมทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น เพราะอาศัยคนมีศรัทธาจึงได้บริจาคทาน เพราะอาศัยคนมีศรัทธาจึงได้รักษาศีล เพราะอาศัยคนมีศรัทธาจึงได้มีการภาวนาเพื่อความพ้นทุกข์ จะเห็นว่าศรัทธาเป็นองค์ธรรมที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ

ความเชื่อถือ ความมั่นใจในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความจริงความดีงามมีเหตุผล ฉะนั้นในศาสนาพุทธที่มีมากกล่าวไว้ว่า คฤหัสถ์ที่ขยันทำงานเลี้ยงชีวิต และได้ทรัพย์มาโดยสุจริต กินใช้ทรัพย์เพื่อแผ่ให้แก่ผู้อื่น และใช้ทรัพย์ทำประโยชน์ให้แก่สังคม ชื่อว่าเป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องอย่างสูงในทางพุทธศาสนา ถือว่าเป็นผู้มีชัย ทั้งโลกนี้และโลกหน้า ให้เป็นพื้นฐานทางจิตใจที่มีในบุคคลทั่วไป ดัง พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน อขรสาสูตร^๑ ว่า

“ศีลที่ไม่ชำระด้วยประโยชน์ให้สำเร็จ ศรัทธาตั้งมั่นแล้วยังประโยชน์ให้สำเร็จ

ปัญญาเป็นรัตนะของคนทั้งหลาย บุญโจรสลักไม่ได้”

จากปัญหาที่กล่าวมา นั้นจะเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก แต่ยังมีบุคคลกลุ่มหนึ่งคือคณะพ่อค้าแม่ค้า ชาวตลาดพุทธทรัพย์ เป็นผู้คนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา มีจิตศรัทธาในการบริจาคทานแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุสงฆ์หรือฆราวาสญาติโยม ที่เป็นผู้ไม่ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา โดยไม่คำนึงในเรื่องระยะทาง ไม่ว่าจะไกลหรือใกล้ ร่วมแรงร่วมใจกันไปออกโรงทาน โดยการนำอาหารและเครื่องดื่มหรือเป็นสิ่งของที่ตนเองมีอยู่ไปร่วมกันออกโรงทาน อานิสงส์ที่คนกลุ่มนี้ได้คิดกันนั้นจะเป็นไปตามหลักของศรัทธาในการบริจาคทานหรือไม่

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความศรัทธาของกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าชาวตลาดพุทธทรัพย์นี้ว่าท่านทั้งหลายมีความศรัทธาแบบไหน ในเรื่องใด และ มีความเข้าใจในศรัทธาของตนเองอย่างถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา หรือไม่ แล้วมีความหวังอย่างไรในศรัทธา ที่ตนไปบริจาคทานต่อการสนับสนุนการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา เพราะทั้งๆ ที่ตนก็ประกอบการค้าเพื่อหวังผลกำไร แต่ก็ยังเสียสละเวลา เงินทอง เครื่องอุปโภค บริโภคต่าง

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาศรัทธาต่อการบริจาคทานที่สนับสนุนการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของกลุ่มผู้ค้าตลาดพุทธทรัพย์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

๒. เพื่อศึกษาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริจาคทานที่สนับสนุนการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของกลุ่มผู้ค้าตลาดพุทธทรัพย์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิจัย ตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้ค้าชาย และหญิงทั่วไปที่มีศรัทธาในการบริจาคทานของกลุ่มผู้ค้า ระหว่างวันที่ ๑ ตุลาคม ถึง ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๙ จากบัญชีรายชื่อ

^๑ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๕๓/๖๘.

จำนวนทั้งหมด ๓๕ ร้านค้า โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางประมาณค่าของเครจซ์และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และใช้วิธีเลือกแบบเจาะจำนวน ๓๒ ร้านค้า

๒. ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประเภทสินค้า

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ทฤษฎี โดยแบ่งสอบถามออกเป็น ๒ ตอน ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบ ประกอบด้วย เพศ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ ตอนที่ ๒ ข้อมูลตามวัตถุประสงค์เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด ๕ อันดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยกำหนดกรอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับศรัทธาในการบริจาคตานของกลุ่มผู้ค้า โดยแบ่งออกเป็น ปัจจัย ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านกัมมัสถา ๒) ด้านวิปากัสถา ๓) ด้านกัมมัสมกตัสถา ๔) ด้านตถาคตโพธิัสถา แต่ละด้านได้กำหนดระดับการตัดสินใจออกเป็น ๕ ระดับ มีจำนวน ๓๐ ข้อ

โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษา ความชัดเจนของข้อความและความคลุมเครือของเนื้อหา จำนวน ๕ ท่าน แล้วนำไปวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC)^๒ และนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ไปดำเนินการหาประสิทธิภาพความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน ๓๕ คน^๓ และนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาคำนวณหาค่า ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach-Coefficient) พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๐ สุดท้ายจึงนำแบบสอบถามที่ทดลองแล้วมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง เพื่อขออนุมัติใช้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปแจกกลุ่มตัวอย่างจริงที่กำหนดไว้

๔. สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และสรุปผลนำเสนอ โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยใช้สถิติแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) และสรุปรายงานลงตารางประกอบการบรรยาย ตอนที่ ๒ ข้อมูลผลการวิจัย

^๒ ซีระศักดิ์ อุ่ณอรรถมณีเลิศ, เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙), หน้า ๖๕.

^๓ ศรัทธาในการบริจาคตานของกลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์ ระหว่างวันที่ ๑ ตุลาคม ถึง ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ตามวัตถุประสงค์ วิเคราะห์โดยใช้สถิติการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พร้อมแปลผลระดับตามเกณฑ์ที่กำหนด และสรุปรายงานลงตารางประกอบการบรรยาย และตอนที่ ๓ ข้อมูลอุปสรรคและข้อเสนอแนะ วิเคราะห์โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาแล้วจัดหมวดหมู่ข้อมูลและแจกความถี่ (Frequency) และหาค่าอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) และสรุปรายงานลงตารางประกอบบรรยาย

๔. สรุปผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าผู้ตอบมีอายุ ๔๑-๕๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๘ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง ๑๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๓๓ มูลค่าการบริจาคระหว่าง ๑๐,๐๐๑-๓๐,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๕๐ สินค้าที่นำมาบริจาคส่วนใหญ่เป็นของแห้ง คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐

๒. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยรวม ๔ ด้าน พบว่ากลุ่มผู้ค้าตลาดพุทธพาณิชย์ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๔๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านตลาดศุภเคราะห์ ($\bar{X} = ๔.๔๒$) และรองลงมา คือ ปัจจัยด้านวิปากศุภเคราะห์ ($\bar{X} = ๔.๐๐$) และรองลงมาคือ ปัจจัยด้านกัมมศุภเคราะห์ ($\bar{X} = ๓.๙๗$) ตามลำดับ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่นคือ ปัจจัยด้านกัมมศุภเคราะห์ ($\bar{X} = ๓.๙๗$)

๓. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านตลาดศุภเคราะห์ พบว่า ข้อที่กลุ่มผู้ค้าให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การให้ทานช่วยให้ท่านระลึกถึงคุณของพระธรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติพ้นทุกข์ภัยทั้งปวงมาก ($\bar{X} = ๔.๕๓$) รองลงมา คือ การให้ทานช่วยให้ท่านระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ที่ได้ช่วยกันรักษาพระไตรปิฎกและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = ๔.๔๗$) และข้อเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น คือ การได้ให้ท่านช่วยให้ท่านระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้ธรรมอันประเสริฐและเผยแผ่แก่สัตว์โลกให้พ้นทุกข์ ($\bar{X} = ๔.๔๔$) ตามลำดับ

๔. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านวิปากศุภเคราะห์ พบว่าข้อที่ท่านเชื่อว่าบุคคลทำกรรมแล้วย่อมเดือดร้อนใจในภายหลัง ($\bar{X} = ๔.๔๔$) รองลงมา คือ ท่านเชื่อว่าการให้ท่านมีผลต่อการพัฒนาจิตใจ ($\bar{X} = ๔.๓๘$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยนปานกลาง คือ ท่านเชื่อว่าการทำบุญแล้วได้บุญเป็นการส่งผลของการกระทำ ($\bar{X} = ๓.๓๑$)

๕. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านกัมมศุภเคราะห์ พบว่าเมื่อทราบว่ามีการบริจาคทานที่ใด ท่านจะร่วมด้วยอย่างเต็มใจ ($\bar{X} = ๔.๕๐$) รองลงมาได้แก่ ท่านเชื่อว่าการได้ช่วยเหลือคนที่กำลังเดือดร้อนแล้วทำให้ผู้ให้มีความสุข ($\bar{X} = ๔.๔๗$) และข้อที่ว่าท่านเชื่อว่าจะได้สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็เพราะได้เคยถวายทานมาก่อน ($\bar{X} = ๔.๒๘$) ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านกัมมศุภเคราะห์ พบว่า ข้อที่ท่านเชื่อว่า คนที่ได้ละจากโลกนี้ไปแล้วก็ต้องไปเสวยผลแห่งกรรมทั้งดีและชั่วที่ได้ทำไว้ ($\bar{X} = ๔.๓๔$) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ท่านเชื่อว่าการ

ดำเนินชีวิตมีพื้นฐานบนหลักการพุทธศาสนา ($\bar{X} = ๔.๓๔$) และข้อที่ท่านเชื่อว่า สัตว์โลกล้วนมีกรรมเป็นกำเนิด ($\bar{X} = ๔.๑๙$) ตามลำดับ

๖. องค์ความรู้จากการวิจัย

๖.๑ ปัจจัยด้านตลาคตโพธิสัตธา กลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์มีความศรัทธาต่อการบริจาคทานสนับสนุนการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนามากที่สุดเมื่อพิจารณาความศรัทธาในด้านตลาคตโพธิสัตธา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการให้ทานช่วยให้ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้และเผยแผ่ธรรมแก่สัตว์โลก

๖.๒ ปัจจัยด้านวิปากสัตธา กลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์มีศรัทธาต่อการบริจาคทาน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นบุคคลทำกรรมแล้วย่อมได้รับผลของกรรมทำให้เดือดร้อนใจ และเชื่อว่าการให้ทานมีผลต่อการพัฒนาจิตใจ เป็นการส่งผลของการกระทำ

๖.๓ ปัจจัยด้านกัมมสัตธา กลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์มีศรัทธาต่อการบริจาคทาน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นคนที่ได้ละจากโลกนี้ไปแล้วก็ต้องไปเสวยผลแห่งกรรมทั้งดีและชั่วที่ได้ทำไว้ และเชื่อว่าการดำเนินชีวิตมีพื้นฐานบนหลักการพุทธศาสนา และ สัตว์โลกล้วนมีกรรมเป็นกำเนิด

๖.๔ ปัจจัยด้านกัมมัสสกตาสัตธา กลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์มีศรัทธาต่อการบริจาคทาน ส่วนใหญ่มีเมื่อทราบว่ามีการบริจาคทานที่ใด ท่านจะร่วมด้วยอย่างเต็มใจเพราะเชื่อว่าการได้ช่วยเหลือคนที่กำลังเดือดร้อนแล้วทำให้อยู่เย็นเป็นสุขและเชื่อว่าเมื่อได้สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็เพราะได้เคยถวายทานมาก่อน

๗. อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ผู้ค้าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นอุปสรรคที่ไม่แข็งแรงหรือสุขภาพที่เกิดความชราเป็นอุปสรรคในการเดินทาง การรวมตัวกันของกลุ่มผู้ค้าได้ยากเนื่องจากติดภารกิจการค้าขาย ด้านปัจจัยหรือสิ่งของที่จจะร่วมทำบุญหรือบริจาคในแต่ละครั้งไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สถานที่ในการเดินทางไปทำบุญหรือบริจาคทานอยู่ห่างไกล ทำให้ไม่สะดวกในการเดินทาง

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ คือเพื่อศึกษาศรัทธาต่อการบริจาคทานที่สนับสนุนการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของกลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี อภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวม ๔ ด้าน ผลการวิจัยข้อมูล พบว่า ความศรัทธาต่อการบริจาคทานที่สนับสนุนการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของกลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์ พบว่า ส่วนใหญ่มีความศรัทธาต่อการบริจาคทานมาก โดยเฉพาะด้านตลาคตโพธิสัตธาที่พบว่ามีค่าเฉลี่ยความศรัทธาสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านวิปากสัตธา ด้านกัมมสัตธา และด้านกัมมัสสกตาสัตธา เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า วิปากสัตธา ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น

ว่าเมื่อบุคคลทำกรรมแล้วย่อมได้รับผลของกรรมทำให้เดือดร้อนใจ และเชื่อว่าการให้ทานมีผลต่อการพัฒนาจิตใจ เป็นการส่งผลของการกระทำความคิดเห็นต่อกัมมัสัทธิ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าคุณที่ได้ละจากโลกนี้ไปแล้วก็ต้องไปเสวยผลแห่งกรรมทั้งดีและชั่วที่ได้ทำไว้ และเชื่อว่าการดำเนินชีวิตมีพื้นฐานบนหลักการพุทธศาสนา และ สัตว์โลกล้วนมีกรรมเป็นกำเนิดความคิดเห็นต่อกัมมัสัทธิ ส่วนใหญ่มีเมื่อทราบว่าการบริจาคทานที่ใด ท่านจะร่วมด้วยอย่างเต็มใจเพราะเชื่อว่าการได้ช่วยเหลือคนที่กำลังเดือดร้อนแล้วทำให้อยู่เย็นเป็นสุข และเชื่อว่าการได้สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็เพราะได้เคยถวายทานมาก่อน

๒. อภิปรายผลการวิจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจรายด้าน มีดังนี้

๒.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านตถาคตโพธิสัทธิ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้ค้าตลาดพุทธทรัพย์ ส่วนใหญ่มีความศรัทธาในด้านตถาคตโพธิสัทธิมากที่สุด โดยมีความคิดเห็นว่าการให้ทานช่วยให้ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้และเผยแผ่ธรรมแก่สัตว์โลก คุณของพระธรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติพ้นทุกข์ภัย และคุณของพระสงฆ์ที่ช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา มีเหตุผลที่สอดคล้องกับการศึกษาของ สุมน อมรวิวัฒน์^๔ ศึกษาเรื่อง “การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ” พบว่า ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อและความรู้สึกซาบซึ้งด้วยมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตนมองเห็นเป็นความมั่นใจใน ๓ องค์ประกอบ คือมั่นใจว่าเป็นไปได้ มั่นใจว่ามีคุณค่าและเร้าใจให้อยากพิสูจน์ความจริงศรัทธาที่แท้จริงตามนัยทางพุทธศาสนาจึงมิใช่ศรัทธาที่ใช้อารมณ์จลิมเหตุผล แต่ศรัทธาต้องมีปัญญาเป็นตัวควบคุม ส่งเสริมความคิด

๒.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านวิปากสัทธิ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้ค้าตลาดพุทธทรัพย์ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการให้ทานแล้วย่อมได้รับผลของกรรมทำให้เดือดร้อนใจ และเชื่อว่าการให้ทานมีผลต่อการพัฒนาจิตใจ เป็นการส่งผลของการกระทำที่มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ พระอุดม ปรกุกโม (โสภีพงษ์)^๕ ได้ศึกษา “ศึกษาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของอุบาสิกา วัดหน้าพระธาตุ จังหวัดชลบุรี” พบว่า ส่วนใหญ่มีความศรัทธาอยู่ในระดับมากโดยพบว่าด้านสถานที่ อาหารและเครื่องตั้งมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านวิปัสสนาจารย์

๓. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านกัมมัสัทธิ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้ค้าตลาดพุทธทรัพย์ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าคุณที่ได้ละจากโลกนี้ไปแล้วก็ต้องไปเสวยผลแห่งกรรมทั้งดีและชั่วที่ได้ทำไว้ และเชื่อว่าการดำเนินชีวิตมีพื้นฐานบนหลักการพุทธศาสนา และ สัตว์โลก

^๔ สุมน อมรวิวัฒน์, การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ, โครงการตำรา คณะครู ศาสตราจารย์ทางกรรมมหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐).

^๕ พระอุดม ปรกุกโม (โสภีพงษ์), “ศึกษาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของอุบาสิกา วัดพระธาตุ จังหวัดชลบุรี, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

ล้วนมีกรรมเป็นกำเนิด มีเหตุผลที่สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูนิติธรรมนาท (บรรลือ วิสภักดิ์)^๖ ได้ศึกษา “เปรียบเทียบทานในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน” พบว่า ๑) ทาน ในพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง การให้ การบริจาค การเสียสละ วิธีการให้ทาน ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทที่จะมีผลมาก ๒) ทาน ในพระพุทธศานามหายาน หมายถึง ทานบารมี เพราะพระโพธิสัตว์จะต้อง สละทรัพย์ อวัยวะ และชีวิตเพื่อรักษาชีวิต ลักษณะของทาน ถือว่า เป็นการบำเพ็ญบารมี ๓) การเปรียบเทียบทานด้านความหมายและ ลักษณะของพระพุทธศาสนาทั้ง ๒ นิกายมีความคล้ายคลึงกันทางพื้นฐาน โดยเห็นว่า ทาน คือจุดเริ่มต้นอันเป็นวิธีการ หลักการ อุปกรณ์เครื่องมือแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อละความ

๔. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านกัมมัสสกตาสัทธา ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้ค้า ตลาดพุนทรัพย์ ส่วนใหญ่มีเมื่อทราบว่ามี การบริจาคทานที่ใด ท่านจะร่วมด้วยอย่างเต็มใจ เพราะเชื่อว่าการได้ช่วยเหลือคนที่กำลังเดือดร้อนแล้วทำให้อยู่เย็นเป็นสุขและเชื่อว่าเมื่อได้สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็เพราะได้เคยถวายทานมาก่อน มีเหตุผลที่สอดคล้องกับการศึกษาของ เมธี เมธี สติตนนทร์^๗ ศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงพระรัตนตรัยในปฐมสมณนิสักกุสูตร” พบว่า ปฐมสมณนิสักกุสูตรพระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่เจ้ามหานามศากยะปรารภการสวรรคตของเจ้าสรณานิศากยะ ซึ่งมีเนื้อหาที่กล่าวถึงลักษณะของผู้บรรลุดุธรรมไว้ ๖ ประเภท คือ การระลึกถึงพระรัตนตรัยเป็นบาทฐานมี ๔ ประเภท ผู้ปฏิบัติสามารถบรรลุดุธรรมเป็นพระอรหันต์ พระอนาคามี พระสกทาคามี และพระโสดาบัน เรียกว่า ผู้บรรลุดุธรรมประเภท สัทธานุสारी และการปฏิบัติตามหลักธรรมในอินทรีย์ ๕ ซึ่งมีอยู่ ๒ ประเภท สามารถบรรลุดุธรรมเป็นพระโสดาบันได้เช่นเดียวกัน คือ เป็นผู้บรรลุดุธรรมประเภท อัมมานุสारी

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรจัดหลักสูตรการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาที่เหมาะสมสำหรับให้กลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานีที่ศรัทธาต่อการบริจาคทานที่สนับสนุนการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาให้มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จัดกิจกรรมการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาสำหรับกลุ่มผู้ค้าตลาดพุนทรัพย์ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

^๖ พระครูนิติธรรมนาท (บรรลือ วิสภักดิ์), “เปรียบเทียบทานในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^๗ เมธี เมธีสติตนนทร์, “ศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงพระรัตนตรัยในปฐมสมณนิสักกุสูตร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป
- ๓.๑ ศึกษาสภาพที่เป็นปัญหาต่อการบริจาคตานของผู้ค้าขายที่สนับสนุนการปฏิบัติธรรม
- ๓.๒ ศึกษารูปแบบการพัฒนาความศรัทธาเชิงพุทธเพื่อการพัฒนาอาชีพ
- ๓.๓ ศึกษาความเชื่อของผู้ค้าตลาดนัดต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

ธีระศักดิ์ อุ่ นอารมณฺ์เลิศ. เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙.

สุมน อมรวิวัฒน์. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. โครงการตำรา คณะครู ศาสตราจารย์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

(๒) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระอุดม ปรุกโกโม (โสภีพงษ์). “ศึกษาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของอุบาสิกา วัด พระธาตุ จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูนิติธรรมนาท (บรรลือ วิสภักดิ์). “เปรียบเทียบทานในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับ มหายาน”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

เมธี เมธีสถิตนนท์. “ศึกษาวิเคราะห์การเข้าถึงพระรัตนตรัยในปฐมสมณานิสังกสูตร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

แรงบันดาลใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อชีวิตที่งดงามของผู้ติดเชื้อเอชไอวี
Behavioral Changinginspiration For The Best Life In People Who Live
With Hiv

วันวิสาข์ ทิมมานพ*

บทคัดย่อ

มาตรฐานการรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวีในปัจจุบัน ส่งผลให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีอายุยืนยาวใกล้เคียงคนปกติมากขึ้นและทำให้มีผู้ป่วยเอดส์และผู้เสียชีวิตจากโรคเอดส์ลดลงแต่การดำรงชีวิตที่เร่งรีบของคนเมืองมักนำไปสู่การเป็นโรคเรื้อรังที่สำคัญได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง ภาวะไขมันในเลือดสูงและ โรคเบาหวาน ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงหลักที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคระบบหัวใจและหลอดเลือด และผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีโอกาสเกิดโรคเรื้อรังเหล่านั้นได้มากและเร็วกว่าผู้ที่ไม่ติดเชื้อเอชไอวี ทั้งนี้เนื่องจากเชื้อเอชไอวีเองไปทำลายผนังหลอดเลือด ดังนั้นการดูแลให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีให้มีอายุยืนยาวและอยู่อย่างมีคุณภาพได้ต้องมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพที่ดี ได้แก่พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ๖ ด้านของ Pender ประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ กิจกรรมทางด้านร่างกาย ภาวะโภชนาการ การมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลการพัฒนาด้านจิตวิญญาณและการจัดการกับความเครียดโดยใช้หลักอิทธิบาท๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นพลังผลักดัน และใช้แรงบันดาลใจเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดปัญญาจากการบูรณาการความรู้เก่าและความรู้ใหม่ ในการกระตุ้นการทำงานของอิทธิบาท ๔ เพื่อช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่อย่างถาวร

คำสำคัญ: แรงบันดาลใจ, อิทธิบาท ๔, พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพและผู้ติดเชื้อเอชไอวี

Abstract

Today the standard treatment make long life for people who live with HIV. Now mortality rate in AIDS were Reduced. But the hustle of urban life leads to chronic disease are important such as Hypertension Diabetes Mellitus and Hyperlipidemia which cause for cardiovascular disease. The people infected with HIV have faster chronic diseases than people who are not infected with HIV because HIV destroy the blood vessel wall. Therefore, the best way is to take care people who infected with HIV to live longer and have better quality health care behavior by using Health Promotion of

* พยาบาลวิชาชีพประจำโรงพยาบาลนพรัตนราชธานี กรุงเทพมหานคร

Pender. There are six aspects which consisted of responsibility for health, physical activity, Nutrition, relationships between individuals, spiritual development and stress management. The path of accomplishment including will effort thoughtfulness and investigation as the driving force. The inspiration was the catalyst for integrating intelligence from old knowledge and new knowledge. In order to activate the path of accomplishment to adjust the new behaviors.

Keywords: Inspiration, path of accomplishment, Health Promotion, people who live with HIV

๑. บทนำ

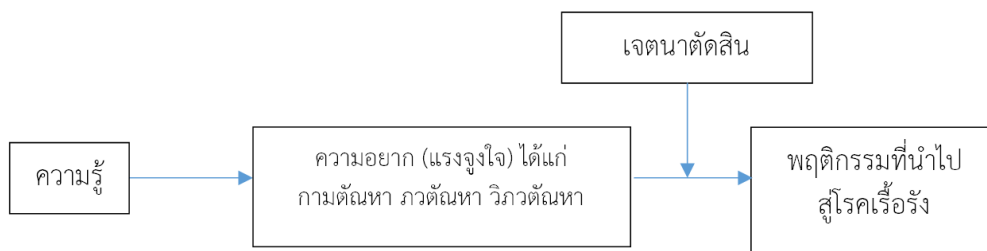
การรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวีในโลกปัจจุบัน ได้เริ่มให้ยาต้านไวรัสเอดส์ทันทีที่ทราบผลเลือดนั้น ส่งผลให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีอายุยืนยาวใกล้เคียงคนปกติมากขึ้น อายุเฉลี่ยของผู้ติดเชื้อที่กินยาต้านไวรัส จะทำมีอายุยืนยาวเท่ากับคนอื่นๆที่ไม่ติดเชื้อ จากการศึกษาผู้ติดเชื้อเอชไอวีในอุ้งกันดาจำนวน ๒๒,๓๑๕ คน พบว่ามีอายุขัยไปอีก ๔๐ ปี นับจากอายุ ๓๐ ปีในประเทศไทยกระทรวงสาธารณสุขจึงได้กำหนดนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาเอดส์แห่งชาติ ทำให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีโอกาสเข้าถึงยาต้านไวรัสในโครงการยาต้านไวรัสระดับชาติ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๕, ๒๕๕๖ และ ๒๕๕๗ พบผู้ป่วยเอดส์รายใหม่ ๑,๐๓๘ ราย ๙๐๐ ราย และ ๗๓๔ ราย และผู้ป่วยเสียชีวิต ๑๒๖ ราย ๑๒๑ ราย และ ๑๐๔ ราย ตามลำดับ เนื่องจากการรักษาผู้ป่วยเอดส์ด้วยยาต้านไวรัสทำให้ผู้ป่วยมีชีวิตที่ยืนยาวและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจึงทำให้มีผู้ป่วยเอดส์และผู้เสียชีวิตจากโรคเอดส์ลดลงกว่าอดีต

วิถีชีวิตที่รีบเร่งของสังคมเมืองทำให้เกิดการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกส่วน นำไปสู่การเป็นโรคเรื้อรังที่สำคัญได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง ภาวะไขมันในเลือดสูง โรคเบาหวาน ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงหลักที่สำคัญ อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคระบบหัวใจและหลอดเลือดและผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีโอกาสเกิดโรคเรื้อรังเหล่านั้นได้มากและเร็วกว่าผู้ที่ไม่ติดเชื้อเอชไอวีเนื่องจากเชื้อเอชไอวีทำให้เกิดการอักเสบของผนังเส้นเลือดทั่วร่างกาย จากการติดตามผลการดูแลรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่มารับการรักษาในโรงพยาบาลนพรัตนราชธานี ในปี ๒๕๕๔ พบว่าผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีภาวะไขมันในเลือดสูงร้อยละ ๙.๒ ในปี ๒๕๕๖ ผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีภาวะความดันโลหิตสูงร้อยละ ๓๑.๖ ร้อยละ ๕๘.๖ ไม่สามารถควบคุมโรคได้^๑ การดูแลให้ผู้ติดเชื้อเอช

^๑ วันวิสาข์ ทิมมานพ, สถานการณ์ความดันโลหิตสูงในผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ที่มา รักษาใน HIVClinic โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี, ๒๕๕๖), หน้า ๓๕.

ไอวีให้มีอายุยืนยาวและอยู่อย่างมีคุณภาพได้ควรต้องมีการส่งเสริมสุขภาพ ที่องค์การอนามัยโลกได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการพัฒนามาตลอดโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนทั่วโลกได้มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ

การที่คนเราจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้สำเร็จนั้นต้องพึ่งตนเองโดยใช้หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่ อิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ วิริยะ คือความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง จิตตะ คือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลอยไป และวิมังสา คือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลและตรวจสอบการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้านวิธีแก้ไขปรับปรุง^๒ โดยมีแรงบันดาลใจซึ่งหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลทำให้บุคคลนั้นๆ เปลี่ยนพฤติกรรมภายใน(การเข้าไปสู่องค์ธรรมอิทธิบาท ๔) อันนำไปสู่พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ^๓ ด้านของ Pender^๓ ประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ กิจกรรมทางด้านร่างกาย ภาวะโภชนาการ การมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ และการจัดการกับความเครียดนำไปสู่การมีชีวิตยืนยาวอย่างมีคุณภาพ

ภาพที่ ๑ แสดงการเกิดพฤติกรรมที่นำไปสู่โรคเรื้อรัง

พฤติกรรมของมนุษย์เริ่มจากการมีความรู้^๔ ความรู้เหล่านั้นเกิดจากการรับรู้ของแต่ละบุคคลจากประสบการณ์ที่ได้รับตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ขณะคลอด หลังคลอดตลอดจนการได้รับการเลี้ยงดูในแต่ละวันจาก พ่อ แม่ ครอบครัวยุหรือผู้ดูแล นอกจากนั้นความรู้ยังได้มาจากความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี การปรับตัวจากการอยู่ร่วมกันของคนในครอบครัว ชุมชน สังคมที่แต่ละบุคคลอาศัยอยู่ ตลอดจนความรู้ที่ได้รับจากสถานศึกษา สังคมใน

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๐.

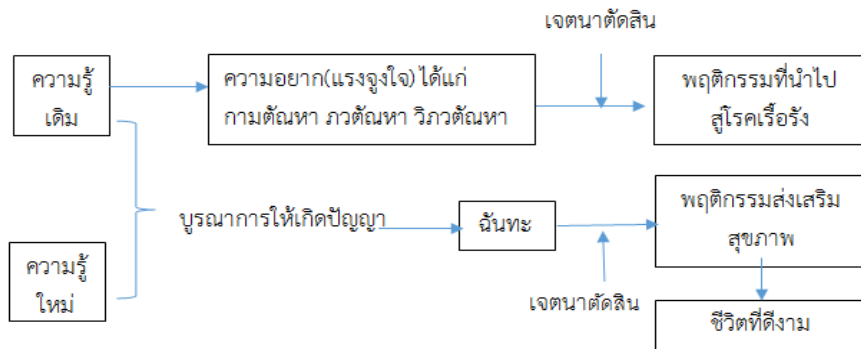
^๓ Pender N.J., *Health promotion in nursing practice*, 3rd ed, (Connecticut : Appleton & Lange, 1996), p. 24.

^๔ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), *สัมมาสมาธิและสมาธิแบบพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๗๔.

โรงเรียนที่ได้รับในแต่ละวัย การเรียนรู้จากประสบการณ์และการปรับตัวของแต่ละคนในแต่ละวัยเป็นอิทธิพลที่เกิดจากการรับรู้จากความรู้ที่แต่ละบุคคลได้รับ

ธรรมชาติของมนุษย์จะมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวทางร่างกาย จิตใจหรือทั้งสองอย่างพร้อมกันก็ตาม การเคลื่อนไหวนี้เกิดจากการมีความรู้ ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดค้นหา ๓ ได้แก่ กามตัณหา คือความอยากได้ในสิ่งที่มาตอบสนองความต้องการด้านตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ภวตัณหา คือความอยากได้ อยากมี อยากเป็น และวิภวตัณหาความไม่อยากได้ ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น^๕ การที่คนเราตัดสินใจที่จะทำพฤติกรรมใดนั้นจะมีเจตนาเป็นตัวตัดสินใจหรือคอยบงการ นั่นคือการแสดงพฤติกรรมเริ่มจากการมีความรู้ทำให้เกิดความอยากโดยมีเจตนาเป็นตัวตัดสินใจในที่สุด

ในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขันกันสูงส่งผลให้พฤติกรรมของคนในสังคมเต็มไปด้วยความเร่งรีบ เริ่มตั้งแต่การนอนดึก ตื่นเช้า ทำให้พักผ่อนไม่เพียงพอ การแข่งขันในเดินทางไปทำงาน การรับประทานอาหารจานด่วน การขาดการออกกำลังกาย การแข่งขันในที่ทำงานเพื่อความก้าวหน้า พฤติกรรมในชีวิตประจำวันเหล่านี้ทำให้เกิดความเครียดสูง การดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่เพื่อเข้าสังคม พฤติกรรมเหล่านี้นำไปสู่การเป็นโรคหลอดเลือดซึ่งพัฒนาไปเป็นโรคเรื้อรังนอกจากนั้นเชื้อเอชไอวีเองยังไปทำลายระบบหลอดเลือดส่งผลให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีโอกาสเป็นโรคหลอดเลือดได้เร็วกว่าคนที่ไม่ติดเชื้อเอชไอวี ดังนั้นความรู้ที่มนุษย์ได้รับในยุคปัจจุบันนำไปสู่ความอยากคือค้นหา โดยมีเจตนาเป็นตัวตัดสินใจในการทำพฤติกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดโรคเรื้อรัง

ภาพที่ ๒ แสดงการบูรณาการความรู้เก่าและใหม่เพื่อไปสู่ชีวิตที่ดีงาม

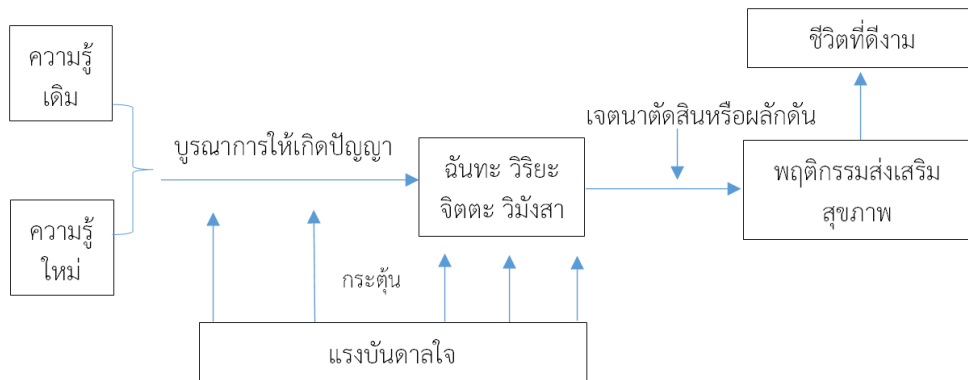
^๕ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), สัมมาสมาธิและสมาธิแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๖๙.

ในการดำรงชีวิตของมนุษย์แล้วอีกๆ นั้นเป็นไปเพื่อต้องการความอยู่รอดปลอดภัย นั่นคือ เพื่อชีวิตที่ดั่งงาม แต่จุดเริ่มต้นของการเกิดพฤติกรรม เกิดจากความรู้ ดังนั้นควรต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องที่จะทำให้เกิดปัญญานำไปสู่การดูแลสุขภาพเพื่อให้มีชีวิตที่ดั่งงามได้ สำหรับผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่ต้องได้รับการรักษาตามมาตรฐานอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจะต้องมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่^๖ ถูกต้องเหมาะสมประกอบด้วยพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ๖ ด้าน ได้แก่ด้าน ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ ด้านกิจกรรมทางกาย ด้านโภชนาการด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ด้านพัฒนาทางจิตวิญญาณ และด้านการจัดการความเครียด พฤติกรรมเหล่านี้จะสามารถนำไปสู่ชีวิตที่ดั่งงามได้

เนื่องจากจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมนั้นคือความรู้ ดังนั้นการจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจึงต้องปรับความรู้ด้วยการนำความรู้เก่าได้แก่ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้เดิม ความเชื่อที่เกิดจากการเลี้ยงดู ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่นำไปสู่โรคเรื้อรัง มาบูรณาการร่วมกับความรู้ใหม่ ได้แก่ความรู้เรื่องพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพตามแนวคิดของPender ทำให้เกิดความรู้ที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ โดยนำความรู้เก่ามาปรับปรุงแก้ไขเพื่อลด ละ เลิก พฤติกรรมเก่า และเสริมสร้างพฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ต่อไป การบูรณาการความรู้เก่าและความรู้ใหม่เข้าเป็นเนื้อเดียวกันนี้เองจะนำไปสู่การเกิดปัญญา ที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพเพื่อชีวิตที่ดั่งงามต่อไป

ปัญญาที่เกิดจากการบูรณาการความรู้เก่าและความรู้ใหม่นั้นจะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมได้นั้นต้องเป็นปัญญาที่แท้จริงเพราะปัญญาที่แท้จริงจะทำให้รู้ว่าอะไรมีคุณ อะไรมีโทษ รู้เข้าใจในหลักเหตุและผลสิ่งใดที่ควรทำ สิ่งใดที่ไม่ควรทำ เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลอย่างชัดเจนใช้การพิจารณาแยกแยะและใช้ปัญญานั้นในการตัดสินใจเลือกทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งเช่น รู้ว่าชีวิตจะดี มีความสุขต้องมาจากสุขภาพกายและใจที่เข้มแข็ง ปัญญาจะทำให้เกิดความอยากหรือแรงจูงใจทางใฝ่ดีที่เรียกอีกอย่างว่าฉันทะ ความใฝ่ดีนี้เองที่จะนำไปสู่กลไกของอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จเพื่อชีวิตที่ดั่งงามต่อไปได้

^๖ Pender N.J., **Health promotion in nursing practice**, 3rd ed, (Connecticut : Appleton & Lange, 1996), p. 26.

ภาพที่ ๓ แสดงอิทธิพลของแรงบันดาลใจและอิทธิบาท๔ในการกระตุ้นให้เกิดชีวิตที่ดีงาม

ฤทัยรัตน์ วรกิจใจดม ได้ศึกษาพุทธศาสนากับการมีชีวิตยืนยาว พบว่าอิทธิบาท ๔ เป็นหนึ่งในหลักธรรมที่สามารถส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีชีวิตยืนยาวได้ถึงร้อยละ ๗๙ เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่จุดมุ่งหมาย นอกจากนี้วิมังสายังเป็นตัวตัดอารมณ์ ป้องกันสิ่งที่ไม่ควร จะเข้ามาบรบกวนจิตใจและชีวิตของเรา ทำให้ชีวิตเกิดความปลอดโปร่งโล่งสบาย เมื่อข้างในตัวเรามีพลังทางเดินที่จะมุ่งไปข้างหน้าก็แน่นชัด ข้างนอกก็ไม่มีอะไรมาขัดขวางให้เกิดความเครียด ชีวิตก็จะยืนยาวขยายอายุออกไป^๗

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มุ่งสู่ความสำเร็จ ได้แก่ อิทธิบาท ๔ เมื่อสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้า ให้เห็นความมีคุณค่าในจุดมุ่งหมายอย่างเต็มที่ คนก็จะทุ่มเทชีวิตและจิตใจที่จะทำทุกวิถีทางเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น ความรักในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่งผลให้จิตใจแน่วแน่ที่จะทำสิ่งนั้นเกิดความเพียร ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคต่างๆที่จะผ่านเข้ามา เกิดเป็นแรงหนุน มีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้นสนับสนุนให้มีความเพียรพยายามมากขึ้น เมื่อมีความรัก ความพยายาม การมีใจจดจ่อเมื่อพบอุปสรรคก็จะพยายามคิดหาเหตุผล ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้^๘

การปลุกเร้าให้เกิดองค์ธรรมใดเด่นองค์ธรรมหนึ่งจะทำให้เกิดองค์ธรรมอื่นๆตามมาเองโดยอัตโนมัติ เนื่องจากมนุษย์มีลักษณะนิสัยที่ต่างกัน คนที่เด่นในด้านความรัก ความพอใจ ต้องปลุกเร้าให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เด่นด้านความเพียรพยายามจะต้องทำทลายด้านสติปัญญา ความสามารถ กระตุ้นความเข้มแข็งในการทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้นๆ ผู้ที่มีความโดดเด่นด้านจิตตะ ความใส่ใจเน้นที่ความรับผิดชอบ

^๗ ฤทัยรัตน์ วรกิจใจดม, พุทธศาสนากับการมีชีวิตยืนยาว, (ศิลปศาสตร์บัณฑิต สาขาศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑), หน้า ๕๖.

^๘ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), สัมมาสมาธิและสมาธิแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๗๓.

การจดจ่อกับงาน ผู้ที่เด่นทางด้านวิม้งสาเน้นค้นคว้าพิจารณาไตร่ตรอง ใช้หลักเหตุและผลในการปรับพฤติกรรมแต่การที่จะปลูกเร้าให้อิทธิบาท ๔ ทำงานได้นั้นต้องอาศัยแรงบางอย่างในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา

มีคนจำนวนมากที่ไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่อย่างถาวรได้ เพราะเขาเหล่านั้น ไม่สามารถอดทนต่ออุปสรรคที่ขวางกั้น ทำให้เกิดการล้มเลิกพฤติกรรมที่ตั้งใจ ไม่สามารถก้าวต่อไปเพื่อความฝันที่ตั้งไว้นั้นได้ จึงต้องอาศัยองค์ธรรมคืออิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การประสบความสำเร็จ แต่การจะปลูกให้มนุษย์เกิดหลักธรรมนั้นเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมขึ้นมาได้จำเป็นจะต้องอาศัยปัจจัยบางอย่างเพื่อเป็นตัวกระตุ้นและสนับสนุนให้คนเราตระหนักถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันนำไปสู่พฤติกรรมที่เป็นเป้าหมายและตัวกระตุ้นนั้นจะต้องมีพลังมากพอที่จะต่อสู้เมื่อมนุษย์เกิดความอยากหรือตันทานาคคนเรากลับไปสู่พฤติกรรมเดิม และการเกิดปัญญากลับมาทำพฤติกรรมใหม่ การกลับไปกลับมาระหว่างพฤติกรรมเดิมและพฤติกรรมใหม่นี้ อาจทำให้คนเราเกิดความล้มเหลวหรือความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ ดังนั้นเพื่อป้องกันความล้มเหลวจึงต้องค้นหาหรือสร้างบางสิ่งบางอย่างมากระตุ้นกลไกไปสู่พฤติกรรมที่ถาวรให้ได้ นั่นก็คือ การสร้างแรงบันดาลใจ

แรงบันดาลใจ (Inspiration) คือบางสิ่งบางอย่างที่ หรือใครบางคนที่สามารถทำให้คนๆหนึ่งทำสิ่งที่ต้องการหรือการทำให้ใครบางคนเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำพฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้นอกจากนั้นแรงบันดาลใจเป็นตัวกระตุ้นที่มีอิทธิพลทำให้มนุษย์ทำพฤติกรรมบางอย่างแบบไม่หยุดยั้ง อดทน มุ่งมั่น ไม่ล้มเลิก ไม่ยอมแพ้ไปอย่างง่ายๆ จนกว่าพฤติกรรมจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปแรงบันดาลใจอาจเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของก็ได้ และมีอยู่ได้ทุกที่ ทุกเวลา แต่แรงบันดาลใจที่ดีที่สุดคือแรงบันดาลใจที่สร้างจากตัวเอง ด้วยตัวเองและเพื่อตัวเอง แรงบันดาลใจที่สร้างได้เองนี้เกิดจากการเห็นคุณค่าในตัวเองและพัฒนาคุณค่านั้นให้มากพอจนกลายเป็น ความมหัศจรรย์ของชีวิต ดังนั้นแรงบันดาลใจเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์ทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งให้สำเร็จไปตามความประสงค์ได้จริงและเกิดพฤติกรรมใหม่อย่างถาวรโดยไม่กลับไปทำพฤติกรรมเดิมอีก

การทำงานของแรงบันดาลใจเริ่มตั้งแต่กระตุ้นให้เกิดการบูรณาการความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ให้เป็นเนื้อเดียวกัน เกิดเป็นความรู้เชิงสังเคราะห์ที่เป็นปัญญาอันสามารถนำไปสู่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่นำไปสู่ความอยากทางใฝ่ดีที่เรียกว่าฉันทะนั่นเองนอกจากนั้นแรงบันดาลใจยังต้องทำหน้าที่กระตุ้นองค์ธรรมอิทธิบาท๔ ตลอดระยะเวลาที่เกิดฉันทะ วิริยะ จิตตะและวิม้งสา ขณะที่กำลังทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพราะขณะปรับเปลี่ยนนั้นพฤติกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นช่วงเวลาหนึ่งอาจกลับไปสู่พฤติกรรมเดิมได้อีกจากความรู้ จากประสบการณ์เก่าพฤติกรรมที่ทำตามความเคยชินจากการรับรู้ที่สั่งสมมาระยะเวลาหนึ่งของช่วงชีวิต ดังนั้นแรงบันดาลใจจึงต้องทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการบูรณาการความรู้ทั้งเก่าและ

ใหม่เพื่อให้เกิดปัญญาและทุกขั้นตอนของการนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่ต้องการเพื่อให้
มนุษย์สามารถไปสู่พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพเพื่อชีวิตที่ดีในผู้ติดเชื่อเอชไอวีและพฤติกรรมนั้น
จะต้องเกิดขึ้นอย่างถาวรจึงจะนำไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้นได้

Zufelt^๙ กล่าวว่ามนุษย์เราจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องรู้จริงๆว่าตัวเอง
ต้องการอะไร ความต้องการจริงๆนั้นคือแรงบันดาลใจที่เป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ
ที่ปรารถนา และได้ใช้วิธีทางสร้างความสำเร็จไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนาด้วยการหา
คำตอบของความต้องการที่แท้จริง“ทั้งใจ” เขาพบว่า ๘๗ % ของคนส่วนใหญ่ไม่สามารถ
บอกได้ว่าสิ่งที่ต้องการ “ทั้งใจ” คืออะไรดังนั้นการค้นหาความต้องการที่แท้จริงเริ่มจาก การ
“ใช้” ใจคือการใช้ความรู้สึก ไม่ใช่เหตุผล เพื่อตอบคำถาม ๒ ข้อ ๑) อะไรคือสิ่งที่เราต้องการ
แต่คุณยังไม่มี ๒) เมื่อเราได้สิ่งนั้นมาแล้วเราจะได้อะไรหรือจะรู้สึกอย่างไร เมื่อคนแต่ละคน
ค้นพบแรงบันดาลใจที่แท้จริง สิ่งทีพบนั้นจะกระตุ้นให้เกิดการคิดและการกระทำในสิ่งที่พึง
ประสงค์ ไม่ว่าสิ่งที่กระทำนั้นจะยากสักเพียงใด ก็พร้อมที่จะฝ่าฟันอุปสรรคทั้งหลายสู่
ความสำเร็จที่ต้องการให้จงได้ แม้จะต้องเสียสละบางสิ่งของตนเองไปบ้าง ก็พร้อมที่จะ
เสียสละได้เสมอ ถ้าจะช่วยนำมาซึ่งผลสำเร็จที่ต้องการนั้นได้จริงๆ

แรงบันดาลใจสามารถสร้างได้ โดยเริ่มจากเปลี่ยนความคิดจากเดิมให้คิดบวกสร้าง
คุณค่าให้ตนเอง ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ตั้งเป้าหมายชีวิตแล้วไปไปถึงโดยมีสติควบคุม
ตัวเองความทุกข์ของคนเราเกิดจากความคาดหวังและไม่สามารถไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้
ความทุกข์ทำให้เกิดความคิด เครียดกลัวใจ ต้องคาดหวังให้น้อยลงหยุดคิด หยุดมองโลกแง่
ร้ายโดยเลิก กลัว กังวล คิดมาก และปล่อยวาง จุดเริ่มต้นของความสมหวังและทุก
ความสำเร็จนั้นอยู่ที่ความคิด กล้ายอมรับความเปลี่ยนแปลง เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
คือการเริ่มต้นใหม่ ไม่ใช่การสิ้นสุด ชีวิตเริ่มต้นใหม่ได้เสมอและสามารถเริ่มใหม่ได้ทุกเวลา
ทุกปัญหาย่อมมีทางออก หาโอกาสที่เป็นทางออกให้เจอ มีสติกับทุกสิ่ง คิดลบเมื่อไรให้คิด
บวกทันที มองทุกปัญหาให้เป็นเรื่องท้าทายความสามารถ มองอุปสรรคให้เป็นบันไดก้าวไปยัง
จุดที่สูงขึ้น นำความผิดหวังที่พบมาใช้ในการเตือนตนเอง การคิดแง่บวกจะช่วยให้เรามองทุก
สิ่งรอบตัวและทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเรา ด้วยความรู้สึกด้านบวกที่จะช่วยเพิ่มความสุข
และโอกาสที่จะประสบความสำเร็จอีกมากในชีวิต โดยใช้สติเป็นตัวกำกับ ดังนั้นการเปลี่ยน
มุมมองชีวิตสามารถทำให้ความคิดเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

เมื่อรู้สึกอ่อนแอ ท้อแท้ต้องสร้างคุณค่าให้ตนเองโดยเริ่มจากผ่อนคลายอยู่กับ
ตนเอง ศึกษาทำความเข้าใจตัวเองใช้ชีวิตด้วยความสันโดษตระหนักรู้ในความคิดของตนเอง

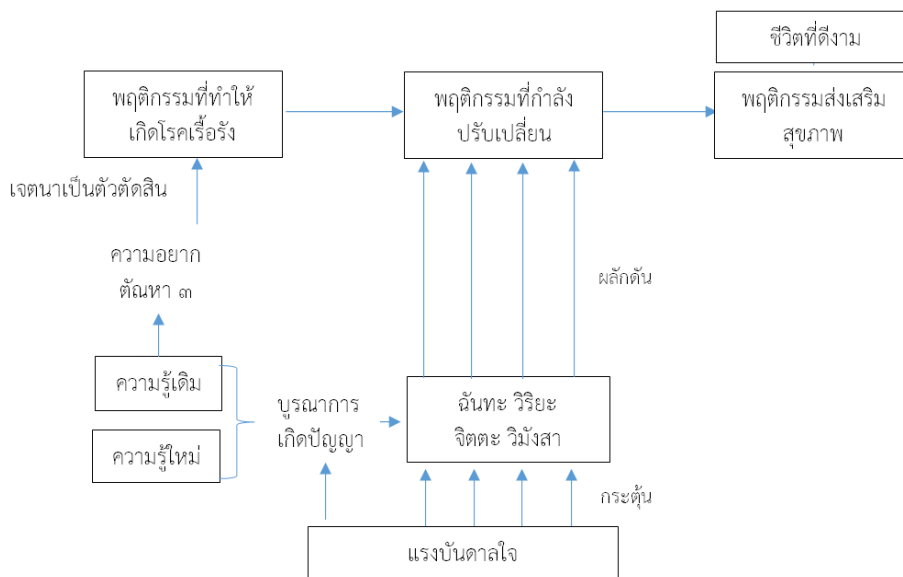
^๙ Zufelt,J.M., Once you activate your Success Gene it's no longer a matter of if you will get what you want ... it's only when. Sources : <http://thednaofsuccesssystem.com> [20 2 2017].

กลั่นกรองการรับรู้โดยพิจารณาความเป็นจริง เลือกคบกับกัลยาณมิตรที่ทำให้เราดีขึ้น ภูมิใจในตนเองรักในสิ่งที่ตัวเองทำ ชื่นชมชีวิตของตนเอง เชื่อมั่นในตนเองรักตัวเองให้เป็น รักคนอื่นให้ได้ยอมรับความคิดที่แตกต่าง เปลี่ยนวิกฤติเป็นโอกาสให้ได้ ใช้ความผิดพลาดและนำความล้มเหลวที่พบนั้นมาเป็นครูและเรียนรู้เปลี่ยนความอ่อนแอให้เป็นความเข้มแข็ง คิดดี พูดดี ทำดี เดินหน้าเพื่อชีวิตใหม่ใช้ร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณของเรา เอาชนะอุปสรรคต่างๆไปให้ได้ การทำในสิ่งที่ไม่เคยทำมาเป็นโอกาสให้เราไปสู่ความสำเร็จได้โดยการปล่อยให้ใจปราศจากเรื่องราวของคนอื่นๆการสร้างคุณค่าให้ตนเอง ใช้ชีวิตโดยการหยุดคิดถึงอดีต และเลิกวิตกกังวลเรื่องอนาคต สิ่งที่ต้องทำในวันนี้คือการอยู่กับปัจจุบัน คิดและทำในสิ่งที่เราทำได้ โดยการบอกตนเองว่า ฉันจะทำ ฉันสามารถทำได้

การใช้ชีวิตในทุกๆ วันของเราให้มีความสุขมากที่สุดอย่างสมดุลพอใจในคุณค่าของสิ่งที่ตนมีเข้าใจชีวิตที่ทุกสิ่งล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป หยุดความทุกข์ที่เกิดขึ้นมาให้ได้ฝึกที่จะให้อภัยตนเองและผู้อื่น ยอมรับความผิดพลาดที่ตัวเองทำขึ้น ฝึกการให้โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ยึดปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักยึดเหนี่ยวน้ำใจของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้แก่การกล่าววาจาสุภาพอ่อนหวานการกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและการวางตัวเหมาะสม เสมอต้น เสมอปลาย พรหมวิหาร๔ซึ่งเป็นธรรมที่ควรมีประจำใจ ประกอบด้วย ปราบณาให้ผู้อื่นมีความสุขความปรารถนาช่วยผู้อื่นหรือสัตว์ที่ประสบความทุกข์ ให้พ้นทุกข์ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีและความรู้สึกเป็นกลางๆ ไม่ดีใจ ไม่เสียใจเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสุข หรือความทุกข์สัพปริสธรรม ๗ เป็นหลักธรรมของคนดี คือความเป็นผู้รู้จักเหตุรู้จักผลรู้จักตนรู้จักประมาณรู้จักกาลเวลารู้จักปฏิบัติ การปรับตนและแก้ไขตนให้เหมาะสมและรู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันดังนั้นการอยู่ร่วมในสังคมจึงจำเป็นต้องเข้าในหลักธรรมและนำไปใช้จริงมองเห็นประโยชน์และคุณค่าในทุกๆ สิ่งที่ผ่านมาในชีวิต และใช้สิ่งเหล่านั้นมาเพิ่มกำลังใจให้ตัวเองต่อไป

เมื่อพบคุณค่าในตนเอง จะเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าฉันสามารถทำได้และลงมือทำทันทีด้วยอิสรภาพทางด้านจิตใจที่หลุดพ้นจากโลก โกรธ หลง กำหนดเป้าหมายในชีวิต ให้ชัดเจน เริ่มต้นวางแผนอย่างรอบคอบ เลือกวิธีที่ดีที่สุดและทำตามขั้นตอนจนถึงจุดสิ้นสุดที่เรียกว่าความสำเร็จ ระหว่างดำเนินตามแผนอาจพบปัญหาอุปสรรคความพยายามคือสิ่งสำคัญที่จะทำให้เราต่อสู้กับความพ่ายแพ้และความล้มเหลวได้ดีที่สุด ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น มุ่งมั่นที่จะเดินต่อไปยังเป้าหมายไม่ล้มเลิกความกระตือรือร้นที่จะทำให้สำเร็จและความไม่ยอมแพ้อะไรง่าย ๆ ล้ายอมรับความผิดพลาด ทำสิ่งที่ถูกต้องมากกว่าสิ่งที่ถูกใจ ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ แก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง เอาความผิดพลาดมาเป็นบทเรียน ยอมรับความผิดพลาดแล้วเริ่มต้นใหม่ไปพร้อมกับการฝึกการใช้สติให้อยู่กับปัจจุบัน เพราะความผิดพลาดคือบทเรียนที่มีค่าที่สุดในชีวิต ดังนั้นการตั้งเป้าหมายและไปให้ถึงเป็นสิ่งสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

แรงบันดาลใจ เป็นบางสิ่งบางอย่างที่ หรือใครบางคนที่สามารถนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้โดยเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์ทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งให้สำเร็จไปตามความประสงค์ได้จริงและเกิดพฤติกรรมใหม่อย่างถาวรโดยไม่กลับไปทำพฤติกรรมเดิมอีก เพราะแรงบันดาลใจทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการบูรณาการความรู้ ทั้งเก่าและใหม่เพื่อให้เกิดปัญญาและทุกขั้นตอนของการนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่ต้องการเพื่อให้มนุษย์สามารถไปสู่พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพเพื่อชีวิตที่ดีแรงบันดาลใจสามารถสร้างขึ้นมาได้โดยเริ่มจากเปลี่ยนความคิดจากเดิมให้คิดบวก สร้างคุณค่าให้ตนเอง ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และตั้งเป้าหมายชีวิตแล้วไปให้ถึงโดยขจัดอุปสรรคที่เกิดขึ้นและผ่านพ้นมันไปให้ได้ด้วยความเชื่อมั่นของตนเองร่วมกับการใช้สตินำทางตลอดระยะเวลาของการทำงานแรงบันดาลใจที่แท้จริงนั้นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพเพื่อชีวิตที่ดีงามได้ ซึ่งสามารถแสดงกลไกการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่ชีวิตที่ดีงามได้ดังภาพที่ ๔

ภาพที่ ๔ แสดงกลไกการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่ชีวิตที่ดีงาม

โดยสรุปแรงบันดาลใจเป็นตัวกระตุ้น แรงเสริมและคอยผลักดันให้ผู้ติดเชื่อเฮอวีสามารถเกิดพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพได้ เนื่องจากแรงบันดาลใจเป็นบางสิ่งบางอย่างที่กระตุ้น ส่งเสริมและผลักดัน ให้เกิดกลไก ในจิตใจ ที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมโยงเข้าสู่กระบวนการสร้างความพึงพอใจ ความเพียรพยายาม ความมุ่งมั่น และส่งผลให้เกิดการพิจารณาไตร่ตรอง อันนำไปสู่พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้ติดเชื่อเฮอวีให้มีชีวิตที่ยืนยาวอย่างมีคุณภาพ ดังนั้น แรงบันดาลใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ที่ทีมดูแลสุขภาพควรค้นหาแรงบันดาลใจในผู้ติดเชื้อเอชไอวีเพื่อนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

ฤทัยรัตน์ วรกิจใจดม. พุทธศาสนากับการมีชีวิตรื่นยาว. ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). สัมมาสมาธิและสมาธิแบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒.

วันวิสาข์ ทิมมานพ. สถานการณ์ความดันโลหิตสูงในผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ที่มารักษาใน HIVClinic โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี. กรุงเทพมหานคร : โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี, ๒๕๕๖.

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Book :

Pender N.J. Health promotion in nursing practice. 3rd ed. Connecticut: Appleton & Lange, 1996.

(2) Website :

Zufelt,J.M. Once you activate your Success Gene it's no longer a matter of if you will get what you want ... it's only when. Sources : <http://thednaofsuccesssystem.com> [20 2 2017].

การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสภาราณียธรรม
กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์
The Administration Local Government with Saraniyadhamma,
Case study Local Government in Buri Ram Province.

รุ่งสุริยา หอมวัน*
ปิยวัฒน์ คงทรัพย์**
วีรพล พิชนาหารี***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสภาราณียธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสภาราณียธรรมขององค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสภาราณียธรรมดำเนินการโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ และองค์การบริหารส่วนตำบลเสมีต จำนวน ๑๐๕ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๕๕ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสภาราณียธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสภาราณียธรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสภาราณียธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษา หน่วยงานที่สังกัดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสภาราณียธรรม

* อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** หัวหน้ากลุ่มงานทะเบียนและวัดผล วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนบุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. แนวทางในการนำหลักสารานีย์ธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ควรให้เกียรติผู้มารับบริการเสมือนญาติมิตร มีข้อสงสัยก็ให้คำแนะนำด้วยวาจาที่สุภาพต้องตอบสนองความต้องการของประชาชน รับรู้ปัญหา รับฟังความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาให้สอดคล้องระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในท้องถิ่นผู้บริหารทุกท่านต้องดูแลหน่วยงานทุกส่วน ไม่ควรดูเฉพาะผู้บริหารด้วยกันมีอหิชาศยตี ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่พูดส่อเสียด นินทาว่าร้ายผู้อื่นการติดต่อประสานงาน ไม่ว่าจะภายในองค์กร หรือภายนอกองค์กรกับประชาชนต้องถ้อยทีถ้อยอาศัย รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน แนะนำที่ดีแก่ผู้ไม่รู้ และพุดจาในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้กำลังใจคนทำงานไม่โกหกใส่ร้ายกัน ต้องมีความจริงใจในหน้าที่และบริการประชาชนทุกระดับคิดเสมอว่าคนเรามีความแตกต่างกัน แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ ต้องให้บริการหรือปฏิบัติงานด้วยความเมตตา เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ควรจัดอบรมบุคลากรบ่อยๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ จัดสรรงบประมาณพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนด้วยความยุติธรรม เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนควรปลูกฝัง อบรมบุคลากร ไม่ให้มีความอิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน ควรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในทุกๆ ด้านในการทำงานต้องปลูกฝังให้มีทัศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกันภายใต้กฎระเบียบต่างๆ ต้องยึดถือและปฏิบัติตามเคร่งครัด ประชุมหรือปรึกษาเรื่องการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานในองค์กรและประชาชน จัดประชุมแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาที่จำเป็นแก่ประชาชนบ่อยๆ เพราะประชาชนมีหลากหลายความเห็น เมื่อเกิดปัญหา จะทำให้มีแนวทางแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น

คำสำคัญ: การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, หลักสารานีย์ธรรม

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the management of local governments according to the principle of Saraniyadhamma Of the local province B ram 2) to compare the local administrative organizations according to the principle of administration Saraniyadhamma of sub-district The municipalities and provincial administration. 3) to offer management guidelines for local governments on Saraniyadhamma. Operated by the method of survey research (Survey Research) samples were personnel local

administrative organizations in the urban area of ram. Contains Tao ram ram parts and municipal administrative district planning of 105 people the tools used in the data that the researcher. The reliability of equals 0.855. Analyze data by finding the percentage frequency values, standard deviation. Test t (t-test), analysis of variance (ANOVA One way).

The findings of this research were concluded as follows:

1. There are personnel satisfaction management based on principles Saraniyadhamma of buriram province, local administrative organizations on many levels (average equals 4.05). When considering a list of aspects found that public opinion towards the administration according to the principle Saraniyadhamma is very level on all sides.

2. to compare the opinions of people who have to work according to the principle of Saraniyadhamma local governments province of Buriram. It found that people that have a different work unit affiliation. There are reviews by management Saraniyadhamma of Buriram province, local Governments vary statistically significant at level 57, which accepted assumptions. set. The personnel section are different. There is no difference between the comments that don't meet the assumption set.

3. Guidance on how to apply the Dharma Saraniyadhamma in the administration of local governments, province of Buriram. It found that it should honor those service a virtual family, there's no doubt it gives verbal instructions at. The needs of the people. Recognize the problems, listening to their opinions, to find ways to improve consistency between local governments, with local residents. Executives must supervise all Agency section. Should not see only the executives together. Very cheery doesn't say catty gossip that the evil others to communicate, whether internal or external to the Organization to the public must be readily t dialogue relies on your feedback to each other. Recommend good things to enrich knowledge, saying things that are helpful to encourage people to work. Not lying, slander, together. There must be sincere in their duties and public services at all levels and always thought the people we are different, but they can coexist. Need help or by kindness, favor mutual personnel training should be held to stimulate motivation, budgeting, improve the quality of life for citizens. Help

for people suffering with justice to citizens well-being should cultivate. Training of personnel so no envy each other should be contributing in every aspect to work. Want to have a good attitude to inculcate in coexistence under the various regulations must be strictly adhered to and practice. Or operational matters is in the same direction and listening to the opinions of colleagues in the Organization and the people. Comment on meetings to solve problems that required frequent because the public has a variety of public opinion. When the problem occurs, to make it a better solution.

Keywords: The Administration Local Government, Saraniyadhamma

๑. บทนำ

การวิจัยเรื่องนี้ เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะศึกษาการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและเป็นฐานข้อมูลในการนำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม มีขอบเขตในการวิจัยด้านประชากรคือบุคลากรในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจำนวน๓แห่งคือองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์

๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด

๓. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๓ แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๑๐๕ คน^๑

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพของแบบสอบถามดังนี้

๑. ศึกษาเอกสารทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสภาราษฎรแล้วกำหนดเป็นกรอบวิจัยให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ทำการวิจัย

๒. สร้างแบบสอบถามตามกรอบวิจัยที่กำหนดไว้โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอนดังนี้ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศอายุระดับการศึกษาอาชีพระยะเวลาในการทำงาน รายได้และหน่วยงานที่สังกัด ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสภาราษฎรกรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ประกอบด้วย ๑) ด้านเมตตา ๒) ด้านเมตตาธรรม ๓) ด้านเมตตาภิรมย์ ๔) สาธารณโภคี ๕) ด้านศีล ๖) ด้านทิวาสัมมัตถะมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ และตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับแนวทางการนำหลักสภาราษฎรมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์

๔. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๔ มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๕ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๒ มีอาชีพพนักงานราชการ จำนวน ๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๑ มีระยะเวลาในการทำงานมากกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔ มีรายได้ ๑๒,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕ และหน่วยงานที่สังกัดสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๐๙ บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสภาราษฎรกรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

^๑ บุญชมศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๕.

๑. ด้านเมตตาทายกรรม บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารองค์ประกอบส่วน
ท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ด้าน
เมตตาทายกรรมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า
บุคลากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒. ด้านเมตตาวจีกรรม บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารองค์ประกอบส่วน
ท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ด้าน
เมตตาวจีกรรมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า
บุคลากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓. ด้านเมตตามโนกรรม บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารองค์ประกอบส่วน
ท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ด้าน
เมตตามโนกรรมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า
บุคลากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔. ด้านสาธารณโภคี บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารองค์ประกอบส่วน
ท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ด้าน
สาธารณโภคีอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าบุคลากร
มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕. ด้านศีลสามัญญตา บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารองค์ประกอบส่วน
ท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ด้าน
ศีลสามัญญตาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า
บุคลากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๖. ด้านทิวฐิสามัญญตา บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารองค์ประกอบส่วน
ท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์
ด้านทิวฐิสามัญญตาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า
บุคลากรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารองค์ประกอบส่วน
ท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์โดย
จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลได้แก่เพศระดับการศึกษาและหน่วยงานที่สังกัด พบว่า
ประชาชนที่มีระดับการศึกษาอาชีพและรายได้ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหาร
องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนบุคลากรที่มีเพศอายุต่างกันมีระดับความคิดเห็นไม่
แตกต่างกันเมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่จะนามาอภิปรายดังนี้

๑. เพศบุคลากรที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารองค์ประกอบส่วน
ท้องถิ่นตามหลักสาราณียธรรม กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์

โดยรวมไม่แตกต่างกันซึ่งชี้ให้เห็นว่าความเป็นชายและหญิงมีความรู้สึกนึกคิดมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๒. ระดับการศึกษาบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสภาราณียธรรม กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษามากหรือน้อยความหลากหลายของสาขาวิชาความรู้เหล่านั้นส่งผลต่อระดับความคิดเห็น

๓. หน่วยงานที่สังกัดบุคลากรที่มีหน่วยงานที่สังกัดต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสภาราณียธรรม กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์โดยรวมแตกต่างกันในด้านเมตตากายกรรมด้านเมตตาวจีกรรมด้านสาธารณโภคีและด้านศีลสามัญญตาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ไม่ว่าบุคลากรที่สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลเมือง หรือสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด หน่วยงานที่บุคลากรเหล่านี้สังกัดมีผลต่อระดับความคิดเห็น

๕. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสภาราณียธรรม กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์โดยรวมอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่าการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์ เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ และองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดสามารถบริหารงานตามหลักสภาราณียธรรมได้ครบทุกด้านเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารขององค์กรทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ โดยผู้บริหารได้นำเอาพื้นฐานความรู้และประสบการณ์เชิงธุรกิจมาประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์กร รวมทั้งมีแนวความคิดในเรื่องการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นที่เป็นอิสระมุ่งสู่การรับใช้ประชาชนมาถ่ายทอดความรู้และมุมมองให้แก่บุคลากรในองค์กร เพื่อให้ทุกคนมีความรู้และมุมมองในการดำเนินงานเปิดกว้างและไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพการทำงานให้แก่บุคลากรย่อมส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของคนในชุมชนให้ได้รับความสุขอย่างถ้วนหน้าแต่ตรงกันข้ามหากการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละด้านบกพร่องย่อมเกิดความเสียหายต่อการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรวม

๖. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักสราณียธรรม กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ ดังนี้

๑. ควรนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นไป

๒. ควรนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๓. ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ มาประยุกต์ใช้ควบคู่ไปกับการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

บุญชมศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.